

Christer Platzack

Den fantastiska grammatiken

En minimalistisk beskrivning av svenskan

Språk- och litteraturcentrum
Lunds universitet
Lund 2009
© Christer Platzack

Kapitel 1: Bakgrund

1.1. Grammatik av olika slag

1.1.1. Inledning

Vårt språk är ett unikt verktyg som bara behärskas av människan och skiljer oss från alla andra levande varelser på jorden. Med språkets hjälp kan vi tänka och dela med oss av våra tankar, lösa problem, markera tillhörighet och avståndstagande och en massa annat. Det finns inga begränsningar på vad vi kan använda språket till i samtal eller skrift. Språket anpassar sig snabbt till nya tekniska förutsättningar – vårt språk fungerar lika bra i akademiska kretsar som i chatt-rummen. Detta gäller oberoende av vilket specifikt språk vi talar: i sin uppbyggnad är alla de mänskliga språken lika, varianter av en och samma företeelse.

Människan är inte ensam om att kunna kommunicera, men vi kan göra så mycket mer med vårt språk än andra varelser. Nyckeln till detta är det mänskliga språkets uppbyggnad. Medan andra varelser i stor utsträckning använder grupper av tecken när de kommunicerar, d.v.s. oupplösliga förknippningar av form och innehåll, är det mänskliga språket långt mer finurligt sammansatt. Till skillnad från de andra djuren har vi en grammatik som vi använder för att koppla ihop form och innehåll, ett verktyg som går bakom det enkla tecknet och gör vårt språk mycket mindre beroende av de yttre omständigheterna än de andra varelsernas språk.

Vi hade inte varit människor om vi inte varit nyfikna på att tränga bakom ytan av språkljud, bokstäver och ord för att försöka förstå det mänskliga språkets natur. Ju mer vi har lärt oss, desto bättre förstår vi grammatikens unika roll i sammanhanget. Det är verkligen ett fantastiskt verktyg som vi alla går omkring med och så gott som ständigt använder utan att vi egentligen funderar över vad vi gör.

I den här boken ska jag försöka ge en föreställning om vad den moderna forskningen har funnit fram till när den studerat de mänskliga språkens grammatik. På många punkter vet vi ännu inte hur grammatiken är uppbyggd och hur den samspekar med andra delar av språket. Till en del är forskningsmöjligheterna begränsade av den tekniska utvecklingen: vi kommer säkert att kunna räta ut ett antal frågetecken när vi får bättre möjligheter att studera vår hjärna. Det har sagts att vår förståelse för språket, grammatiken i all synnerhet, befinner sig på ungefär samma stadium idag som fysiken befann sig på under renässansen. När är grammatikforskningen mogen att få sin Newton?

Men låt oss börja från början. Den uppmärksamma läsaren har säkert lagt märke till att jag använder ordet grammatik på ett annat sätt än det gängse i texten ovan. En grammatik är väl en bok med grammatiska regler för ett språk, inte något som har med vår hjärna att göra? Faktum är att ordet ”grammatik” kan användas med båda betydelserna.

1.1.2. Inre och yttre grammatik

I sin vardagliga betydelse syftar ordet grammatik eller språklära på en bok där vi hittar uppgifter om hur olika ord böjs, hur olika ordklasser och satsdelar definieras, vilken ordning leden i en sats kommer i, och liknande saker. För de flesta är grammatiken ett verktyg att använda när man lär sig ett främmande språk. Men det finns också grammatikor för modersmålet, och det vi läser i en sådan vet vi redan, åtminstone i praktiken, även om vi vanligen inte kan uttrycka det i ord. Så här står det t.ex. i *Svenska Akademiens språklära* (Hultman 2003, s. 290) under rubriken ”Ordföljd i påståendesatser”:¹

I påstående huvudsatser kan subjektet stå före eller efter det finita verbet (kursiverat i exemplen nedan). Detta kallas **rak ordföljd** respektive **omvänd ordföljd**.

¹ S efter exemplen visar att de är hämtade från modern sakprosa.

Vi lämnar ansvaret när hyreskontraktet går ut (S, rak ordföljd)

[---]

Till gården **anländer två män** som varit på bildningsresa i Italien (S, omvänd ordföljd)

Den som har svenska som modersmål behöver inte kolla i grammatiken för att få rätt ordföljd här. Vi gör automatiskt rätt utan att behöva tänka på det. För talare med annat modersmål är emellertid den omvända ordföljden ofta ett problem.

Insikten om hur man uttrycker sig på modersmålet tillägnar sig barnet gradvis under de första levnadsåren genom att prata med andra människor och med språkets hjälp försöka styra sin vardag. Redan i treårsåldern behärskar barnet huvuddelen av de omedvetna regler och principer som styr hur meningarna i modersmålet är uppbyggda. Dessa regler och principer är vår **inre grammatik**, som i sin tur utgör en del av vår biologiska uppbyggnad. Det är denna inre grammatik som den moderna grammatikforskningen vill beskriva.

En traditionell grammatik, som t.ex. *Svenska Akademiens språklära* (se ovan), syftar till att beskriva **den yttre grammatiken**, och är mindre intresserad av den inre. Med **yttre grammatik** menar vi den grammatik som kan abstraheras fram ur samlingar av språkprov, korpusar och annat, d.v.s. ur sparade och registrerade resultat av att olika språkbrukare använt sin inre grammatik. Den yttre grammatiken är ett socialt fenomen, den inre ett biologiskt.

Den inre grammatikens roll är att förbinda språkliga uttryck och betydelser genom att organisera de ord, fraser och satsers som ett språk byggs upp av. I normala fall är vi inte medvetna om grammatiken, den är osynlig. Och när grammatiken görs synlig i grammatikor och satssläror, då upplevs den ofta som farlig, som något lärare och elever stönar över i skolan, som något vi kan använda för att förtrycka de ovetande. Men den inre, osynliga grammatiken som vi har i vårt huvud är inte farlig. Däremot är den okänd för de flesta, trots att vi ständigt använder den. Den är okänd på samma sätt som musklernas samspel med senor och skelett när vi går är okänt för de flesta av oss. Men när det okända i dessa fall görs synligt framträder ett fantastiskt system av samspelande strukturerade relationer där små till synes obetydliga detaljer kan ha genomgripande effekter. Det är därför jag kallar den här boken ”Den fantastiska grammatiken”. Syftet med boken är att visa hur denna inre, fantastiska grammatik ser ut genom att visa hur den realiseras i svenskans inre grammatik.

1.1.3. Osynlig grammatik

Användningen av den traditionella grammatiken som ett maktmedel är kanske skälet till att Fredrik Lindström i sin utmärkta bok *Världens dåligaste språk* undviker grammatiska frågor. När han undantagsvis tar upp ett grammatiskt spørsmål råkar han dessutom slira ordentligt. Följande diskussion av hur Lindström behandlar grammatiken kan belysa skillnaden mellan den inre och den yttre grammatiken.

Fredrik Lindström kommer in på grammatik när han diskuterar den klassiska språkvårdsfrågan om det heter *större än mej* eller *större än jag*. Enligt Lindström föredrar många *mej* i stället för *jag* eftersom ”människor i stor utsträckning mist känslan att skilja på objekt och subjekt” och i stället låter sig styras av var i meningen ett ord är placerat. Vi föredrar alltså *mej* eftersom ordet står i satsens slut, där objektsformer är vanligare än subjektsformer.

Här har Fredrik Lindström fel. Vi har inte alls förlorat förmågan att skilja på subjekt och objekt. Det är den förmågan som gör att vi ”vet” att det heter *Dej har jag slagit*, inte *Du har jag slagit*. Vi använder konsekvent *jag*, *du* som subjektsform och *mej*, *dej* som objektsform. Och det är känslan för skillnaden mellan subjekt och objekt som gör att vi inte kan säga *Sin bror har slagit Kalle* där ordföljden visar att *sin bror* är subjekt och *Kalle* objekt, medan vi mycket väl kan säga *Sin bror har Kalle slagit* där ordföljden visar att *sin bror* är objekt och *Kalle* subjekt. Ett reflexivt pronomen som *sin* kan nämligen inte ingå i subjektet.

Subjekt och objekt är termer som vi använder när vi beskriver ett språks grammatik, jämställda med termer som proton, elektron, atom och molekyl som vi använder för att beskriva materien. Naturligtvis tror ingen att vi behöver lära oss hur protoner och elektroner samspelar för att de atomer vi är uppbyggda av ska kunna fungera. Och lika absurt borde det vara att tro att vi behöver lära oss hur subjekt och objekt samspelar för att kunna prata, och att detta skulle vara något som vi kan glömma bort.

Men det finns ju en skillnad, kan någon invända. Vi lär oss att prata när vi är barn, men vi lär oss inte att sätta spinn på våra elektroner – skulle man då inte i alla fall kunna säga att vi lär oss subjekt och objekt? När min yngsta dotter tjugo månader gammal sa *docka ha boll* – subjekt, verb, objekt – hade hon då inte lärt sig subjekt och objekt?

Min dotter hade lärt sig en massa när hon var tjugo månader gammal, men inte subjekt och objekt, lika lite som hon lärt sig elektroner och protoner. Det yttrandet visar är att hon lärt sig hur de delar av hennes medfödda språkförmåga som den traditionella grammatiken kallar subjekt och objekt används i svenskan: om hon vill tala om att dockan har bollen så kan hon göra det genom att säga *dockan har bollen*, men hon säger aldrig *dockan bollen har*.

Som språkbrukare har vi ingen medveten kontroll över de mentala motsvarigheterna till subjekt och objekt, de är en oavytterlig del av vår språkförmåga, inget som vi kan dagtinga med. Alltså kan vi inte gärna, som Lindström skriver, ha mist vår känsla för skillnaden mellan subjekt och objekt.

Denna skillnad är inte, som Lindström verkar mena, en ytlig skillnad som vi kan ”ersätta” med förenklade regler av typen ”objektet står helst sist i satsen” eller liknande. Skillnaden mellan subjekt och objekt är något mycket djupare, en inneboende egenskap hos språket, något som vi utnyttjar helt automatiskt och inte kan glömma. Lika väl som alla atomer är uppbyggda av elektroner och protoner, så har alla språkbrukare mentala relationer som svarar mot det den traditionella grammatiken kallar subjekt och objekt.

Vi kan lära oss att använda termer för att tala om språket, som när vi t.ex. konstaterar att i svenskan står objektet efter huvud verbet (*Han hade köpt boken*), i tyskan före (*Er hatte das Buch gekauft*), eller när Hultman i citatet ovan konstaterar att subjektet antingen står före eller efter finitet i huvudsats, och vi kan lära oss vad det är som kallas elektron, proton och atom i fysiken. Men vi kan inte påverka subjekt och objekt med vår vilja, eller förlora ”känslan för dem” – gjorde vi det skulle vi samtidigt förlora förmågan att prata.

Vad skulle det innebära om subjekt och objekt var något som vi kunde lära oss och sedan glömma igen? Hur skulle vi då förstå ord som *byggde, tog* och *kastade*? Betyder de orden något om vi inte åtminstone i tanken bygger ut dem som ”någon byggde något”, ”någon tog något”, ”någon kastade något”? Fundera på det ett slag. För mig är det åtminstone solklart: vi kan inte förstå de här orden utan att tänka till subjekt och objekt, därför att de här orden visar på olika relationer mellan subjekt och objekt.

Låt oss nu återvända till det problem som fick Fredrik Lindström att skriva om objektet: hur ska det heta, *större än mig* eller *större än jag*? Ja, det beror på hur vi uppfattar ordet *än*, och har egentligen inte alls med subjekt och objekt att göra. Om *än* är en subjunktion, alltså ett sådant ord som inleder en bisats, så heter det *jag: större än jag (är stor)*. Formen blir *jag* eftersom detta ord är subjekt i den förkortade bisatsen. Men om *än* är en preposition, då heter det *större än mig*, för efter preposition använder vi objektsformen: *av mig, till dej, framför honom* och liknande. De flesta som har svenska som modersmål kan använda *än* som både preposition och subjunktion, varför de har två möjligheter. Ingen är mer riktig än den andra, men normativ svensk grammatik förespråkar vanligen att man ska se *än* som en subjunktion, alltså hellre *större än jag* än *större än mig*. Å andra sidan kan de flesta också säga *större än sin bror*, och som vi såg tidigare så kan *sin* aldrig förekomma i ett subjekt (vi kan alltså inte säga *större än sin bror är stor*), så i detta fall använder vi *än* som en preposition. Här finns ingen valfrihet längre, varför normen förlorar sin kraft.

Fredrik Lindström är alltså fel ute när han diskuterar subjekt och objekt. Men det huvudbudskap han vill förmedla är hur riktigt som helst: Svenskan är inget dåligt språk, det är som alla andra naturliga mänskliga språk ett fantastiskt verktyg för tänkande och kommunikation. Det fungerar lika bra i tal som i skrift, i nya situationer som i gamla. Så förvånas med Fredrik Lindström över språkets alla möjligheter. Men kom ihåg att det finns en dimension som Lindström bara antyder när han snubblar på objektet: den fullständigt automatiska delen av språket som vi bara delvis kan komma åt med vår vilja, känsla eller kreativitet, den osynliga inre grammatiken.

Det är för att på något sätt göra den inre grammatiken synlig för oss som vi skriver grammatikor över vårt modersmål. Den inre grammatiken är en modell av språkets olika delar och hur de samverkar för att ge upphov till det språk vi kan iakta. Bara genom att ta reda på hur denna inre grammatik är uppbyggd, kan vi börja förstå den unika mänskliga språkförmågan. På analogt sätt kan t.ex. en detaljerad beskrivning av hur muskler, senor, skelett, balanssinne etc. samverkar när vi går vara till stor hjälp vid rehabilitering av ett skadat ben. Om vi inte förstår gåendet eller talet kan vi inte heller åtgärda eventuella fel och skador. Det är utforskandet av denna inre grammatik som den här boken handlar om, och hur detta sker inom ramen för den s.k. generativa grammatiken, som har sina rötter i Noam Chomskys arbeten från 1950-talet och framåt.

1.2. Den traditionella grammatiken – ett system för klassificering

Skolgrammatiken eller den traditionella grammatiken har sina rötter i antikens Grekland, och utvecklades så småningom av romerska grammatiker som Donatus (omkr. 350 e.Kr.) och Priscianus (omkr. 500 e.Kr.) till ett användbart verktyg för språkbeskrivning. Den grundläggande tanken var att konsekvent beskriva ord och ordformer genom att definiera deras innebörder. Användningarna av orden och ordformerna kunde sedan förklaras med hjälp av dessa innehållsdefinitioner.

Den traditionella grammatiken ger oss en terminologi och ett sätt att klassificera språkliga företeelser. Varje ord tillhör en ordklass (substantiv, verb, adjektiv, prepositioner, räkneord, adverb etc.) och i satssammanhanget har orden (eller snarare fraserna, leden) olika funktioner (subjekt, objekt, predikat, adverbial, predikatsfyllnad etc.). Med grammatikens hjälp kan vi ge varje ord i en mening en plats i systemet. Se på följande exempel:

(1:1) Pojken hade kastat den röda bollen på flickan.

I den här meningen finns tre substantiv (*pojken, bollen, flickan*), två verb (*hade, kastat*), en artikel (*den*), ett adjektiv (*röda*) och en preposition (*på*). *Pojken* är subjekt, *hade kastat* predikat (*hade* är hjälpverb och *kastat* är huvudverb), *den röda bollen* är objekt (*den* är bestämmarattribut, *röda* är adjektivattribut och *bollen* är huvudord), och *på flickan* är rumsadverbial. *Pojken, bollen* och *flickan* är böjda för bestämdhet, realgenus och singularis, *hade* är böjt i preteritum, *kastat* i supinum, *den* är böjt i singularis och realgenus och prepositionen *på* är oböjd.

En bra traditionell grammatik hjälper oss att på liknande sätt entydigt klassificera varje del av en mening. Grammatiken tillhandahåller en uppsättning termer med definierad innebörd, termer som också är användbara när vi vill prata om något språkligt fenomen. Låt oss anta att min engelske kollega Bill försöker säga något på svenska:

(1:2) Igår jag var i Stockholm.

Om jag är ofin nog att rätta honom kan jag naturligtvis säga att det heter *Igår var jag i Stockholm*, men jag skulle också kunna säga (som Hultman i citatet ovan från *Svenska Akademiens språklära*) att subjektet måste stå efter det finita verbet i en huvudsats som inleds med något annat led än subjektet. I det senare fallet ger jag Bill en regel som han kan applicera på alla

huvudsatser, men regeln är naturligtvis utan värde om inte Bill vet vad som menas med ”subjekt”, ”finit verb”, och ”huvudsats”.

De termer som den traditionella grammatiken har försett oss med ingår i det västerländska kulturarvet, och är i stor utsträckning kända för språkvetare världen över, eftersom det visat sig möjligt att beskriva vilket mänskligt språk som helst med hjälp av dessa termer. Definitionerna är dock vanligen språkspecifika, varför det ibland kan bli problem när man jämför språk som har mycket olika uppbyggnad. Trots det kan vi med fog säga att den traditionella grammatiken har gått att utveckla till en universellt användbar terminologi för språkbeskrivning.

Den traditionella grammatiken för oss en bra bit på väg när vi är intresserade av att beskriva **hur** ett språk ser ut, men den har mindre att erbjuda om vi frågar oss **varför** det är på ett visst sätt. Det är lätt att med den traditionella grammatikens hjälp beskriva skillnaden mellan objektsplaceringen (objektet understruket) i det tyska och det svenska exemplet i (1.3):

- (1:3) a. Vielleicht sollte Johan ein neues Fahrrad kaufen.
b. Kanske borde Johan köpa en ny cykel.

Skillnaden mellan svenska och tyska kan beskrivas som att objektet står före huvud verbet i tyska och efter huvud verbet i svenska. Varför denna skillnad finns har den traditionella grammatiken inte något svar på, och inte heller varför denna skillnad i ordföljd verkar korrelera med flera andra skillnader mellan svenskan och tyskan.

Om vi vidgar perspektivet till andra vetenskaper finner vi ett liknande förhållande som inom grammatikforskningen: även inom biologi och materieforskning var det svårt att ställa meningsfulla varför-frågor så länge metoden var klassificerande. Sjuttonhundratalets materieforskare hade tillgång till en uppsjö med experiment för att avgöra vilka grundämnen en bit materia var sammansatt av, och med Linnés sexualsystem kodifierat i en flora kan vi på ett precist sätt artbestämma växterna omkring oss. Varför verkligheten ser ut som den gör kunde man däremot inte säga.

Biologin och kemien har sedan 1700-talet utvecklats bort från det klassificerande stadiet: intresset inriktade sig på att utröna hur den variation som man fann i växt- och materievärlden kunde förstås. För det ändamålet började båda vetenskaperna arbeta med enheter som var alltför små för att direkt iakttagas och endast indirekt kunde påvisas. För biologins del ledde detta så småningom till upptäckten av DNA, kartläggningen av dess struktur och dess roll för det genetiska systemet och en allt mer fördjupad kunskap om livets förutsättningar. För kemins del kunde Mendelejev på 1800-talet uppställa det periodiska systemet för grundämnena, där varje grundämne tilldelades sin plats på basis av sin atomvikt och antal elektroner. Dagens fysiker arbetar med mycket mindre enheter, som kvarkar och strängar. Utmärkande för både materieforskningen och biologin är att forskarna fått ökade möjligheter att besvara varför-frågor inom sina respektive områden i takt med att verkligheten, med matematiken som metaspråk, beskrivs i termer av enheter som vi inte kan iakttä med våra sinnen.

Grammatikforskningen har genomgått en liknande utveckling i och med att den generativa grammatiken lanserades. Som vi kommer att se längre fram, närmast i texten efter ex. (1:16) nedan, söker också språkforskarna efter enheter (s.k. särdrag) som är mindre och i någon mening abstraktare än morfem, ord och fraser, d.v.s. mindre än de företeelser man vill beskriva. Likt de naturvetenskapliga forskarna försöker språkforskarna utveckla ett metaspråk för att manipulera dessa enheter, ett metaspråk bestående av tvådimensionella trädstrukturer med vars hjälp vi rent formellt kan räkna ut hur ett visst innehåll förbinds med en viss form. Denna utveckling av grammatikforskningen kommer att beskrivas närmare i den här boken.

1.3. Språkets struktur – språk i användning

Många företeelser i världen kan studeras antingen utifrån ett strukturellt eller ett funktionellt perspektiv. En strukturell beskrivning av handen berättar om hur denna är uppbyggd av ske-

lett, senor, muskler, hud o.s.v., en strukturell beskrivning av vatten talar om för oss att vattenmolekylen består av två väteatomer och en syreatom. Funktionella beskrivningar av handen och vatten kan fokusera på handens användning för olika slags manipulationer och vattnets nödvändighet för vår överlevnad.

Också språket kan studeras utifrån ett strukturellt eller ett funktionellt perspektiv. En strukturell beskrivning svarar mot den vi hittar i traditionella och moderna grammatikor, medan en funktionell beskrivning snarast återfinns i arbeten om retorik och stilistik. Uppdelningen svarar mot olika typer av vetenskap: det finns en stark tendens inom modern generativ grammatik att använda naturvetenskapliga metoder för att avlocka språket dess strukturella hemligheter, medan funktionellt inriktade lingvister snarare använder socialvetenskapliga metoder.

På senare tid har olika funktionellt inriktade lingvister argumenterat för att uppdelningen strukturell-funktionell lingvistik beror på en felsyn. Ett exempel är Togeby (2003), som menar att en beskrivning av det danska språkets regler måste åtföljas av en funktionell förklaring på varför det är på ett visst sätt. För varje formellt drag vi iakttar i språket måste vi kunna säga vad det har för funktion. Med ett sådant synsätt är det ingen principiell skillnad mellan morfologi, syntax, semantik och pragmatik: i samtliga fall rör det sig om relationen mellan manifesta språkliga handlingar och latent därefter framkallade tankar.

Det perspektiv som Togeby målar upp kan förefalla tilltalande, men vi kan konstatera att de naturvetenskapliga disciplinerna funnit att ett sådant allomfattande synsätt inte är användbart: det går inte att göra vettiga generaliseringar över alla nivåer. En beskrivning av jaguaren i termer av kvarkar och strängar ger oss ingen användbar information om jaguaren, något som nobelpristagaren i fysik Murray Gell-Mann (1997) konstaterade i sin bok *Kvarken och jaguaren*. Vi kan inte heller ”förklara” att ett grundämne har ett visst antal elektroner på basis av vad vi kan ha ämnet till, men däremot kan vi kanske räkna ut att ett visst ämne kan användas på det ena eller andra sättet om vi vet hur det är uppbyggt. Den generativa grammatiken håller isär struktur och funktion, och beskriver grammatiken (morfosyntaxen) som ett system skilt från andra system som fonologin, semantiken och pragmatiken. Dessa system analyseras som autonoma storheter, länkade samman i det vi i dagligt tal kallar språket.

Enligt den generativa grammatiken är språket sammansatt av autonoma system, som samspelar på ett intrikat sätt. Autonomin visar sig i att de olika delarna, syntax, semantik, pragmatik, fonologi etc. var och en kan och bör beskrivas utan hänsyn till de andra. Att subjektet i svenskan vid omvänd ordföljd har sin plats direkt efter det finita verbet, som i exemplen (1:4)-(1:6) nedan, är en syntaktisk egenskap, och har inget att göra med om subjektet är betonat eller obetonat (1:4), om det har den semantiska rollen agent eller mottagare (1:5), eller om det består av ett eller flera ord (1:6), etc.

- (1:4) a. Nu kommer **Kalle** runt kröken.
b. Nu kommer **KALLE** runt kröken.
- (1:5) a. Då köpte **Eva** en ny cykel.
b. Då fick **Eva** en ny cykel.
- (1:6) a. Snart kommer **vintern** till Skåne.
b. Snart kommer **den dystra och gråa vintern** till Skåne.

Den generativa grammatikens mål är primärt att ge en formell beskrivning av den autonoma syntaxen, och sekundärt att visa hur denna samspelar med andra kognitiva system, språkliga (semantik, fonetik etc.) och ickespråkliga (minne, begreppsbildning o. dyl.).

1.4. Det enskilda språket och den universella grammatiken

Man brukar säga att det finns drygt 7000 levande språk i världen idag, se Ethnologue's nätupplaga, Gordon (2005). Det är inte helt lätt att beräkna antalet: hur avvikande från riksspråket måste en dialekt vara för att klassificeras som ett eget språk. Är t.ex. det för de flesta svenskar

obegripliga älvdalsmålet, som talas i västra Dalarna, en dialekt eller ett eget språk? Och omvänt, hur lika får två språk vara och ändå räknas som skilda? Är t.ex. serbiskan och kroatiskan idag två skilda språk, medan de före balkankriget var dialekter av det serbo-kroatiska språket?

Ett närmare studium av de olika mänskliga språken visar på betydande likheter: alla mänskliga språk är i grunden uppbyggda på samma sätt, och de skillnader vi iakttar ligger på ett ytligt plan. Med hjälp av en uppsättning betydelselösa men betydelseskiljande ljud (fonem /b/, /p/) kombineras betydelsebärande enheter (morfem, *bil*, *pil*) som i sin tur kombineras till fraser (*en röd bil*, *den vassa pilen*). Dessa fraser kan sedan kombineras till satser (*Det stod en röd bil på gatan*, *Han träffades av den vassa pilen*). Människan verkar från födelsen ha en beredskap för att lära sig ett sådant system. Inga andra levande varelser har denna förmåga, inte ens våra närmaste genetiska släktingar aporna. Chimpanser och bonoboner kan lära sig att kommunicera inom bestämda ämnesområden med hjälp av något som liknar teckenspråk eller på andra sätt som passar deras fysik, se Gärdenfors (2000). Detta sätt att kommunicera utvecklas emellertid aldrig till ett automatiskt domänneutralt tanke-system (se 1.6. nedan) och skiljer sig också på andra viktiga punkter från det mänskliga språket. Människan är det enda djur som är genetiskt programmerat för språk, och denna genetiska egenskap har tillkommit efter det att människans utvecklingslinje skiljdes från apornas.

Även när vi går ner i detaljer finner vi egenskaper som delas av alla mänskliga språk, som t.ex. att alla språk markerar satstyperna påstående, fråga och uppmaning. Alla mänskliga språk har vidare ordklasserna substantiv och verb, och alla mänskliga språk har satsdelarna subjekt, predikat och objekt. Skillnaden mellan huvudsats och bisats verkar också finnas i alla mänskliga språk, och i alla språk utnyttjar man ordföljd (eller snarare ledföljd) och prosodi för att uttrycka pragmatisk information (fokus, topik etc.). Definitionerna av substantiv och verb eller subjekt och objekt varierar från språk till språk, men företeelserna (eller snarare deras mentala korrelat) finns i alla språk.

Den språkvetenskapliga forskningsvärlden är delad i sin förståelse av universella egenskaper hos språk. Vissa språkforskare, med rötter i behavioristisk psykologi, menar att det specifikt mänskliga är en stark induktiv/abduktiv² förmåga att upptäcka och tillägna sig generaliseringar och regler i det språk som omger barnet, och att vi överskattar likheterna mellan språk. Det behövs inte någon medfödd språkförmåga för att förklara hur barnet kan tillägna sig modersmålet på ett par år. För den generativa skolan, med rötter i Noam Chomskys arbeten, är de universella egenskaperna hos språk ett indicium på att människan till skillnad från andra levande varelser har ett särskilt mentalt ”organ” som styr språket, den inre grammatiken. Med detta synsätt blir språket en del av vår biologi, att lära sig prata är en del av vår utveckling, liksom att lära sig gå. Man talar ibland om det biolingvistiska synsättet, som Lenneberg grundlade med sin inflytelserika monografi *Biological Foundations of Language* från 1967. Utifrån ett sådant synsätt är det inte konstigt att barn lär sig modersmålet på ett par år endast genom att vistas i en språklig miljö, oberoende av vilka faktiska språk barnets biologiska föräldrar pratar. Det medfödda språkkorganet, den inre grammatiken, är lika för alla, och specificeras till en inre grammatik (språkkänsla, språklig intuition) för ett visst språk genom att barnet utvecklar sin medfödda språkförmåga i samklang med det språk som talas omkring det. Till skillnad från de forskare som menar att induktion /abduktion är tillräckligt för att förklara hur barnet tillägnar sig språket pekar generativisterna på att de primära lingvistiska data (PLD) som barnet möter i sin språkliga miljö är otillräckliga: det finns en hel del egenskaper

² *Induktion* innebär att man ur en ändlig mängd data abstraherar fram en generalisering, *abduktion* att den generalisering man kommit fram till används för att förklara nya data. Utifrån de yttranden som ett svenskt barn hör under sina första levnadsår kan barnet sluta sig till att det tempusböjda verbet antingen står först eller på andra plats i huvudsatser (V2-regeln, se nedan). Detta är det induktiva steget. Det abduktiva steget innebär att barnet antar att alla huvudsatser som det kommer att stöta på i framtiden också följer V2-regeln.

hos språk som man inte kan komma åt på induktiv väg, bl.a. därför att relevanta data inte finns i det språk som omger barnet (*the poverty of stimulus*). Ett par exempel på detta kommer att framläggas nedan.

Jag ska avsluta detta avsnitt med att presentera ett första indicium på närvaron av ett specifikt språkligt organ. Från och med att barnets hörsel börjar utvecklas, vilket sker redan innan födelsen, kan barnet uppfatta ljud. På något sätt måste barnet redan på detta stadium kunna avgöra vilka ljud som är språkljud – det går nämligen att visa experimentellt att tre dagar gamla barn kan skilja det egna språkets prosodi (satsmelodi) från andra språks prosodi.³ Det är svårt att förstå hur barnet skulle kunna skaffa sig denna kunskap på någon slags induktiv väg; mer sannolikt är att den medfödda språkförmågan jämnar vägen för barnet så att det så tidigt som möjligt kan skilja språkljuden från alla andra ljud.

1.5. Argument för en medfödd språkförmåga: otillräcklig input

Det starkaste argumentet för att grammatiken i någon mening är medfödd bygger på att den input barnet får under de första två levnadsåren inte är tillräckligt detaljerad för att barnet enkelt med någon slags induktiv metod ska kunna abstrahera fram de regler och principer som styr modersmålet. Vi ska se på ett konkret exempel. Svenskan är ett V2 språk, vilket innebär att det finita verbet i huvudsats står på andra plats, men på första plats i ja/nej-frågor. Något mindre precist kan man uttrycka det som Hultman (2003) gör i citatet i början av avsnitt i.1.1.2: ”I påstående huvudsatser kan subjektet stå före eller efter det finita verbet”.

- (1:7) a. **Han la** boken på bordet.
b. Boken **la han** på bordet.
c. På bordet **la han** boken.
d. Var **la han** boken?
e. **La han** boken på bordet?
f. ***Han** på bordet **la** boken.⁴
g. *På bordet **han la** boken

Regeln säger alltså att det högst får stå ett led framför det finita verbet i huvudsats. Denna regel verkar barnet ha lärt sig i tvåårsåldern – i alla fall är det mycket ovanligt att barn efter två års ålder i sina yttranden har mer än ett led före det finita verbet, se Josefsson (2003). Vid den tidpunkten börjar också barnet i sitt prat skilja de finita verbformerna (presens och preteritum) från de infinita (infinitiv, supinum, particip).

Vad behöver barnet kunna för att få V2-regeln rätt? Märk att barnet INTE har tillgång till uppgifter om vilka ordföljder som är ogrammatiska i språket, d.v.s. uppgifter av den typ som visas i (1:7f,g). Sådana exempel finns inte i det tal som barnet möter, men eftersom mängden tal som varje barn hör är ändlig, kan barnet inte veta om sådana exempel saknas av en tillfällighet, eller om de saknas för att man inte kan säga så. Det är dock troligt att barnet i sådana här situationer kan göra en sannolikhetsbedömning och utifrån det faktum att det inte hör exempel som (1:7f,g) dra slutsatsen att man inte kan säga så. Barnet skulle naturligtvis också kunna fråga om man kan säga så, men sådana frågor förekommer inte. Det barnet har att utnyttja när det lär sig modersmålets egenskaper är de yttranden som det hör runt omkring sig.

Låt oss utgå från att barnet på något induktivt sätt lärt sig skillnaden mellan finita och infinita verbformer. En första förutsättning för att barnet ska få V2-regeln rätt är att det inser att högst ett led får föregå finitet; om detta led består av ett eller flera ord är egalt:

- (1:8) a. där har dom tunga (Markus 2;7.24)⁵

³ Se Guasti (2002:24 ff.).

⁴ Stjärnan * framför exemplet visar att vi inte kan säga så.

- b. den glassaken vill Markus ha (Markus 2;7.24)
- c. i denne står de Nelis (Bella 2;0.09)
'i denna står det Cornelis'
- d. e möcha vil a åchå ha (Bella 2;1.03)
'en mössa vill jag också ha'

Barnet måste alltså för att få V2-regeln rätt inse skillnaden mellan ord och led, d.v.s. det måste veta att språket har en hierarkisk struktur, att *där* i (1:8a) är ett led bestående av ett ord medan *den glassaken* i (1:8b), *i denne* i (1:8c) och *e möcha* i (1:8d) också är led fastän de består av 2 ord. Det är inte uppenbart hur barnet med hjälp av induktion kan sluta sig till detta. För att på induktiv väg inse att ledbegreppet (frasen) är en viktig del av språkets struktur måste barnet kunna upptäcka att sekvenser av olika längd och olika utseende har det gemensamt att de på en viss nivå fungerar som enheter. Detta fordrar en överblick som det lilla barnet svårigen kan ha. Mer sannolikt är att ledbegreppet inte behöver inläras, att den medfödda språkförmågan gör att barnet "vet" att det ska söka efter led och generaliseringar på lednivå.

Ett annat problem för barnet som på induktiv väg ska lära sig V2-regeln är att denna regel inte gäller till 100% i svenskan. Satser med *kanske* utgör undantag och förekommer också i föräldrarnas tal till barnen.⁶

- (1:9) a. nu kanske vi har tittat färdigt där (vuxen i samtal med Markus 1;6.10)
- b. Snart kanske solen inte lyser längre.

En del andra adverbial ger också upphov till undantag mot V2-regeln:

- (1:10) a. Kalle bara gick sin väg.
- b. På kvällen närmast snöade det.
- c. Förresten, den boken har jag inte läst.

Det är emellertid möjligt att sådana undantag är så ovanliga att de inte påverkar inläringen av V2-regeln.

Vissa yttranden innehåller flera finita verb:

- (1:11) a. nästa som fick låna dom där trodde att det var Staffans (Embla 3;1)
- b. Jag *ringer* eller *skickar* ett SMS till dig i morgon.

Om vi konstruerar dessa med omvänd ordföljd ser vi att subjektet inverterar med det andra verbet i det exempel som svarar mot (1:11a), men med det första verbet i exemplet som svarar mot (1:11b):

- (1:12) a. Trodde nästa som fick låna dom där att det var Staffans?.
- b. I morgon ringer jag eller skickar ett SMS till dig.

Det blir helt galet om vi väljer de andra finita verben:

- (1:13) a. *Fick nästa som låna dom där trodde att det var Staffans?
- b. ??I morgon skickar jag eller ringer ett SMS till dig.

Sådana yttranden finns naturligtvis inte i det språk som möter barnet, och inte heller finns det exempel på att barnet någonsin producerar sådana ordföljder. Barnet inser alltså att *fick* i (1:11a) och *skickar* i (1:11b) inte kan vara de relevanta verben. I båda fallen bygger denna insikt på vetenskapen om att språket är hierarkiskt uppbyggt, att leden ligger på en annan nivå än orden. Som vi såg ovan är det inte uppenbart hur barnet kan skaffa sig denna insikt genom ren induktion – mer troligt är att dispositionen för detta finns i den medfödda språkförmågan.

⁵ Markus var alltså 2 år, 7 månader och 24 dagar gammal när han yttrade detta.

⁶ Detta och andra undantag diskuteras närmare i avsnitt 3.4.2.3.

För att få V2-regeln rätt måste barnet också kunna skilja på huvudsats och bisats. Se på exemplen i (1:14), där samma information presenteras i en huvudsats och i en bisats:

- (1:14) a. Vem *vill* Lisa inte träffa?
b. (Jag undrar) vem Lisa inte *vill* träffa.

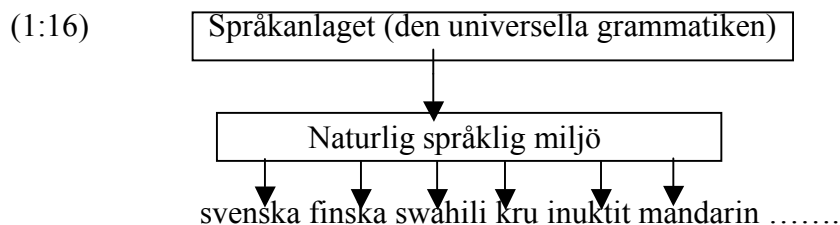
I huvudsatsen står finitet på andra plats, men i bisatsen står det längre bak, efter negationen. På något sätt måste barnet veta att det bara är exempel av typen (1:14a) som är vittnesgilla när det gäller att formulera V2-regeln. Antingen måste barnet innan det lär sig V2-regeln ha lärt sig att skilja på huvudsats och bisats, eller också, vilket är mer sannolikt, finns en disposition för denna skillnad redan i språkanlaget.

För att få V2-regeln rätt behöver barnet också kunna skilja mellan subjekt och objekt: det är subjektet och inte objektet som inverterar med verbet:

- (1:15) a. XX flätar Lynn den (Tea 2;4.19)
b. Då kysste Lynn Kalle..

Den enda möjliga tolkningen är att det är Lynn som utför handlingarna i (1:15), det är Lynn som är subjekt. Liksom vad gällde insikten om ledbegreppet och skillnaden mellan huvudsats och bisats är det svårt att se hur barnet induktivt skulle kunna tillägna sig kunskapen om subjekt och objekt. Mera sannolikt är detta en disposition, en prägling som barnet bär med sig från födelsen i sitt språkanlag. Med denna disposition i bagaget kan barnet utnyttja det språk det omges av under sin uppväxt för att på induktiv väg erövra V2-regeln och andra språkspecifika regler. Det ligger alltså nära till hands att tro att det som är gemensamt för alla språk finns präglat i själva språkanlaget. Den specifika kunskapen om att vissa språk har V2, andra inte, eller att vissa språk har objektet före det infinita verbet (tyskan, se (1:3a) ovan) medan andra (svenskan) har objektet efter det infinita verbet, är däremot något som barnet tillägnar sig på induktiv/abduktiv väg.

Diskussionen ovan kan sammanfattas i följande figur:

Barnet föds med ett språkanlag, och med hjälp av detta och det språk som barnet möter i sin naturliga språkliga miljö bygger det på ett par år upp en automatisk grammatik för det enskilda språket.

Enligt den bild av språket som ges i (1:16) skulle man kunna påstå att det bara finns ett enda mänskligt språk, det som är kodifierat i det medfödda språkanlaget. Detta språk förekommer i över 7000 varianter (de enskilda språken). Grammatikforskningens yttersta uppgift är att karakterisera språkanlaget, men för att komma åt detta behövs kunskap om hur grammatiken kan variera i världens språk, d.v.s. kunskap om de enskilda språkens grammatik.

Eftersom den traditionella grammatiken i första hand syftar till att klassificera de språkliga enheterna i ett språk, och den generativa grammatiken vill komma åt det gemensamma språkanlaget genom jämförande analyser av olika språks grammatik, kommer de att ge delvis olika slags beskrivningar. I exemplet från Hultman (2003) i början av avsnitt 1.1.2. såg vi hur en traditionell grammatik beskriver V2-regeln. I en traditionell grammatik över ett språk som saknar V2 finns det naturligtvis ingen motsvarande regel.

Vi ska nu se hur man kan beskriva språk med resp. utan V2 i en generativ grammatik. Utgångspunkten för analysen är att det verkar vara en universell egenskap hos språk att huvud-

satsen måste knytas till diskursen (kontexten); alla huvudsatser passar inte in i alla kontexter. I språk efter språk kan man finna indicier på att denna egenskap är kodifierad i satsens inledning, se t.ex. Molnár (2003). Formellt kan vi anta att kontextanknytningen sker med hjälp av ett särdrag *f* som finns i den satsinledande delen i alla språk. I traditionella termer skulle *f* snarast svara mot **finithet**, dvs. förankringen av ett yttrande i talarens här och nu. Skillnaden mellan språk som saknar och språk som har V2, t.ex. engelska och svenska, är att *f* i svenskan måste uttalas, medan detta inte är nödvändigt i engelskan. I svenskan uttalas *f* med hjälp av det tempusböjda verbet, som därför måste finnas på den plats i strukturen där *f* finns, nämligen i den satsinledande delen. Därför får svenskan och engelskan olika ordföljd i exempel av typen *Här är jag / Here I am*.

Den här presentationen ger en inblick i hur en beskrivning inom ramen för den moderna generativa grammatiken kan te sig. Den skiljer sig betydligt från en traditionell grammatisk beskrivning. Särdrag av typen *f* är exempel på hur den moderna grammatikforskningen arbetar med mindre direkt tillgängliga enheter än den traditionella grammatikforskningen gjorde – häri har grammatikforskningen utvecklats på samma sätt som många naturvetenskaper.

Alla drag som hör till den universella grammatiken finns också i varje enskild grammatik: som vi såg har engelskan draget *f* i den inledande delen av satsen, även om finitheten inte uttrycks där såsom i svenskan, där *f* måste uttalas, d.v.s. stötts upp av det tempusböjda verbet. Vad gäller engelskan är det lätt att hitta indicier på att *f* finns i strukturen: i frågeordsfrågor, t.ex., har vi något som liknar V2:

- (1:17) a. Who had Mary met?
b. When did John arrive?

Till skillnad från svenskan kan dock inte tempusböjda huvudverb realisera *f*, vilket förklarar varför (1:18) är dålig engelska:

- (1:18) *What opened Bill? (Korrekt vore: *What did Bill open?*)

Eftersom de universella dragen finns i alla språk är alla språk lika viktiga för utforskningen av det gemensamma språkanlaget. Språkanlaget kan ses som ett slags kombinationslås som det behövs många nycklar för att öppna, och varje enskilt språk erbjuder en nyckel. Språkforskare med kunskap om vitt skilda språk samarbetar för att få upp låset. Om jag för att beskriva något i svenskan föreslår ett visst drag, så kan forskare som specialiserar sig på helt andra språk undersöka om de kan hitta stöd för detta drag i sina språk. Möjligheterna att pröva olika hypoteser blir på detta sätt betydande, vilket borgar för ett sunt forskningsklimat.

1.6. Syntaxen som bryggan mellan olika mentala system

Om vi jämför sinnes- och rörelsekapacitet är djur och människor i många avseenden lika. Människan och rhesusapan har ungefär samma syn- och hörselsystem, och människans rörelsemönster liknar det vi finner hos många andra djur, se t.ex. Thelen (1984). Jämför vi däremot de kognitiva kapaciteterna är skillnaderna stora. Alla djur måste finna och känna igen mat, men endast människan kokar maten. Många unga djur slåss på lek, men bara människan organiserar lekandet i strukturerade lekar med specifika regler. Alla djur måste förstå något av den materiella världen för att undvika att falla nerför stup eller krocka med träd och klippor, men bara människan kan systematisera sin kunskap i vetenskap och intressera sig för saker som är alltför långt borta eller alltför små för att spela någon praktisk roll i vardagslivet. Alla sociala varelser måste organisera sina samhällen, men endast människan skapar lagsystem och politiska institutioner för att tolka och förstärka sina samhällen.

Varför är människan smartare än de andra djuren? Denna fråga ställer sig Harvardpsykologen Elizabeth Spelke i en artikel från 2003, där hon börjar med att konstatera att både

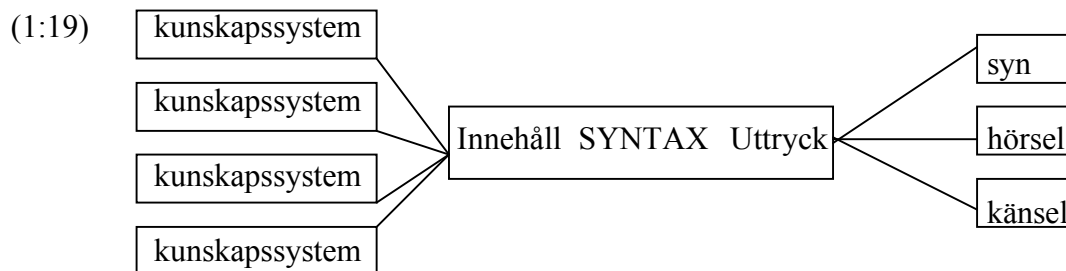
djur och människor föds med tidigt utvecklade centrala kunskapssystem,⁷ som är begränsade i fyra avseenden (Spelke 2003: 291):

First, the systems are *domain specific*, each serves to represent only a subset of the entities in the child's surroundings. Second, the systems are *task specific*: the representations constructed by each system guide only a subset of the actions and cognitive processes in the child's repertoire. Third, the systems are relatively *encapsulated*: the internal workings of each system are largely impervious of other representations and cognitive processes. Fourth, the representations delivered by these systems are relatively *isolated* from one another: representations that are constructed by distinct systems do not readily combine together.

Hos människan, men inte hos de andra djuren, utvecklas dessutom en förmåga att kombinera de övriga mentala kapaciteterna (Spelke 2003: 291):

This capacity depends on a system that has none of the limits of the core knowledge systems: it is neither domain nor task specific, for it allows representations to be combined across any conceptual domains that humans can represent and to be used for any tasks that we can understand and undertake. Its representations are neither encapsulated nor isolated, for they are available to any explicit cognitive process. This system is a specific acquired natural language, and the cognitive endowment that gives rise to it is indeed unique to humans: the human language faculty [---] The resulting combinations are unique to humans and account for unique aspects of human intelligence.

Vi är alltså smartare p.g.a. "[t]he human language faculty", d.v.s. den mänskliga språkförmågan, den som vi föds med och som på ett par tre år utvecklas till ett naturligt mänskligt språk när barnet vistas i en normal språklig miljö. Den bild som Spelke (2003) målar upp skulle vi också kunna representera på följande sätt, där boxarna benämnda "kunskapssystem" svarar mot de domänspecifika centrala kunskapssystem som Spelke diskuterar, och boxarna "syn", "hörsel" och "känsl" svarar mot de olika sensoriska och motoriska system som språket kan uttryckas med hjälp av. Den artspecifika mänskliga språkförmågan är syntaxen i figurens mitt, som förenar språkets innehålls- och uttryckssidor. Innehåll och uttryck ses som gränssnitt mot de icke-språksspecifika systemen, mer om detta i avsnitt 1.2.2. nedan.⁸

En bärande tanke i dagens generativa grammatik är att syntaxen är ett relativt enkelt system – därav benämningen "det minimalistiska programmet" på den senaste versionen. Somliga forskare menar till och med att alla de enheter som syntaxen arbetar med är motiverade utifrån de två gränssnitten innehåll och uttryck, d.v.s. antingen är enheterna fonologiskt eller semantiskt motiverade. En följd av detta har blivit att en hel del forskning idag ägnas åt att undersöka hur syntaxen förhåller sig till fonologi och semantik, för att på den vägen försöka

⁷ Spelke (2003) tar upp objektsuppfattning, identifiering av andra medlemmar i flocken, spatial och geometrisk kunskap, kunskap rörande antal (endast människan verkar utveckla ett oändligt talsystem), kunskap om mycket/lite, kunskap om sociala relationer etc.

⁸ Bara människan har ett system som (1:19). Övriga varelser kopplar direkt mellan kunskapssystem och syn, hörsel och känsl.

klarlägga om det finns delar av syntaxen som är unika för denna och inte entydigt kan motiveras utifrån innehåll och uttryck.

1.7. Under konstruktionens yta⁹

1.7.1. Inledning

Grammatiska konstruktioner som *presenteringskonstruktionen* (1:20a), *passivkonstruktionen* (1:20b), *dubbelobjektkonstruktionen* (1:20c) och *objekt-med-infinitiv-konstruktionen* (1:20d) behandlas i traditionell grammatik, och också i tidig generativ grammatik, som primära fenomen som bör beskrivas för varje enskilt språk.

- (1:20) a. Det hade kommit en cirkus till staden.
b. Anna blev lurad av Lisa.
c. Ulla gav Sune en present.
d. Skoleleverna såg flygplanet störta i havet.

För svenskan skulle vi kunna formulera följande regler för presenteringskonstruktionen och passivkonstruktionen:

Presenteringskonstruktionen utmärks av att den har ett formellt subjekt (*det*) och ett egentligt subjekt, där det senare är i obestämd form. Det egentliga subjektet står på objektets plats i satsschemat.

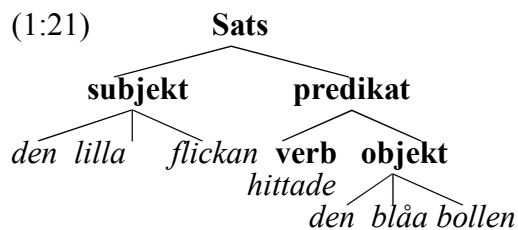
Passiveringskonstruktionen utmärks av att den har ett verb i passiv form, vars aktiva objekt i passivum uppträder som subjekt och där det aktiva subjektet antingen saknas eller uttrycks i en prepositionsfras inledd av *av*.

I modern generativ grammatik har begreppet konstruktion inte någon särskild status. Naturligtvis måste exempel som (1:20) kunna beskrivas, men det är därför inte sagt att grammatiken ska formuleras så att specifika regler ges för varje konstruktion. I anslutning till det naturvetenskapliga synsättet söker de generativa lingvisterna i stället efter generella principer och lagar som i olika kombinationer ger upphov till exempel som de i (1:20).¹⁰

Vi ska här se närmare på hur passivkonstruktionen kan analyseras som en effekt av samverkande mer generella regler och principer. De regler och principer som blir aktuella här är den tvådimensionella grammatiska strukturen, begreppet abstrakt kasus, tematiska (semantiska) roller och flyttning; var och en av dessa presenteras kort nedan.

1.7.2. Den hierarkiska grammatiska strukturen

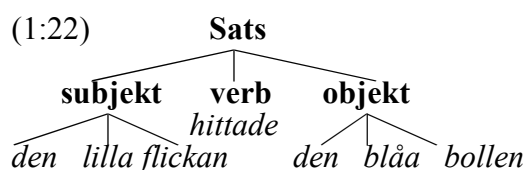
Ett naturligt språks grammatik har en hierarkisk (tvådimensionell) struktur. Visserligen är det språk vi läser eller hör lineärt eller endimensionellt, som ord + ord + ord + ord + ord + ord ... (*den lilla flickan hittade den blåa bollen*) men språkbrukaren uppfattar strukturen hierarkiskt. Den hierarkiska strukturen kan vi representera som en trädstruktur; märk att en representation som den i (1:21) både ger lineariteten och hierarkin.

⁹ Detta avsnitt är starkt influerat av en passus i Cedric Boeckx's monografi *Linguistic Minimalism* (Boeckx 2006, 62-66).

¹⁰ Jämför en beskrivning av hur ett grundämne är uppbyggt av elektroner, protoner och neutroner.

Analyserad som i (1:21) består satsen av två delar, subjekt och predikat: den översta förgreningen är mellan *den lilla flickan* (subjektet) å ena sidan, och *hittade den blåa bollen* (predikatet, inrymmande objektet) å den andra. En annan möjlig uppdelning av satsen vore den som ges i (1:22), enligt vilken satsen är tredelad: *den lilla flickan* + *hittade* + *den blåa bollen*.

Analyserad som i (1:22) består satsen av tre delar, subjekt och verb och objekt. Vilken analys som är den mest lämpliga är både en empirisk och en teoretisk fråga; som vi kommer att se längre fram finns det en hel del argument som pekar på att (1:21) är att föredra framför (1:22). I diskussionen nedan utgår jag från strukturen i (1:21).

Enligt trädstrukturen i (1:21) är subjekt och objekt inte satsdelar på samma nivå: subjektet är en direkt del av satsen, medan objektet i första hand är en del av predikatet.¹¹ Denna asymmetri visar sig bl.a. i att subjektet och objektet har olika kasus: det heter *Jag hade träffat honom*, inte **Mig hade träffat honom*. Vi såg också att ett reflexivt pronomen kan finnas i objektet men inte i subjektet. Det heter *Han hade nyligen träffat sin mor* men inte **Sin mor hade nyligen träffat honom*; här måste man använda personligt pronomen, *Hans mor hade nyligen träffat honom*. Sådana skillnader mellan subjekt och objekt följer direkt av att de inte står på samma nivå i strukturen.

1.7.3. Abstrakt kasus

Många språk böjer systematiskt sina substantivfraser i kasus: subjektet i nominativ, objektet i ackusativ, andra satsdelar i dativ eller genitiv. För svenskans del var detta system fullt levande under tidig medeltid, men idag finns endast rester kvar inom pronomenböjningen: *jag* nominativ, *mig* ackusativ, *min* genitiv. Isländskan och tyskan har fullt utvecklade kasussystem.

Eftersom kasus bl.a. är ett uttryck för satsdel, och också språk utan kasusböjning har satsdelar, har tanken väckts att även sådana språk, t.ex. engelska och svenska, skulle ha ett utvecklat kasussystem, som dock inte syns i böjningen (annat än hos pronomen). För att skilja detta system från det morfologiskt uttryckta myntade den franske lingvisten Vergnaud i ett brev till Chomsky 1977 begreppet **abstrakt kasus**, (se Vergnaud 1985, 2008), som snabbt blev ett användbart verktyg för att beskriva var i strukturen en substantivfras får stå. Subjektet, eller rättare den substantivfras som är en direkt del av satsen, tilldelas nominativt kasus, en substantivfras som är objekt till ett transitivt verb tilldelas ackusativt kasus, liksom en substantivfras som är rektion till en preposition (*under mig*, *bakom henne*). I tillägg till detta föreslog Vergnaud en regel som säger att en struktur som innehåller en substantivfras utan kasus är ogrammatisk. Denna regel kallade han **kasusfiltret**, eftersom den filtrerar bort satser där en substantivfras saknar kasus. I vissa fall, när en substantivfras inte står på en plats där den får kasus, måste den flytta till en plats med kasus för att meningen ska bli godtagbar. Ett exempel på flyttning för att få kasus presenteras i 1.7.6.

1.7.4 Tematiska roller

Subjekt, objekt och andra nödvändiga satsdelar står i en viss semantisk relation till huvudverbet. I exemplen nedan hittar vi satsdelar som är agent, d.v.s. uttrycker den som utför en handling, satsdelar som är upplevare, och satsdelar som uttrycker mål (dit något flyttar), tema (det

¹¹ Jämför Teleman et al. (1999), som tar upp objektet i del 3 *Fraser* och subjektet i del 4 *Satser och meningar*.

som flyttas eller är placerat någonstans) eller patient (den eller det som påverkas av en viss handling eller händelse).¹² De tematiska rollerna diskuteras närmare i avsnitt 2.2.6.

- (1:23) a. Kalle målade en tavla.
 AGENT PATIENT
 b. Elisabet gav Erik en bukett blommor.
 AGENT MOTTAGARE TEMA
 c. Sebastian blev sjuk.
 UPPLEVARE
 d. Tåget ankommer kl. 13
 TEMA

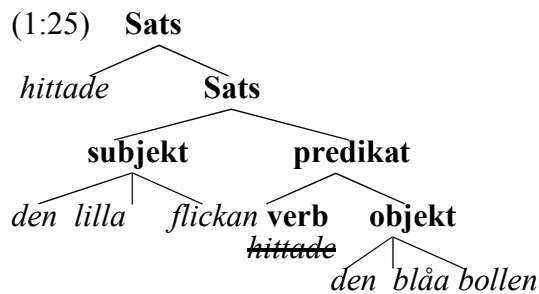
Exemplen visar att subjektet kan vara agent, upplevare eller tema, medan objektet inte kan vara agent; om rollen agent knyts till en substantivfras måste denna vara subjekt. Agentrollen kan också dyka upp i en prepositionsfras, som i *Boken skrevs av en irländare*. Ett förenklat sätt att uttrycka detta med hjälp av den tvådimensionella strukturen i (1:21) är att konstatera att agent bara kan vara en roll hos subjekt, medan de andra rollerna kan dyka upp antingen som subjekt eller objekt.

1.7.5. Flyttning

Subjekt och objekt kommer inte alltid i samma ordning, och verbet behöver inte komma mellan subjektet och objektet.

- (1:24) a. Den blåa bollen hittade den lilla flickan.
 b. Hittade den lilla flickan den blåa bollen?
 c. #Hittade den blåa bollen den lilla flickan?

Meningen i (1:24c) verkar ha inversion mellan verb och objekt och inte mellan verb och subjekt, och är därför omöjlig i svenska.¹³ Med utgångspunkt i trädstrukturen (1:21) kan vi bilda (1:24b) om *hittade* flyttar till en plats till vänster om subjektet:

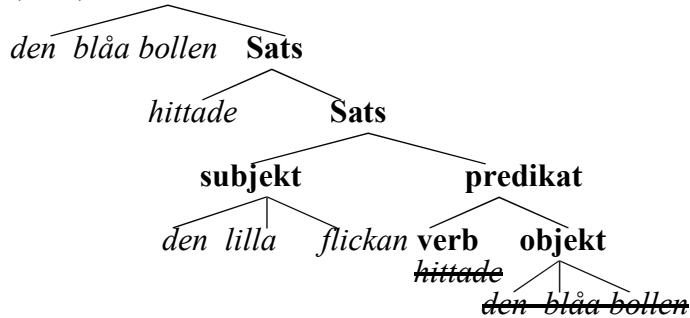
På verbets ursprungliga plats står nu en genomstruken kopia av verbet. Genomstrykningen här markerar att en kopia av verbet ingår i satsens predikatsdel, men inte uttalas här.

För att bilda (1:24a) utgår vi från (1:25) och flyttar objektet till första plats i satsen:

¹² Det system för tematiska roller som jag ger här liknar närmast det som presenteras i Saeed (2009:152 ff.)

¹³ Exemplet i (1:24c) är möjligt om det betyder att subjektet *den blåa bollen* hittade objektet *den lilla flickan*. Något sådant kan inte hända i vår verklighet, men kanske i en fantasy-roman. Exemplet är därför märkt med #. Helt ogrammatiska exempel markeras som ovan nämnts med *.

(1:26) **Sats**

Den blåa bollen har lämnat en kopia kvar på objektsplatsen, vilket visar att denna substantivfras fortfarande är objekt trots att den nu står i satsens spets.

Det kan här vara lämpligt att introducera begreppet **kedja**, som är en beteckning för ett led och dess kopior. I (1:26) finns två kedjor, den ena bestående av länkarna *den blåa bollen* och ~~*den blåa bollen*~~, den andra av *hittade* och ~~*hittade*~~.

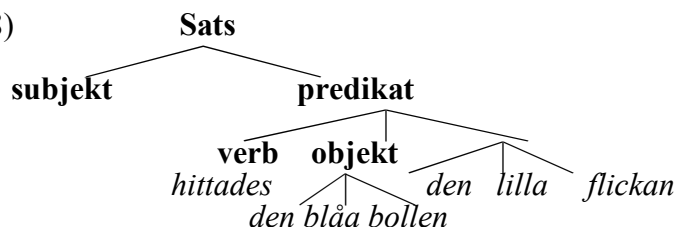
1.7.6. Passiv

Vi ska nu återvända till passivkonstruktionen och visa att de egenskaper som kan knytas till denna struktur kan beskrivas i termer av trädstruktur, abstrakt kasus, tematiska roller och flyttning, d.v.s. teoretiska beståndsdelar som behövs även i många andra sammanhang än för att beskriva just passiv. Om vi passiverar exemplet i (1:21) får vi (1:27):

(1:27) Den blåa bollen hittades av flickan.

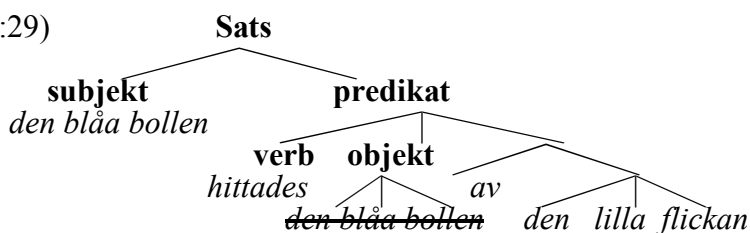
Det passiva verbet har ändelsen *-s*, en ändelse som gör att det transitiva verbet blir intransitivt, d.v.s. inte längre kan dela ut kasus till ett objekt eller agentroll till subjektet. Substantivfrasen *den blåa bollen* har dock samma tematiska roll i den aktiva som i den passiva satsen, d.v.s. tema, det som utsätts för handlingen/händelsen utan att i grunden påverkas. Vi kan uttrycka detta i följande trädstruktur där den aktiva satsens subjekt ingår i predikatsdelen:

(1:28)

Eftersom *hittades* är intransitivt kan det inte ge kasus åt *den blåa bollen*. Ett sätt att säkra kasus åt denna substantivfras är att flytta den till subjektspalten, där den får nominativt kasus. Inte heller frasen *den lilla flickan* har kasus där den står, men den får kasus om vi fogar till en preposition, så som visas i (1:29):

(1:29)

Det här exemplet ger en antydning om hur den moderna generativa grammatiken kan beskriva en konstruktions egenskaper i termer av generella principer och regler som inte är konstruktionsspecifika. Den passiva satsens subjekt svarar mot den aktiva satsens objekt: detta är en följd av att passivböjningen gör verbet intransitivt, varför det inte kan dela ut någon Agent-

roll till subjektet och inte ge kasus till objektet. Den aktiva satsens subjekt måste då för att få kasus flytta in i predikatet och bli rektion till prepositionen *av*, och den aktiva satsens objekt måste flytta till subjektsplassen för att få nominativt kasus.

1.8. Det minimalistiska programmet

1.8.1. Generativ grammatik före det minimalistiska programmet

1.8.1.1. Bakgrund

Den generativa grammatiken har sitt ursprung i en serie arbeten från perioden 1955-1960 av den amerikanske lingvisten Noam Chomsky, idag professor i lingvistik vid Massachusetts Institute of Technology (M.I.T.) i Cambridge utanför Boston. Dessa arbeten tillkom i opposition mot den strukturalistiska språkteori som sedan 1930-talet hade dominerat amerikansk och europeisk lingvistik. Den strukturalistiska språkvetenskapen hade i sin tur utvecklats som en reaktion mot den tidigare förhärskande komparativa och historiskt inriktade språkvetenskapen.

Till de unga forskare som i början av 1950-talet från olika utgångspunkter började ifrågasätta strukturalismen hörde biologen och hjärnforskaren Eric Lenneberg (1921-75), lingvisterna Morris Halle (f. 1923) och Noam Chomsky (f. 1928) och filosofen Yehoshua Bar-Hillel (1915-75). I sin syn på språket grep de bl.a. tillbaka på tankar utformade av den tyske filosofen Wilhelm von Humboldt (1767-1835). Humboldt menade t.ex. att språket var en skapande verksamhet, inte ett färdigt verk. Liknande idéer kunde de finna hos den framstående danske fonetikern och anglisten Otto Jespersen (1860-1943), som i sina huvudarbeten från 1910- och 20-talen förhållit sig obunden både av traditionell grammatik och av strukturalism och därför inte haft något egentligt inflytande på språkforskningens utveckling.

I ett 900-sidigt manus från 1955, *The Logical Structure of Linguistic Theory* (tryckt 1975) utvecklade Chomsky närmare Humboldts tanke att språkförmågan är en automat för att generera eller bilda strukturella beskrivningar, och att denna automat utgör människans språkliga *kompetens*, det vi idag kallar den inre grammatiken. Denna måste skiljas från *performansen*, vår faktiska användning av språket. Uppfattningen att lingvistiken skulle beskriva den inre grammatiken stod i direkt opposition mot strukturalisterna. Dessa betonade ensidigt *performansen* genom att kräva att lingvistiken endast fick utnyttja autentiska språkprov som material, på vars bas man med induktiva metoder försökte komma fram till språkliga generaliseringar. Chomsky menade att den grammatik som strukturalisterna i bästa fall kunde abstrahera fram ur sina språkprov var en artefakt. Det var den inre, mentala grammatiken som språkvetenskapen skulle beskriva. För att komma åt denna räckte det inte med autentiska språkprov, utan man behövde också kunna utnyttja den enskilde talarens språkkänsla, hans eller hennes intuition om vad som är möjligt och omöjligt i det egna språket.

Den generativa grammatik som Chomsky utvecklade i *Logical Structure* fick inte direkt något inflytande på den lingvistiska världen. När han två år senare på det holländska förlaget Mouton publicerade huvudtankarna i en bok med titeln *Syntactic Structures* (Chomsky 1957) blev resultatet ett annat. Redan samma år recenserades boken mycket uppskattande i ett par ledande språkvetenskapliga tidskrifter, och på flera håll talades om en vetenskaplig revolution inom lingvistiken. Tack vare dessa recensioner inbjöds den då förhållandevis okände Chomsky att presentera sina idéer på en konferens i Texas inför en församling av huvudsakligen negativt inställda strukturalister. Många av dem insåg att Chomskys idéer var ett hot mot strukturalismens dominans inom lingvistiken, och de försökte med sina föredrag och debattlägg att hindra de nya tankarna från att få fotfäste. Resultatet blev emellertid det motsatta. Den generativa grammatiken fick genom konferensen ytterligare spridning, delvis som en följd av Chomskys förmåga att i direkta debatter med strukturalisterna kunna framhäva styrkan i det egna synsättet och svagheter hos motståndarna. Flera yngre lingvister attraherades

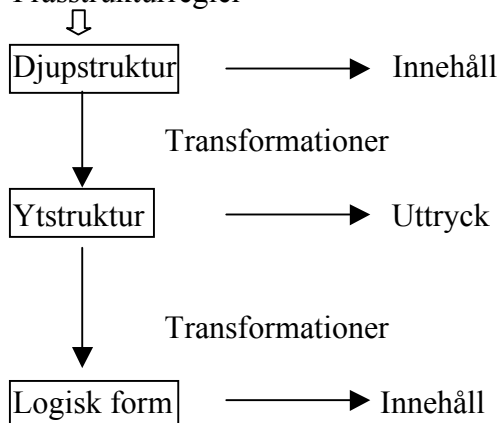
av det nya sättet att se på språk. Till denna grupp hörde den tidigare strukturalisten Robert Stockwell, som snart blev en av de ivrigaste förkämparna för den nya modellen.

Strukturalisternas kritik kunde inte påverka utvecklingen, och inte heller de strukturalister som försökte ignorera Chomskys idéer hade framgång. Inom kort hade de inte bara en ny teori att kämpa mot. I och med att Robert B. Lees 1959 disputerade vid M.I.T. på avhandlingen *The Grammar of English Nominalization* (Lees 1963) fanns det också ett exempel på hur en detaljerad analys av centrala fenomen i engelsk syntax kunde te sig i den nya modellen. Lees var också en outtröttlig förespråkare för den generativa grammatiken på en mängd konferenser i slutet av 1950-talet. Redan vid början av 1960-talet kunde man se att de som karakteriserat den generativa grammatiken som en vetenskaplig revolution hade fått rätt. Den unga generationen lingvister valde i stor utsträckning det generativa paradigmet framför det strukturella, allt fler artiklar med generativa ämnen publicerades och allt fler föredrag vid de stora konferenserna hade en generativ grundsyn.

1.8.1.2. Generativ grammatik som ett system av regler

Det finns överväldigande evidens för att de mentala organen bäst beskrivs i komputationella termer, d.v.s. de är kalkyleringssystem/beräkningssystem som manipulerar symboler (Gallistel 1998). Chomskys tidiga arbeten (Chomsky 1955, 1957) handlade till stor del om hur språket kunde beskrivas som ett formellt regelsystem med vars hjälp man kunde räkna ut vilka strängar av ord som var grammatiskt korrekta och vilka som var ogrammatiska. Den standardmodell som gradvis växte fram under 1950- och 60-talen, se t.ex. Chomsky (1965), bestod av tre syntaktiska nivåer: djupstruktur (skapad av en uppsättning **frasstrukturregler**), ytstruktur och logisk form. Dessa syntaktiska nivåer (se rektanglarna i (1:30)) var formulerade som trädstrukturer (jämför (1:21) och (1:22) ovan). En annan typ av regler, **transformationsregler** (flyttningar, tillägg och strykningar av ord och fraser) förband de tre syntaktiska nivåerna med varandra. Djupstrukturen, ytstrukturen och den logiska formen var i sin tur förbundna med språkets uttrycks- och innehållssida. En illustration av modellen ges i (1:30).

(1:30) Frasstrukturregler

Som framgår av (1:30) finns det i modellen två förbindelser mellan syntaxen och innehållet (semantiken), dels från djupstrukturen, dels från den nivå som kallades logisk form. Ett träd som det i (1:21) ovan skulle ha kunnat vara en djupstruktur: här får vi bl.a. information om vilket verb som meningen är uppbyggd runt och vilka argument som verbet relaterar. I grova drag kan vi säga att den information som är gemensam för meningarna i (1:31) bestäms i djupstrukturen, och förmedlas till semantiken:

- (1:31) a. Kalle hade kysst Lisa.
 b. Lisa hade Kalle kysst.
 c. Lisa hade kyssts av Kalle.

- d. Kalle hade Lisa kyssts av.
- e. Hade Kalle kysst Lisa?
- f. Kyss Lisa, Kalle!

Meningarna i (1:31) har alltså gemensam djupstruktur, men var och en av dem representerar en specifik ytstruktur. Alla dessa ytstrukturer har skapats från en struktur som närmast är lik (1:31a) genom att olika transformationer har aktiverats. (1:31b) är resultatet av att objektet placerats i fundamentet, (1:31c) av att passivtransformationen använts, (1:31d) av att både passivtransformationen och en transformation som placerar *Kalle* i fundamentet har använts, (1:31e) av frågetransformationen och (1:31f) av imperativtransformationen. Det är uppenbart att det finns större eller mindre betydelskillnader mellan meningarna i (1:31), men alla har grundbetydelsen att Kalle har kysst Lisa. Detta är som sagt den betydelse som avläses från djupstrukturen, medan de betydelse som skiljer meningarna i (1:31) avläses från den tredje nivån, logisk form. Hit hör t.ex. de krav på en viss kontext som (1:31b) och (1:31d) ställer, skillnaden mellan att vara påstående (1:31a), fråga (1:31e) eller uppmaning (1:31f), o.s.v.

Som framgår av (1:30) finns det transformationer som arbetar också mellan ytstrukturen och den logiska formen. Eftersom det är ytstrukturen som är förbunden med språkets ljudsida, och alltså den struktur som uttalas, kan de transformationer som jobbar mellan ytstruktur och logisk form inte ha någon effekt på ordföljden. Vi ska här se på ett sådant fall.

Meningen i (1:32) har två olika tolkningar:

(1:32) Många pilar träffade inte målet.

Denna mening kan antingen beskriva en situation där ett större antal pilar har missat målet (antalet pilar som träffat kan trots det vara betydande), eller också att det är få pilar som har träffat målet. Denna betydelskillnad signalerar att (1:32) svarar mot två strukturer på nivån logisk form. Den ena ser ut som i (1:32), med *många* före *inte*, men i den andra har *inte* flyttat till en plats före *många* för att signalera betydelsen *inte många = få*. Denna flyttning märks inte i ordföljden utan bara däri att (1:32) är tvetydig.¹⁴

1.8.1.3. Princip- och parameterteorin

Den generativa standardmodellen, som jag beskrivit ovan, är ett system av regler på olika nivåer: frasstrukturregler för att bygga strukturer, transformationer för att omforma strukturer. Ett problem med detta sätt att se på grammatiken var att det var svårt att förstå hur barnet kunde tillägna sig språket. Som vi såg i avsnitt 1.5. ovan är den input som barnet får inte tillräcklig för att det på rent induktiv väg ska kunna lära sig modersmålet alla finesser. En del av språkförmågan måste vara medfödd, men den tidiga generativa grammatiken kunde inte peka ut vilken del det rörde sig om. Frasstrukturreglerna och transformationerna såg olika ut i olika språk, och det enda gemensamma var att de var formulerade på samma sätt. Därför var det inte uppenbart hur det gemensamma språkanlaget skulle karakteriseras. Denna fråga stod i centrum för arbetet under 1970-talet. Lösningen verkade ligga i att begränsa och generalisera frasstrukturreglerna och transformationerna i så hög grad som möjligt, och uttrycka det språk-specifika som varianter av generella mönster.

I slutet av 1970-talet kunde Chomsky förena de olika revideringsförsöken till en ny helhet, som också löste problemet med hur barnet tillägnar sig modersmålet. Hur denna lösning såg ut har jag i grova drag beskrivit i avsnitt 1.5. – 1.7. Den nya modellen hade sina rötter i standardteorin, men skiljde sig på vissa avgörande punkter så mycket att det är berättigat att tala om en andra generativ revolution inom språkvetenskapen. Den äldre modellens regler ersattes med principer och generella lagar, där skillnaden mellan språk kunde formuleras med hjälp av

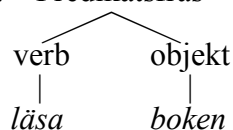
¹⁴ De två betydelserna/strukturerna svarar också mot en prosodisk skillnad i uttalet.

principer som kunde anta olika värden, s.k. **parametrar**. Modellen kallas därför Princip- och Parameterteorin, eller P&P. Ett exempel på en generell princip är att alla språk måste ha ett särdrag för finithet i C, medan det är en parameter som avgör om finitheten har eller inte har fonologiskt uttryck (V2-språk och språk utan V2). Se avsnitt 1.5. ovan.

Chomsky introducerade den nya teorin på ett seminarium i Pisa i mars 1979 inför ett auditorium av ledande europeiska och amerikanska generativister, och en månad senare presenterade han huvudtankarna på 1979 års GLOW-konferens.¹⁵ De nya idéerna väckte omedelbart gehör och efter ett snabbt konsolideringsarbete¹⁶ kunde den nya teorin publiceras i bokform redan i början av 1981 under titeln *Lectures on Government and Binding* (Chomsky 1981).

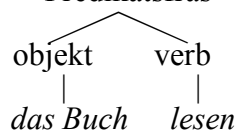
Det revolutionerande med den nya teorin var i första hand att den visade hur man kunde beskriva språk utan att utnyttja regelbegreppet. I alla tidigare grammatiska beskrivningar, det må vara beskrivningar inom ramen för traditionell grammatik, historisk grammatik, strukturell grammatik eller generativ grammatik, spelar olika typer av regler en central roll. Ersättandet av reglerna med principer ökade i ett slag möjligheten att förstå hur barnet tillägnar sig språket. Man kunde utgå från att alla språk i grunden var lika, följde samma principer. De enda verkliga skillnaderna återfanns i ljudsystemet och i lexikon (innefattande ord, böjnings- och avledningsmorfem). De syntaktiska skillnader som finns beskrivs inte längre som olika utformade regler, utan med hjälp av antagandet att vissa principer, parametrarna, har ett öppet värde som specificeras för varje enskilt språk. Så finns det t.ex. en universell princip som säger att objektet till ett verb måste vara direkt förbundet med verbet i djupstrukturen. Den lineära ordningen mellan verbet och dess objekt bestäms däremot av en parameter: objektet kan stå före eller efter verbet, så som illustreras i (1:33a,b):¹⁷

(1:33) a. Predikatsfras

SVENSKA: verbet före objektet

b. Predikatsfras

TYSKA: verbet efter objektet

Övergången från en regelbaserad grammatik till en principbaserad fick till följd att grammatikforskningen ändrade inriktning. Tidigare hade man arbetat med att utforma de olika frasstrukturreglerna och transformationerna för varje språk så detaljerat som möjligt, nu blev det plötsligt intressantare att börja jämföra språk och se om principer som man antog vara universella utifrån data i ett visst språk, eller i en viss grupp av språk, kunde återfinnas också i helt andra språk, från helt andra språkfamiljer. För den generativa grammatiken blev i och med P&P jämförande syntaxforskning av största intresse.

Under 1980-talet kan man iakttä hur allt fler forskare från olika länder och med kunskap om olika språk börjar arbeta med P&P-modellen. Inget mänskligt språk ger mer information om de grundläggande principerna och parametrarna än de andra språken, och eftersom ingen

¹⁵ GLOW är en förkortning av *Generative Linguists of the Old World*, en sammanslutning av lingvister från hela världen (trots namnet) som årligen sedan 1978 arrangerar en inflytelserik lingvistisk konferens och också understödjer lingvistiska sommarskolor.

¹⁶ Detta arbete utfördes dels av Chomsky själv, dels av lingvister som norrmannen Tarald Taraldsen, fransmännen Hans-Georg Obenauer, Jean-Yves Pollock, Dominique Sportiche och Jean-Roger Vergnaud, italienarna Guglielmo Cinque, Rita Manzini och Luigi Rizzi, holländarna Henk van Riemsdijk, Hilda Koopman och Jan Koster, libanesen Joseph Aoun och amerikanerna Norbert Hornstein och Richard Kayne.

¹⁷ I den tidiga generativa grammatiken fanns det en frasstrukturregel för svenska (ia) och en annan för tyska (ib); modellen fångade därmed inte det gemensamma för språken att objektet var en omedelbar del av predikatsfrasen.

(i) a. Predikatsfras → Verb Objekt (svenska, engelska, franska ...)
 b. Predikatsfras → Objekt Verb (tyska, japanska, hindi ...)

forskare eller forskningsgrupp kan överblicka alla de olika mänskliga språken, så är internationellt samarbete en nödvändighet.

P&P-teorins arbete med att identifiera principerna för mänskliga språk har inneburit en re-nässans också för det grammatiska studiet av de nordiska språken. Detta studium var tidigare av intresse huvudsakligen för nordister och skandinavister, medan det idag väcker intresse långt utanför skandinavisternas krets. Ett viktigt skäl till detta är den delvis unika språksituationen i Norden. För att kartlägga den variation som språkförmågan tillåter bör man kunna hålla så många ovidkommande faktorer som möjligt under kontroll. Det faktum att de nordiska språken är nära besläktade och talas i socialt och kulturellt närmast identiska samhällen gör dem särskilt lämpade för att undersöka inom vilka gränser de språkliga principerna kan variera. Vi kan vara rätt säkra på att en skillnad mellan de nordiska språken inte orsakas av att en mängd olika principer samverkat på ett oöverskådligt sätt. Extra hjälp får vi av att vi också känner de nordiska språkens historia ungefär tusen år tillbaka i tiden. Större grammatiska förändringar under denna tid bör spegla förändringar av värdet på en eller annan parameter.

Bland de många nordiska syntaxarbetena inom P&P-teorins ram från de senaste decennierna finner vi en samlingsvolym om satsflätor och liknande konstruktioner, redigerad av Elisabet Engdahl och Eva Ejerhed (1972), en annan samlingsvolym med jämförande skandinaviska syntaxstudier, utgiven av Lars Hellan och Kirsti Koch Christensen 1986, och en volym från 1990 där Joan Maling och Annie Zaenen har samlat generativa studier av modern isländsk syntax. Sedan början på 1980-talet har de skandinaviska syntaxforskarna ett working paper (*Working Papers in Scandinavian Syntax*) och en tidskrift (*Nordic Journal of Linguistics*) i vilka beskrivningar av de nordiska språken snabbt kan komma ut i den internationella syntaxdebatten. Ett flertal betydande avhandlingar och monografier har också publicerats sedan 1980. Hit hör t.ex. Engdahl (1986), Holmberg (1986), Fiva (1987), Sigurdsson (1989), Åfarli (1992), Delsing (1993), Falk (1993), Vikner (1995), Holmberg & Platzack (1995), Josefsson (1998), Hróarsdóttir (2001), Mörnsjö (2002), Stroh-Wollin (2002), Lundin (2003), Julien (2002, 2005), Beijer (2005), Heinat (2006) och Klingvall (2007).

1.8.2. Minimalistisk grammatik

I och med övergången till princip- och parameterteorin var problemet med hur barn tillägnar sig modersmålet löst på ett teoretiskt tillfredsställande sätt – det barnen behöver räkna ut på basis av det språk de möter är vilka värden de olika parametrarna har, medan principerna är medfödda. Den nya teorin visade sig också vara ett fruktbart verktyg för beskrivning av variation, både mellan språk (synkron variation) och mellan olika stadier av samma språk (diakron variation). Metoden applicerades på allt fler icke-indoeuropeiska språk. En indikation på att allt fler språk togs med i bilden får vi om vi jämför antalet behandlade språk i en av de ledande internationella tidskrifterna på området, *Natural Language and Linguistic Theory*: årgången 1984 hämtades data från 31 olika språk i de artiklar som publicerades, 1994 från 50 olika språk, och 2004 från 112 olika språk.

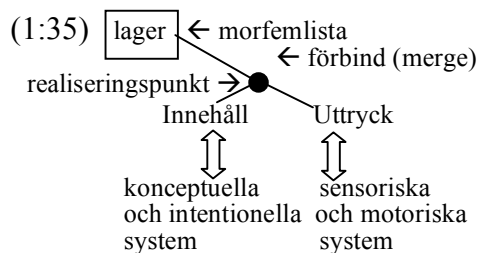
När problemet med att förstå hur barn tillägnar sig modersmålet fått en principiell lösning, började under andra hälften av 1980-talet en diskussion inom P&P om hur denna lösning bäst kunde utformas. Delar av P&P-teorin kunde ifrågasättas och förbättras, och vissa standardlösningar visade sig bygga på allt för många omotiverade antaganden. Kravet på en mer ekonomisk beskrivning framfördes först i Chomsky (1992) och mer preciserat i Chomsky (1995, kapitel 4): det minimala antagandet om syntaxen är att detta system endast innehåller sådant som kan motiveras utifrån uttryck och innehåll. Den autonoma syntaxens uppgift är alltså att beräkna den syntaktiska strukturen enbart med drag från uttrycks- och innehållssidan.¹⁸

¹⁸ Språket måste dessutom ha sådana egenskaper som kännetecknar andra mentala kalkyleringssystem. Operationen förbind, som presenteras nedan, är en sådan egenskap.

Vi ska här se på några av de minimalistiska preciseringarna av princip- och parameterteorin. I sin artikel från 1992 menar Chomsky att vi kan finna fram till den minimala syntaxen genom att skapa en modell som beskriver de mest grundläggande egenskaperna hos syntaxen, som t.ex. de i (1:34):

- (1:34) a. Satsen är den grundläggande syntaktiska enheten.
 b. Satsen är en förening av uttryck och innehåll.
 c. Satsen kan potentiellt byggas ut i all oändlighet.¹⁹
 d. Satsen är uppbyggd av fraser eller andra sats.
 e. Språklig variation beror på att principer och parametrar samverkar på olika sätt.
 f. Delarna som ingår i en sats kan inta olika positioner (olika ordföljd; jfr (1.31)).

Grundantagandet att syntaxen inte ska innehålla något som inte kan motiveras utifrån formen och innehållet leder direkt till ett ifrågasättande av modellen i (1:30): det minimala antagandet måste vara att syntaxen har ett gränssnitt mot uttrycket och ett mot innehållet (1:34b), och att det måste finnas starka skäl för att anta något därutöver. En modell som (1:30) med tre syntaktiska nivåer varav två, d.v.s. djupstruktur och logisk form, är förbundna med Innehåll (semantik) verkar i det perspektivet vara för mycket. Det minimala antagandet är att det finns en syntaktisk nivå som utgör gränssnitt både mot uttryck och innehåll, och endast om det finns goda empiriska skäl att postulera mer struktur bör man göra det. Modellen i (1:30) ersättes därför av modellen i (1:35). I samband med att jag visar hur (1:35) fungerar ska jag peka på hur denna modell fångar upp de viktigaste punkterna i (1:34).

Beräkningen av strukturen hos en sats²⁰ går enligt (1:35) till på följande sätt. Från en morfemlista som innehåller det specifika språkets morfem (rötter, böjnings- och avledningsaffix) väljs de element ut som används i den sats som analyseras (jfr. (1:34a)), och placeras i ett lager (Chomsky använder termen "numeration"). Detta symboliseras i figurens översta rad, med en pil från morfemlistan till lagret. Nästa steg i analysen är att bygga ihop bitarna i lagret till en tvådimensionell struktur av den typ vi sett exempel på tidigare, t.ex. (1:21) och (1:22). Detta sker formellt med hjälp av en operation som kallas **förbind** (engelska Merge); den sneda linjen från lagret symboliserar denna uppbyggnad. I grova drag fungerar förbind på följande sätt:

- (1:36) a. Två element, A och B, väljs ur lagret
 b. A och B förenas till en enhet, en fras:
-
- The diagram shows a simple phrase structure tree with a root node branching into two children, A and B.
- c. Ett av elementen A och B väljs som benämning på föreningen av A och B
-
- The diagram shows two alternative phrase structure trees. In the first, the root node branches into A and B, with the label 'A' placed above the root. In the second, the root node branches into A and B, with the label 'B' placed above the root. The word 'eller' (or) is placed between the two trees.

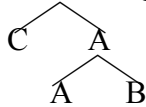
Föreningen av A och B är alltså antingen en fras vars egenskaper bestäms av A (detta uttrycks genom att A säges vara huvud eller huvudord i frasen), eller en fras vars egenskaper bestäms

¹⁹ Vilken sats som helst kan alltid göras längre genom att vi lägger till ett adverbial eller en bestämning.

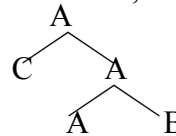
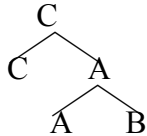
²⁰ Jag kommer att använda uttryck som "beräkna strukturen hos en sats", "kalkylera strukturen hos en sats", "analysera en sats" och liknande som synonyma uttryck.

av B (B är huvud i frasen). I den fortsatta genomgången här antar jag för enkelhetens skull att föreningen A och B har egenskaper som bestäms av A.

(1:37) a. I nästa steg väljs ett nytt element ur lagret och förbinds med det vi redan har:

b. Ett av elementen C och A väljs som huvud i förbindelsen, d.v.s. antingen eller

c. Därpå väljs ett nytt element från lagret och förbinds med det vi har, och så fortsätter förbind att bygga trädstrukturen fram till dess att lagret är tomt.

När lagret är tomt har vi i modellen (1:35) nått den fyllda punkten, den s.k. **realiseringspunkten** (eng. Spell-Out). Denna punkt är samtidigt gränssnitt dels mot de mentala systemen (innehåll), dels mot de sensorisk-motoriska systemen (uttryck). Modellen beskriver alltså hur uttryck och innehåll är förbundna, d.v.s. egenskapen i (1:34b).

Man bör lägga märke till att förbind hela tiden bygger ihop två enheter, vilket gör att alla förgreningar i träden blir binära. Detta är också en följd av det minimalistiska synsättet: för att skapa struktur måste minimalt två element förenas. Endast starka empiriska skäl skulle motivera förening av mer än två element.

Märk också att operationen förbind i sig saknar begränsning. Det grundläggande faktumet att satsen i princip är oändlig (se (1:34c)) ligger alltså inbakat i operationen förbind.²¹

1.9. Några grundläggande termer och formella definitioner

1.9.1. Inledning

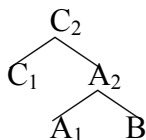
Den grammatiska kalkylen bygger som vi sett upp en tvådimensionell struktur på basis av enheter hämtade från lexikon; den färdiga strukturen är gränssnitt både mot innehåll och uttryck. Binära trädstrukturer (frasstrukturer) kommer att spela en central roll i den syntaktiska analysen framöver i boken. I det här avsnittet ska jag introducera några termer som gör det lättare för oss att hitta i trädstrukturerna, samt presentera ett par formella definitioner på relationer som avspeglas i strukturerna och som visat sig viktiga för den syntaktiska analysen.

1.9.2. Noder av olika slag

Varje gren (linje) i en frasstruktur förbinder två noder. I träden i (1:37b) är noderna namngivna som A, B eller C. Lagg märke till att varje instans av A, B och C förenas med en linje.

Låt oss nu se närmare på det första trädet i (1:37b), här upprepat som (1:38). För att varje nod ska få ett unikt namn skiljer jag på A₁ och A₂ etc.

(1:38)

²¹ Djurs och människors kommunikationssystem skiljer sig åt i flera avseenden. Hauser et al. (2002) hävdar att den mest unika egenskapen hos det mänskliga språket är dess rekursiva karaktär, d.v.s. att det byggs upp av en enkel regel (förbind A med B) som kan generera en oändlig struktur.

Två noder som står direkt under en annan nod, så som C_1 och A_2 står under C_2 och A_1 och B står under A_2 , kallas **systemnoder**. C_1 och A_2 är alltså systemnoder (eller systrar), liksom A_1 och B .

Den nod som står direkt ovanför en annan nod kallas för **modernod**; i (1:38) är alltså C_2 modernod till C_1 och A_2 , och A_2 modernod till A_1 och B . Och omvänt är C_1 och A_2 **dotternoder** till C_2 och A_1 och B dotternoder till A_2 .

1.9.3. Formella definitioner

Inom ramen för de strukturer som blir resultatet av den grammatiska kalkylen ska vi här definiera ett par relationer som har betydelse i den konkreta språkbeskrivningen. Vi börjar med relationen **dominans (dominera)**:

(1:39) Definition av relationen *dominans*

En nod α dominerar en annan nod β om β är dotternod till α eller dotterdotternod till α etc. D.v.s. om α är toppnoden i ett träd i vilket också β finns, så dominerar α β .

Det följer t.ex. av definitionen att C_2 i (1:38) dominerar alla de andra noderna (A_1 , A_2 , C_1 , B).

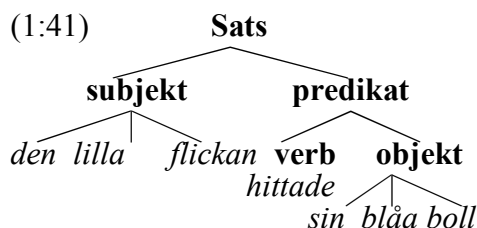
En annan central relation som definieras i det grammatiska trädet är **c-kommendering**.²² En nod c-kommenderar en nod på samma eller lägre nivå, oberoende av hur långt det är mellan noderna, under förutsättning att ingen av noderna dominerar den andra. Systemnoder c-kommenderar varandra inbördes. Den formella definitionen på c-kommendering lyder som följer:

(1:40) Definition av relationen *c-kommendering*

En nod α c-kommenderar sin systemnod β och alla de noder som β dominerar

Om vi applicerar definitionen på trädet i (1:38) finner vi att det rymmer följande c-kommenderingsrelationer: C_1 c-kommenderar A_2 , A_1 och B . A_2 c-kommenderar C_1 . A_1 och B c-kommenderar varandra. C_2 varken c-kommenderar något eller är c-kommenderad av något.

Avslutningsvis ska vi se på ett av de många områden inom grammatiken där c-kommendering spelar en viktig roll. Låt oss se på satsstrukturen i (1:41), som illustrerar satsen *Den lilla flickan hittade sin blåa boll* (jfr (1:21) ovan):

Jag har redan ett par gånger påpekat att ett reflexivt pronomen inte kan stå i subjektet, men väl i objektet; vi kan illustrera detta med exemplen i (1:42):

- (1:42) a. Kalle skulle hämta sin son på dagis. (Kalle = sin)
 b. *Sin far skulle hämta Ola på dagis. (sin = Ola)

Varför är det på det här sättet? En viktig egenskap hos ett reflexivt pronomen är att det måste ha en s.k. antecedent i satsen, någonting som det kan syfta tillbaka på och som kan ge det reflexiva pronomenet dess innehåll. Undersökningar av en mängd språk visar att det reflexiva pronomenets antecedent måste c-kommendera reflexiven. Om detta är en riktig beskrivning

²² Benämningen c-kommendering myntades under ett tidigare stadium av den generativa grammatiken när man skiljde på flera olika kommenderingsrelationer; "c" står här för "constituent". Så som termen används idag har den inte specifikt något med konstituenten att göra.

av relationen mellan antecedent och reflexiv följer det direkt ur en struktur som (1:41) att ett reflexivt pronomen kan förekomma i objektet men inte i subjektet: subjektet c-kommenderar nämligen som vi ser i (1:42) objektet, men objektet c-kommenderar inte subjektet.²³

I avsnitt 2.2.5 nedan kommer jag att introducera ytterligare ett par termer som hjälper oss att hitta i det syntaktiska trädet.

1.10. Avslutning

Återstoden av denna bok utgörs av en mer noggrann presentation av det minimalistiska programmet. Beskrivningen av svenskans syntax kommer att stå i centrum, men det minimalistiska perspektivet förutsätter att också andra språk tas med i beräkningen. I kapitel 2 ska vi se närmare på modellen i (1:35), diskutera dess olika delar och visa hur en enkel transitiv sats beskrivs. Som kommer att framgå av denna genomgång kan satsen sönderdelas i tre delar, den inledande delen (C-domänen²⁴), den mellersta delen (T-domänen²⁵) och den avslutande delen (v-domänen²⁶); det *Svenska Akademiens grammatik* benämner *annex* kommer bara i liten utsträckning att beröras.²⁷ Se också den positionsgrammatiska beskrivningen i Lindström (2008:70). C-domänen, T-domänen och v-domänen får vart sitt kapitel: C-domänen behandlas i kapitel 3, T-domänen i kapitel 4, och v-domänen i kapitel 5. Kapitel 6 tar upp olika generella principer och diskuterar vilka som är parametriserade och vilket värden principen i så fall har i svenskan. Boken avslutas med ett kapitel där jag återvänder till frågan om grammatikens universalitet och diskuterar denna mot bakgrund dels av den svenska grammatik som jag presenterat i boken, dels av den betydande mängd av variation som vi kan iaktta när vi jämför olika språk.

²³ Lägga märke till att denna asymmetri mellan subjekt och objekt kan användas som argument mot strukturen i (1:22): eftersom subjekt och objekt här står på samma nivå, c-kommenderar de varandra ömsesidigt, och vi kan inte längre förklara varför bara objektet kan ha en reflexiv.

²⁴ C är ursprungligen förkortning för ”complementizer”, d.v.s. subjunktion (underordnande konjunktion). Som vi kommer att se har C vidare användning.

²⁵ T är förkortning för ”Tense” eller ”Tempus”.

²⁶ Lilla v är den grammatiska markören för ordklassen verb.

²⁷ Se Teleman et al (1999, del IV, 438-458), och avsnitt 3.4.2.3. nedan. Det rör sig om led som är ”optionellt eller i några fall obligatoriskt lösare knutna till satsen, asyndetiskt sidoordnade med denna” (s. 438). De kursiverade delarna i följande exempel klassas av SAG som annex:

- (i) a. *Från det ena till det andra*, var någonstans har du köpt den hatten?
- b. *Johan*, han är allt bra komisk ibland.
- c. Han är allt bra komisk ibland, *Johan*.
- d. Johan är inte så rolig, *inte*.

Kapitel 2: Den grammatiska kalkylen

2.1. Översikt

I det här kapitlet ska jag kortfattat presentera huvuddragen hos det minimalistiska programmet. Likt tidigare varianter av generativ grammatik är det minimalistiska programmet en teori om den inre grammatiken, den för människan unika språkförmågan som verkar ha till funktion att sammanbinda andra kognitiva förmågor och därigenom göra oss människor smartare än andra djur, se 1.6. Den inre grammatiken har en egen intern struktur, och den samverkar direkt eller indirekt med kognitiva processer som minne, begreppsbildning och varseblivning. Denna samverkan sker med hjälp av kontaktytor eller gränssnitt (*interface*) mellan de olika systemen. Eftersom den inre grammatiken också har till uppgift att förbinda uttryck med innehåll, måste den ha gränssnitt dels mot de kognitiva processer som hör samman med språkets uttryckssida (syn, hörsel, artikulation etc.), dels mot de som hör samman med språkets innehållssida (minne, begreppsbildning etc.), se figur (1:35) ovan.

Den teoretiskt sett enklast tänkbara inre grammatiken är ett system för beräkning av syntaktisk struktur, där alla beståndsdelarna helt och hållet är bestämda av uttryck och innehåll, och där kalkylen följer regler och principer som inte är specifika för grammatiken. Det minimalistiska programmet är ett försök att genomföra ett sådant synsätt i praktiken.²⁸ Se avsnitt 1.8.2. ovan.

Föreställningen att den inre grammatiken är ett system för beräkning av syntaktisk struktur som enbart arbetar med uttrycks- och innehållsenheter är förenlig med antagandet att den inre grammatiken är autonom, skild från uttryck och innehåll. En kalkyl som manipulerar semantiska och fonologiska särdrag är unik för grammatiken, och gör denna till en självständig kognitiv modul.

Det finns andra nu aktuella språkvetenskapliga skolor som vänder sig mot tanken på en självständig inre grammatik, t.ex. den funktionella grammatiken, som menar att grammatiken är härledbar ur språkanvändningen (se bl.a. Dik 1978 och Anward & Nordberg 2005). En annan skola, den kognitiva semantiken, menar att grammatiken är härledbar ur betydelsen (se bl.a. Deane 1992, Langacker 1987, 1991). Dessa teorier har åtminstone i sina nuvarande former problem med att beskriva syntaxens automatik och förklara systematiska syntaktiska egenskaper som varken verkar ha semantiska eller funktionella förklaringar. Se närmare Newmeyer (1998 kap.1 och 2). Ett exempel på en sådan egenskap är att verbet ska stå på andra plats i svenskans huvudsatser. Svenskan får därmed annan ordföljd än de flesta språk i världen utan att detta verkar ha några semantiska eller funktionella konsekvenser. Ett annat exempel är placeringen av verbpartikeln i svenskan och danskan: i svenska måste partikeln (understruken) komma före objektet (fet stil), *Han tog upp en **näsduk***, medan partikeln i danskan måste komma efter objektet: *Han tog **et lommeterklæde** op*. Det finns inga semantiska eller funktionella orsaker till denna skillnad.

I det här kapitlet ska vi se hur den grammatiska kalkylen fungerar. Utgångspunkten är en analys av transitiva satser som de i (2:1).

- (2:1) a. Pojken köpte en ny cykel av min bror.
 b. Flickan borde tvätta sina händer.
 c. Du kan ta en bit av kakan.
 d. Jag gömde brevet.

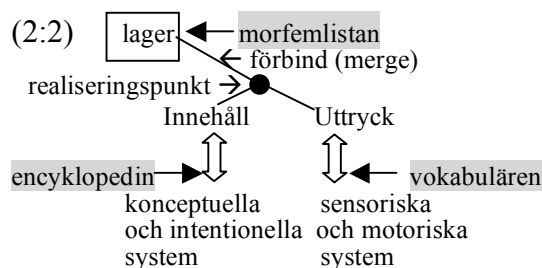
²⁸ Jfr Einstein (1954): "[T]he grand aim of all science is to cover the greatest possible number of experimental facts by logical deductions from the smallest number of hypotheses or axioms".

2.2. Beräkningens beståndsdelar

Att se grammatiken som en kalkyl innebär att själva beräkningen, genereringen av satsens grammatiska struktur, utgör analysen av satsen. Givet bestämda ingångsvärden från det språk som beskrivs, bl.a. de morfem som satsen består av, räknar systemet helt automatiskt fram de två gränssnitten innehåll och uttryck, se (2:2) nedan. Genom att undersöka om den framräknade förknippningen stämmer med den förknippning som en person med det aktuella språket som modersmål gör kan modellen testas empiriskt.

2.2.1. Lexikon

Den syntaktiska kalkylens utgångspunkt är morfemlistan, en lista med abstrakta knippen av särdrag som grovt sett svarar mot språkets morfem. Det är dessa abstrakta särdragsknippen som kalkylen arbetar med. De enheter som används i beräkningen av en viss sats samlas först i ett lager, se figur (2:2), som är en utvidgning av (1:35).

Liksom satsen förenar den traditionella grammatikens morfem ett visst uttryck med ett visst innehåll: morfemen *pil* och *bil* är olika både till form och betydelse. Morfemet fungerar alltså inte bara som en utgångspunkt för syntaxen, utan bidrar också till satsens innehåll och uttryck. För själva den syntaktiska beräkningen är inte den specifika skillnaden i form eller betydelse intressant, men för helheten spelar naturligtvis skillnaden en roll. För att inte syntaxen ska vara belastad med onödig information har forskare inom ramen för den distributionella morfologin, som Embick & Noyer (2007), föreslagit att morfemen specificeras på tre ställen i modellen, markerade i (2:2) med grå färg. Morfemet som särdragsknippe utgör utgångspunkten för kalkylen och kallas ”morfemlistan” i figuren. Egenskaper hos morfemen som inte spelar någon roll för den syntaktiska beräkningen tillförs vid gränssnitten mot uttryck och innehåll med hjälp av två andra ”listor”, det ena kallad ”vokabulären” och det andra ”encyklopedin”, där vokabulären ger form (fonologi) åt de abstrakta morfemen och encyklopedin ger dem mer specifikt semantiskt innehåll.

Morfemet är den minsta betydelsebärande enheten i språket, d.v.s. den minsta del som ensam kan aktualisera en viss föreställning. Tillfälligheter, konventioner och ljudlagar avgör vilken sensomotorisk form (följd av ljud, bokstäver eller teckenspråkliga tecken) som en viss föreställning eller betydelse är förknippad med i ett språk. Denna förknippning, som preciseras i vokabulären och encyklopedin, måste läras in för att den ska kunna fungera samman med den grammatiska kalkylen – ett sätt att se på morfemen i ett sådant system som jag skisserar här är att tänka sig dem som reflexer, neurologiska kopplingar lagrade i hjärnbarken som färdiga enheter.

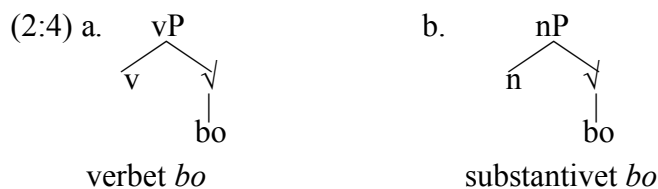
Med det här skisserade sättet att se på morfem finns det inte plats i figuren (2:2) för något som skulle kunna kallas för vårt mentala lexikon. Det finns föreställningsscheman som minnet och begreppsbildningen arbetar med, och fonemsekvenser och ordnade särdrag, som har sensomotoriska korrelerat, men ingenstans ett separat lexikon.

2.2.2. Ordklassmarkörer

En faktor som avgör hur ett morfem används i satsen är dess kategori eller ordklassstillhörighet. Morfemet *tjära* har olika användning beroende på om det är verb eller substantiv:

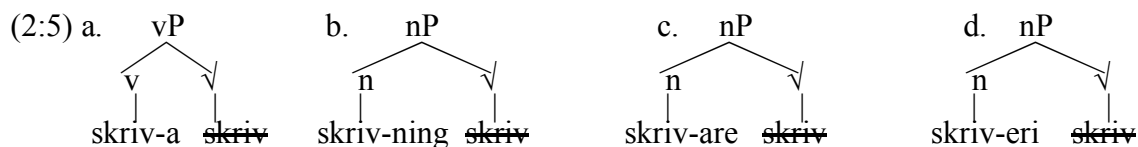
- (2:3) a. Nu ska han tjära bryggan.
 b. Nu ska han stryka tjära på bryggan.

I vissa fall är det svårt att avgöra om ett morfem är substantiv eller verb. Liksom *tjära* är *bo* antingen substantiv (*taltrastens bo*) eller verb (*jag vill bo i Solna*). Men vad är *bo* i sammansättningarna *boplats*, *bodelning*, *bofast*, *boyta*? Är *boplats* platsen för boet eller den plats man bor på? I sin avhandling om svenskans ordbildning föreslår Josefsson (1998) att lexikonet (morfemlistan) är uppbyggt av ordklassneutrala rötter, en tanke som också framförs av företrädarna för distributionell morfologi, se t.ex. Marantz (1997). Enligt detta sätt att se är ordklass en syntaktisk egenskap, en följd av att en ordklassneutral rot förbinds med en grammatisk ordklassmarkör. Eftersom alla språk verkar skilja på åtminstone substantiv och verb så skulle vi kunna anta att det i alla språks morfemlista finns en ordklassmarkör för verb, som vi här kallar *v*, och en för substantiv, här kallad *n*.²⁹ Det är genom att förbindas med en ordklassmarkör som en rot kan ta sig in i syntaxen. Skillnaden mellan *bo* som verb och *bo* som substantiv blir då den som visas i (2:4a,b).

I (2:4a) ser vi att förbindelsen av roten *bo* med ordklassmarkören *v* fått benämningen *vP*; *P* står för "fras" (engelskans *phrase*), och *v* visar att det är en fras med ett verb som huvudord. På analogt sätt kallas förbindelsen av roten *bo* och ordklassmarkören *n* för *nP*, en fras med ett substantiv (nomen) som huvudord.

I traditionell grammatik svarar ordklassmarkören närmast mot ett avledningsmorfem som gör verb eller substantiv av rötter. Till roten *skriv* kan vi lägga suffixet *-a* och få verbet *skriv-a*, eller något av suffixen *-ning*, *-are*, *-eri* och få substantiven *skrivning*, *skrivare*, och *skriv-eri*. I strukturen kan vi räkna med att suffixen sätts in under *v* eller *n*, och att rotmorfemet flyttar till *v* eller *n* och kopplas ihop med suffixet; resultatet blir strukturer som de i (2:5):

Också verb och substantiv som saknar synligt avledningsmorfem, som verben *bo* och *gå* och substantiven *häst* och *sten*, antas bli bildade på samma sätt, d.v.s. roten flyttar upp till ordklassmarkören *v* eller *n*. Denna flyttning är inte illustrerad i (2:4a,b).

2.2.3. Särdrag

Det jag här har kallat ordklassmarkörer, *v* och *n*, är i själva verket knippen av semantiska (och i fall som (2:5) fonologiska) särdrag. Markören *n* har ett drag som vi skulle kunna kalla ENTITET, förkortat *E*. När *n* förbinds med en rot skapas en entitet (konkret eller abstrakt) som i fallet med substantivet *bo* har samma form som roten, d.v.s. *bo*. Analogt har markören *v* ett

²⁹ I svenskan finns det skäl att också laborera med en grammatisk ordklassmarkör för adjektiv, här symboliserad **a**. Se närmare kapitel 6 nedan.

drag AKTION, förkortat Ak, ett sammanfattande namn för handlingar, händelser, tillstånd, processer och annat som uttrycks med ett verb. Den rot som förbinds med v kommer alltså att benämna en aktion, som till exempel tillståndet *att bo (i Lund)*.³⁰

Markörerna v och n har inte bara dragen Ak och E. Verbmarkören v har ytterligare drag, av vilka vi här ska se på två. Ett av dem är ett tidsdrag, en markering av att en aktion kan definieras i termer av tid, se kapitel 5. Ett tillstånd (t.ex. *vara sjuk, sova*) gäller över ett obestämt tidsintervall, medan en händelse och en process (t.ex. *Trädet föll, Axel somnade, Lisa cyklade på trottoaren*) är en förändring över tid (momentan eller utsträckt), och en handling (*Eva fällde trädet, Läkaren sövde Axel*) kan ses som en orsakad händelse. Handlingen har således med avseende på tid samma värde som händelsen. Vi ska här använda tecknet τ (den grekiska bokstaven tao) för det tidsdrag som v är associerat med.

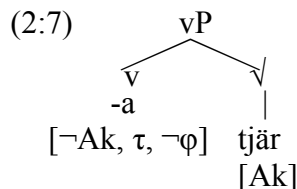
Det andra draget som v har är ett drag ϕ (den grekiska bokstaven fi) som sammanfattar de tre dragen person, numerus och genus. Detta är drag som vi förknippar med substantiv (svenskans substantiv böjs t.ex. för numerus och genus, som i *en liten bil, ett litet flygplan*), och vi hittar mycket riktigt dessa drag också hos n. Det ϕ -drag som finns i v saknar värde och säges vara **icke evaluerat**, här markerat med negationstecken, $\neg\phi$. För att få ett värde och kunna tolkas måste $\neg\phi$ matchas med ett ϕ -drag som har värde och är **evaluerat**, d.v.s. det ϕ -drag vi finner i ett substantiv. Hur denna matchning rent tekniskt går till ska vi strax se närmare på.³¹

Först en kommentar till antagandet att särdragen kommer i två former, evaluerat och icke evaluerat. För att bättre förstå vad detta innebär ska vi se på ett exempel där särdrag av den här typen har morfologiskt korrelat.

- (2:6) a. vita hästar
b. en vit häst

Både substantivet och adjektivet har olika form i singularis och pluralis, d.v.s. vi kan se att kategorin numerus är realiserad på båda. De båda pluralmarkörerna har emellertid inte samma status. Medan det är rimligt att säga att numerus är evaluerat hos substantivet är det knappast rimligt att påstå detta om adjektivet: *hästar* syftar på flera individer av arten häst, men *vita* syftar inte på flera vitheter – numerus är inte evaluerat på adjektivet, utan är här avhängigt av numerus på substantivet. Detta är på ett ungefär den tanke som ligger bakom distinktionen mellan evaluerade och icke evaluerade särdrag.

Låt oss nu återvända till meningarna i (2:3), som är uppbyggda runt verbet (*att*) *tjära*. I (2:7) visar jag resultatet av att v förbundits med roten *tjär*; till skillnad mot tidigare är strukturen nu kompletterad med särdrag. Lagg märke till att Ak-draget antas vara icke evaluerat i v och evaluerat i roten; härigenom kommer det att finnas en aktionsföreställning också när denna rot kombineras med nominala ändelser, som i verbalabstrakten *tjärandet*. För enkelhetens skull visar jag strukturen innan roten flyttat upp till v.

³⁰ Den rent encyklopediska betydelsen hos *bo* har ingen syntaktisk funktion men är naturligtvis central för den semantiska tolkningen.

³¹ Chomsky (2001) ser evaluerade drag som tolkbara (interpretable), icke evaluerade drag som otolkbara (uninterpretable). Pesetsky & Torrego (2007) laborerar med samtliga kombinationer, d.v.s. tolkbart och evaluerat, tolkbart och icke evaluerat, otolkbart och evaluerat och otolkbart och icke evaluerat. Jag kommer i fortsättningen i likhet med Chomsky endast laborera med två värden, evaluerade drag och icke evaluerade drag.

Som jag påpekade ovan måste ett icke evaluerat drag matchas med ett evaluerat drag – orsaken är att vi annars drar med oss ett icke evaluerat drag till gränssnittet innehåll. I ett minimalt system bör detta gränssnitt inte innehålla annat än vad som behövs för att ge satsen dess rätta tolkning, och därför kommer en derivation som innehåller ett icke evaluerat drag att stötas bort: kalkylen går inte ihop. Det måste alltså finnas något sätt att eliminera dragen $\neg Ak$ och $\neg\phi$ hos v . För detta ändamål används en operation som kallas **matchning** (den engelska termen är *Agree*). Denna operation definierar var i strukturen det finns ett evaluerat drag som matchar ett icke evaluerat drag så att detta kan elimineras. Vi ska se på matchning i nästa avsnitt.

2.2.4. Matchning

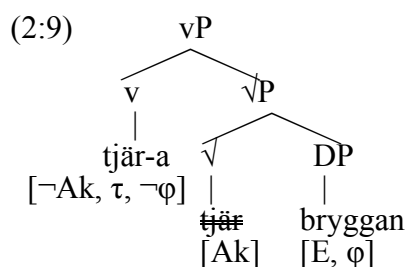
Operationen matchning definieras på följande sätt:

(2:8) Operationen *matchning*

- Utgå från ett icke evaluerat drag, $\neg F$.³² Detta drag kallas ”sond” (eng. *probe*)
- Sonden söker i sin c-kommenderingsdomän (den del av strukturen som den c-kommenderar³³) efter ett mål med motsvarande evaluerade drag F .
- Så snart sonden hittar ett mål med draget F elimineras $\neg F$ på sonden.³⁴

Applicerar vi (2:8) på strukturen i (2:7) inser vi direkt att det i denna struktur saknas något som kan matchas mot det icke evaluerade draget $\neg\phi$ i v och få kalkylen att gå ihop. Förekomsten av detta icke evaluerade drag gör att vi kan sluta oss till att det måste finnas något element med evaluerat ϕ -drag inom v :s c-kommenderingsdomän. Vi kan alltså inte direkt knyta v till $\sqrt{\quad}$ – innan vi förbinder v med $\sqrt{\quad}$ måste vi förbinda roten *tjär* med ett led som har ett evaluerat ϕ -drag.

Jag nämnde ovan att ϕ -drag är evaluerade på substantiv. I mening (2:3a), t.ex., ser vi att verbet *tjära* har *bryggan* som objekt; *bryggan* är en ettordsfras byggd på basis av substantivet *brygga*. Som vi kommer att se längre fram kan ett substantiv inte ensamt fungera som satsdel – det måste, även om det inte finns några synliga morfem, byggas ut till en determinerarfras, DP (i exemplet *bryggan* syns determineraren D som efterställd artikel). Vi kan alltså sluta oss till att *tjär* i rothuvudet i (2:3a) är förbundet med DPn *bryggan*, en DP som, eftersom den innehåller ett substantiv, har evaluerade ϕ -drag. Strukturen i (2:7) ska alltså byggas ut som i (2:9), där draget E hos objektet står för ”entitet”; från och med nu är också flyttningen av roten till v illustrerad.

Om vi nu applicerar operationen matchning så finner sonden v dels ett evaluerat aktionsdrag i roten, som matchar sondens icke evaluerade aktionsdrag, dels ett evaluerat ϕ -drag i rotens komplement, som matchas mot och eliminerar det icke evaluerade ϕ -draget hos v . Kalkylen ser

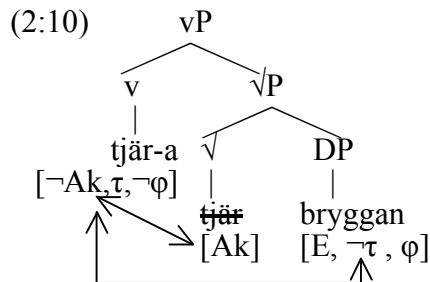
³² F används här som en variabel över särdrag (F = engelskans *feature*).

³³ För definition av c-kommendering, se (1:40).

³⁴ Om det finns flera led med draget F väljer sonden som sitt mål det led som står närmast sonden (principen om kortast avstånd, se avsnitt 2.3.1.)

således ut att gå ihop. I avsnitt 2.2.5. ska vi se att det dock fortfarande saknas information i (2:9) som måste tillfogas. Först ska vi emellertid se närmare på *v*:s evaluerade tidsdrag, τ .

Det finns anledning att tro att målet, *bryggan*, innehåller ett icke evaluerat tidsdrag, $\neg\tau$. Ett skäl att tro detta är att det finns ett samspel mellan handlingens/händelsens tid och objektet: handlingen att tjära bryggan är avslutad när hela bryggan är tjärad, d.v.s. målet för sonden sätter gränser för handlingens utsträckning i tiden. Matchningen av detta icke evaluerade τ -drag är beroende av matchningen av φ -dragen: i och med att *v* har ett icke evaluerat φ -drag kommer det att fungera som en sond, och då öppnas möjligheten att sondens evaluerade drag sekundärt matchar och eliminerar ett motsvarande icke evaluerat drag hos målet. Strukturen i (2:9) bör alltså preciseras som (2:10). De dubbelriktade pilarna visar matchningarna.

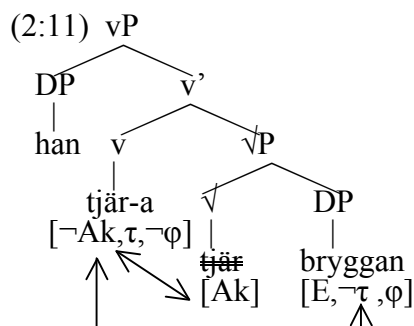
Lägg märke till att matchningspilarna endast är tänkta att visa sambandet mellan särdragsknippen, inte sambandet mellan evaluerade och icke evaluerade särdrag. I (2:10) är *v* sond både p.g.a. sitt icke evaluerade aktionsdrag och sitt icke evaluerade φ -drag, men detta framgår inte direkt av pilarna.

2.2.5. Komplement och specificerare, projektion och funktionell fras

Innan vi går vidare ska jag introducera ytterligare ett par termer som hjälper oss att hitta i de syntaktiska träden. Detta avsnitt kan ses som en fortsättning av avsnitt 1.9.

I exemplet (2:10) är DPn *bryggan* systemnod till roten *tjära*, och som vi ser i trädet är det roten som är huvudord, förbindelsen av roten och DPn betecknas som en rotfras, \sqrt{P} . Systemnoden till ett huvudord är en viktig position i det syntaktiska trädet, och har därför fått en särskild beteckning, **komplement**. I trädet (2:10) finns två komplement: DPn *bryggan* är komplement till \sqrt{P} , och \sqrt{P} är komplement till *v*.

Ytterligare en position i det syntaktiska trädet har en speciell status, nämligen **specificeraren**. Det finns inga exempel på specificerare i (2:10), men vi kan bygga ut (2:10) med en sådan för att hitta en plats där subjektet *han* kan förbindas, som visas i (2:11). Specificeraren ingår i den fras som har *v* som huvud. I (2:10) var det förbindelsen av *v* och \sqrt{P} som benämndes vP , men eftersom specificeraren ingår i den fras som har *v* som huvudord är det nu förbindelsen av specificeraren och *v* + \sqrt{P} som får denna benämning. Generellt gäller konventionen att XP är den maximala fras som har X som huvud.

Som vi ser i (2:11) får förbindelsen $v + \sqrt{P}$ benämningen v' , vilket utläses ”v-bar” eller ”v prim”. Notationen signalerar att $v + \sqrt{P}$ har v som huvudord, men att denna fras inte är den maximala frasen med v som huvudord, d.v.s. v' är en del av en större vP .

Vi behöver ytterligare ett par termer för att kunna orientera oss i det syntaktiska trädet. När en fras byggs upp på basis av ett huvudord, som vP på basis av v och \sqrt{P} på basis av $\sqrt{}$, säger man att huvudet ($v/\sqrt{}$) **projicerar**. Kombinationen av huvud + komplement, liksom specificerare och (huvud + komplement) är **projektioner** av huvudet.

Det finns två slags projektioner, **lexikala** och **funktionella**. Med lexikala projektioner menar man främst \sqrt{P} och det huvud som gör \sqrt{P} till en lexikal kategori, d.v.s. v eller n (också a för adjektiv, se nedan). Varje lexikal kategori är förknippad med en bestämd universell uppsättning **funktionella kategorier**.³⁵ Den determinerarfras, DP, som substantiv måste byggas ut med, är ett exempel på en funktionell kategori knuten till nominalfrasen, nP . D har drag som anger referens,³⁶ bestämdhet och dylikt. En annan funktionell kategori knuten till substantivet är numerus, som projicerar till en NumP (numerusfras). Svenskans substantiv böjs både för bestämdhet (*häst – hästen*) och numerus (*häst – hästar*); böjningen ger en indikation om vilka funktionella kategorier som knyts till en viss ordklass, även om det kan finnas funktionella kategorier som inte svarar mot någon böjning. I kapitel 6 ska vi se närmare på substantivets funktionella kategorier. I avsnitt 2.3. nedan ska jag presentera ett par funktionella kategorier som är förknippade med verbet, T för tempus, och C för finithet och satstyp (d.v.s. påstående, fråga, uppmaning eller utrop).

2.2.6. Tematiska roller och länkningsproblemet

2.2.6.1. Inledning

Förekomsten av en DP i strukturerna (2:9) och (2:10) ovan motiverades av behovet att få kalkylen att gå ihop, d.v.s. en rent interngrammatisk motivering. Enligt det minimalistiska synsättet borde det vara möjligt att anta en sådan DP endast om det finns empiriska stöd. Faktum är att förekomsten av en DP som syster till roten *tjära* kan ges en utomsyntaktisk motivering. Roten *tjär* är uttryck för en relation mellan någon som utför handlingen, en **agent**, och något som blir utsatt för handlingen och mäter handlingens tid, rollen **väg**.³⁷ Vägrollen realiseras här som en DP som är syster till roten.

Företeelser som agent och väg benämns **tematiska roller**, andra benämningar är **semantiska roller** eller **thätaroller** (alt. θ -roller). Det är en omdebatterad fråga om det finns något direkt samband mellan tematisk roll och position i det syntaktiska trädet, d.v.s. om en viss roll alltid förbinds i samma strukturella position i förhållande till roten. Detta problem är känt under beteckningen **länkningsproblemet**. I min presentation kommer jag att anta att ett sådant samband existerar, se 2.2.6.2. nedan. För ögonblicket räcker det med att vi konstaterar att vägrollen i det här fallet bärs av *bryggan*, och i det exempel jag utgick från, (2:3a), är agenten *han*. I strukturen (2:11) återfinns vi alltså vägrollen som syster till roten, medan agenten återfinns i Spec- vP .

Meningen *Han tjärade bryggan* beskriver en handling där *han* är agent och *bryggan* väg; verbet *tjära* är associerat med två tematiska roller.³⁸ Det finns också verb som är associerade med tre roller. Några sådana verb illustreras i (2:12):

³⁵ Inte alla minimalistiskt inriktade forskare är överens om att det finns en universell uppsättning funktionella kategorier.

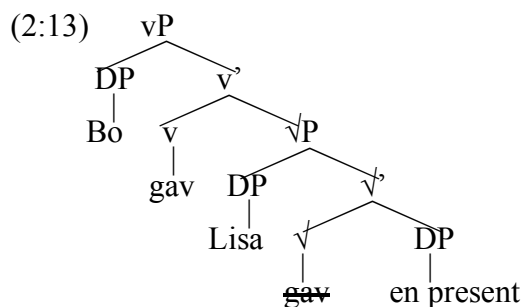
³⁶ Teleman et al. (1999, I, 216) definierar ”referens” så här: ”referens, det att ett språkligt uttryck, särskilt en nominalfras, hänvisar (=refererar) till en faktiskt eller fiktivt existerande eller tänkt, hypotetisk företeelse.”

³⁷ När hela *bryggan* är tjärad är aktionen över.

³⁸ En mening som *Han tjärade bryggan* kan utökas med olika adverbial, men dessa bär inte tematiska roller.

- (2:12) a. Bo gav Lisa en present.
 b. Banken skickade honom kontoutdraget i förra veckan.
 c. Firman erbjöd henne ett nytt jobb.

Verben *ge*, *skicka* och *erbjuda* uttrycker likartade handlingar. I samtliga fall är det subjekten, d.v.s. *Bo*, *banken* och *firman* som utför handlingen, dessa led har alltså den tematiska rollen agent. Handlingarna ger alla upphov till händelsen att det indirekta objektet (*Lisa*, *honom*, *henne*) får något: en present, ett kontoutdrag eller (erbjudande om) ett nytt jobb. Den som får något har rollen **mottagare**, och det som mottagaren får har rollen **tema**.³⁹ Dessa verb uttrycker alltså en relation mellan tre entiteter, tre DPn, tre tematiska roller. För att kunna länka dessa roller till den syntaktiska strukturen behöver vi en specificerare också i rotfrasen. Exemplet (2:12a) får strukturen i (2:13). För att göra trädet mindre belastat har jag inte markerat några särdrag eller matchningsoperationer; hur matchningen ser ut i fall med två objekt diskuteras närmare i kapitel 5.⁴⁰

I (2:13) har både vP och √P specificerare och komplement – fler utbyggingsmöjligheter finns inte.⁴¹ Strukturen ger alltså maximalt plats för tre argument, och detta svarar universellt mot en restriktion som säger att ett verb maximalt kan ta tre roller uttryckta som DP. Lägg märke till att denna begränsning bara gäller syntaxen: om ett verbs semantik kräver fler än tre roller måste övriga uttryckas med hjälp av prepositionsfraser, som i exemplet *Kalle köpte henne bilen av Bengt för 5.000 kronor*.

2.2.6.2. Länkingsproblemet och UTAH

En central uppgift för grammatikteori är att lösa det s.k. länkingsproblemet, d.v.s. fastställa hur de tematiska rollerna är länkade till den syntaktiska strukturen. Ett exempel på en sådan länkning har vi i (2:13): agentrollen är länkad till DPn i Spec-vP (subjektet), mottagarrollen till DPn i Spec-√P (det indirekta objektet), och temarollen till DPn i rotens komplement (det direkta objektet).

Hur många tematiska roller finns det? Eftersom den tematiska rollen både spelar en syntaktisk och en semantisk roll blir svaret olika beroende på vilken utgångspunkt man tar. Som vi såg ovan verkar syntaxen maximalt tillåta tre DPn med tematisk roll knutna till ett predikat. Det är detta syntaktiska sätt att se på de tematiska rollerna som spelar en roll för den minimala

³⁹ Märk att både temarollen i (2:13) och vägrollen i (2:11) tilldelas den DP som är direkt objekt. Rollerna skiljer sig emellertid åt: temarollen betecknar något som ingår i en handling/händelse utan att i grunden påverka eller påverkas av handlingen/händelsen (den kanske förflyttas, som kontoutdraget i (2:12b)), medan vägrollen bestämmer handlingens temporala utsträckning. Andra fall av vägrollen är understrukna i följande exempel:

- (i) a. Han rev/byggde huset.
 b. Han lagade middagen.

⁴⁰ Märk att roten här anges som preteritumformen av verbet, *gav*. I fortsättningen kommer jag att som rotform använda den form som verbet har i den färdiga satsen, och inte ta ställning till hur roten får denna form.

⁴¹ Detta är bara delvis sant. Ett annat sätt att utvidga strukturen, s.k. **adjungering**, används vid olika typer av adverbiala bestämningar, och är därför inte aktuellt här. Se nedan avsnitt 2.4.

syntaxen. Från ett semantiskt perspektiv är däremot antalet roller betydligt fler.⁴² Några av dem listas i (2:14), hämtade bl.a. från Barödal (2001) och Saeed (2009). Det går lätt att hitta fler kandidater, se citatet från Noreen (1904) i not 13. Märk att vissa roller både kan uttryckas som DP och som PP; i huvudsak ger jag DP-exempel.

(2:14) **Semantiska roller**

- i. **Agent:** den person som initierar eller avsiktligt utför den aktion som predikatet uttrycker *Kalle öppnade dörren. Strindberg skrev Inferno. Han lurades av mig*
- ii. **Orsak:** det ting eller den kraft som åstadkommer något *Explosionen skrämde hästarna, Stormen fällde skogen. Han träffades av blixten.*
- iii. **Instrument:** det ting som används för att åstadkomma något *Den här kniven dödade honom. Han knuffade till henne med armbågen*
- iv. **Upplevare:** den person som upplever den psykologiska effekt som predikatet uttrycker *Kalle gillade henne. Lejonet skrämde honom.*
- v. **Varseblivare:** den person som märker effekten av det predikatet uttrycker *Elsa såg bussen komma. Hon kände hur händerna stunnade i kölden.*
- vi. **Mottagare/Förmånstagare:** den person som drar nytta av den aktion som predikatet uttrycker *Eva fick en ny cykel. Jag bakade henne en kaka. Bo skickade henne pengar.*
- vii. **Förlorare/Olycksdrabbad:** den person som förlorar på den aktion som predikatet uttrycker: *Eva blev bestulen på sin plånbok, Polisen fråntog honom hans körkort*
- viii. **Mål:** den enhet mot vilken aktionen som predikatet uttrycker är riktad *Han gick till stationen. Han körde på lyktstolpen utanför huset.*
- ix. **Källa:** den eller det från vilken något flyttas som ett resultat av den aktion som predikatet uttrycker *Han kom från stationen.*
- x. **Lokation:** den plats där den aktion som predikatet uttrycker äger rum *Han stod på kajen.*
- xi. **Innehåll:** det som uppmärksamheten riktas mot eller predikatet uttrycker. *Han såg henne komma, Hon uttryckte sin besvikelse*
- xii. **Tema:** den eller det som utsätts för den aktion som predikatet uttrycker utan att i grunden bli påverkad. *Hon gav honom en ny cykel, Tåget ankommer klockan 15.*
- xiii. **Patient:** den eller det som skapas, förstörs eller på annat sätt i grunden påverkas av den aktion som predikatet uttrycker: *Han sprängde huset, Hon dödade hunden.*
- xiv. **Väg:** den väg, konkret eller abstrakt, som någon eller något tillryggalägger under den aktion som predikatet uttrycker: *Han simmade tre kilometer, hon sprang hela sträckan, Vi rodde båten den här vägen, Han tjärade bryggan, Hon lät riva huset.*
- xv. **Tid:** den eller det som utpekar referenstiden: *Tåget kommer klockan 15. Han reser i kväll*
- xvi. **Materialitet:** den eller det som refererar till en entitet (animat eller inanimat) som utför själva aktionen, rörelsen eller intar den ställning som verbet refererar till. Subjektet till vanliga rörelseverb och positionsverb har rollen materialitet: *Eva sprang hem, katten satt på trappan.*⁴³

O.S.V.

⁴² Noreen (1904) använder termen **status** för semantiska roller, och skriver s. 190: "Naturligtvis äro status till antalet oändliga liksom själfva livvets förhållanden, och det kan därför här endast bli fråga om en gruppering i stort sedt. Att åstadkomma en logiskt tillfredsställande sådan vore emellertid, redan det, att i viss mån och från en viss synpunkt 'förklara hela naturen' – för att tala med Thorild – och det överstiger i alla händelser mina krafter. Den följande klassifikationen vill jag därför ha betraktad endast såsom en i hög grad preliminär och ofullständig sådan, dock såsom jag hoppas bidragande till någon reda i det oöfverskådliga materialet." Den uppräkningslista jag ger i (2:14) är långt ofullständigare än Noreens system (1904, 190-252).

⁴³ Rollen materialitet är närmare beskriven i Christensen (2008).

Som vi såg ovan i (2:13) begränsar den grammatiska strukturen antalet syntaktiska roller till tre: Spec-vP, Spec-√P, och komplementet till √. Med utgångspunkt i denna iakttagelse föreslog Mark Baker (1988) en universell princip UTAH (*the Uniformity of Theta Assignment Hypothesis*) för hur tematiska roller knyts till den syntaktiska strukturen. I sin senaste formulering (Baker 1997) har hypotesen följande lydelse:

(2:15) *The Uniformity of Theta Assignment Hypothesis (UTAH)* (Baker 1997)

Arguments bearing similar thematic roles are expressed in similar initial structural positions both within and across languages [...]. [T]he alternations in the realization of arguments of a predicate that one does find are either the result of different conceptualizations of the event, or the result of syntactic movement processes.

Huruvida UTAH gäller alla slags argument, vare sig de är uttryckta som DP_n eller PP_n (eller på annat sätt) är inte helt klarlagt; i fortsättningen kommer jag att anta att UTAH gäller åtminstone för argument uttryckta som DP_n. Länkningen ser ut på följande sätt:

(2:16) *Länkning tematisk roll : syntaktisk struktur*

En DP som för första gången förbinds till en struktur⁴⁴ uttrycker rollfamiljen

- a. **Agent** om den först förbinds så att den blir Spec-vP. Rollfamiljen agent inkluderar semantiska roller som agent, orsak och instrument.
- b. **Mottagare** om den först förbinds så att den blir Spec-√P. Rollfamiljen mottagare inkluderar semantiska roller som materialitet, patient, upplevare, varseblivare, mottagare, förmånstagare, förlorare och olycksdrabbad.
- c. **Tema** om den först förbinds så att den blir komplement till √. Rollfamiljen tema inkluderar semantiska roller som tema, innehåll, resultat och väg.

Ett argument för länkningen i (2:16) är att inga verb kan kombineras med två DP-argument som uttrycker roller i samma rollfamilj. Agentrollen och instrumentrollen kan båda uttryckas i subjektet, som vi ser i (2:17a,b). Om båda ska uttryckas i samma sats måste dock instrumentrollen ingå i en PP (2:17c):

- (2:17) a. Rånaren dödade honom.
b. Den här kniven dödade honom.
c. Rånaren dödade honom *(med) kniven.⁴⁵

Ett annat argument bygger på att ett reflexivt pronomen måste c-kommanderas av sin antecedent, d.v.s. den eller det som reflexiven syftar på. Av detta och av länkningen i (2:16) följer att agenten kan vara antecedent till upplevaren, men inte omvänt, samt att mottagaren kan vara antecedent till temat men inte omvänt. Exempelen i (2:18) visar att detta verkar stämma.

- (2:18) a. Sonen hade skrämt sin mor. Jfr: *Sin son hade skrämt modern.
AGENT UPPLEVARE AGENT UPPLEVARE
b. Jag gav författaren sin bok. Jfr: *Jag gav sin författare boken.
MOTTAGARE TEMA MOTTAGARE TEMA

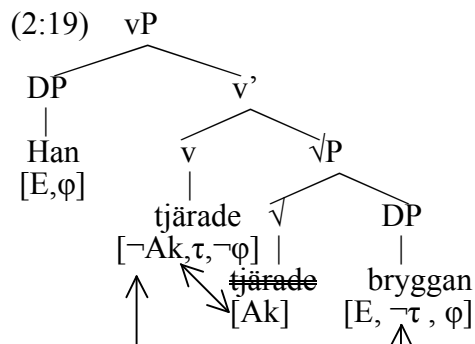
⁴⁴ Den engelska termen är *first merge* (även *external merge*).

⁴⁵ Notationen *(med) visar att exemplet blir ogrammatiskt om *med* inte är utsatt, d.v.s. vi kan inte säga *Rånaren dödade honom kniven.

2.3. Funktionella projektioner ovanför vP

2.3.1. TP

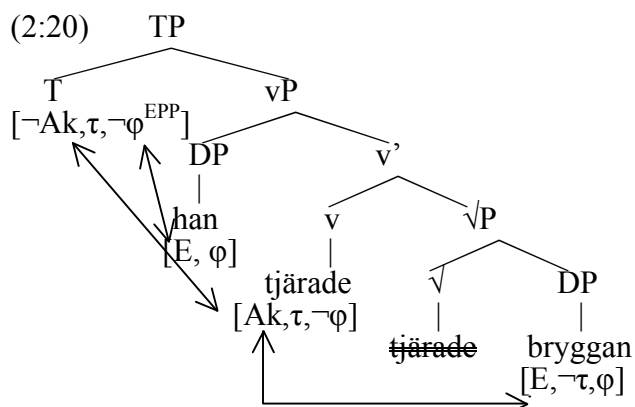
Vi ska nu fortsätta analysen av meningen *Han tjärade bryggan*. Ovan visade jag hur denna mening byggdes upp till vP (2:11), se (2:19) där särdragen är utsatta också i Spec-vP:

Strukturen i (2:19) kan stå på egna ben – alla icke evaluerade särdrag är matchade mot evaluerade. Vi kan därför vänta oss att sådana strukturer som (2:19) finner användning i språket. En kandidat är s.k. ”Mad Magazine”-meningar av typen *Han tjära bryggan?!*, en annan den understrukna smäsatsen i ett fall med objekt med infinitiv: *Jag såg honom tjära bryggan*, se Lundin (2003).

Strukturen i (2:19) kan i sig inte utgöra en fullständig mening – för det fordras fler funktionella projektioner. En sådan projektion är T, som knyter vP till en tidslinje och möjliggör att man kan uttrycka tidsrelationer som innan och efter. En annan sådan projektion är C, som förser denna tidslinje med en nu-punkt, en punkt som är förankrad i talarens här och nu.

Det funktionella huvudet T (tid, tempus) förbinds med vP enligt figuren i (2:20). Liksom v har T ett icke evaluerat ϕ -drag och ett icke evaluerat Ak-drag. Det icke evaluerade ϕ -draget elimineras när T hittar DP i Spec-vP, och det icke evaluerade Ak-draget elimineras när T hittar verbroten, som enligt vad vi sett ovan måste flytta till v.⁴⁶ Resultatet av att T förbinds med vP och att särdragen matchas visas i (2:20). Lägga märke till att det icke evaluerade ϕ -draget i T är märkt EPP; vad detta innebär kommer jag att tala om i nästa avsnitt.

Man kan naturligtvis fråga sig varför T matchar sina drag mot DPn i Spec-vP och inte DPn i rotens komplement: båda har ju ett evaluerat ϕ -drag. Orsaken till detta är en universell princip, **kortast avstånd**, som säger att alla samband som upprättas i trädstrukturen ska vara så

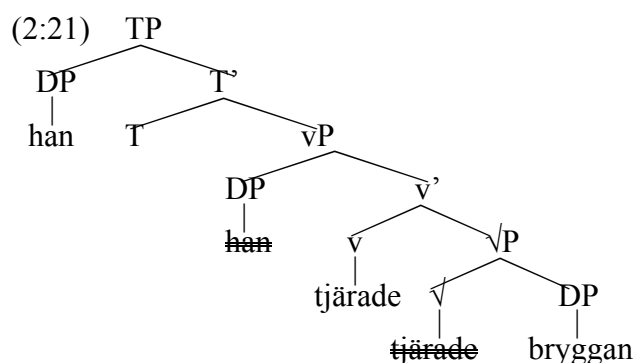
⁴⁶ Det är svårt att i ett och samma träd visa dels hur v matchar sina drag mot dragen i rotfrasen, dels hur T matchar sina drag mot dragen i vP: problemet är att v först matchar \neg Ak mot Ak i roten, som samtidigt flyttar upp till v och tar med sig sitt evaluerade Ak-drag. Det är detta som sedan, när T anknutits, matchar mot T:s icke evaluerade Ak-drag. Därför visar jag inte matchningen mellan v och roten med avseende på Ak.

korta som möjligt. T hittar både *han* och *bryggan* i sin c-kommenderingsdomän, men eftersom *han* är närmare än *bryggan* blir det *han* som T matchar sitt ϕ -drag mot.

2.3.2. EPP och återförbind

Som framgår av (2:20) är det icke evaluerade ϕ -draget i T märkt EPP,⁴⁷ formellt $\neg\phi^{EPP}$. EPP är ett särdrag som alltid är knutet till ett icke evaluerat särdrag. Om ett icke evaluerat särdrag är märkt EPP betyder detta att matchningen av detta särdrag måste vara ”synlig”, d.v.s. det måste finnas något i strukturen som kan tolkas av det senso-motoriska systemet. EPP är således ett drag som har med den språkliga formen att göra, och det måste därför, liksom de icke evaluerade dragen, elimineras före realiseringspunkten (se 2:2).

För att EPP ska elimineras måste det evaluerade drag som det icke evaluerade draget med EPP matchas mot antingen stå i samma huvud som det EPP-försedda icke evaluerade draget, eller också stå i specificeraren till detta huvud. Denna synliga matchning åstadkommes med hjälp av **flyttning**, som är en variant av förbind: DPn i Spec-vP, som ju är målet för sonden T, **återförbinds**⁴⁸ med TP och blir då specificerare i TP, så som visas i (2:21). Kvar på den plats där ledet ursprungligen förbands, d.v.s. Spec-vP, finns en kopia av ledet. Denna kopia uttalas inte, och därför är alla kopior i trädstrukturen markerade med dubbel genomstrykning. För att inte i onödan överbelasta trädet har jag uteslutit särdragen i (2:21). Märk att operationen återförbind skapar en kedja, se texten runt (1:26) ovan.⁴⁹

De två länkarna i *han*-kedjan i (2:21) signalerar att *han* har flera funktioner i satsen. Vi har redan sett att *han* i Spec-vP uttrycker agenten. Den återförbundna instansen av *han* i Spec-TP uttrycker semantiskt sett det samma som matchningen av T mot *han*, d.v.s. att *han* och T ingår i ett ömsesidigt förhållande, baserat på subjektets evaluerade ϕ -drag. Semantiskt sett är det egalt om subjektet uttalas i Spec-TP eller i Spec-vP, i båda fallen är det ömsesidiga förhållandet mellan T och subjektet etablerat. En sådan sammanknytning är en nödvändig förutsättning för att satsen ska kunna uttrycka en **proposition**. Teleman et al (1999, I, 214) beskriver en proposition på följande sätt:

proposition, den del av en sats' innehåll som inte anger vilken språkhandling det är fråga om. Propositionen i ett påstående är t.ex. just det som hävdas vara sant och i en underställande fråga det vars sanningsvärde efterfrågas.

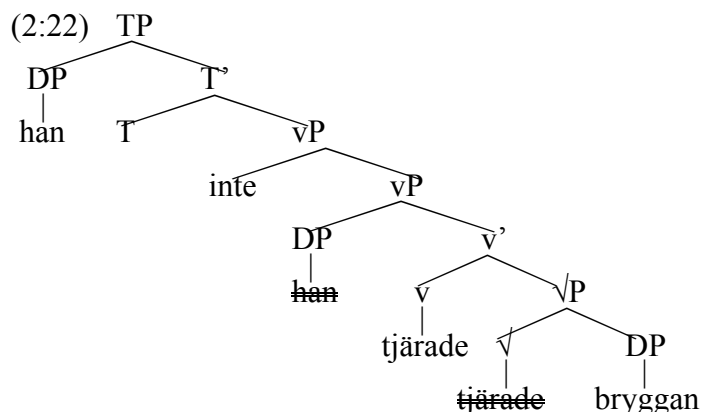
Innan vi går vidare ska jag presentera ett indicium som stöder analysen att subjektet i svenskan uttalas på en annan plats (d.v.s. Spec-TP) än där det får sin tematiska roll (Spec-vP). Om subjektet har återförbundits i Spec-TP måste det föregå eventuella led knutna till vP. Som vi

⁴⁷ EPP är en förkortning av Extended Projection Principle, en term som har sitt ursprung i Chomsky (1982) och där användes för att utpeka den obligatoriska subjektspositionen i språk som engelska och svenska. Idag har EPP en vidare användning.

⁴⁸ Den engelska termen är *Internal Merge*.

⁴⁹ Exempel där EPP framtvingar flyttning till ett huvud presenteras i nästa avsnitt.

kommer att se i avsnitt 2.4. är vissa satsadverbial och satsnegationen förbundna med vP med hjälp av en operation som kallas **adjunktion**; strukturellt ser det ut som i (2:22).

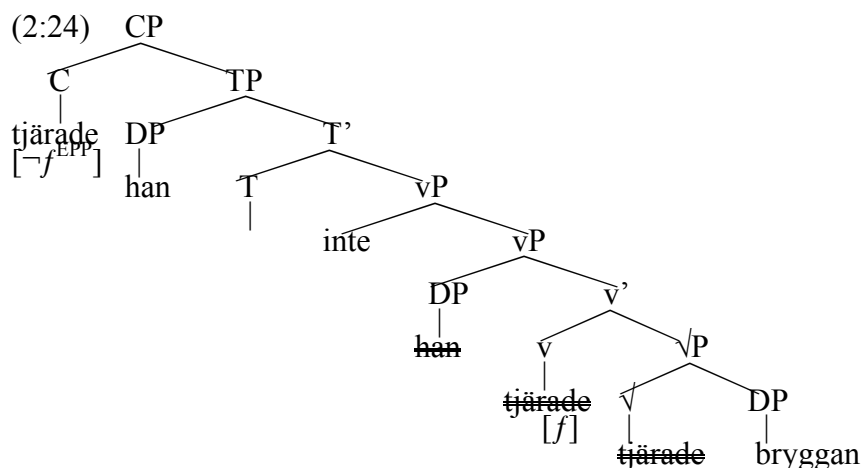
Att subjektet uttalas i en position före negationen ser vi av exemplen i (2:23):⁵⁰

- (2:23) a. Han tjarade inte bryggan.
 b. Tjarade han inte bryggan?
 c. Bryggan tjarade han inte.

Jämför vi exemplen i (2:23) med trädstrukturen i (2:22) ser vi också att denna struktur inte kan vara den slutgiltiga: i alla exemplen i (2:23) står verbet före negationen, medan verbet i (2:22) står efter. Tydligt måste verbet återförbindas högre upp i strukturen. Den högsta tillgängliga platsen för verbet inom (2:22) är T, men eftersom T står till höger om subjektet *han* i Spec-TP räcker det inte att återförbinda verbet här för att beskriva (2:23b,c), där verbet står före subjektet. Hur strukturen måste utvidgas ska vi se i nästa avsnitt.

2.3.3. CP

Vi såg i förra avsnittet att verbet i meningarna (2:23b,c) har sin plats före subjektet. Eftersom subjektet står i Spec-TP måste det finnas ett funktionellt huvud för verbet högre upp i strukturen, så som visas i (2:24). Denna struktur svarar mot ja/nej-frågan *Tjarade han inte bryggan?*

⁵⁰ Det faktum att subjektet i Spec-TP står högre i strukturen än i Spec-vP kan i vissa fall ha konsekvenser. Ett uttryck som *ett rött öre* måste när det licensieras av en negation förekomma efter negationen, jämför det välformade exemplet *Han hade inte ett rött öre* med de ogrammatiska **Han hade ett rött öre* och **Ett rött öre hade han inte*. Eftersom subjektet normalt står i Spec-TP eller Spec-CP, d.v.s. ovanför negationen, är det vanligen omöjligt att använda *ett rött öre* som subjekt, om man inte bokstavligen menar ett rött öre: **Ett rött öre fanns i burken*. Med hjälp av ett formellt subjekt kan vi emellertid tvinga ett (logiskt) subjekt att stanna kvar i vP där det står efter negationen: *Det fanns inte ett rött öre i burken*. Uttryck som *ett rött öre*, s.k. **polaritetsuttryck**, behandlas vidare i avsnitt 3.4.2.2.

Den funktionella kategorin C⁵¹ har ett icke evaluerat semantiskt drag **finithet**, här symboliserat med $\neg f$ på C. Detta drag ger satsen finit betydelse när det hittar sin evaluerade motsvarighet i det tempusböjda verbet; yttrandet blir då förankrat i talarens här och nu. Denna förankring ger utsagan ett sanningsvärde, d.v.s. det går att avgöra om den information som förmedlas är sann eller falsk. Sålänge en språklig enhet inte är förankrad på detta sätt går det inte att avgöra sanningsvärdet.

Som vi såg i förra kapitlet, slutet av avsnitt 1.5, måste finitdraget vara synligt i vissa språk. Dessa språk, de s.k. V2-språken, har ett EPP-drag knutet till det icke evaluerade finitdraget i C, som framgår av (2:24). se också föregående avsnitt. I V2-språk som svenskan synliggörs finitdraget antingen genom att det tempusböjda verbet flyttar till C, som i (2:24), eller genom att en subjunktion förbinds i C. Detta är t.ex. fallet i en bisats som *att han inte tjarade bryggan*. Eftersom verbet inte tvingas upp till C för att synliggöra finithetsdraget, stannar det kvar i v och får därför sin plats efter negationen.⁵² Vi ska se närmare på detta i avsnitt 3.3. nedan. Där ska jag också diskutera C:s roll vid bestämningen av yttrandets satstyp, d.v.s. om det är ett påstående, en fråga, ett utrop eller en uppmaning, samt hur C-projektionen används för att satsen ska kunna samspela med den omgivande kontexten.

Strukturen i (2:24) visar i stora drag analysen av satser som de i (2:23). I de fall ett led föregår det finita verbet är CP utbyggt med en specificerare: här finner vi subjektet i (2:23a) och objektet i (2:23c). Resultatet är en struktur som skulle kunna ses som en hierarkisk / tvådimensionell variant av satsschemat för en svensk huvudsats. Satsschemat för meningarna i (2:23) ges i (2:25) efter Teleman et al., (1999, IV, s. 7), se också Diderichsen (1946).

(2:25) *Huvudsatsschemat*

<i>Initialfält</i>	<i>Mittfält</i>			<i>Slutfält</i>
<i>Inledare</i>	<i>Finit verb</i>	<i>Subjekt</i>	<i>Adverbial</i>	<i>Resten av den finita verbfrasen</i>
Han	tjarade		inte	bryggan.
	Tjarade	han	inte	bryggan?
Bryggan	tjarade	han	inte.	

Liksom det minimalistiska trädet är satsschemat också hierarkiskt till sin natur: satsen sönderdelas först i tre fält, initialfält, mittfält och slutfält, och dessa i sin tur i finit verb, subjekt, adverbial etc. Till skillnad från det minimalistiska trädet saknar dock satsschemat kopior efter led som flyttats eller återförbundits. Inte heller är satsschemat någon kalkyl: schemat ger en analys av meningen genom att det tillhandahåller platser i en bestämd ordning där de olika leden kan placeras in. Man kan säga att satsschemat är ett hjälpmedel för att klassificera satser med avseende på ledföljd. Som ett klassificerande hjälpmedel hör satsschemat till sin karaktär närmare ihop med traditionell grammatik än med minimalistisk grammatik, som visar hur meningens struktur beräknas som ett resultat av hur de ingående särdragen förbinds. Detta sagt så är det dock ingen tvekan om att strukturen i (2:22) och schemat i (2:25) har betydande likheter. Vi kommer att se mer på dessa i kapitel 3 nedan.

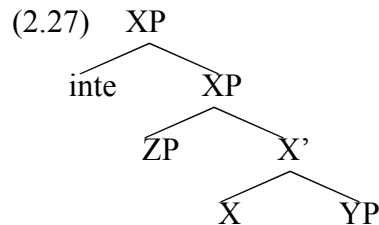
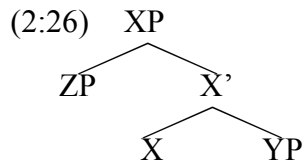
2.4. Adjunktion

Som framgått av beskrivningen ovan byggs en fras ut genom att huvudet projicerar: huvudet X förbinds med komplementet YP till frasen X', och denna kan i sin tur förbindas med speci-

⁵¹ C står för Complementizer, engelskans term för subjunktion. Namnet är en rest av en tidigare analys, där endast subjunktioner kunde stå i C. Även i dagens minimalistiska beskrivning är C platsen för subjunktioner, men som framgår av detta avsnitt och av kapitel 3 nedan är C också platsen för det finita verbet i en huvudsats (V2).

⁵² Den traditionella grammatikens BIFF-regel, d.v.s. i **B**isats står **I**nte **F**öre **F**initet, är således en följd av att subjunktionen synliggör finitdraget i C och verbet därför stannar kvar efter negationen inom vP.

ficeraren ZP till helheten XP. Schematiskt visas detta i (2:26). Alla trädstrukturerna i exemplet ovan är uppbyggda på detta sätt, med ett undantag: negationen i (2:22/2:24) är förbunden med strukturen utan någon projektion, den är adjungerad. Schematiskt ser det ut som i (2:27); lägg märke till hur negationen i (2:27) förbundits med XP utan att helheten (negation + XP) bildar någon högre projektion än XP. I stället har den högsta projektionen utvidgats så att den inte bara rymmer en specificerare utan också adjungerade led.

Inte bara *inte*, utan de flesta adverbial, satsadverbial så väl som innehållsadverbial, kan beskrivas som att de fogas till strukturen med hjälp av adjunktion. Påståendet att grammatiken tillåter två olika sätt att förbinda element har empiriskt stöd: led som adjungeras till strukturen har en annan funktion än led som förbinds med strukturen. Ett subjekt eller objekt förbinds med ett verb som en följd av verbets betydelse, medan led som adjungeras modifierar utsagan. Både meningen *Kalle gillar äpplen* och *Kalle gillar inte äpplen* beskriver en relation mellan *Kalle* och *äpplen*; negationen anger att utsagan är falsk. Vi kan lägga till andra adverbial och få olika preciseringar av relationen; även dessa är, likt negationen, adjungerade till strukturen. *Kalle gillar troligen äpplen*, *Kalle gillar faktiskt äpplen*, *Kalle gillar numera äpplen*, o.s.v. Satsadverbial som dessa adjungeras till TP eller vP, och kommer att behandlas närmare i kapitel 4. Här är det bara av vikt att komma ihåg att sådana led är adjungerade till strukturen, på samma sätt som negationen i (2:27).

2.5. Faser

Både i satsschemat (2:25) och i det minimalistiska trädet (2:24) kan man urskilja olika nivåer hos satsen. Satsschemat analyserar satsen i tre fält, initialfält, mittfält och slutfält, medan trädstrukturen kan indelas i tre domäner, C-domänen, T-domänen och v-domänen. Dessa domäner svarar mot olika slags information: C-domänen förmedlar kontextinformation, T-domänen information om hur propositionen modifieras (tid, modalitet etc.) och v-domänen vilken proposition det rör sig om. Chomsky (2001) har framfört hypotesen att dessa domäner inte enbart används för att beskriva olika slags information: domänerna spelar också en direkt avgörande roll för själva kalkyleringen av den syntaktiska strukturen.

Enligt Chomsky kan man urskilja två **faser** i deriveringen av satsen, en som svarar mot vP och en som svarar mot CP/TP. Tanken är att beräkningen av den syntaktiska strukturen blir mer ekonomisk om den inte omfattar hela satsen på en gång utan förlöper cykliskt: först byggs vP upp och information om vP förmedlas genom gränssnitten uttryck och innehåll till de konceptuella och intentionella systemen resp. de sensoriska och motoriska systemen. Därefter byggs resten av satsen upp och förmedlar sin information till gränssnitten innehåll och uttryck. När T förbinds med vP stängs vP-fasen, och all information som finns i komplementet till v (d.v.s. i rotfrasen) tolkas semantiskt och fonetiskt och är bara tillgängligt för den syntaktiska kalkylen som en oanalyserbar helhet. Chomsky föreslår ett villkor som han kallar **PIC** (*Phase Impenetrability Condition*) som åstadkommer detta. Om ett led har en funktion att fylla också i CP/TP-fasen, så måste det när T förbinds med vP befinna sig i Spec-vP eller vara adjungerat till vP; också huvudet v är tillgängligt för den övre fasen.

I anslutning till Chomsky (2001:13) kan PIC formuleras på följande sätt:

(2:28) **Phase Impenetrability Condition (PIC)**

För en fas HP med huvudet H gäller att komplementet till H inte är tillgängligt för operationer initierade av närmast högre fas. Däremot är H och kanten (*edge*) av HP tillgängliga för sådana operationer.

Med ”kanten av HP” menas antingen Spec-HP eller adjungering till HP.

Strukturen i (2:24) kan användas som illustration. I det ögonblick T förbinds med vP blir objektet *bryggan* otillgängligt för kalkylen; detta led måste bilda satsens avslutning. Övriga element i vP, *han* och *tjärade*, befinner sig utanför rotfrasen och är därför tillgängliga också för CP/TP-fasen. Båda flyttar också upp i denna, *han* till Spec-TP och *tjärade* till C.

Enligt den beskrivning av fasen som jag just gett verkar ordningen mellan olika steg i den grammatiska beräkningen spela en viktig roll: när nästa fas förbinds försvinner möjligheten att upprätta syntaktiska relationer med led i den nedre fasens komplement. Sättet att resonera implicerar att det finns en kronologisk ordning i den grammatiska strukturberäkningen. Så är det emellertid inte. Som Magnusson (2007:284) uttrycker det: ”Vad det handlar om är snarast en ordning i rummet, inte i tiden.” När man säger att förbindelsen av ett högre fashuvud stänger den nedre fasen är detta metaforiskt menat ungefär som när man talar i termer av tid vid lösningen av matematiska problem. Låt oss se på följande exempel.

(2:29) $2+3-1+2 = ?$

För att lösa uppgiften i (2:29) lägger vi först ihop 2 och 3, vilket ger 5, drar sedan bort 1, vilket ger 4, för att slutligen lägga till 2, så att slutresultatet blir 6. Följden $2+3-1+2$, tolkad på detta sätt, är bara ett av ett oändligt antal sätt att med siffror och plus och minus uttrycka talet 6. Tidsuttrycken ”först” och ”sedan” anspelar på hur vi går till väga för att lösa uppgiften, men också på den ordning som talet är uppställt på. I det matematiska systemet finns ingen tid.⁵³ Som Magnusson (2007:284) påpekar måste den hjärnaktivitet som utgör vår språkförmåga ha en utsträckning i tiden, men den minimalistiska beskrivningen är inte någon modell för aktiviteten i hjärnan, den är ”en formalisering av de principer som kan tänkas präglade denna verksamhet”.

2.6. Frasstrukturer återgivna med hakparenteser

Träddiagram av det slag jag hittills använt för att återge den syntaktiska strukturen tar inte sällan mycket plats. Ett alternativt sätt att representera den syntaktiska strukturen, är att använda hakparenteser försedda med nodernas namn. Som exempel på denna notation ska vi se hur trädet i (2:24) ovan återges.

Den översta noden i (2:24) är CP, som dominerar resten av satsen. I hakparentesnotationen anges detta så att hela satsen ryms inom hakparenteser indexerade som CP; för att inte överlasta strukturerna anges nodnamnet bara på den vänstra, högervända parentesens. I trädet (2:24) är C och TP döttrar till CP. C är ett huvud, och dominerar därför ingen struktur, medan TP likt CP är toppnod i en binär förgrening. Med hakparenteser ser det ut som följer:

(2:30) $[_{CP} [C \text{ tjärade}] [_{TP}]]$

⁵³ Se också Chomsky (2007:6): “[The] generative system involves no temporal dimension. In this respect, generation of expressions is similar to other recursive processes such as construction of formal proofs. Intuitively, the proof ‘begins’ with axioms and each line is added to earlier lines by rules of inference or additional axioms. but this implies no temporal ordering. It is simply a description of the structural properties of the geometrical object ‘proof’. The actual construction of a proof may well begin with its last line, involve independently generated lemmas, etc. The choice of axioms might come last. The same is true of generation vs. production of an expression, a familiar competence-performance distinction.”

TP har två döttrar, DPn i Spec-TP, samt T'; T' har i sin tur två döttrar, T och vP. Om vi för in detta i hakparentesnotationen blir resultatet som i (2:31):

(2:31) [CP [C tjärade] [TP [DP han] [T' T [vP]]]]

När också resten av strukturen i (2:24) överförs till hakparentesnotation ser strukturen ut så som visas i (2:32):

(2:32) [CP [C tjärade] [TP [DP han] [T' T [vP inte [vP [DP ~~han~~] [v' [v tjärade] [vP [v tjärade] [DP bryggan]]]]]]]]]]]]]

För att kontrollera att man fått analysen korrekt bör man förvissa sig om att det finns lika många vänsterställda som högerställda hakparenteser i strukturen.

Det framgår av exemplet att representationen med hakparenteser lätt blir svåröverskådlig, samtidigt som den tar mycket mindre plats än en representation med trädstruktur. Det är också svårare att direkt avläsa en struktur återgiven med hakparenteser, och inte heller så lätt att se om ett visst led c-kommenderar ett annat. Däremot lämpar sig hakparenteser utmärkt när man inte vill ge en så detaljerad analys som den trädstrukturen erbjuder till. Huvudstrukturen i (2:24) skulle kunna återges förenklat som i (2:33):

(2:33) [CP tjärade [TP han [vP inte [vP ~~han~~ [v' tjärade [vP tjärade bryggan]]]]]]]]]

Eftersom alla strukturer är binära är det inte nödvändigt att representera binariteten. I fortsättningen kommer jag att använda mig av både trädstrukturer och hakparentesnotation. Läsaren bör öva sig på att överföra beskrivningar från den ena notationen till den andra, till dess att båda notationssystemen behärskas.

2.7. Sammanfattning

I det här kapitlet har jag gett en första presentation av hur den grammatiska kalkylen fungerar. Med utgångspunkt i ett lager, som innehåller de morfem som satsen byggs upp av, deriveras satsen med hjälp av operationen förbind. Denna operation binder ihop två enheter hämtade från lagret till en fras. I exempelmeningen *Han tjärade bryggan* förbinds roten *tjära* med den tidigare uppbyggda DPn *bryggan*; *tjära* är en rot som kan relatera en agent och en patient, och som komplement till *tjära* uttrycker *bryggan* väggrollen. Agentrollen ryms inte inom rotfrasen.

DPn *bryggan* har ett icke evaluerat drag $\neg\tau$ (tid), och evaluerade drag ϕ (person, numerus, genbus) och E (entitet). I nästa steg förbinds ordklassmarkören v med rotfrasen *tjärade bryggan*. Ordklassmarkören v har ett evaluerat τ -drag och icke evaluerade aktions- och ϕ -drag. Eftersom v är ett huvud med icke evaluerade drag fungerar det som en sond och skannar av sin c-kommenderingsdomän (rotfrasen) för att hitta evaluerade motsvarigheter som den kan matcha sina icke evaluerade drag mot. I exemplet *Han tjärade bryggan* hittar den ett evaluerat Ak-drag i roten och ett evaluerat ϕ -drag i DPn *bryggan*. Samtidigt som v matchar sitt icke evaluerade ϕ -drag mot det evaluerade ϕ -draget i *bryggan* matchas också τ -dragen mot varandra. Efter matchningen finns inga icke evaluerade drag kvar i strukturen. I samband med matchningen återförbinds roten *tjärade* i v och uppfattas nu som ett verb.

Verbet *tjära* är, som påpekades ovan, förknippat med en agentroll och en väggroll. Agentrollen uttrycks med hjälp av en DP; en tidigare uppbyggd DP *han* finns i lagret. Denna DP förbinds nu med vP och blir specificerare till vP. Liksom DPn *bryggan* har DPn *han* ett evaluerat ϕ -drag. Nästa steg i derivationen är att använda det T som finns i lagret och förbinda detta med vP. T har ett evaluerat τ -drag och icke evaluerade Ak- och ϕ -drag, där ϕ -draget dessutom är försett med markeringen EPP. När T sonderar sin c-kommenderingsdomän (vP), finner den DPn *han* att matcha sitt ϕ -drag mot och den till v uppflyttade roten att matcha sitt Ak-drag mot. Eftersom ϕ -draget är märkt EPP måste DPn återförbindas i specificeraren till T.

I nästa steg förbinds C från lagret med TP. C är försett med ett finitdrag, och i svenskan måste detta synliggöras, vilket åstadkommes antingen av att en subjunktion från lagret sätts in i C, eller att det tempusböjda verbet återförbinds i C. Det exempel jag analyserar här är en huvudsats, och det finns därför ingen subjunktion i lagret, varför verbet återförbinds i C. Som ett sista steg i analysen återförbinds *han* i Spec-CP. Nu är lagret tömt, och alla icke evaluerade drag är eliminerade, varför kalkylen har nått sitt slut. Resultatet är en tvådimensionell struktur för satsen *Han tjarade bryggan*.

I bokens återstående kapitel kommer jag att gå igenom den grammatiska kalkylen mera i detalj och visa hur den används för konkreta beskrivningar av svenskans och andra språks syntax. Närmast ska vi se på satsens inledande del, C-domänen.

Kapitel 3: Satsens inledning, C-domänen

3.1. Inledning

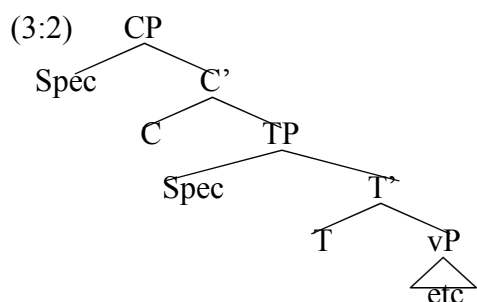
Svenskans mest iögonenfallande ordföljdsegenskap ur ett språkjämförande perspektiv är kravet på att det finita verbet i en huvudsats inte får föregås av mer än ett led (se nedan avsnitt 3.4.2.3. för en diskussion av undantag till denna regel). Om satsen inleds med subjektet står det finita verbet direkt efter detta, men om satsen inleds med något annat led står det finita verbet närmast efter detta och föregår subjektet. Se exempel (1:7a-d) i kapitel 1. I ja/nej-frågor inleds satsen med det finita verbet, och subjektet följer normalt som andra led. (1:7e). Denna s.k. V2-egenskap delar svenskan med de flesta andra germanska språk, danska, norska, isländska, färöiska, tyska, holländska, frisiska, afrikaans och jiddish. Engelskan är ett undantag – medeltidens engelska var visserligen ett V2-språk, men denna egenskap gick förlorad under 1400-talet, och idag finns endast rester av V2 kvar i engelskan. Utanför det germanska språkområdet finner vi endast ett fåtal V2-språk. Flera av de romanska språken har genomgått ett stadium där de varit V2-språk. Så är t.ex. fallet med franska, italienska och spanska, som alla förlorade V2 under medeltiden. Också estniska har analyserats som ett V2-språk, liksom kashmiri, ett språk som talas i norra Indien, det östafrikanska språket dinka och det brasilianska indianspråket karitiana. Det finns säkerligen fler V2-språk i världen, men de är relativt sällsynta.

Utmärkande för V2-språk är alltså att det finita verbet i huvudsatsen får föregås av högst ett led. Denna egenskap hos det finita verbet tog den danske lingvisten Paul Diderichsen (1905-1964) fasta på när han utvecklade sin sats-schemaanalys (Diderichsen 1946) – sats-schemat var ursprungligen utformat för danskan men har använts med framgång också vid analysen av svenska och norska. Det schema som presenterades i (2:25) och som här återges i utvidgad form som (3:1) är en variant av Diderichsens schema.

(3:1) *Huvudsatsschemat* (efter Teleman et al (1999, IV, s. 7))

<i>Initialfält</i>	<i>Mittfält</i>			<i>Slutfält</i>
Inledare	Finit verb	Subjekt	Advl	Resten av verbfrasen
Han	tjärade		inte	bryggan.
	Tjärade	han	inte	bryggan?
Bryggan	tjärade	han	inte	
Nu	vill	han	nog	ta sig ett bad.
Vem	ska	jag		erbjuda det här jobbet?

Som framgick av diskussionen runt satsschemat i kapitel 2 kan den trädstruktur som blir resultatet av den grammatiska kalkylen ses som en tvådimensionell precisering av satsschemat, se (3:2), där den översta delen av satsstrukturen presenteras (jfr. (2:24)). Märk för övrigt att vP i strukturen nedan dominerar en triangel, inte en binär förgrening. Detta beteckningsätt används för att visa att analysen är ofullständig: från och med vP är analysen endast skisserad.

I det här kapitlet ska vi se närmare på den översta delen av satsstrukturen, den s.k. C-domänen, d.v.s. den del av strukturen som är en projektion av C. Som framgick av förra kapitlet svarar Spec-CP mot huvudsatsschemats ”inledare” eller ”fundamentfält”, med Diderichsens term, medan C svarar mot platsen för det finita verbet och Spec-TP mot den inverterade subjektsplatsen. En skillnad mellan satsschemat och trädstrukturen framgår direkt: enligt satsschemat (3:1) hör det finita verbet på V2-platsen till mittfältet. I trädstrukturen (3:2) svarar mittfältet snarast mot TP, och som framgår av strukturen står C, d.v.s. platsen för det finita verbet, utanför TP.

Ett argument för att det finita verbet inte har sin plats i mittfältet är det faktum att det i vissa fall verkar c-kommendera mittfältet. I avsnitt 2.3.2 såg vi att subjektets (åter)förbindelse med T' (2:21) är en förutsättning för att satsen ska kunna uttrycka en proposition, d.v.s. en utsaga med sanningsvärde. När det finita verbet enligt (3:2) återförbinds med TP kommer det att c-kommendera TP,⁵⁴ och därigenom kan det användas för att karakterisera TP. Ett sådant fall utgör det fenomen som kallas för *verum-fokus*: framhävande betoning av det finita verbet i ett V2-språk är ett sätt att understryka sanningen hos ett påstående och undringen hos en fråga. Se på följande exempel, där framhävande betoning markeras med versaler:

- (3:3) a. Han HAR kommit.
 b. Honom VILL han inte träffa.
 c. Hon ÄR sjuk.
 d. HAR han gjort det?

Kapitlet är disponerat på följande sätt. I avsnitt 3.2 går jag igenom skillnaden mellan A-positioner och A-bar-positioner, vilket i grova drag innebär skillnaden mellan positioner i trädet som är eller inte är reserverade för led med tematisk roll.⁵⁵ I den minimalistiska beskrivningen svarar detta mot två olika sätt att åstadkomma flyttning eller återförbindning: med hjälp av EPP, som illustrerades i avsnitt 2.3.2, eller med hjälp av ett s.k. **kantdrag** (eng: *Edge Feature*), knutet till CP, TP och vP. I avsnitt 3.3 diskuteras finitdraget i C och ordföljden i huvudsats och bisats. I avsnitt 3.4 står fundamentet (Spec-CP) och dess kantdrag i centrum för uppmärksamheten, och avsnitt 3.5 sammanfattar kapitlet.

⁵⁴ Ett återförbundet led c-kommenderar alltid det som det återförbinds med. Detta följer av att återförbindning alltid sker till högsta noden i strukturen, d.v.s. återförbindning kommer alltid att göra strukturen en nivå högre.

⁵⁵ A i A/A-bar står för *argument*, en term hämtad från predikatlogiken, d.v.s. den logik som studerar de logiska relationerna inom en sats. Ett predikatlogiskt uttryck har två huvuddelar, predikatet (det som utsägs) och argumenten (det eller de som något utsägs om). I grammatiken svarar predikat vanligen mot huvudverb eller adjektiv, och argument mot satsdelar som subjekt och objekt.

3.2. A-positioner och A-bar-positioner, EPP och kantdrag

3.2.1. Skillnader mellan A-positioner och A-bar-positioner

Vid genomgången av den syntaktiska kalkylen i kapitel 2 beskrev jag hur subjektet flyttas till eller återförbinds i Spec-TP som en effekt av ett icke evaluerat EPP-drag knutet till det icke evaluerade ϕ -draget i T. I avsnittet 2.3.3. om CP talas också om flyttning eller återförbindelse, den här gången till Spec-CP, men inget sägs om vad som åstadkommer denna flyttning. Dessa två fall av flyttning/återförbindelse är olika till sin karaktär. Det led som kan hamna i Spec-TP måste ha evaluerade ϕ -drag (person, numerus, genus), eftersom det ska eliminera det icke evaluerade ϕ -draget i T. Ledet måste alltså vara en DP. Det finns inga motsvarande krav på det led som hamnar i Spec-CP: som exemplen i (3:4) visar kan ledet i Spec-CP vara en DP med funktionen subjekt (3:4a), objekt (3:4b) eller prepositionsrektion (3:4c), men det kan också vara ett adverbial (3:4d-e), eller predikatsfyllnad (3:4f), en finit verbfras (3:4g), en infinitivfras (3:4h) eller en bisats (3:4i). För var och en av dessa möjligheter utom för satsadverbialiet i (3:4d) finns också en motsvarande frågeordsfråga.

(3:4) a. Kalle har köpt en ny cykel.	Vem har köpt en ny cykel?
b. Den ställde han i garaget.	Vad ställde han i garaget?
c. Henne pratar han inte med.	Vem pratar han inte med?
d. Troligen har han inte kommit än.	(ingen motsvarande v-fråga)
e. Om tio minuter kommer tåget.	När kommer tåget?
f. Glad var han inte.	Hur var han?
g. Köpte cykeln gjorde han inte.	Vad gjorde han inte?
h. Att skratta är befriande.	Vad är befriande?
i. Att han ville komma gläder mig.	Vad gläder mig?

Generativ grammatik har infört en terminologisk skillnad mellan positioner som Spec-TP, d.v.s. positioner dit led flyttas för att synliggöra ett icke evaluerat särdrag (EPP-betingad flyttning), och positioner dit led flyttas utan att ett icke evaluerat särdrag synliggörs (flyttning beroende på ett kantdrag). Den förra typen kallas för A-position (argument-position, se fotnot 2), den senare för A-bar-position⁵⁶ (position som inte är specificerad för argument).

A- och A-bar-positioner är inte bara platser i trädet som uppstår när led flyttar, utan också platser där led förbinds när de hämtas från lagret (förstagångsförbindelse, eng. *first merge*). Spec-vP, Spec- \sqrt{P} och komplementet till roten är alla exempel på A-positioner där led vanligen förbinds, svarande mot subjekt och objekt.. Motsvarande A-bar-positioner är negationsplatsen och andra adjungerade positioner, där adverbial förstagångsförbinds.

Medan flyttningen till Spec-TP och till A-positioner över huvud taget begränsas till led med evaluerade ϕ -drag, d.v.s. i praktiken DPn, finns ingen motsvarande restriktion på flyttning till Spec-CP. Det finns också andra skillnader mellan A-positioner och A-bar-positioner. Endast A-positioner spelar t.ex. en roll för beskrivningen av relationen mellan ett reflexivt pronomen och dess antecedent: när relationen fastställs måste båda stå i A-position, och antecedenten måste c-kommendera reflexiven, så som i exemplen (3:5) nedan. Om bara ett av dessa villkor är uppfyllt blir meningen ogrammatisk. I (3:6a) c-kommenderar visserligen antecedenten i Spec-CP reflexiven i rotfrasen, men antecedenten står inte i en A-position. I (3:6b) står både antecedent och reflexiv i A-positioner, men antecedenten c-kommenderar inte

⁵⁶ Inom matematiken används "bar"-notationen på två helt olika sätt, vilka inte får sammanblandas. Bar-notationen kan dels uttrycka negering, som här ("A-bar" = icke A), dels kan "bar" uttrycka en högre hierarkisk nivå, resultatet av en projektion. Detta bruk av "bar" har använts för att tala om det syntaktiska trädet (den s.k. X-bar teorin för trädstrukturer): frashuvudet kan ses som en entitet på nivå noll (X^0), den första projektionen (X' , utläses "X bar") är en entitet på nivå ett, och den maximala frasen (XP) kan uttryckas som en entitet på nivå två (X'' , utläses "X dubbel-bar").

reflexiven (antecedenten står i rotkomplementet och reflexiven i Spec-√P). Båda fallen är ogrammatiska. Däremot är (3:6c) välformad. I detta fall står *böckerna* i rotens specificerare innan framflyttningen till fundamentet, och *till sin* ägare står i rotens komplement; antecedenten c-kommenderar alltså reflexiven. I exemplen är antecedent och reflexiv understrukna.

- (3:5) a. Har Kalle gett sin bror boken?
 b. Jag gav henne tillbaka sina böcker.
 (3:6) a. *Böckerna gav jag sin ägare.
 b. *Jag gav sin ägare böckerna.
 c. Böckerna gav jag till sin ägare

En annan skillnad mellan A-positioner och A-bar-positioner är att det är betydligt lättare att göra en satsfläta genom att flytta ut ett led ur en objektsbisats (A-position) än ur en adjungerad tidsbisats (A-bar-position); kopian av det flyttade ledet markeras med dubbel genomstrykning, och bisatsen inramas av hakparenteser.⁵⁷

- (3:7) a. Den här boken bad jag Erik [att han skulle läsa ~~den här boken~~]
 b. *Den här boken störde jag Erik [när han skulle läsa ~~den här boken~~]

Distinktionen A-position/A-bar-position spelar också på ett annat sätt en roll för flyttning (återförbindelse). Ett led som står i en A-bar-position kan endast flyttas till en annan A-bar-position, medan ett led som står i en A-position kan flytta både till en A-position och till en A-bar-position. I (3:8) ser vi att tidsadverbialet *i går*, som förstagångsförbinds i en A-bar-position, visserligen kan flytta till fundamentet, men inte till Spec-TP (A-position).⁵⁸ I (3:9) ser vi att *den här boken* i rotens komplement (A-position) antingen kan flytta till Spec-TP (A-position) eller till Spec-CP (A-bar-position).

- (3:8) a. [_{CP} I går lyckades [_{TP} Kalle T [_{VP} äntligen klara skrivningen ~~i går~~.]]]
 b. * [_{CP} Lyckades [_{TP} igår T [_{VP} Kalle äntligen klara skrivningen ~~i går~~]]]
 (3:9) a. [_{CP} Har [_{TP} den här boken T [_{VP} sålt ~~den här boken~~ bra]]]?
 b. [_{CP} Den här boken har [_{TP} han T [_{VP} ~~han~~ köpt ~~den här boken~~]]]

Det följer av vad jag just sagt att ett led som flyttat från en A-position till en A-bar-position inte kan flytta därifrån till en A-position. I exempel (3:10a) har objektet i bisatsen flyttat till bisatsens Spec-CP, och därifrån till huvudsatsens Spec-CP, som strukturskissen i (3:10b) visar; kopiorna i bisatsens Spec-CP och i bisatsens rotkomplement markeras med dubbel genomstrykning. Objektet kan inte flytta till huvudsatsens Spec-TP, som (3:11a) visar, med strukturskissen (3:11b).⁵⁹ (3:11a) är en möjlig svensk mening, men då inte med strukturen i (3:11b) utan strukturen i (3:11c). Bisatserna är markerade med hakparenteser.

- (3:10) a. Rektorn kan Kalle inte tro att Rune har träffat.
 b. Rektorn kan Kalle inte tro [_{CP} ~~rektorn~~ att Rune har träffat ~~rektorn~~]

⁵⁷ För att kunna flytta till huvudsatsens fundament måste objektet först flytta till kanten av bisatsens vP och därifrån till kanten av bisatsens CP, annars är objektet p.g.a. PIC (se 2:28) inte tillgängligt för huvudsatsens C. Dessa led i objektskedjan är inte representerade i (3.7).

⁵⁸ Det finns flera orsaker till varför *igår* inte kan flytta till Spec-TP. Förutom den att *igår* då flyttar från en A-bar position till en A-position. Flyttning till Spec-TP orsakas av EPP-draget på det icke-evaluerade ϕ -draget i T, och eftersom *igår* inte är en DP så har det inga egna ϕ -drag och kan därför inte fungera som mål för sonden T.

⁵⁹ Exempel (3:11b) är ogrammatiskt eftersom DPn *Kalle* inte får någon tematisk roll. Om *Kalle* är den som "tror", så skulle *Kalle* förstförbindas i specificeraren till roten *tro*. I den positionen skulle *Kalle* vara den DP som T-sonden i huvudsatsen p.g.a. EPP tvingar till Spec-TP. men i (3:11b) är det *rektorn* som står i Spec-TP; *Kalle* verkar vara förstförbundet i Spec-CP, och där kan det inte få någon tematisk roll.

- (3:11) a. Kalle kan rektorn inte tro att Rune har träffat.
 b. *Kalle kan rektorn inte tro [_{CP} ~~rektorn~~ att Rune har träffat ~~rektorn~~]
 c. Kalle kan rektorn inte tro [_{CP} ~~Kalle~~ att Rune har träffat ~~Kalle~~]

Det följer av PIC att objektet i exemplen (*rektorn*, *Kalle*) lämnar kopia också initialt i bisatsen, se fotnot 3 och avsnitt 3.4.2.4. nedan.

3.2.2. Drag som framtvingar flyttning: EPP och kantdrag

Som framgått av presentationen ovan av A-positioner och A-bar-positioner drivs flyttningen till en A-position av ett annat slags särdrag än flyttningen till en A-bar-position: flyttningen till en A-position drivs av EPP, d.v.s. kravet på att ett icke evaluerat drag i en sond ska synliggöras genom att det led som sonden utser till sitt mål flyttar in i en specificerare till det huvud som bär EPP. Ett sådant fall illustrerades i avsnitt 2.3.2. (flyttning av DP till Spec-TP). Även om vi inte har synlig kongruens här ligger det nära till hands att säga att sonden och dess mål kongruerar. I de flesta av världens språk finns det i sådana här fall också synlig kongruens, som i de isländska exemplen i (3:12):

- (3:12) a. Tökum við bókina?
 tar-1pl vi boken
 b. Takið þið bókina?
 tar-2pl ni boken?

Flyttning till Spec-CP drivs av ett annat slags särdrag, som vi kallar **kantdrag**. Kantdraget i CP måste elimineras före realiseringspunkten (se fig. (2:2)), och detta åstadkommes genom att något led placeras i Spec-CP. Det är här inte frågan om någon slags kongruens, det enda kravet är att Spec-CP fylls med något som antingen har både semantisk innebörd och fonologisk form, som i (3:13a,b) eller också bara semantisk innebörd (3:13c) eller bara fonologisk form (3:13d). Huvuddelen av diskussionen om kantdraget i CP sparas till avsnitt 3.4.

- (3:13) a. Var ligger boken?
 b. Boken ligger på bordet.
 c. Ligger boken på bordet?
 d. Så ligger boken på bordet.

I exempel (3:13c) elimineras kantdraget av en osynlig frågeoperator, Q. Se vidare avsnitt 3.4.

3.3. Finitdraget i C och ordföljden i huvudsats och bisats

3.3.1. Ett gemensamt satsschema för huvudsats och bisats

I satsschemat (3:1) är positionen för det finita verbet alltid fylld, medan de övriga positionerna i schemat kan vara tomma. I den hierarkiska syntaktiska strukturen svarar positionen för det finita verbet i schemat mot C, se (3:2). Detta huvud bär, som vi såg i kapitel 2, ett icke evaluerat finitdrag. I vissa språk, V2-språken, är finitdraget märkt EPP och måste därför synliggöras av det led i C:s c-kommenderingsdomän som bär ett evaluerat finitdrag, d.v.s. i huvudsats det tempusböjda verbet. På detta sätt får V2-språken sin specifika huvudsatsordföljd.

I svenskan gör vi inte någon morfologisk skillnad mellan tempus och finithet. Ett verb med tempusändelse är också ett finit verb. Det faktum att vissa infinitiva verb uppvisar en tempusdistinktion⁶⁰ (presensparticip mot perfekt particip (*sjungande*, *troende* mot *sjungen*, *trodde*)), vi-

⁶⁰ I äldre nordiska fanns det också en preterital infinitiv av de modala hjälpverben *mun* 'ha för avsikt', *skal* och *vil*. Presens infinitiv av dessa verb har formerna *munu*, *skulu*, *vilja*, preteritum infinitiv formerna *mundu*, *skyldu*,

sar emellertid att vi bör hålla isär tempus och finithet. Tempus lokaliserar på tidsaxeln den handling, den händelse, den process eller det tillstånd som verbet uttrycker. Finitheten förankrar denna tidsaxel i talarens här och nu.

Att finithetsdraget tolkas i C är ingen tillfällighet. C är den högsta funktionella kategorien i strukturen, och därigenom direkt tillgänglig för information från kontexten/diskursen. Kunskap om vem som talar och vem som är budskapets mottagare, vad som tidigare varit aktuellt i samtalet och vad som är nytt är kunskap av relevans för meningens utformning och tillgänglig just genom C och dess projektion CP.

Nu är det ju inte alltid så att det finita verbet står i C. I en bisats gäller andra villkor: här står det finita verbet efter negationen och eventuella satsadverbial, se ex. i (3:14). Diderichsen (1946), liksom Teleman et al. (1999, del IV, s. 9) har ett särskilt satsschema för bisats som avviker från huvudsatsschemat på ett par punkter.

Bisatsschemat skiljer sig från huvudsatsschemat i två avseenden: bisatsen saknar fundament, och det finita verbet har sin plats efter subjekt och satsadverbial. Jfr huvudsatsschemat i (3:1) med bisatsschemat (3:14):

(3:14) *Bisatsschemat* (efter Teleman et al (1999, IV, s. 9))

<i>Initialfält</i>	<i>Mittfält</i>			<i>Slutfält</i>
Subjunktion	Subjekt	Advl	Finit verb	Resten av den finita verbfrasen
att/om	han	inte	tjärade	bryggan
eftersom	han	tyvärr	hade	tjätat bryggan
som	han	ännu inte	hade	hunnit att tjära
vem	Rune	inte	ville	hjälpa
vars dotter	jag		ämнар	erbjuda det här jobbet

Det faktum att de flesta positionerna i huvudsatsschemat och bisatsschemat är inbördes ordnade på samma sätt antyder att beskrivningen med två scheman inte är optimal: det går att förena huvudsatsschemat och bisatsschemat till ett gemensamt schema, så som jag visade i Platzack (1987). För att åstadkomma ett gemensamt schema fordras dels att också bisatsen har ett fundament, dels att platsen efter fundamentet kan rymma antingen finit verb (huvudsats) eller subjunktion (bisats). Denna plats kallade jag i min artikel från 1987 för **typplatsen**, eftersom det led som står här avgör om vi har huvudsats eller bisats. Några exempel på detta gemensamma schema ges i (3:15).

(3:15) *Gemensamt schema för huvudsats och bisats*

<i>Initialfält</i>		<i>Mittfält</i>		<i>Slutfält</i>
Fundament	Typplats	Subjekt	Advl	Resten av den finita verbfrasen
a. Han	tjärade		inte	bryggan igår.
b.	att	han	inte	tjätade bryggan igår
c. Vem	lät	min far		tjära bryggan?
d. vem	(som)	min far		lät tjära bryggan
e. Vilken bok	skulle	du	helst	vilja läsa?
f. vilken bok	(som)	du	helst	skulle vilja läsa
g.	Har	posten		kommit än?
h.	om	posten		(har) kommit än

vildu. Preteritum infinitiv används i konstruktionen objekt med infinitiv när det överordnade verbet står i preteritum; vid överordnat verb i presens används presens infinitiv:

- (i) a. Þeir kveðask vilja koma. (Presens infinitiv)
de säger sig vilja komma
b. Þeir kváðusk vildu koma. (Preteritum infinitiv)
de säger sig vilja komma

I schemat är (3:15a, c, e, g) huvudsatser, och (3:15b, d, f, h) motsvarande bisatser. Schemat avviker också från huvud- och bisatsschemana hos Teleman et al. genom att typplatsen antas höra till initialfältet, inte mittfältet.

Det finns fler fakta som stöder analysen att det finita verbet i huvudsats står på samma plats som subjunktionen i bisats. Hit hör t.ex. placeringen av satsadverbial, som i huvudsats med inverterad ordföljd kan komma mellan finitet och subjektet (3:16a), och i bisats mellan subjunktionen och subjektet (3:16b). Om huvudsatsens finita verb står på samma plats i schemat som bisatsens subjunktion, blir denna likhet förklarlig.

- (3:16) a. Igår ville inte Kalle gå till skolan.
 b. Det var konstigt att inte Kalle ville gå till skolan igår.

Man bör märka att det inte finns någon plats för negationen före subjektet i satsschemat ovan. Om man vill att schemat också ska kunna fånga exempel som (3:16) måste en extra position för adverbial sättas in i schemat först i mittfältet, mellan typplatsen och subjektet.

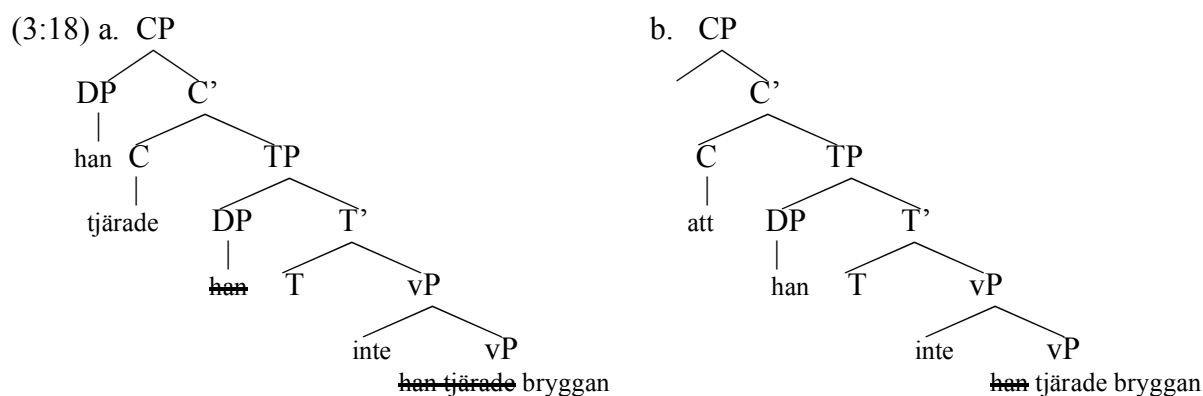
Ett annat stöd för analysen är den effekt vi får av att betona subjunktionen. Exempelen i (3:3) ovan visade att betoning av det finita verbet i en V2-konstruktion innebär ett framhävande av sanningen hos ett påstående och av undringen vid en fråga, s.k. verum-fokus. En liknande effekt får vi om subjunktionen betonas:

- (3:17) a. Jag är säker på ATT han har gjort det.
 b. Jag undrar OM han kommit hem än.

Denna likhet mellan effekten av att betona finita verbet i huvudsats och subjunktionen i bisats är vad vi bör vänta oss om de har samma plats i strukturen: C eller (i satsschemat) typplatsen.

3.3.2. Det gemensamma satsschemat översatt till trädstruktur

Som vi har sett står det finita verbet i V2-språk i C. Givet diskussionen av det gemensamma satsschemat ovan följer då att också subjunktionen bör stå i C; jfr strukturerna i (3:18a) och (3:18b), som svarar mot exempel (3:15a,b):⁶¹

Liksom det finita verbet har alltså subjunktionen förmågan att göra finitdraget i C synligt. För att subjunktionen ska kunna hamna i C och tvinga det tempusböjda verbet att stanna i vP måste subjunktionen i lexikon vara försedd med ett evaluerat finitdrag, *f*, som kan fungera som mål för sonden $-f^{EPP}$ i C. Se diskussionen runt exempel (2:24). När vi förstförbinder subjunktionen i C eliminerar den samtidigt både det icke evaluerade finitdraget och det till detta knutna EPP. Platsen i C är nu upptagen, varför det tempusböjda verbet måste stanna i v. Innan vi ser närmare på subjunktionens roll ska jag kortfattat kommentera trädstrukturerna i (3:18).

⁶¹ Ett adverbial framför subjektet men efter verbet resp. subjunktionen, som i (3:16), är adjungerat till TP.

Förutom tvådimensionaliteten är den största skillnaden mellan trädstrukturerna i (3:18a,b) och motsvarande satser analyserade i det gemensamma satsschemat (3:15a,b) förekomsten av kopior av vissa led i trädstrukturen. I huvudsatsträdet (3:18a) är subjektet *han* synligt i Spec-CP (fundamentet), dit det flyttat p.g.a. ett kantdrag i C; se avsnitt 3.2.2. ovan. Det finns kopior av subjektet både i Spec-TP och i Spec-vP. Kopian i Spec-TP är som vi såg i kapitel 2, avsnitt 2.3.2. en effekt av att matchningen mellan subjektet och T för att åstadkomma en proposition måste åtföljas av flyttning av subjektet till Spec-TP, medan kopian i Spec-vP signalerar subjektets tematiska roll. I bisatsträdet (3:18b) är subjektet synligt i Spec-TP, och har lämnat en kopia i Spec-vP. Både i huvudsatsen och i bisatsen kan vi alltså avläsa subjektets tematiska roll (kopian i vP) och dess propositionsbildande funktion (dess plats i Spec-TP). Analysen visar också att det vanligen finns en skillnad mellan var subjektet i huvudsatsen och bisatsen realiseras. Med vissa undantag, se 3.4., är det bara huvudsatsens subjekt som hamnar i Spec-CP.

Också det finita verbet har flera kopior i huvudsatsen. Den synliga instansen står i C; vi vet redan att detta beror på att svenskan som ett V2-språk måste synliggöra finitheten i denna position. Outtalade kopior av det finita verbet finns i v, samt i roten (denna syns inte i trädet). Se diskussionen i kapitel 2, avsnitt 2.2.2. Ordklassmarkörer.⁶² I bisatsen syns verbet i v. Liksom i huvudsats finns det också en kopia i roten.

Som analysen visar har både subjektet och det finita verbet synliga placeringar i C-domänen, där de på olika sätt bidrar till att knyta satsen till den omgivande diskursen/kontexten. I en vanlig bisats står varken det finita verbet eller subjektet i C-domänen, och varken subjekt eller det finita verbet har direkt kontakt med matrissatsen. En sådan kontakt har i stället subjunktionen, som i C kan förmedla information till och från den sats som bisatsen utgör en del av. Subjunktionen har dock inte direkt kontakt med den diskurs i vilken yttrandet ingår: en bisats måste vara inbäddad i en annan sats, den s.k. **matrissatsen**,⁶³ och subjunktionen kan som mest förmedla signaler från denna. Se på exemplen i (3:19):

- (3:19) a. Han meddelade att spritskatten inte skulle sänkas.
 b. Han meddelade att spritskatten skulle inte sänkas.
 c. Han nonchalerade att spritskatten inte skulle sänkas.
 d. *Han nonchalerade att spritskatten skulle inte sänkas.

Som exemplen i (3:19a,b) visar kan en att-bisats efter matrisverbet *meddela* ha sitt finita verb antingen före eller efter negationen; vi kommer att diskutera förekomsten av huvudsatsordföljd i bisats som i (3:19b) mera nedan. Om vi ändrar matrisverbet till *nonchalera*, ett s.k. **faktivt** verb,⁶⁴ kan vi bara ha en bisatsordföljd med finitet efter negationen (3:19c,d). Matris-

⁶² I äldre versioner av generativ grammatik antog man att ett huvud som flyttar från A till B måste flytta igenom alla huvuden som finns mellan A och B. En flyttning från v direkt till C ansågs strida mot en universell princip, ”the Head Movement Constraint”. I den version av det minimalistiska programmet som jag presenterar här finns det ingenting som framtvänger flyttning till T i svenskan, varken teoretiskt eller empiriskt. Om TP hade varit en fas så hade flyttning till T varit ett nödvändigt steg på vägen mot C, men som jag påpekat ovan är det kombinationen CP/TP som utgör en fas.

⁶³ Inom traditionell grammatik säger man ofta att bisatsen är inbäddad i, utgör en del av en huvudsats. Detta är emellertid inte helt riktigt, eftersom en bisats också kan vara inbäddad i en annan bisats. Se exemplet i (i):

(i) Kalle sa att Lisa visste vem som skulle få jobbet.

Den interrogativa bisatsen är objekt till *visste*, som i sin tur är huvudverb i en *att*-bisats. Denna i sin tur är objekt till huvudsatsens verb *ser*.

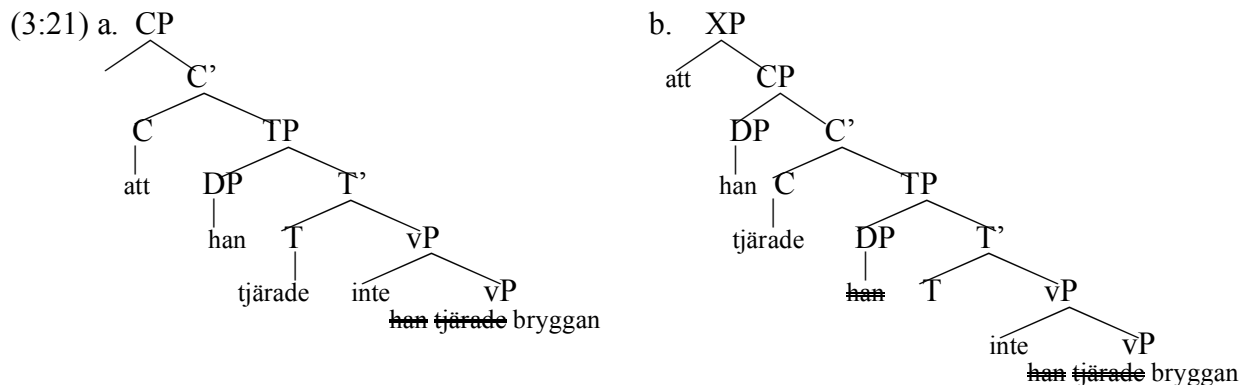
⁶⁴ Teleman et al. (1999, del I, 168) ger följande definition på faktivt predikat:

faktivt predikat, predikat som tar ett sakförhållande (uttryckt med en narrativ bisats) som aktant och där det ligger i predikatets betydelse att bisatsens proposition är sann [...] oberoende av om det överordnade predikatet är negativt eller befrågat. Faktiva predikat uttrycks med verb som *veta*, *beklaga*, *märka* och adjektiv som *konstig*, *tragisk*.

verbets effekt är lokal, den omfattar endast den bisats som är direkt underordnad matrisverbet. Se exemplet (3:20), där jag skjutit in en mellanliggande matrissats byggd på det icke-faktiva verbet *meddela*: det är nu möjligt att ha huvudsatsordföljd i bisatsen.

- (3:20) a. Han nonchalerade att regeringen meddelat att spritskatten inte skulle höjas.
 b. Han nonchalerade att regeringen meddelat att spritskatten skulle inte höjas.

Ordföljden i (3:19b), med finitet före negationen i bisats, kan beskrivas på två sätt: antingen står det finita verbet i T, varvid det kommer före negationen (3:21a), eller också har bisatsen huvudsatsordföljd med finitet i C. Denna möjlighet illustreras i (3:21b):

Endast analysen i (3:21b) är förenlig både med exempel som (3:19b) och de i (3:22), där bisatsen har annat led än subjektet direkt efter subjunktionen (en slags inbäddad huvudsats); det finns alltså ingen anledning att tro att det finita verbet skulle stå i T som i (3:21a) när det rör negationen i bisats.

- (3:22) a. Regeringen meddelade att senast nästa vecka skulle spritskatten höjas.
 b. Han sa att tyvärr ville hon inte lyssna på honom.

Ett ytterligare stöd för att bisats med huvudsatsordföljd i svenskan har strukturen i (3:21b) och inte den i (3:21a) är att faktiva och liknande bisatser där inversion som i (3:22) inte går, inte heller kan ha det finita verbet före negationen eller andra satsadverbial:

- (3:23) a. *Kalle köpte boken, som han hade inte läst tidigare.
 b. *Kalle köpte boken som tidigare hade han inte läst.
 c. Kalle köpte boken som han inte hade läst tidigare.
 (3:24) a. *Om spritskatten skall inte höjas i år, då ställer jag in min resa till Rostock.
 b. *Om i år skall spritskatten inte höjas, då ställer jag in min resa till Rostock.
 c. Om spritskatten inte skall höjas i år, då ställer jag in min resa till Rostock

Den enklaste förklaringen av dessa data är alltså att svenska bisatser med huvudsatsordföljd ska analyseras som inbäddade V2-strukturer. Denna förklaring fungerar emellertid inte för fornsvenskan, där det finita verbet står före negation och andra satsadverbial även i bisatser som inte kan konstrueras med V2 och inversion:

- (3:25) æn min guþ brytar eigh niþar þin guþ (ca. 1350)
 om min gud bryter ej ner din gud
 ...om min gud inte besegrar din gud

I modern isländska är det fortfarande på detta sätt: även i bisatser som inte tillåter inversion kommer finitet före satsadverbial:

(3:26) Það er ein íslensk mynd sem Jón hefur ekki séð
 det är en isländsk film som Jón har inte sett

För både det fornsvenska exemplet (3:25) och det isländska (3:26) verkar den riktiga analysen vara den som presenterades ovan i (3:21a): det finita verbet har återförbundits i T, och kommer därför före satsadverbial/negation. Denna flyttning, som vanligen går under beteckningen **V-till-T-flytt**, kommer jag att återvända till i kapitel 4.

3.4. Svenskans C-domän

3.4.1. Fundamentet

I det här avsnittet ska vi se närmare på platsen före det finita verbet i huvudsats, den plats som Diderichsen kallar *fundament* och som i den tvådimensionella syntaktiska strukturen utgörs av C:s specificerare (Spec-CP). Som framgick av förra avsnittet har C ett kantdrag som måste elimineras antingen genom att något led i satsen återförbinds i Spec-CP, eller att ett led förstförbinds här.

I modern talad och skriven vardagssvenska är subjektet den vanligaste satsdelen i fundamentet – olika undersökningar visar på en relativt konstant frekvens subjektfundament på 60-70%, oberoende av genre. Efter subjektet är adverbial den vanligaste satsdelen i fundamentet. Tabell 1 visar de olika satsdelarnas frekvens i fundamentet i de drygt 6800 välformade påståendemeningar som utgör underlaget för Nils Jörgensens studie av meningsbyggnaden i talad och skriven svenska (Jörgensen 1976); senare undersökningar har i stort bekräftat hans resultat.

Tabell 1. Olika satsdelar i fundamentfältet. Genomsnittlig andel i olika materialgrupper (efter Jörgensen (1976, s. 103) och Westman (1974, s. 155)).

<i>Material</i>	<i>Subjekt</i>	<i>Objekt</i>	<i>Advl</i>	<i>Pred.fyllnad</i>
Talspråk				
Akademiker	62%	13%	23%	1%
Industriarb.	62%	15%	21%	2%
Radiokomm.	66%	2%	32%	1%
Radionyheter	80%	1%	19%	0%
Samtal	60%	12%	26%	2%
Debatt	60%	7%	32%	2%
Skriftspråk				
Broschyrer	66%	1%	31%	2%
Tidningar	63%	4%	30%	2%
Läroböcker	64%	1%	31%	3%
Debatt-texter	63%	1%	31%	3%

Akademikerna och industriarbetarna i undersökningen intervjuades om sin inställning till invandrare. Den enda avvikelser från en subjektfrekvens på 60-70% i materialet finner vi i radionyheter; det rör sig här om telegramläsningen. Man kan också märka att frekvensen objektfundament är högre och frekvensen adverbialfundament lägre i de mer talspråksnära materialen (intervjuer och samtal) än i de mer formella materialen (radions nyhetsuppläsning, nyhetskommentarer och den formella debatten).

Det led som står först i huvudsatsen i ett V2-språk kan ha vitt skilda funktioner. Den neutrala ordföljden har ett obetonat subjekt på första plats, men ett subjekt i fundamentet kan också vara betonat; jämför (3:27a) med (3:27b), där versaler markerar betoning. Ett objekt i fundamentet kan också vara antingen obetonat (3:27c) eller betonat (3:27d). Fundamentet är också den normala platsen för lätta adverbial som anger tid och rum (3:27e) och (3:27f), men

också ett framhävt adverbial kan stå i fundamentet (3:27g). Fundamentet är också platsen för svenskans frågeord, oberoende av satsdelsfunktion (3:27h-j).

- (3:27) a. Kalle har köpt en ny cykel. Den är röd och har femton växlar.
b. KALLE har köpt en ny cykel (inte Lisa).
c. Den ställde han i garaget.
d. EN NY CYKEL skulle jag gärna vilja ha.
e. Sen cyklade han till jobbet.
f. Där stod en ny cykel.
g. NU smäller det!
h. Vem har köpt den här cykeln?
i. Vad har Kalle köpt?
j. Var köpte Kalle sin nya cykel?

Den svenska meningen är vanligen uppbyggd så att den nya informationen kommer i meningens slut – vid neutralt uttal betonas första stavelsen i *cykel* i första meningen i (3:27a); jfr också exemplen i b, c, e, f, h, j. Ett skäl för att placera ett led i fundamentet kan vara att det ledet förmedlar given information och därför inte bör hamna på sista plats i satsen. Detta framgår tydligt i (3:27c). Men användningen av första position kan också, som i (3:27d), utnyttjas för att framhäva något.

Även om grammatiken ger oss stora friheter med avseende på vilket led vi kan ha i fundamentet är valet inte fritt utifrån ett pragmatiskt perspektiv. Vi kan t.ex. mycket väl inleda ett samtal med en mening som (3:28a), men inte med (3:28b):

- (3:28) a. (Har du hört?) Kalle har lurat Lisa.
b. (Har du hört?) #Lisa har Kalle lurat.⁶⁵

Fundamentet kan också vara tomt. Detta är regel vid ja/nej-fråga (första meningen i (3:29a,c)), men förekommer också i påståenden, där vi i vissa kontexter kan ha s.k. **fundamentellips**, se (3:29a,b,c,d,e). Inte heller imperativiska meningar har ett synligt fundament, se (3:29f). Slutligen har vi en fjärde typ av huvudsats med icke synligt fundament, så kallad **narrativ inversion**, som kan förekomma vid livligt och engagerat berättande. (3:29g).

- (3:29) a. Vill du ha en kopp kaffe? – Tror inte det, tack! (ellips av subjekt)
b. Lite tråkigt med vädret. – Ja, var kallt och blåsig. (ellips av subjekt)
c. Har du sett tidningen? – Såg jag nyss i köket. (ellips av objekt)
d. Har du testat det, brunch? – Nej. – Skulle ni göra nångång (ellips av objekt)
e. Hej! Ligger på playan och skriver detta. Har badat hela dagen. (ellips av subjekt)
f. Ta en kopp kaffe till! Köp dig en ny cykel! (imperativisk mening)
g. de va en / nja en fullgubbe ba / ungarna hade ba'a / ungarna hade ba'a cykla run
'an / kom hans brorsa å lappa till 'an (narrativ inversion)

Olika kontextuella och informationsstrukturella faktorer spelar alltså en roll för hur vi tolkar det inledande ledet i satsen (se t.ex. Ekerot 1995), men är inte primärt en fråga för syntaxen utan för en **pragmatisk** beskrivning. ”Pragmatisk tolkning” karakteriseras på följande sätt i Teleman et al. (1999, del I, 210):

⁶⁵ Symbolen # markerar att detta exempel inte passar in i kontexten. Däremot är det naturligtvis grammatiskt korrekt att placera objektet i fundamentet. En möjligt kontext skulle vara:

(i) Kan du säga mig vilka Kalle har lurat? – Ja, Lisa har Kalle lurat, och Anna, och Stina, och ...

pragmatisk, om tolkning som tar hänsyn till det icke-språkliga sammanhanget inklusive lyssnarens erfarenheter och förväntningar i förståelsen av ett yttrandes betydelse. Man skiljer mellan å ena sidan ett yttrandes semantiska innehåll (som är en funktion av dess syntaktiska struktur och de ingående ordens lexikala betydelse) och å andra sidan dess pragmatiska innebörd (som är en funktion av satsens semantiska betydelse och dess användning som yttrande i ett bestämt kommunikativt sammanhang).

I flera olika analyser har det föreslagits att satsens information organiseras på olika nivåer. Molnár (1991), som tar sin utgångspunkt i Bühler (1934), föreslår en uppdelning på tre självständiga, men samverkande nivåer: framställningsnivån, mottagarnivån, och sändarnivån. På framställningsnivån kan satsens information delas upp i *topik* resp. *kommentar*, där *topik* är utgångspunkten för vad som sägs och *kommentar* det som utsägs om topikerna (Molnár 1991:41f.). På mottagarnivån skiljer man *temat*, den information som är given för mottagaren, från *remat*, den information som är ny för mottagaren (Molnár 1991:58). På sändarnivån delas budskapet upp i *fokus*, den del av satsens information som framhävs, och *bakgrund* (Molnár 1991:58). I det protoypiska fallet korrelerar de tre nivåerna, men så behöver inte nödvändigtvis vara fallet (se vidare Molnár 1991: 60-70). Följande exempel visar hur dessa tre nivåer kan kombineras. Vi utgår från att en talare inleder ett samtal med följande mening:

(3:30) Min son bakade bullar igår.

Med neutralt uttal faller huvudtrycket i satsen på första stavelsen i *bullar*. Det inledande ledet, *min son*, är den topik om vilken talaren sedan ger kommentaren *bakade bullar igår*. På mottagarnivån är *min son* den bekanta informationen, temat, och det nya, remat, är att han *bakade bullar igår*. Huvudtrycket i satsen markerar normalt fokus, och i det här exemplet utgörs fokus av hela den verbfras inom vilket huvudtrycket faller, medan subjektet utgör bakgrund. I (3:30) är således subjektet topik, tema och bakgrund, och resten av satsen kommentar, rema och fokus.

Med hjälp av betoning kan fokus förskjutas till andra led:

- (3:31) a. MIN son bakade bullar igår.
b. Min SON bakade bullar igår.
c. Min son BAKADE bullar igår.
d. Min son bakade bullar IGÅR.

Man bör märka att vi får olika föreställningar om hur det sammanhang ser ut i vilket mening- en yttras när vi på detta sätt byter ut det neutrala uttalet mot mer specifika varianter.

Låt oss nu se på exempel där objekt eller adverbial placerats i fundamentet:

- (3:32) a. Henne känner jag inte.
b. Den boken har jag redan läst.
c. I torsdags var han i alla fall hemma.
d. Nu försöker vi på nytt.

I samtliga fall kan första ledet förstås som den topik om vilken talaren faller en kommentar – mest långsökt är nog denna tolkning i (3:32d), där adverbialen i fundamentet i normalfallet utgör en slags bakgrund för det som följer. Första ledet är också tema, åtminstone i (3:32a,b); det är mer oklart om distinktionen tema – rema är relevant för tidsadverbialen i (3:32c,d).

Jag ska här inte fördjupa mig i möjliga pragmatiska analyser av enskilda utsagor – det är ett komplext fält i sig, med starka anknytningar till textlingvistik, diskursforskning och samtalsgrammatik, och därigenom viktigt för förståelsen av hur språket används. Se t.ex. Holmberg & Karlsson (2006) för en översikt. För den inre grammatiken spelar dessa olika tolk-

ningar en försumbar roll: till skillnad från semantik och fonetik, som bidrar med särdrag som den grammatiska kalkylen laborerar med, är pragmatiken helt skild från grammatiken, och det finns inget pragmatiskt gränssnitt i stil med innehåll och uttryck. Grammatiken och pragmatiken är två autonoma, skilda delar, vilket bl.a. visar sig i att pragmatiska begrepp kan användas utanför språkvetenskapen.

3.4.2. Kantdraget i C

3.4.2.1. Huvudsats med synligt fundament

I det här avsnittet ska vi se närmare på hur ett led hamnar i fundamentet, Spec-CP. Denna position är en A-bar position, och enligt vad jag tidigare sagt betyder detta att C har ett kantdrag som tvingar ett led att flytta till Spec-CP för att kantdraget ska elimineras. Det faktum att bara ett led kan stå i fundamentet följer direkt av hypotesen om ett kantdrag i C: så snart ett led har flyttat fram elimineras kantdraget, och det finns ingenting som motiverar flyttningar av ytterligare led till Spec-CP.⁶⁶

Eftersom flyttning till Spec-CP beror på ett kantdrag i C kan flyttningen inte motiveras av att något mer preciserat drag måste elimineras. Om det t.ex. hade varit så att ledet i fundamentet alltid var satsens topik, så kunde man tänkt sig att C burit på ett EPP-försett drag –Topik som tvingade topiken i satsen att flytta till Spec-CP. Men som vi såg ovan kan också ett fokalt led stå i fundamentet, varför en sådan beskrivning skulle ge felaktigt resultat. En sådan beskrivning skulle också innebära att den syntaktiska kalkylen laborerade inte bara med semantiska och fonetiska drag, utan också med pragmatiska drag, drag som direkt är kopplade till språkets funktion som kommunikationssystem men inte spelar någon roll för den mest centrala funktionen hos språket, att koppla ihop olika mentala kapaciteter (se avsnitt 1.6). En kalkyl där också pragmatiska drag manipuleras skulle således inte vara minimal, och därför bara tillåten om den ovedersägligen framtvings av empiriska fakta. Så länge detta inte är fallet leder det minimalistiska synsättet oss att inte låta pragmatiska drag spela någon roll för den syntaktiska kalkylen.

En annan hypotes som lätt kan vederläggas vore att tänka sig att C hade ett EPP-försett icke evaluerat drag som tvingade v-frågeord att flytta till Spec-CP; om satsen innehåller ett v-frågeord (*vem, vad, vilken, när, var, hur*) så måste ju detta stå i fundamentet:

- (3:37) a. Vem öppnade dörren?
 b. Vad köpte Kalle? (inte: *Kalle köpte vad?)⁶⁷
 c. Vilken cykel stal Kalle? (inte: *Kalles stal vilken cykel?)
 d. När kommer Lisa? (inte: *Lisa kommer när?)
 e. Var bor du? (inte: *Du bor var?)
 f. Hur gjorde han? (inte: *Han gjorde hur?)

En lösning med EPP-försett v-frågedrag i C hade naturligtvis beskrivit den korrekta ordföljden i fall som (3:37), men analysen hade inte givit någon ledning i de fall det saknas ett v-frågeord i strukturen.⁶⁸

⁶⁶ Fall där mer än ett led verkar föregå det finita verbet i huvudsats kommer att diskuteras i avsnitt 3.4.2.3.

⁶⁷ Det är möjligt att låta v-frågeordet stå kvar inne i satsen i s.k. eko-fråga, där talaren upprepar det sagda men markerar med v-frågeord att han eller hon missat en viss del av utsagan.

⁶⁸ Chomsky & Lasnik (1977) försökte lösa detta problem genom att hävda att all framflyttning till vad som i den tidens formalism svarade mot Spec-CP alltid innefattar ett v-frågeord; i fall som *Den här boken har jag läst* tänkte man sig ett osynligt v-ord i objektet (*Jag har läst v-ord*) som obligatoriskt flyttade till Spec-CP och som, om det inte var markerat för fråga, krävde att man före det placerade in ett led som v-ordet kunde syfta på. Meningen *Den här boken har jag läst* fick den schematiska analysen i (i):

(i) Den här boken_i |_{CP} v-ord_i har jag läst ~~v-ord~~

Flyttningen av ett led till Spec-CP drivs alltså av ett kantdrag i C. Eftersom det finns ett kantdrag finns det plats för ett led i Spec-CP (för skenbara undantag, se diskussionen runt exemplen (3:45)-(3:48) nedan).

3.4.2.2. Huvudsats utan synligt fundament

En fråga som bör besvaras innan jag ger ett förslag till hur den syntaktiska kalkylen ska utformas för att på ett riktigt sätt beskriva empirin runt fundamentet är huruvida det alltid finns ett fundament eller ej. Om vi antar ett kantdrag i C så har vi också sagt att Spec-CP alltid innehåller ett och endast ett led. I förra avsnittet visade jag emellertid att det finns fall då Spec-CP verkar vara tomt: det rör sig om ja/nej-frågor, imperativiska meningar, fall med fundamentellips och narrativ inversion, se ex. i (3:29). Å andra sidan skulle man kunna hävda att det faktiskt finns något i Spec-CP också i dessa fall, men att detta led inte har fysisk representation, d.v.s. det uttalas inte. Jag har redan nämnt att fundamentet i en ja/nej-fråga kan antas innehålla en osynlig operator Q, vars uppgift är att tala om för semantiken att vi har en fråga. Jag ska strax visa att det går att ge indirekt stöd för att ja/nej-frågor har en Q-operator i Spec-CP. På analogt sätt kan man för imperativiska meningar, fundamentellipsen och narrativ inversion visa att Spec-CP inte är tomt, utan innehåller ett led som visserligen inte syns i fonologin, men som manifesterar sig i semantiken eller i syntaxen.

A. Ja/nej-frågor. Låt oss börja med ja/nej-frågor, som alltså kan antas ha en frågeoperator i Spec-CP, vilket hindrar andra led från att inta denna position.⁶⁹ Denna operator talar om för oss att ett yttrande är en fråga, den är en markör för satstyp och som sådan hör den hemma i C-domänen. Förekomsten av ett kantdrag i C gör att Q måste förbindas i Spec-CP och därmed eliminera kantdraget.

Eftersom det finns gott om språk med synliga frågeoperatorer vet vi att sådana operatorer existerar i naturliga språk. Ett par exempel på synliga frågeoperatorer ges i (3:38); jag glossar dessa frågeoperatorer som Q och utmärker dem med kursiv fet stil:

- (3:38) a. Ivan xodil *li* e tam? (Bulgariska)
Ivan varit Q har där
Har Ivan varit där?
- b. John-wa kita *ka*? (Japanska)
John kom Q
Kom John?
- c. *Hvart* má G. heyra mál mitt? (Fornisländska)
Q får G höra tal mitt
Får G. höra vad jag har att säga?

Märk särskilt det forniländska exemplet i (3:38c), där man tydligt kan se hur frågeoperatorn *hvart* har sin plats före det finita verbet i en ja/nej-fråga (fornisländskan är ett V2-språk).

I Spec-CP c-kommenderar Q resten av satsen. Som en följd av detta kan en ja/nej-fråga innehålla ett **polaritetsord**, en typ av ord som i huvudsak bara kan förekomma om de c-kommenderas av en frågeoperator eller ett negativt element. Ord av detta slag är *någonsin* och *ens*, samt uttryck som *ett rött öre*. Som exemplet i (3:39a) visar är dessa ord omöjliga att an-

Index i på v-ordet och *den här boken* visar att v-ordet ska tolkas som "den här boken".

⁶⁹ I talspråk kan också en mening med rak ordföljd användas som ja/nej-fråga, bara kontexten är den rätta. En mening som den i (i) har påståendets form men är frågande till sin användning, medan (ii) har formen av en fråga men fungerar som en uppmaning:

- (i) Din syster har väl gått hem?
(ii) Kan du räcka mig saltet!

vända i en vanlig påståendesats, men de går utmärkt att använda i en fråga eller efter en negation:

- (3:39) a1. *Han läste någonsin den här boken.
a2. *Han reste ens till Köpenhamn.
a3. *Han fick ett rött öre.
b1. Läste han någonsin den här boken?
b2. Reste han ens till Köpenhamn?
b3. Fick han ett rött öre?
c1. Han läste inte någonsin den här boken.
c2. Han reste inte ens till Köpenhamn.
c3. Han fick inte ett rött öre.

Inte bara ja/nej-frågor utan också v-frågor kan innehålla ett polaritetsord:

- (3:40) a. Vem gav han någonsin beröm?
b. Vem orkade ens lyssna på honom?

I fall som dessa räknar jag med att v-orden bär operatoren Q med sig från lexikon. I och med att v-ordet tvingas till Spec-CP av kantdraget i C hamnar också operatoren i Spec-CP och kan där c-kommendera resten av satsen och markera denna för satstyp (fråga).⁷⁰

B. Imperativisk mening Likt ja/nej-frågan inleds den imperativiska meningen av verbet (3:41a), och likt ja/nej-frågan beror detta på närvaron av en osynlig operator **IMP** i Spec-CP. Denna hindrar andra led från att flytta till fundamentet (3:41b,c). Som exemplet i (3:41d) visar kan den imperativiska operatoren inte licensiera ett polaritetselement:

- (3:41) a. Stäng dörren genast! / Stäng genast dörren!
b. *Dörren stäng genast!
c. *Genast stäng dörren!
d. *Stäng någonsin dörren!

C. Fundamentellips I samtal, men också i informella brev, på vykort och i dagböcker, förekommer inte sällan fundamentellips, se exempel (3:29) ovan. Konstruktionen har fått sitt namn av att den verkar sakna ett led i fundamentet. Vissa forskare har velat analysera också fundamentellipsen som ett fall med osynlig operator i Spec-CP. Detta är dock knappast riktigt. Om det skulle finnas en osynlig operator i första position hade man väntat sig att vilket som helst led kunde utelämnas – operatörer är vanligen inte känsliga för val av lexikal kategori. Men fundamentellips verkar vara begränsad till nominala led. Man kan jämföra (3:42a), där rektionen (DP) till en preposition är utelämnad, med motsvarande exempel (3:42b), där hela prepositionsfrasen (PP) är utelämnad. Exempel (3:42c) visar att ett adverbial inte kan utelämnas från fundamentet. Däremot går det bra att utelämna led som kan pronominaliseras med *det*, som utelämnningen av adjektivfrasen i (3:42d):

- (3:42) a. Funderade jag faktiskt aldrig på.
Jfr: Det funderade jag faktiskt aldrig på.
b. *Funderade jag faktiskt aldrig.
Jfr: På det funderade jag faktiskt aldrig.
c. *Bodde jag aldrig.
Jfr: Där bodde jag aldrig.

⁷⁰ Analysen här är ofullständig. Ett närmare studium av v-frågor visar att de tolkas som retoriska frågor när de innehåller ett polaritetsuttryck. Varför vet jag inte.

- d. Har jag inte varit.
Jfr: Sjuk, det har jag inte varit.⁷¹
- e. Vill jag inte.
Jfr: Hjälpa dig, det vill jag inte.

Exemplen i (3:42) visar att det led som utelämnas ska ha nominala egenskaper. Man skulle naturligtvis kunna tänka sig att vi har att göra med en strykning av första ledet som sker helt och hållet i den fonetiska komponenten; detta är ungefär den analys som Mörnsjö (2002) argumenterar för. Det blir emellertid då svårt att förklara varför den fonologiska komponenten bryr sig om vilken lexikal kategori som stryks – rent fonetisk ellipsis har inte tillgång till sådana uppgifter. Eftersom vilket led som helst kan flytta fram till fundamentet, men bara nominala led kan strykas vid fundamentellips, så skulle man behöva en fonetisk regel som är känslig för lexikal kategori. Detta är inte önskvärt. Om man arbetar med speciella regler som bara påverkar den fonetiska formen och inte syntaxen eller semantiken, då bör det röra sig om allmänna ljudassimilationer, generella bortfall av ljud i olika kontexter och dylikt, men inte strykningar som bara drabbar nominala element.

En bättre beskrivning är att anta att fundamentellips är resultatet av att ett osynligt pronomen flyttat till fundamentet. Ett osynligt pronomen, som jag här kommer att representera som *pro*, är ett element som saknar fonetisk form men vars syntax och semantik är identiska med vanliga personliga pronomens (dess genus, person och numerus bestäms helt och hållet av vad det syftar på). Analysen av (3:42a) skulle då se ut på följande sätt:

(3:42a') [_{CP} *pro* funderade [_{TP} jag faktiskt [_{VP} aldrig [_{VP} ~~jag funderade på *pro*~~]]]]

Framflyttning av *pro* till fundamentet åstadkommes på samma sätt som synlig flyttning till fundamentet: *pro* är synligt för kantdraget i C och kan därför flytta fram till Spec-CP.⁷² Här kan *pro* identifieras av kontexten. Märk att svenskan inte verkar kunna identifiera *pro* i andra positioner: (3:43a) visar att det inte kan identifieras i Spec-TP, och (3:43b) att det inte kan identifieras inom rotfrasen. Detta återkommer jag till i kapitlen om T-domänen och v-domänen nedan.

- (3:43) a. Var är Verner? – Vet du inte det? Igår reste han/**pro* till Italien.
b. Var är Verner? – Nyss såg jag honom/**pro* i kopieringsrummet.

Att analysera fundamentellips som flyttning av ett osynligt pronomen till Spec-CP stöds av det faktum att fallen med synlig och osynlig flyttning till Spec-CP faller under samma begränsningar. En satsfläta som den i (3:44b1) är omöjlig p.g.a. att vi inte kan etablera en förbindelse mellan ledet i Spec-CP och spåret i subjektposition efter *att*, se närmare i avsnittet om bisatsens fundament nedan. Vi kan inte heller ha fundamentellips i ett sådant fall (3:44b2). Om subjunktionen i bisatsen stryks blir satsfläta möjlig i båda fallen (3:44c,d):

- (3:44) Vad säger du om att spela på Lobelle i det här loppet?
a. Nja, jag tror knappast att hon är något att satsa på.
b1. *Nja, hon tror jag knappast att ~~hon~~ är något att satsa på.
b2. *Nja, *pro* tror jag knappast att ~~*pro*~~ är något att satsa på.

⁷¹ Märk att det underförstådda ledet i detta fall kan vara ett rumsadverbial: *I Stockholm? – Har jag aldrig varit.*

⁷² Om den enda kopian av *pro* finns i rotfrasen, så som strukturen i (3:42) anger, är *pro* inte tillgänglig för kantdraget i C. Enligt den analys av satsen i fasen, som presenterades i avsnitt 2.5., måste ett led som har en funktion att fylla i en högre fas befinna sig i kanten av den lägre fasen, annars är det otillgängligt i enlighet med PIC (2:28). Ett led, synligt eller osynligt, som flyttar till fundamentet från en plats inom rotfrasen, måste först ha flyttat ut till kanten på vP; det bör således i (3:42) finnas en kopia av *pro* direkt före *aldrig*.

- c. Nja, hon tror jag knappast är något att satsa på.
- d. Nja, tror jag knappast är något att satsa på.

D. Narrativ inversion I fallen med fundamentellips finns det en tom plats i strukturen som visar vilken satsdel det utelämnade första ledet svarar mot. Vid den fjärde typen av huvudsats som inleds med finit verb, den s.k. narrativa inversionen, är fundamentet inte på samma sätt kontextuellt signalerat. Ett exempel från Dahlbäck & Vamling (1983) får illustrera den här typen; sekvensen är hämtad från en inspelning där tonåringar berättade för varandra om innehållet i videofilmer.

(3:45) Så ligger han där i sängen. Så låg han bara där. Kom hon in där, kände han igen henne, började han darra i hela kroppen så liksom. Ja du kommer väl ihåg mej. Tar hon bara sprutan. Han där. Helt stirrig blir han ju. Så bara tar hon sprutan, tshh rätt in i ögat, bara ligger han där, ööö

Sekvensen innehåller flera påståendemeningar inledda med det finita verbet. Som jag redan påpekat kan fundamentet i detta fall knappast innehålla ett osynligt pronomen. Snarast skulle vi sätta in *så*, *då*, *sen* eller liknande om vi fick till uppgift att göra fundamentet synligt. I den enda större vetenskapliga studien av narrativ inversion i modern svenska föreslår Mörnsjö (2002) att vi i sådana här fall har fundamentellips av vad hon kallar en ramtopik, ett led som ger en rumslig eller tidlig ram åt propositionen i yttrandet. Liksom vi antog att lexikon rymmer ett osynligt personligt pronomen *pro* i tillägg till de synliga, så får vi tänka oss att lexikon rymmer ett osynligt adverb med ungefär samma betydelse som de synliga *då*, *så*. Likt andra led kan detta osynliga adverb förbindas i Spec-CP och därigenom eliminera kantdraget i C. Eftersom det bara finns ett kantdrag, kan inga ytterligare led placeras före det finita verbet.

3.4.2.3. Huvudsats med mer än ett led före finita verbet

En undantag mot regeln att endast ett led får föregå det finita verbet i en svensk huvudsats är att synligt *då*, *så* i fundamentet ofta förekommer tillsammans med annat led före det finita verbet. Denna företeelse kallas **dubbel satsdel** eller **initial dislokation** (Teleman et al. 1999, I:163, 164). Ett par exempel visas i (3:46)

- (3:46) a. Förresten så gillar jag inte svartpeppar.
 b. Igår då målade jag tvättrummet.
 c. Om du kommer så går jag.

Liknande exempel finns med rumsadverbial (3:47a), och med personliga pronomen (3:47b-e):

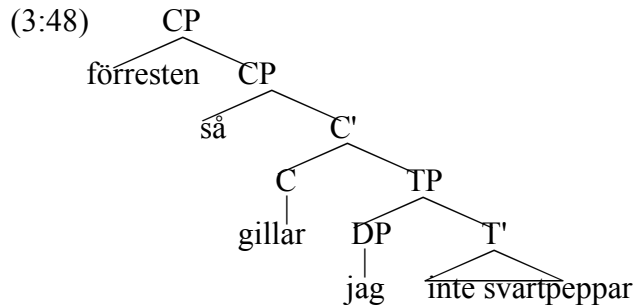
- (3:47) a. I Stockholm, där har jag en övernattningslägenhet.
 b. Kalle, han är inte riktigt klok.
 c. Kalle, honom gillar jag inte.
 d. Kalle, honom kan man inte lita på.
 e. Att segla, det är nödvändigt.

I dessa fall ser det ut som om vi har två led i fundamentet, en omöjlighet om det är riktigt att det bara finns ett kantdrag i C. Vi analyserar i stället det första ledet i sekvenser av den här typen som stående utanför själva satsen; Teleman et al. (1999) använder termen **annex** för att syfta på sådana led, se Teleman et al. (1999, del I, 154), och den mer utförliga beskrivningen i del IV, s. 438-458.

annex, satsled som placeras utanför eller som inskott i den inre satsen och tillsammans med denna bildar en utvidgad sats. Annexet består vanligtvis av en fras som annars

hade kunnat fungera som led i den inre satsen. Annexen utgörs av dislokationer (*Lars, är han hemma? Är han hemma, Lars?*), finala dubblingar (*Lars är hemma, han. Lars är inte hemma, inte.*) samt fria annex (*Alltså, i morgon blir det regn. I morgon blir det regn, alltså.*)

I den generativa beskrivningen analyseras framförställda annex som adjungerade till CP. Ett exempel som (3:46a) har följande C-domän:

Dislokationer av den här typen är alltså bara skenbart undantag mot regeln att endast ett led får föregå det finita verbet i en svensk huvudsats. Ett annat undantag visas i (3:49):

- (3:49) a. Bengt kanske känner henne.
b. Kanske vädret blir vackert på lördag.

I sådana exempel finns det emellertid skäl att tro att *kanske* står i C, sats-schemats typplats. Ett stöd för detta är att det finita verbet kommer efter negation och andra satsadverbial, och alltså tydligen står kvar i v:

- (3:50) a. Bengt kanske inte känner henne.
b. Kanske vädret inte blir vackert på lördag.

Ett annat stöd för att *kanske* kan stå i C är det faktum att vi kan ha något som liknar inversion också vid *kanske*: ett led i Spec-CP före *kanske*, och subjektet i Spec-TP efter *kanske*:

- (3:51) a. Henne kanske Bengt inte känner.
b. På lördag kanske vädret blir vackert.

Kanske kan emellertid också placeras som ett vanligt satsadverbial, som i följande exempel:

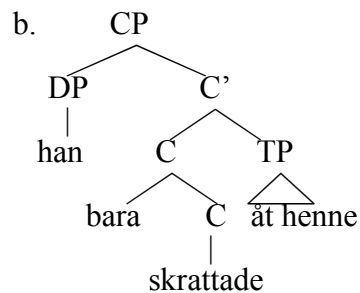
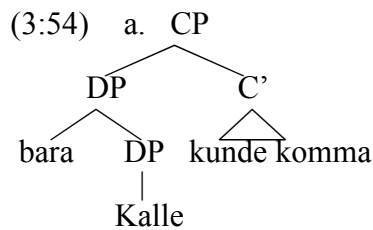
- (3:52) a. Kanske känner inte Bengt henne.
b. Bengt känner kanske inte henne.

Varför *kanske* med avseende på ordföljden ibland behandlas som andra satsadverbial, ibland som ett led i C, är oklart. Troligen har det något att göra med att detta adverb är bildat av två verb som smält samman till ett ord: *kan* + *ske*. Märk att motsvarande adverb i närliggande språk har en liknande bildning: *måske*, *maybe*, *peut-être*.

Meningar med det framhäande adverbet *bara* kan också skenbart se ut att bryta mot kravet att endast ett led får föregå det finita verbet:

- (3:53) a. Han bara skrattade åt henne.
b. Bara Kalle kunde komma.

Eftersom funktionen hos *bara* i sådana här fall är att framhäva just det ord eller fras som det står direkt framför finns det skäl att tro att *bara* är adjungerat till detta ord eller denna fras: till *skrattade* i (3:53a) och till *Kalle* i (3:53b). Strukturellt skulle detta se ut på följande sätt (endast C-domänen är illustrerad):

Den sista typen av skenbara undantag mot kravet på att högst ett led får föregå det finita verbet är fall där det står en nominal satsförkortning i fundamentet. Ett par exempel får visa hur detta ter sig:

- (3:55) a. En ny bil varje år är vanligt i hennes kretsar.
 b. En ny bil varje år hade man ju gärna önskat sig.

Satsförkortningen syns tydligare om vi lägger till ett verb: (*Att köpa*) *en ny bil varje år...* Se Josefsson (2008) för en utförlig diskussion av denna fundamentstyp

3.4.2.4. Bisatser med och utan synligt fundament

Medan endast ett fåtal huvudsatser saknar fundament i svenskan är förhållandet det omvända vid bisatser; signifikant nog har Diderichsen inget fundamentfält i sitt särskilda bisatsschema. I en analys där C antas ha ett kantdrag blir det naturligt att vänta sig att också bisatser har ett kantdrag, d.v.s. ett krav på att något ska finnas i Spec-CP också i bisatser. De flesta bisatser har inget synligt led före subjunktionen (3:56), endast frågeordsbisatser (3:57a,b), allmänna relativsatser (3:57c,d) och bisatsen i en satsklyvning (emfatisk omskrivning) (3:57e,f) har synligt led före subjunktionen. Lagg märke till att endast *att*, *om* och *som* analyseras som subjunktioner, placerade i C. *Vilket*-relativer (3:58a) och adverbiala bisatser (3:58b-d) analyseras vanligen som subjunktionslösa – det inledande ledet står i Spec-CP. Dessa bisatser verkar således inte kräva att C skall vara synligt, vilket skulle kunna betyda att *vilket*, *varför* etc. kan licensiera $\neg f^{EPP}$. I exemplen nedan sätts bisatsen inom hakparenteser.

- (3:56) a. Jag vet [_{CP} att han kommer till festen].
 b. Han lovade [_{CP} att han skulle hjälpa henne].
 c. Sune blir ledsen [_{CP} om du inte köper någon present].
 d. Anna undrade [_{CP} om Lisa hade bakat någon kaka].
 e. Jag känner kvinnan [_{CP} som skrivit den här boken].
 f. Bilen [_{CP} som står utanför huset] tillhör min son.
- (3:57) a. Han undrade [_{CP} vem som hade öppnat dörren].
 b. Lisa frågade [_{CP} vilka böcker (som) han hade köpt på rean].
 c. [_{CP} Vem som än kommer] får kritik.
 d. Du får göra [_{CP} vad (som) du vill].
 e. Det var [_{CP} han som hade öppnat dörren].
 f. Det var [_{CP} honom (som) jag såg utanför affären].
- (3:58) a. Han skrattade hånfullt, [_{CP} vilket oroadde henne].
 b. Kalle var sjuk, [_{CP} varför han fick hålla sig hemma].
 c. Bussen körde [_{CP} innan jag hann fram].
 d. [_{CP} När du blir stor] får du köpa dig din egen bil.
 e. Han ville bo [_{CP} där palmerna vajade].

Som vi såg vid genomgången av huvudsatsen finns det med avseende på Spec-CP fyra slags satser: de som har ett synligt led i Spec-CP, de som har en osynlig operator i Spec-CP (ja/nej-frågor, imperativer), de som har ett osynligt pronomen i Spec-CP (fundamentellips) och de som har ett osynligt *så*, *då* i Spec-CP. Bisatserna verkar kunna analyseras på samma sätt. Detta stöder hypotesen att bisats och huvudsats har samma grundläggande struktur (samma sats-schema).

Bisatser inledda med subjunktionen *om*, d.v.s. indirekta ja/nej-frågor (*Han undrade om hon ens skulle komma*) och konditionala bisatser (*Om du någonsin gör så mer så reser jag*) har sannolikt en osynlig operator i Spec-CP; det faktum att polaritetsord kan förekomma i dem (se ex. ovan) stöder denna analys. *Som*-bisatserna kan ha synligt led i Spec-CP, vilket visas av exemplen med v-frågebisats (3:57a-d) och satsklyvning i (3:57e,f). De relativa *som*-satserna (3:56e,f) har en struktur som liknar huvudsats med fundamentellips: likt dessa kan sådana bisatser lämpligen analyseras med ett osynligt *pro* i Spec-CP, som framgår av analysen i (3:59):

- (3:59) a. Eva känner en man [_{CP} *pro* som [_{TP} ~~*pro*~~ kan [_{VP} ~~*pro*~~ hjälpa dig]]].
 b. Boken [_{CP} *pro* som [_{TP} jag just [_{VP} ~~*pro*~~ läser ~~*pro*~~]]] är skriven av Strindberg.

Att-bisatserna erbjuder särskilda problem. Till skillnad från övriga bisatser kan *att*-bisatserna förekomma med huvudsatsordföljd, och i ett sådant fall verkar *att* sitta högre upp i strukturen än i C, se (3:21b) ovan. Denna typ av *att*-bisatser bortser jag ifrån här. I vanliga *att*-bisatser står *att* i C. Mera oklart är vad som finns i Spec-CP: eftersom C enligt vad jag sagt ovan har ett kantdrag, måste något led, synligt eller osynligt, fylla denna position. Det är inte uppenbart vad detta skulle vara. En möjlig analys är att anta att subjunktionen *att* åtföljs av ett osynligt *det* i Spec-CP, ett *det* som ger *att*-bisatsen dess nominala karaktär (likt DPn fungerar *att*-bisatser ofta som argument, och likt DPn kan de föregås av preposition, *hoppas på seger*, *hoppas på att han skulle segra*). Ett ytterligare stöd för denna analys är att en *att*-bisats kan föregås av synligt *det* just när *att* är utsatt: *Jag vet (det) att hon har rest*, jfr *Jag vet (*det) hon har rest*.) Se avsnitt 5.5. nedan.

3.4.3. Finitdraget i C

3.4.3.1. Bisats med obligatorisk eller fakultativ subjunktion

A. Subjunktionen *att* Det faktum att subjunktionen *att* ibland kan utelämnas skulle kunna ses som ett argument mot analysen att finitdraget alltid är försett med EPP i svenskan. Några exempel på utelämnning av *att* ges i (3:60):

- (3:60) a. Kalle tror hans syster inte kommer att klara sig.
 b. Jag hoppas det regnar i Stockholm.

Att analysera sådana fall som finitlösa är dock ingen tilltalande lösning. Ett alternativ erbjuder Pesetsky & Torrego (2001) som hävdar att sådana subjunktionslösa bisatser har subjektet i Spec-CP, inte i Spec-TP, där det vanligen står i bisatsen, och att subjektet har förmågan att eliminera det icke evaluerade finitdraget med dess EPP i C. Denna beskrivning har flera fördelar, som vi ska se nedan. Analysen av (3:60a) skulle således vara den i (3:61):

- (3:61) Kalle tror [_{CP} hans syster C [_{TP} ~~hans syster~~ inte [_{VP} ~~hans syster~~ kommer att klara sig]]]

Man kan tänka sig att subjektet flyttar till Spec-CP för att eliminera kantdraget hos C, som inte längre lexikaliseras av osynligt *det* när *att* saknas. Samtidigt kan subjektet, som en av propositionens två grundpelare, eliminera $-f^{EPP}$ i C. Denna lösning liknar den som Pesetsky & Torrego (2001) stannar för, och jag kommer att arbeta med den beskrivningen här.

När *att* inte är utsatt tvingas alltså subjektet att flytta till Spec-CP. Här står subjektet i kanten av bisatsens CP/TP fas, och kan potentiellt flyttas vidare upp i huvudsatsen, så som har skett i (3:62a). Märk att om *att* är utsatt, så är kantdraget i C eliminerat av osynligt *det*, varför subjektet inte kan flytta till kanten av CP/TP fasen och därför inte heller ta sig upp i matrisen. Om alternativet att subjektet adjungeras till CP, se nedan.

- (3:62) a. Hans syster tror Kalle inte kommer att klara sig.
b. *Hans syster tror Kalle att inte kommer att klara sig.

Skillnaden mellan (3:62a) och b brukar tillskrivas en restriktion som på engelska kallas *the That-trace filter*. Beteckningen *trace* 'spår' visar att filtret formulerades i en äldre version av den generativa grammatiken, när flyttade led antogs lämna ett spår efter sig, inte en kopia som i dagens minimalistiska grammatik. Restriktionen är formulerad som ett filter: omedelbart efter subjunktionen *that*, som svarar mot svenskans *att*, får det inte förekomma något spår. Den beskrivning av skillnaden mellan (3:62a) och (3:62b) som jag givit ovan klarar sig utan ett sådant filter och är därför mer ekonomisk: för att kunna flytta ut ur en bisats måste ett led ta sig till kanten av bisatsens CP/TP fas, och närvaron av *det* i Spec-CP när *att* är utsatt hindrar subjektet från att ta sig till bisatsens kant. När *att* saknas tvingas däremot subjektet upp till kanten av CP p.g.a. EPP på det icke evaluerade finitdraget i C, och samtidigt eliminerar det kantdraget i C.

Det finns en tydlig asymmetri mellan subjekt och objekt med avseende på möjligheten att flytta ut ur en bisats. Som vi såg i (3:62) kan subjektet inte flytta ut annat än när subjunktionen saknas. Frånvaro av *att* är däremot inget villkor för att objektet ska kunna flytta ut ur en bisats. Se på följande exempel, där parenteserna runt *att* visar att det är egalt om *att* är utsatt eller ej.

- (3:63) a. Vem tror du (att) han tänker bjuda på festen?
b. Den här boken vill Kalle (att) du läser.

Eftersom objektet kan flytta ut ur bisatsen oberoende av om *att* är utsatt eller ej, är det inte troligt att objektet utnyttjar Spec-CP för att hamna i kanten av bisatsen; den möjligheten borde vara blockerad av det osynliga *det*. Alternativet är att objektet adjungeras till CP, vilket är den analys jag kommer att anta här. En adjunktionslösning är också påkallad när subjunktionen saknas: i detta fall har ju subjektet flyttat till Spec-CP, varför den enda möjligheten för objektet att ta sig ut i matrissatsen är att adjungera till CP.

Man bör lägga märke till att många av världens språk, också språk nära besläktade med svenskan, tillåter satsflätor som (3:62b), d.v.s. utflyttning av subjektet vid kvarstående subjunktion. I (3:64) ges exempel från isländska, norska och finlandssvenska:

- (3:64) a. Hver heldur þú að hafi framið glæpinn? (Isländska)
vem tror du att har begått brottet
b. Krig og Fred er jeg sikker på at kom ut i Russland (Norska)⁷³
c. de tycker ja att e ganska nyttit (Finlandssvenska; Saari 1975, 86)

Skillnaden mellan dessa varianter av nordiska språk och svenska är antingen att de tillåter subjektet att likt objektet adjungera till CP, och på så sätt ta sig ut ur bisatsen trots att subjunktionen kvarstår, eller att dessa språks motsvarigheter till *att*-bisatserna saknar ett osynligt *det* (motsv.) i Spec-CP. Det är oklart varför språk skiljer sig på detta sätt.

⁷³ Inte alla norska dialekter tillåter utflyttning av subjektet över kvarstående subjunktion.

Som framgår av exemplen i (3:60), (3:62) och (3:63) kan subjunktionen *att* utelämnas i svenskan. Möjligheten att utelämnas *att* är i många fall bestämd av stilistiska och pragmatiska faktorer som inte kan ges en syntaktisk förklaring. Se exemplen i (3:65a-d) nedan. I vissa fall verkar emellertid grammatiken omöjliggöra utelämnning. *Att* kan t.ex. inte utelämnas när den inbäddade satsen står först i meningen (3:65e), när *att*-satsen är komplement till ett substantiv eller en preposition (3:65f,g), eller när satsen är inbäddad under ett faktivt verb,⁷⁴ och bisatsen således presupponerad (3:65h).

- (3:65) a. Han trodde (att) Eva snart skulle komma.
 b. Jag hade hoppats (att) hon skulle vara klar till jul.
 c. Det var snällt (att) du ville hjälpa mig.
 d. Jag är rädd (att) din mor inte kommer att överleva.
 e. *Han sjunger irriterar mig. (Jfr: Att han sjunger irriterar mig.)
 f. Regeringen tog beslutet *(att) skatten skulle höjas.
 g. Vi klagade på *(att) parken var nerskräpad.
 h. Han gillar inte *(att) skatten ska höjas.

I Platzack (1998) har jag pekat på en möjlig generalisering: subjunktionen kan bara utelämnas i bisatser vars finithet måste få sitt värde bestämt av matrissatsen, troligen genom att bisatsens finitdrag c-kommanderas av matrissatsens huvudverb. Detta gäller för samtliga bisatser i (3:65a-d). Oberoende av om det icke evaluerade finitdraget i bisatsens C synliggjorts av subjunktionen *att* eller av en framflyttning av subjektet till Spec-CP, så har bisatsen inget eget sanningsvärde. Bisatsen i (3:65h) är däremot inbäddad under ett faktivt verb, vilket har till effekt att bisatsen blir presupponerad, d.v.s. den får ett sanningsvärde som är oberoende av matrissatsen. I ett sådant fall krävs utsatt *att*. Det samma verkar gälla i (3:65 f,g), där bisatsen genom att vara del av DP resp. PP befinner sig i en annan fas (se avsnitt 2.5.) än matrissatsens huvudverb och därför inte kan få något stöd utifrån. I (3:65e), slutligen, där bisatsen står i Spec-CP, måste subjunktionen vara utsatt eftersom bisatsen i denna position inte c-kommanderas av matrissatsens huvudverb.

Ett stöd för denna analys, påpekat för mig av Lars-Olof Delsing, är det faktum att det är omöjligt att utelämnas subjunktionen i *att*-satser som inte är inbäddade. Sådana *att*-satser används vanligen som exklamativa. Ett par exempel ges i (3:66):

- (3:66) a. Att du aldrig kan lära dig! (ogrammatisk utan *att*)
 b. Att du ska vara så förbaskat korkad! (ogrammatisk utan *att*)

B. Subjunktionerna *om* och *som* Jag ska här kort visa på hur de övriga två subjunktionerna, *om* och *som*, uppför sig. Beträffande *om* kan vi konstatera att denna subjunktion aldrig kan utelämnas, och att den alltid har en osynlig operator i sin specificerare. *Som* har en mer komplicerad distribution. I normalfallet är en *som*-bisats antingen en v-frågebisats (3:67a,b) eller en relativsats (3:67c,d):

- (3:67) a. Jag undrar vem som faktiskt har läst boken.
 a:1 *Jag undrar vem faktiskt har läst boken.
 b. Jag undrar vad (som) han har gjort.
 c. Pojken, som sitter där borta, är min son.
 c:1 *Pojken, sitter där borta, är min son.
 d. Pojken, (som) du ser där borta, är min son.

⁷⁴ Se diskussionen runt (3:19) och definitionen i fotnot 11.

Som vi såg i diskussionen av (3:59) ovan finns det skäl att tro att relativsatser har ett osynligt pronomen *pro* i satsens inledning; i v-frågebisatser finns här ett synligt v-frågeord. I de fall *som* är utsatt eliminerar det $\neg f^{EPP}$ i C, och kantdraget i C elimineras av v-frågeordet resp. *pro*.

Två frågor återstår: hur elimineras $\neg f^{EPP}$ i C i de fall *som* utelämnas (3:67b,d), och varför är utelämnning av *som* inte möjlig när *som*-satsen saknar synligt subjekt, (3:67a:1,c:1)? Eftersom *som* är obligatoriskt här verkar svaret ha att göra med att subjektet i dessa fall inte kan eliminera $\neg f^{EPP}$ i C, trots att det går i de två andra exemplen.

Vi bör först lägga märke till att det drag som ska elimineras innehåller EPP, d.v.s. krav på synlighet. Att subjektet i (3:67c:1), som är *pro*, inte klarar detta borde vara uppenbart: *pro* är ju definierat som ett osynligt pronomen. Som sådant kan det utmärkt väl eliminera ett kantdrag, eftersom där inte finns krav på synlighet, men det kan inte eliminera ett EPP-drag. Detta förklarar varför (3:67c:1) är ogrammatiskt.

Samma förklaring som av varför (3:67c:1) är ogrammatiskt i svenskan kan användas för (3:67a:1). Vid första ögonkastet verkar detta inte vara fallet: förklaringen av (3:67c:1) byggde ju på att subjektet saknade fonologisk form och därför inte kunde eliminera ett EPP-drag, men i (3:67a) ser det ut som om subjektet är ett synligt v-frågeord. Enligt standardanalysen flyttar detta v-frågeord först till Spec-TP för att eliminera EPP-draget i T, så som beskrevs i avsnitt 2.3.2. Som frågeord, och därmed bärare av operatoren Q, måste det flytta vidare till Spec-CP. Chomsky (2008) har emellertid argumenterat för att denna analys är otillräcklig och menar i stället att ett frågande pronomen syntaktiskt uppför sig som en kombination av *pro* och frågeoperatoren, och att det därför finns två olika kedjor i bisatsen, som båda utgår från Spec-vP: en A-kedja mellan *pro* i Spec-TP och kopian av *pro*-delen av *vem* i Spec-vP, samt en A-bar-kedja mellan Q-delen av *vem* i Spec-CP och kopian i Spec-vP. Detta visas i (3:68):

(3:68) (Jag undrar) [_{CP} *vem* [_C] [_{TP} *pro* faktiskt har [_{VP} ~~*pro*~~ *vem* läst boken]]].

Med avseende på den fonologiska formen av ledet i Spec-TP har vi alltså samma situation som i (3:67c:1): det led som skulle kunna användas saknar fonologisk form och kan därför inte eliminera $\neg f^{EPP}$ i C. Man bör märka att i motsvarande huvudsats kan v-frågeordet inte heller eliminera $\neg f^{EPP}$ i C: i detta fall måste det tempusböjda verbet flytta till C, vilket vi ser av att det står framför satsadverbialiet i (3:69).

(3:69) Vem har faktiskt läst boken?

Omöjligheten att utelämnas *som* i (3:67a:1,c:1) skulle alltså, om analysen här är riktig, bero på att ledet i Spec-TP i båda fallen är *pro* och saknar synlig form, vilket är ett krav för att kunna eliminera ett EPP-drag. Man bör märka att alla de fall jag diskuterat här där $\neg f^{EPP}$ i C elimineras av subjektet innehåller vanliga synliga DP-subjekt; det är först när subjektet är osynligt som det inte längre kan fullgöra denna uppgift.

3.4.3.2. Huvudsatsens finitdrag

Beskrivningen av subjunktionslösa bisatser ovan aktualiserar frågan varför inte subjektet också i huvudsats kan eliminera $\neg f^{EPP}$ i C: detta är sannolikt vad som händer i språk som saknar EPP på finitdraget i C, men har ett kantdrag i C. För V2-språken måste vi emellertid svara på frågan vad det är som hindrar att meningen i (3:70a) får analysen i (3:70b):

(3:70) a. Kalle röker.
b. [_{CP} Kalle [_C] [_{TP} ~~Kalle~~ [_{VP} ~~Kalle~~ röker]]].

Att analysen i (3:70b) är felaktig ser vi om vi adjungerar ett satsadverbial till vP: detta hamnar före det tempusböjda verbet (3:71a), men den riktiga platsen är efter verbet som i (3:71b):

- (3:71) a. *Kalle inte röker.
b. Kalle röker inte.

Röker har alltså flyttat till en plats framför negationen, och den enda tillgängliga platsen är C, som jag tidigare visat.

Frågan är alltså varför analysen i (3:70b) inte är möjlig, trots att subjektet i bisats kan eliminera $\neg f^{EPP}$ i C. Här kan det inte, som i *som*-fallet ovan, röra sig om ett osynligt subjekt: *Kalle* i (3:70) är fonologiskt representerat. En möjlig förklaring vore att det finita verbet alltid bär på ett evaluerat finitdrag, f , och att detta på något sätt har företrädde framför eliminering av $\neg f^{EPP}$ i C med hjälp av subjektet. Detta blir dock problematiskt i bisats. Subjunktionen har alltid evaluerat f ,⁷⁵ men när subjunktionen saknas blir det ju i bisats subjektet, och inte det finita verbet, som eliminerar $\neg f^{EPP}$ i C. Eftersom strukturen vid detta läge av kalkylen är exakt den samma i huvudsats och bisats (se (3:72)), måste en annan lösning prövas.

- (3:72) [CP [C] [TP Subjekt ... [_{VP} ~~Subjekt~~ Finit verb ...]]]

Låt oss fundera på vad som måste finnas i lagret (se figuren i (2:2)) när genereringen av satsen nått till det stadium som (3:72) visar, om vi vill att $\neg f^{EPP}$ i C ska elimineras av subjunktionen i första hand och av subjektet i andra hand när vi har en bisats, men alltid av det finita verbet i huvudsats. Låt oss överge tanken på att det finita verbet alltid har ett evaluerat finitdrag, och i stället anta att det i lagret alltid finns en instans av finitdraget per finit sats. Om lagret dessutom innehåller en subjunktion måste finitdraget knytas till subjunktionen. Om subjunktion saknas finns två möjligheter: antingen finns finitdraget hos subjektet eller hos det finita verbet. Finns finitdraget hos subjektet blir det subjektet som genom framflyttning till Spec-CP eliminerar $\neg f^{EPP}$ i C, d.v.s. strukturen i (3:70b). Som vi såg ovan i diskussionen om subjunktionsutelämnning måste en sådan struktur förstås som en bisats, d.v.s. den har inget eget sanningsvärde utan är för sin tolkning beroende av matrissatsen. Om däremot finitdraget finns hos det finita verbet måste detta flytta fram till C för att eliminera $\neg f^{EPP}$ i C. Tolkningen blir nu att strukturen svarar mot en huvudsats, med eget självständigt sanningsvärde. I icke-V2 språk, som t.ex. engelskan, får elimineringen av $\neg f$ i C med hjälp av subjektet inte en sådan effekt: en sats som (3:73) får huvudsatstolkning

- (3:73) [CP Yesterday [CP John [C] [TP ~~John~~ went to Paris]]]

3.5. Avslutning

I det här kapitlet har jag presenterat en särdragsdriven analys av satsens inledning, den s.k. C-domänen. C-huvudet är bärare av ett icke evaluerat finitdrag $\neg f$, som elimineras antingen med hjälp av det finita verbet eller en subjunktion; som vi sett kan också subjektet i vissa fall eliminera $\neg f$ i C. I svenskan och andra V2-språk är det icke-evaluerade finitdraget i C också försatt med EPP, vilket i huvudsats tvingar det finita verbet att flytta till C. I bisats elimineras $\neg f^{EPP}$ antingen av subjunktionen eller av subjektet.

Spec-CP svarar mot fundamentet i Diderichsens satsschema. Flyttningen av en fras till fundamentet åstadkommes av ett kantdrag hos C; vilket led som flyttar fram bestäms av utomgrammatiska faktorer. I huvudsats är det inledande ledet vanligen fonologiskt realiserat, men vi finner också huvudsatser som till synes inleds av det finita verbet; enligt den analys jag gett är Spec-CP i dessa fall fyllt av en osynlig operator (ja/nej-fråga eller imperativisk uppmaning), av ett osynligt pronomen *pro* (fall med fundamentellips) eller av en osynlig ram-

⁷⁵ Ett undantag är *att* i fall som (3.21b), alltså fall där *att* tar en vanlig V2-struktur som sitt komplement; i detta fall saknar *att* finitetsdrag (annars borde det ha eliminerat $\neg f^{EPP}$ i C).

topik (narrativ inversion). Samma möjligheter att fylla Spec-CP finns i bisats, något som stöder hypotesen att huvudsats och bisats har samma struktur (satsschema), med den skillnaden att där bisatsen placerar sin subjunktion, där har huvudsatsen det finita verbet (C eller typplatsen).

Avslutningsvis kan det vara skäl att än en gång slå fast att C utgör den plats i strukturen som tolkas med avseende på finithet. Finitheten förankrar yttrandet i talarens här och nu och gör det möjligt för lyssnaren att pröva sanningsvärdet hos utsagan, eftersom lyssnaren vet vilken punkt i den fyrdimensionella rum-tiden som meningen beskriver. Framför C står spec-CP, en position för led som ska ha räckvidd över hela propositionen, och som också kan förmedla information till och från den kontext som omger yttrandet.

Kapitel 4: Satsens mittfält, T-domänen

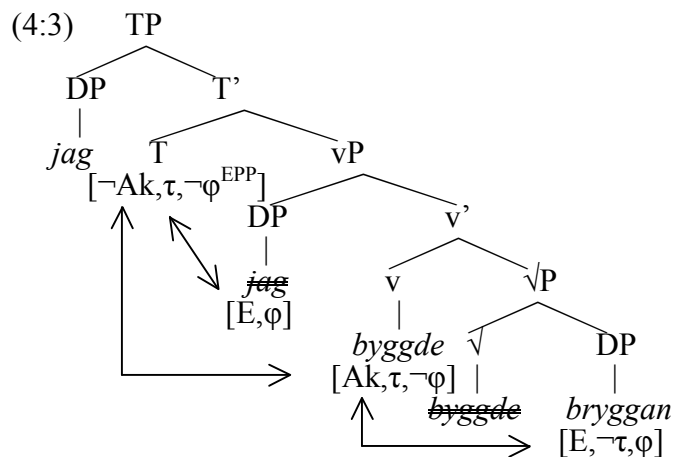
4.1 Inledning

Mittfältet i den svenska satsen rymmer den obligatoriska subjektspositionen,⁷⁶ eventuella satsadverbial och eventuella hjälpverb; i exemplen nedan är leden i mittfältet skrivna med fet stil. I (4:1a) finns inget synligt led i mittfältet,⁷⁷ i (4:1b) finns ett synligt led, i (4:1c) finns två synliga led o.s.v.

- (4:1) a. Stormen drabbar Skåne vid middagstid.
 b. Vid middagstid drabbar **stormen** Skåne.
 c. Vid middagstid drabbar **nog stormen** Skåne.
 d. Vid middagstid **lär nog stormen** drabba Skåne.
 e. Vid middagstid **lär nog stormen ha** drabbat Skåne.
 f. Vid middagstid **lär nog stormen redan ha** drabbat Skåne.
 g. Vid middagstid **lär nog stormen ännu inte ha** drabbat Skåne.

Ovan i kapitel 2 såg vi i (2:20) hur T förbinds med vP och hur det icke evaluerade draget $\neg\phi$ i T framtvingar en matchning mellan T och en DP i vP, en matchning som semantiken tolkar som en proposition (se definition i texten under (2:21)). Vi såg också att denna DP i svenskan flyttas eller återförbinds till Spec-TP p.g.a. ett EPP-drag knutet till det icke evaluerade ϕ -draget i T. För att garantera att T bara kan fogas till vP och inte till andra ordklasser (nP, aP; se avsnitt 2.2.2), räknar vi med att T också har ett icke evaluerat Ak-drag (Ak står för **aktion**, den handling, händelse, process, tillstånd, relation eller egenskap som anges med verbet, se avsnitt 2.2.3 och strukturen i (2:7)). Beräkningen av strukturen för TP i bisatsen i (4:2) ges i (4:3); liksom tidigare anger jag med dubbelriktade pilar de matchningsrelationer som förekommer:

(4:2) ... (att) jag byggde bryggan

⁷⁶ Jag vill påminna om att den raka ordföljden i en svensk huvudsats, som i *Jag byggde bryggan igår*, beror på att subjektet har flyttat till Spec-CP. Se diskussionen om detta i kapitel 3. Vad jag här kallar ”den obligatoriska subjektspositionen” manifesteras i huvudsats av inverterat subjekt (*Igår byggde jag bryggan*), i bisats av subjektspositionen direkt efter subjunktionen (*att jag byggde bryggan igår*).

⁷⁷ Som framgick av kapitel 3 står i ett sådant här fall *stormen* i Spec-CP, *drabbar* i C, samt *Skåne* och *vid middagstid* i vP, se följande schematiska struktur:

(i) [_{CP} stormen drabbar [_{TP} ~~stormen~~ T [_{vP} ~~stormen drabbar~~ Skåne vid middagstid]]].

Jämför också strukturen i (2:21), som är en förenklad version av (4:3).

I det här kapitlet ska vi först se närmare på T, den funktionella projektion som mittfältet är uppbyggt kring (avsnitt 4.2). Därefter kommer ett avsnitt om hur språk varierar med avseende på hur propositionen (förbindelsen T och subjektet) uttrycks (avsnitt 4.3). Kapitlet avslutas med ett avsnitt om hjälpverben (avsnitt 4.4), ett om satsadverbialen (avsnitt 4.5), och ett om objektspronomen i mittfältet (avsnitt 4.6).

4.2 Den funktionella kategorin T

Som vi såg i förra avsnittet är den funktionella kategorin T (tid) förbunden med vP tack vare sitt icke evaluerade Ak-drag; se framför allt trädet i (4:3). T har vidare ett evaluerat tidsdrag τ , som för semantiken signalerar närvaron av en tidsdimension. En struktur som inte innehåller T saknar också egen tidsdimension, och uttrycker antingen tidlösa aktioner eller får en tidstolkning sekundärt. Ett exempel på en sådan tidlös struktur är en vanlig nominalfras:

(4:4) den nybyggda bryggan

Jämför denna med en vanlig sats:

(4:5) Bryggan var nyligen byggd.

Finite satser har ett evaluerat tidsdrag τ som gör att de får en självständig tidstolkning. Denna kan specificeras morfologiskt, i svenskan som presens eller preteritum. Genom att kombinera tempusböjning med hjälpverb och/eller tidsadverbial kan satsens tid preciseras ytterligare. En förutsättning för en sådan precisering är emellertid att den funktionella kategorin T finns i strukturen.

- (4:6) a. Kalle kommer (just nu/snart).
b. Kalle kom (i går).
c. Kalle har/hade kommit.
d. Kalle ska/vill/kan komma.

4.3 Subjektspositionen i T-domänen

4.3.1 Inledning

Enligt den analys som jag presenterade i kapitel 2 har T ett evaluerat tidsdrag (se förra avsnittet) och icke evaluerade Ak- och ϕ -drag, där Ak står för aktion, och ϕ för person, numerus och genus. Eftersom Ak- och ϕ -dragen är icke evaluerade i T måste T hitta motsvarande evaluerade drag i sin c-kommenderingsdomän. I exemplet i (4:3) ovan hittar T ett evaluerat Ak-drag i v och ett evaluerat ϕ -drag i Spec-vP.

Så här långt är analysen universell: i alla naturliga mänskliga språk förbinds T med vP med hjälp av matchande Ak-drag, och i alla språk matchar T sitt icke evaluerat ϕ -drag mot det evaluerade ϕ -draget hos en DP som finns inom vP. Denna förbindelse tolkar semantiken som att satsen uttrycker en proposition, se diskussionen av exempel (2:21) i kapitel 2.

Språk skiljer sig åt med avseende på om förbindelsen mellan T och DP måste synliggöras morfologiskt, antingen genom att DPn återförbinds (flyttas) till Spec-TP, eller, som vi ska se närmare på nedan, att verbet har en kongruensändelse. Båda dessa typer av språk har ett EPP-drag (se avsnitt 2.3.2) knutet till det icke evaluerade ϕ -draget i T, representerat som $\neg\phi^{EPP}$ i strukturen (4:3) ovan. Det finns också språk som saknar EPP knutet till det icke evaluerade ϕ -draget i T. I 4.3.2 ska vi se på sådana språk, för att sedan återvända till språk med EPP i T i avsnitt 4.3.3.

4.3.2 Språk utan EPP i T

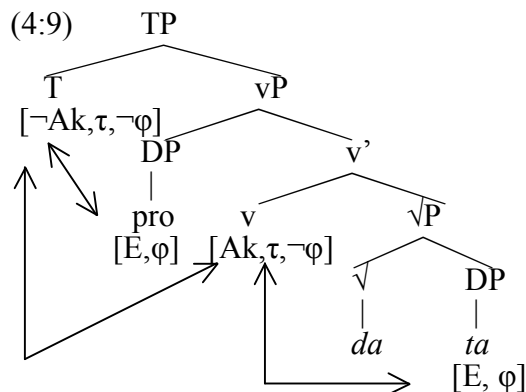
I språk som saknar EPP knutet till det icke evaluerade ϕ -draget i T finns det inte något krav på att propositionen ska synas: det enda kravet är att vi kan sluta oss till av kontexten vem eller vad som är subjekt.⁷⁸ Se följande kinesiska exempel, inspirerade av Huang (1984). I exemplen översätter jag partikeln *le* med PRET(ERITUM); detta är en förenkling. *Ma* i slutet på den förste talarens fråga är en synlig frågeoperator. Jfr exemplen i (3:38). Som (4:8b) visar kan subjektet saknas och verbet sakna kongruensböjning, d.v.s. ingenting synligt talar om för oss att vi har en proposition här.

(4:7) *Talare A:* Zhangsan da Lisi le ma? (Kinesiska)
 Zhangsan slå Lisi PRET Q
 Slog Zhangsan Lisi?

(4:8) *Talare B:* a. ta da ta le.
 han slå han PRET
 Han slog honom.
 b. da ta le
 slå han PRET
 [Han] slog honom.

TP-strukturen för (4:8b) återges i (4:9). Märk att det osynliga subjektet representeras som ett osynligt pronomen *pro*, jfr diskussionen av exemplen i (3:41) ovan. Matchningarna är som vanligt illustrerade med dubbelriktade pilar. Som (4:8a) visar kan subjektet också vara utsatt i kinesiskan. I ett fall som (4:8a) är det förstförbundet i Spec-vP, på samma plats där vi i (4:9) finner *pro*. Sannolikt har T ett kantdrag i kinesiskan varför subjektet ev. kan återförbindas med TP; se närmare diskussionen om T:s kantdrag i avsnitt 4.3.3.

Jag kommer här inte alls att beröra frågan om hur *pro* får sin tolkning ur kontexten. Huang (1989:188) påpekar att subjekts-*pro* i kinesiskan tolkas enligt samma regler som ett synligt pronomen, d.v.s. (4:8a) och (4:8b) är synonyma uttryck i den givna kontexten.⁷⁹

4.3.3 Språk med EPP i T

Ett studium av hur propositionen realiseras i de mänskliga språken, genomförd av Gilligan (1987), visar att varken det svenska/engelska mönstret med obligatoriskt utsatt subjekt i Spec-TP, eller det kinesiska, med ingen som helst i realisering i TP om subjektet är givet av kontexten, är särskilt vanliga. Gilligan (1987: 196) undersökte i ett stickprov på omkring 100 språk,

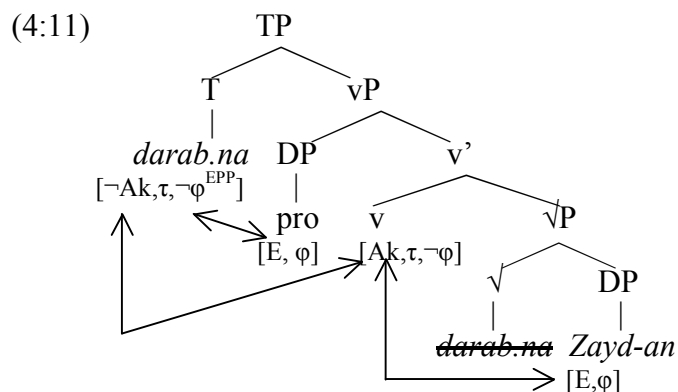
⁷⁸ Språk som inte kräver ett fonetiskt realiserat DP-subjekt kallas i litteraturen ofta för noll-subjektspråk eller pro-drop språk.

⁷⁹ Objektet mäter inte aktionens inre tid här, och saknar därför ett icke evaluerat tidsdrag. Se avsnitt 5.1.

balanserat med avseende på språkfamiljer, hur en proposition med ett referentiellt subjekt⁸⁰ uttrycks. Det kinesiska mönstret (4:8-4:9) fanns i 17 av språken i stickprovet (förutom i kinesiska bl.a. i japanska, koreanska och vietnamesiska), det svenska/engelska i mönstret (4:2-4:3) i 9 av sticksprovets språk. I stickprovet fanns vidare två språk, tyska och isländska, som har person- och numerusböjning på det finita verbet, men som trots detta inte kan utelämnas referentiellt subjekt. Det utan jämförelse mest använda sättet att representera propositionen är att den uttrycks enbart med hjälp av person- och numerusböjning på verbet, så som i det spanska exemplet i (4:10a), det hebreiska i (4:10b), och det standardarabiska i (4:10c); hela 76 språk i Gilligans stickprov var av denna typ.

- (4:10) a. Siempre habla de si mismo. (Spanska)
alltid talar.3sg om sig själv
Han/hon talar alltid om sig själv.
- b. Azav-nu. (Hebreiska)
reste-1pl
- c. darab.na Zayd-an (Standardarabiska)
slå-PRET.3pl FEM Zayd-ACC
De slog Zayd.

Språk där förekomsten av person- och numerusböjning på verbet räcker för att representera propositionen har liksom svenskan ett EPP-drag knutet till det icke evaluerade ϕ -draget i T ($\neg\phi^{EPP}$), men till skillnad mot svenskan har dessa språk en böjningsändelse på det finita verbet som kan tillfredsställa kravet på synlighet om verbet flyttar till T.⁸¹ Dessa språk behöver alltså inte flytta subjektet till Spec-TP för att eliminera EPP. Den arabiska meningen i (4:10c) får i enlighet med detta en TP som visas i (4:11):

När subjektet inte säkert kan avläsas från kontexten måste det sättas ut också i språk med verbkongruens, och ofta får det då sin plats framför verbet, som i (4:12):

⁸⁰ D.v.s. subjekt som refererar till någonting i omvärlden. Pronomenet *det* i svenskan kan användas både som referentiellt och icke-referentiellt subjekt. I (i) är det referentiellt, i (ii) icke-referentiellt. Se avsnitt 4.3.4 nedan.

(i) Det kastade sig över honom. (*det* kan syfta på monstret, lejonet eller annat lämpligt substantiv i neutrum)

(ii) Det satt en katt på trappan. (*det* syftar inte på något utan är ett formellt subjekt)

⁸¹ Att verbet flyttar till T i dessa fall visar sig bl.a. däri att verbet står framför negation och andra satsadverbial som befinner sig utanför vP. Jfr den svenska bisatsen i (i) där verbet stannar i v efter negationen, med den fornsvenska i (ii), där verbet står före negationen. Fornsvenska, men inte modern svenska, har person- och numerusböjning på verbet, och tillåter också referentiell subjektutelämnning. Bisatsordföljden visar att det fornsvenska verbet står i T; eftersom både modern svenska och fornsvenska är V2-språk säger en jämförelse av huvudsatsordföljden ingenting.

(i) varför kristna män inte fruktade pina (Modern svenska)

(ii) hvi kristne män räddos ei pino (Fornsvenska)

- (4:12) al-banaat-u darab-na Zayd-an (Standardarabiska)
 ART-flickor-NOM slå-PRET.3pl FEM Zayd-ACC
 Flickorna slog Zayd

Eftersom EPP i T elimineras av att verbet med sin person- och numerusböjning flyttar till T, kan inte DP-subjektet *al-banaat-u* flytta till Spec-TP av samma skäl: som vi har sett tidigare sker en sådan flyttning i svenska/engelska för att eliminera EPP, men detta sköts av verbet i arabiska. Mer plausibelt är att *al-banaat-u* har flyttat framför verbet i T på grund av ett kantdrag i T, jfr beskrivningen av C i förra kapitlet. I analogi med analysen av kantdraget i C leder detta till att *al-banaat-u* kan placeras i Spec-TP. I ett exempel som (4:10c) är det pro som eliminerar kantdraget (ej visat i (4:11)): som vi såg i kapitel 3 kan ett kantdrag, till skillnad mot EPP, också elimineras av element som saknar fonetisk form.

Det finns alltså språk som svenska och engelska där en subjekts-DP måste (åter)förbindas i Spec-TP för att eliminera både EPP och ett kantdrag i T, och språk där en subjekts-DP kan stå i Spec-TP av andra skäl än att EPP i T ska elimineras. Den senare typen av språk saknar antingen EPP i T (kinesiska, japanska), eller också eliminerar sådana språk EPP i T med hjälp av verbets person- och numerusböjning (italienska, spanska). För språk som svenska och engelska bestäms subjektsplaceringen alltså av inom-syntaktiska faktorer (EPP). I språk som kinesiska och italienska, där subjektet kan stå kvar i vP eller flytta till kanten av TP, kan placeringen användas för att uttrycka olika pragmatiska förhållanden; jfr diskussionen av kantdraget i C i avsnitt 3.4.2.1. Vanligen är det så att ett subjekt som är topik⁸² står före verbet, medan ett subjekt som är fokus helst står efter.⁸³ Se de italienska exemplen i (4:13a,b) efter Cardinaletti (2004).

- (4:13) a. Gianni è arrivato. (Italienska)
 G. är kommen
 b. È arrivato GIANNI (non Maria).
 är kommen Gianni inte Maria
 GIANNI har kommit, inte Maria.

I språk som svenska och engelska kan vi inte utnyttja denna ordföljdsvariation, eftersom subjektet måste till Spec-TP för att eliminera EPP i T (4:14a,b). Det närmaste vi kommer är den s.k. existentialkonstruktionen, där ett formellt subjekt står i Spec-TP och eliminerar EPP i T, medan subjektet⁸⁴ sitter kvar i vP (4:14c). Existentialkonstruktionen är dock inte möjlig när subjektet är definit (4:14d):

- (4:14) a. *Hade suttit en pojke på trappan.
 b. En pojke hade suttit på trappan.
 c. Det hade suttit en pojke på trappan.
 d. *Det hade suttit Johan på trappan.

⁸² Det är en allmän pragmatisk princip att led som är topik vanligen står tidigt i satsen, medan fokuserade led gärna står sent.

⁸³ Li & Thompson (1976) har lanserat hypotesen att språk antingen är topikprominenta eller subjektsprominenta. Subjektsprominenta språk skulle i den analys som ges här snarast svara mot sådana språk som använder subjekts-DPn för att eliminera EPP i T, medan topikprominenta språk är sådana som utnyttjar kantdraget i T för det led som är topik.

⁸⁴ I traditionell svensk grammatisk terminologi talar man om ”det egentliga subjektet” i fall som detta.

Många språk kan endast utelämna subjektet i vissa personer; sådana språk kallas ibland partiella noll-subjektspråk. Ett sådant språk är hebreiskan, där det räcker med personböjningen i 1:a och 2:a person singularis och pluralis men där ett DP-subjekt måste finnas i tredje person, trots kongruensböjning av verbet, se ex. (4:15). Också den svenska dialekten älvdalsmålet hör till de partiella noll-subjektspråken. Som Rosenkvist (2006) har visat räcker det i andra person pluralis med verbkongruens för att representera propositionen, medan övriga personer⁸⁵ kräver ett utsatt subjekt, i (4:16) illustrerat med första person pluralis.

- (4:15) a. ?ani xosev se-tixtøvi sipur. (Hebreiska)
 jag tror att-2sg-skriver berättelse
 Jag tror att du kommer att skriva en berättelse.
 b. *?ani xosev se-yixtøvu sipur.
 jag tror att-3pl-skriver berättelse
 Jag tror att [de] kommer att skriva en berättelse.
 c. ?ani xosev se-hem yixtøvu sipur
 jag tror att-de 3pl-skriver berättelse
 Jag tror att de kommer att skriva en berättelse

- (4:16) a1. Nū irum *(wið) iema. (Älvdalsmål)
 nu är.1pl vi hemma
 Nu är vi hemma
 a2. Nū irið (ið) iema.
 nu är.2pl ni hemma
 Nu är ni hemma.
 b1. Wiso kåytum *(wið)?
 varför springer.1pl vi
 Varför springer vi?
 b2. Wiso kåytið (ið)?
 varför springer.2pl ni
 Varför springer ni?

I språk som hebreiska och älvdalsmålet, där DP-subjektet kan utelämnas endast i vissa personer, är det endast vissa ändelser som kan eliminera EPP i T: i älvdalsmålet endast 2pl, i hebreiska 1/2 sg/pl. I övriga fall måste en synlig DP flytta till Spec-TP för att eliminera EPP.

4.3.4 Opersonliga konstruktioner

Inte alla propositioner bildas genom en förknippning av T med en subjekts-DP: i opersonliga konstruktioner som *det dansades*, *det regnar* finns inget referentiellt subjekt, endast ett formellt. Formella subjekt förekommer bara i språk som alltid kräver utsatt subjekt, som t.ex. svenskan och engelskan, medan språk som fornsvenska och italienska saknar subjekt i opersonliga konstruktioner. Den italienska motsvarigheten till *Det regnar* är *Piove*, den fornsvenska är *Rängnar*. I både italienska och fornsvenska böjs verbet i 3 sg. Det är i detta sammanhang inte oväntat att också isländskan, som har subjekt-verb kongruens, saknar formellt subjekt i opersonlig konstruktion. Ett par isländska exempel visas i (4:17), hämtade från Sigurðsson (1989, 161 ff.):

- (4:17) a. Í gær rigndi. (Isländska)
 igår regnade
 Igår regnade det.

⁸⁵ Också i första person pluralis kan subjektet under vissa betingelser utelämnas. Se Rosekvist (2006).

- b. Verður farið til Ítalíu á morgun?
 blir rest till Italien i morgon?
 Reses det till Italien i morgon?
- c. Ekki er alltaf gaman að læra mál.
 inte är alltid roligt att lära språk
 Det är inte alltid roligt att lära sig språk

Mer överraskande är att isländska, trots person- och numerusböjning av det finita verbet, inte kan utelämnas referentiella subjekt; se referatet av Gilligan (1987) ovan:

- (4:18) a. Mikið hef *(ég) lesið um það.⁸⁶ (Isländska)
 mycket har jag läst om det
 Jag har läst mycket om det.
- b. Hafið *(þér) komið þar?
 har ni kommit där
 Har ni varit där?

Ingen av det isländska verbets olika personändelser har alltså förmågan att uttrycka propositionen – DP-subjektet måste alltid sättas ut. Isländskan har således gått ett steg längre än älv-dalsmålet, där som vi såg ovan ändelsen i 2 pl kan uttrycka propositionen, men ingen av de andra personändelserna.

Det bör i sammanhanget påpekas att isländskans tempusböjda verb har sin plats i T när det inte står på V2-platsen, precis som fornsvenskans tempusböjda verb (se fotnot 7 ovan), vilket visas av att verbet i bisats står före negation och andra satsadverbial:

- (4:19) að Jón las aldrei bókina (Isländska)
 att Jon läste aldrig boken

Trots att isländskan alltså inte kan utelämnas referentiella subjekt flyttar således verbet med sin person- och numerusböjning till T. Skälet till detta kan inte, som i italienska och spanska, vara ett EPP knutet till $\neg\phi$ i T: detta EPP elimineras av den DP som uttrycker det referentiella subjektet. Verbflyttningen måste bero på att också det andra icke evaluerade draget i T har EPP i isländskan, nämligen $\neg Ak^{EPP}$. För att eliminera detta EPP-drag måste verbet flytta till T. Ett stöd för att denna analys är riktig är att det isländska verbet flyttar även när det inte har någon person- och numerusböjning, som i infinitivfraser av den typ som illustreras i (4:20); återigen är det placeringen före satsadverbial/negation som visar att verbet har flyttat:

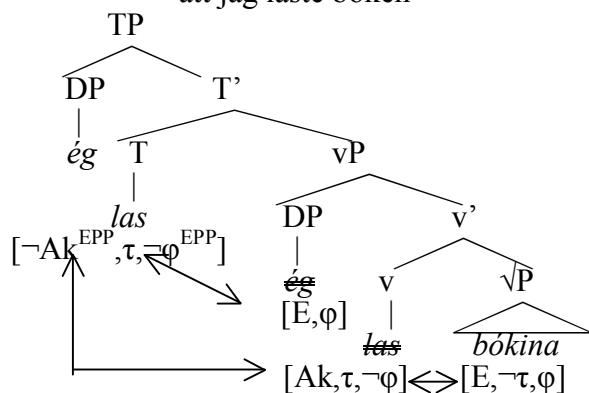
- (4:20) Hann lofaði að lesa aldrei þessa bók. (Isländska)
 han lovade att läsa aldrig den-här boken.

För att uttrycka en opersonlig proposition i isländska verkar det alltså räcka med att det tempusböjda verbet flyttar till T, något som åstadkommes av $\neg Ak^{EPP}$ i T. Skillnaden mellan personlig och opersonlig konstruktion i isländskan skulle således kunna beskrivas som en skillnad i om ϕ -draget i T har EPP eller ej, så som det är schematiskt framställt i (4:21). Förekomsten av EPP på ϕ -draget i T tvingar subjektet i (4:21a) att flytta till Spec-TP, precis som i svenskan, medan avsaknaden av EPP på ϕ -draget i T i (4:21b) gör att inget subjekt måste flytta till Spec-TP. Lägg märke till det osynliga innehållsobjektet DP_{REGN} i (4:21b); en diskussion om förekomsten av sådana osynliga argument följer i kapitel 5.

⁸⁶ Notationen *(ég) och motsvarande i b-exemplet visar att det som står inom parentes inte får utelämnas.

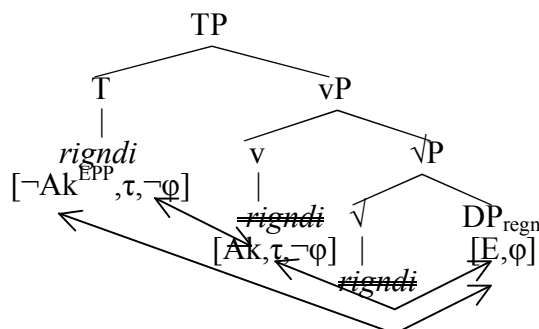
(4:21) a. Personlig konstruktion i isl.

...að ég las bókina
att jag läste boken

b. Opersonlig konstruktion i isl

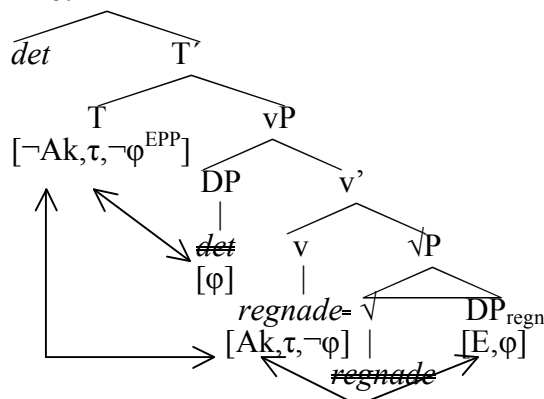
Rignði '(det) regnade'

Förekomsten av ett formellt subjekt i svenskans opersonliga konstruktioner antyder att $\neg\phi$ i T har ett EPP-drag i svenskan, medan placeringen av verbet i bisats efter eventuella satsadverbial visar att $\neg Ak$ saknar EPP. Bisatsen i (4:22a) har TP-strukturen i (4:22b):

(4:22) a. att det inte regnade igår

b. TP

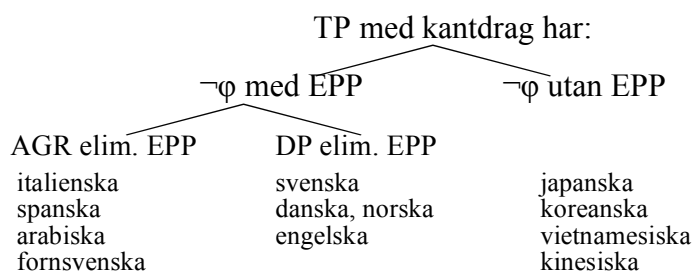

Som framgår av analysen har det formella subjektet inget E-drag, bara ett ϕ -drag. Detta gör att det inte har referentiell betydelse. Se diskussionen i kapitel 5, avsnitt 5.4.2. och 5.6.4.3.

4.3.5 Sammanfattning

I alla mänskliga språk måste T förbindas med en DP för att uttrycka en proposition. Som vi sett i detta avsnitt finns det inom denna ram flera olika möjligheter, som kan sammanfattas i följande figur, där "AGR" står för den person- och numerusböjning (ibland också genusböjning) som åtföljer det finita verbet i många av världens språk.

(4:23) Olika sätt att uttrycka propositionen i naturliga mänskliga språk

Figuren i (4:23) visar den grundläggande variationen i hur propositionen uttrycks. Som jag har påpekat finns det också språk som förenar flera av dessa möjligheter. Ett sådant språk är älvdalsmålet, som i 2 pl hör till samma kategori som italienska, men för övriga personer och numerus hör till samma kategori som svenska (trots att älvdalsmålet har person- och numerusböjning av verbet också i dessa fall).

4.4 Hjälpverb

4.4.1 Inledning

Satsens mittfält är också platsen för hjälpverben. Gemensamt för alla hjälpverb är att de i normalfallet är konstruerade med ett annat verb, ett huvudverb som i *kan simma, måste resa, hade anlänt, blev utnyttjad*, eller ett annat hjälpverb, som i *hade kunnat sjunga, lär få sluta*. Om det finns endast ett hjälpverb i en svensk huvudsats måste detta vara tempusböjt och rycka fram till V2-platsen i C: *Nu hade jag inte väntat mig mer*. Finns det flera hjälpverb är ett av dem tempusböjt, och måste stå i C i huvudsats. I bisats står både hjälpverb och huvudverb efter eventuella negationer eller satsadverbial: *Erik beklagade att Lisa inte hade låtit renovera uthuset*.

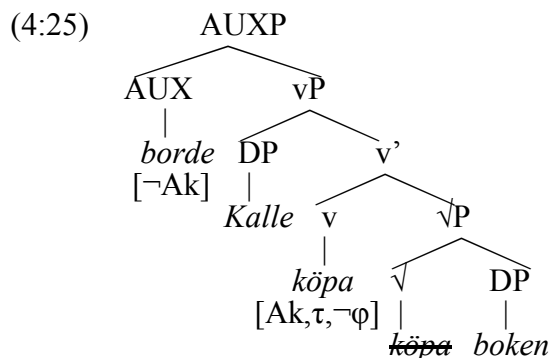
Hjälpverben i svenskan kan indelas i tre grupper med avseende på formen hos det verb som hjälpverbet är kombinerat med: hjälpverb som tar infinitiv (*måste sluta, kan öppna, lär komma*), hjälpverb som tar perfekt particip (*är kommen, blev fotograferad, fick skrivet*), och hjälpverb som tar supinum (*hade sjungit*). Semantiskt sett delas hjälpverben in i **modala** (*kan, måste, bör*), **temporala** (*har, kommer (att)*) och **passiva** (*bli, vara*). I genomgången nedan följer jag den semantiska indelningen.

4.4.2 Modala hjälpverb

De modala hjälpverben konstrueras med ett verb i infinitiv som inte föregås av ett infinitivmärke. Typiska modala hjälpverb i svenskan är *bör, får, kan, lär, måste, ska*. Även en del andra verb kan ibland konstrueras på samma sätt, avgränsningen mot verb som tar infinitivfraser (kontrollinfinitiver) är långt ifrån knivskarp, se Telemann (1994). I (4:24) visar möjligheten att ha infinitivmärke vid *försökte* men inte vid *borde* att endast det senare är hjälpverb:

- (4:24) a. Han försökte (att) läsa boken.
b. Han borde (*att) läsa boken.

Ett verb som *försöka*, som tar en kontrollinfinitiv, har egna tematiska roller att dela ut till sitt subjekt (den som försöker) och sitt objekt (infinitivfrasen *att läsa boken*). Häri skiljer det sig från hjälpverb, som saknar egna roller att dela ut. En konsekvens av detta är att hjälpverben, till skillnad mot huvudverben, inte har egna argument; de kan således enligt resonemanget i avsnitt 2.2.4 inte införas i strukturen som rötter, eftersom en rot som svarar mot ett verb måste förbindas med *v*, och *v* kräver förekomsten av ett ϕ -drag inom sin c-kommenderingsdomän, d.v.s. förekomst av ett argument. Hjälpverben kan inte heller passivböjas: vårt språk saknar former som **kans, *måstes, *skalls* etc. Passiv är en egenskap hos *v*, och avsaknaden av passiv form visar således att hjälpverben inte kan analyseras som innehållande *v*. Eftersom hjälpverbet kräver förekomsten av ett huvudverb är det sannolikt att de är selekterade för draget Ak (aktion) i *v*, se avsnitt 2.2.3 ovan. Strukturen för ett exempel som *Kalle borde köpa boken* ser ut som i (4:25) i det ögonblick hjälpverbet har förbundits med *vP*. I strukturen representeras hjälpverbet som AUX (engelskans *auxiliary*). Särdragen hos de ingående DPna är inte representerade i strukturen.

Med den här analysen står det klart att argumentstrukturen i en sats med hjälpverb inte påverkas av hjälpverbet – det är huvudverbet som bestämmer vilka argument som finns i strukturen.

Som vi ska se i avsnittet om temporala hjälpverb nedan kan *ha* + supinum (*hade köpt*) analyseras på samma sätt som modala hjälpverb, med den skillnaden att *ha* tar ett komplement i supinum, inte i infinitiv. Också temporala hjälpverb som tar huvudverb i infinitiv (*kommer att*) / *ska öppna*) analyseras som (4:25).

De modala hjälpverben kan delas in i fyra grupper enligt Telemann et al. (1999, IV:282): epistemiska, deontiska, potentiella och intentionella. De epistemiska hjälpverben talar om hur säkert satsens utsaga är, och i viss mån på vad för slags evidens som talaren grundar sig.

(4:26) Kalle måste/lär/kan/verkar vara klar nu.

De deontiska hjälpverben signalerar krav (4:27a), medgivande (4:27b) och önskan (4:27c):

- (4:27) a. Man måste stanna för rött ljus.
 b. Du får låna min cykel.
 c. Måtte han klara sig.

De potentiella hjälpverben anger en latent möjlighet. Huvudsakligen finns denna betydelse hos hjälpverbet *kunna*.

(4:28) Han kan simma.

De intentionella hjälpverben, slutligen, anger avsikt, vilja o.dyl.

- (4:29) a. Bo tänker besöka sin mor till helgen.
 b. Han vill bestiga Kebnekaise.

Svenskan tillåter flera modala hjälpverb inom en och samma mening. Om ett av hjälpverben är epistemiskt är det så gott som alltid detta som är första hjälpverb och utgör det finita verbet:

- (4:30) a. Han kan vilja bestiga Kebnekaise. (epistemiskt – intentionellt)
 b. Han vill kunna bestiga Kebnekaise. (intensionellt – potentiellt)
 c. Han måste få låna din cykel. (deontiskt: krav – deontiskt: medgivande)
 d. Han lär få öppna själv. (epistemiskt – deontiskt: medgivande)

I fall med flera modala hjälpverb förbinds flera AUXP ovanför vP. Exempel (4:30d) har följande schematiska struktur:

(4:31) [CP han lär [TP ~~han~~ T [AUXP lär [AUXP få [vP ~~han~~ öppna själv]]]]]

Ordningen mellan de modala hjälpverben bestäms i semantiken, och ligger därför utanför det vi beskriver i syntaxen.

Det kan vara skäl att påpeka att samma hjälpverb kan användas i flera olika funktioner. I satsen *Han måste vara hemma nu* är *måste* epistemiskt hjälpverb, medan det är deontiskt i satsen *Man måste följa bestämmelserna*. Jfr också epistemisk och potentiell användning av *kan* i följande satser: *Han kan vara försenad*, *Han kan ta sig hit*.

Innan vi går över till de temporala hjälpverben kan det vara motiverat att påpeka att flera av de verb som Teleman et al (1999, IV: 284f) klassar som epistemiska i många grammatiska framställningar ses som verb ingående i konstruktionen **subjekt med infinitiv**, ofta benämnd *Raising (to subject)* i generativ terminologi. Hit hör *verkar*, *förefalla*, *tyckas*, *se ut att*. Dessa verb används på samma sätt som normala hjälpverb när de ingår i subjekt-med-infinitivkonstruktionen (4:32a), men till skillnad från hjälpverb kan de också ta ett bisatskomplement (4:32b):

- (4:32) a. Bilen verkar/förefaller/tycks/ser ut att vara skrotfärdig.
b. Det verkar/förefaller/tycks/ser ut som om bilen är skrotfärdig.

Meningar som (4:32a) skulle kunna analyseras som (4:25), med *verkar* etc. i AUX. I fall som (4:32b) måste däremot *verkar* etc. vara huvudverb, uppbyggt av en rot och *v*, som visas i följande schematiska struktur:

- (4:33) [_{CP} det verkar [_{TP} ~~det~~ T [_{VP} ~~det~~ verkar [_{VP} ~~verkar~~ [_{CP} som om bilen är skrotfärdig]]]]]

I klassisk generativ grammatik postulerade man ett transformationellt samband mellan (4:32a) och (4:32b): meningarna antogs ha samma underliggande struktur, men ge upphov till olika ytstrukturer beroende på om *det* fanns i lagret eller ej. Om *det* finns i lagret sätts det in på huvudsatsens subjektsplats, som inte får vara tom. Om *det* saknas i lagret måste subjektet (d.v.s. *bilen*) flytta till huvudsatsens subjektsplats och den finita formen omvandlas till infinitiv. Ett sådant samband går inte att uttrycka om *verkar* i subjekt-med-infinitiv analyseras som ett hjälpverb. För att kunna fånga sambandet skulle man behöva anta att ett verb som förekommer i subjekt-med-infinitivkonstruktionen är uppbyggt på en rot precis som när det tar satskomplement som i (4:33), men till skillnad från vad fallet är i detta exempel skulle ett sådant verb ta ett TP-komplement när det ingår i subjekt-med-infinitivkonstruktionen. Analysen av ett exempel som (4:32a) skulle då vara den i (4:34) nedan, medan analysen av (4:32b) är den jag redan givit i (4:33).

- (4:34) [_{CP}bilen verkar [_{TP}~~bilen~~ T [_{VP}~~bilen verkar~~ [_{VP}~~verkar~~ [_{TP}~~bilen~~ [_{VP} vara [_{VP}skrotfärdig]]]]]]]

Skillnaden mellan (4:32a) och (4:32b) är då den att verbet antingen tar TP-komplement eller CP-komplement, samt närvaron resp. frånvaron av *det* i lagret. Denna analys stöds av det faktum att vi får en subjekt-med-infinitivkonstruktion om vi passiverar ett verb som tar objekt med infinitiv: *Han såg henne öppna dörren* – *Hon sågs öppna dörren*. Enligt analysen i kapitel 5, avsnitt 5.8.2, tar ett verb som *se* ett TP-komplement när det utgör huvudverb i en objekt-med-infinitivkonstruktion, och det finns inget skäl att tro att det inte skulle ta samma typ av komplement när det passiveras.

4.4.3 Temporala hjälpverb

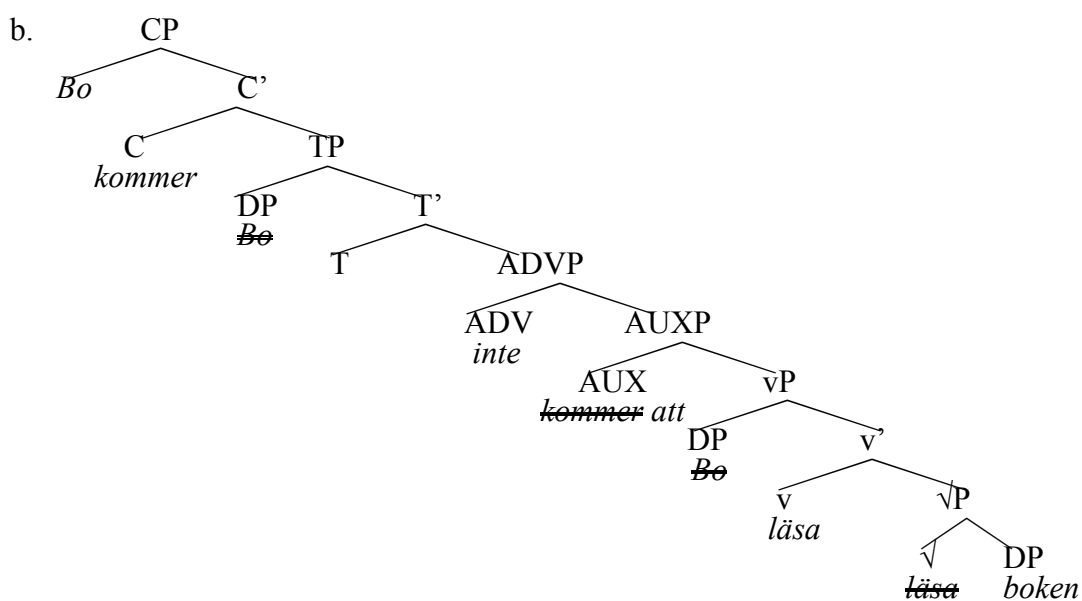
Perfektum, pluskvamperfektum och futurum bildas i svenskan med hjälp av hjälpverb; strukturen i (4:25) ovan fångar de viktigaste syntaktiska egenskaperna hos dessa hjälpverbskonstruktioner. För att bilda perfektum och pluskvamperfektum använder svenskan en konstruktion med *ha* + supinum: *Han har/hade somnat*. Också futurum uttrycks med en hjälpverbs-

kombination: *ska* + infinitiv eller *kommer (att)* + infinitiv: *Han kommer att / ska resa i morgon*. Både de futurala konstruktionerna och konstruktionerna med *ha* har förutom sina temporala innebörder också andra betydelser, *ha*-konstruktionerna en aspektuell (avslutad handling) och futurumkonstruktionerna en modal.⁸⁷

Möjligheten att använda *att* före infinitiven vid futuralt *kommer att* verkar inte helt förenlig med påståendet att den temporala hjälpverbskonstruktionen ser ut som i (4:25): det är inte uppenbart var *att* har sin plats i strukturen. Eftersom det är svårt att se någon grammatisk funktion hos detta *att* skulle man kunna tänka sig att det är grammatiskt redundant. De senaste 30 åren har vi också kunnat se en kraftig ökning av futuralt *kommer* använt utan *att*: *Han kommer säkert klara sig, I morgon kommer solen gå upp redan klockan 4:33*. På sikt kan vi nog räkna med att futuralt *kommer*, likt de modala hjälpverben,⁸⁸ förlorar möjligheten att konstrueras med *att*.

För att i analysen fånga det faktum att *att* vid futuralt *kommer* inte verkar ha någon grammatisk funktion räknar jag med att hela sekvensen *kommer att* är lexikaliserad som ett komplext verb; både *kommer* och *att* har således sin plats under AUX. När finitdraget i *kommer* flyttar upp i C stannar *att* kvar i AUX. Se följande exempel, som visar att *att* står efter negation (och andra satsadverbial), som här antas bilda en egen projektion inom mittfältet.⁸⁹

(4:35) a. Bo kommer inte att läsa boken.

Supinumkomplementet till *ha* verkar ha samma grammatiska egenskaper som infinitivkomplementet till *kommer att* och modala hjälpverb, men skiljer sig i flera avseenden från participkomplementet till ett passivt hjälpverb (*Gruppen blev fotograferad utanför domkyrkan*), trots att supinumformen morfologiskt sett är nära besläktad med perfekt particip. Den mest

⁸⁷ *Ha* + supinum uttrycker **perfektiv aspekt**, d.v.s. handlingen ses utifrån. Vid **imperfektiv aspekt** ses handlingen innifrån, som i följande exempel med presens particip: *Han kom springande*. Jag tar inte upp konstruktioner med presens particip här; för en utförlig framställning, se Thurén (2008).

⁸⁸ I fornsvenskan kunde vissa modala hjälpverb konstrueras med infinitivmärke, se Wessén (1956: 150).

- (i) Scal a Crist enan at troa (Södermanlandslagen)
 (man) ska på Kristus endast tro
 Man ska endast tro på Kristus/kristendomen.
- (ii) Nu kunnu leghohion siuk at wärpä (Upplandslagen)
 nu kan leghohjon sjuk att bli va
 Nu kan inhyrd arbetare bli sjuk.

⁸⁹ Se avsnitt 4.5 för en revidering av det tidigare påståendet att negationen är adjungerad till vP.

påfallande skillnaden i standardsvenskan är att de starka verbens supinumform har en annan ändelsevokal än perfekt particip: *brevet har kommit* (supinum), *brevet är kommet* (particip).

Supinum kan till skillnad mot perfekt particip (jfr kolumn 1 och 2 i (4:36) nedan) varken fungera attributivt (4:36a) eller kongruensböjas (4:36b), men däremot böjas i passivum (4:36c). Komplementet till ett verb i supinum har objektsfunktion och inte subjektsfunktion som komplementet till ett verb i perfekt particip (4:36d). Supinum konstrueras till skillnad mot perfekt particip vanligen med lös sammansättning (4:36e), och supinum finns vid så gott som alla verb. medan vissa verb inte kan bilda perfekt particip (4:36f). I samtliga dessa fall har supinum samma egenskaper som infinitiven efter hjälpverb (kolumn 3). I mellansvenska dialekter där finalt -t utelämnas i tal drabbar detta supinum men inte perfekt particip (4:36g).

(4:36)	a. *ett kommit brev	ett kommet brev	*ett komma brev
	b. Brevet har <i>kommit</i>	Brevet är <i>komet</i>	Brevet måste <i>komma</i> .
	Breven har <i>kommit</i>	Breven är <i>komna</i>	Breven måste <i>komma</i>
	c. Dörren har öppnats.	*Dörren är öppnads.	Dörren måste öppnas
	d. Han har öppnat dörren.	*Han är öppnad dörren.	Han måste öppna dörren.
	e. Han har slagit upp boken.	??Boken är slagen upp.	Han måste slå upp boken.
	*Han har uppslagit boken.	Boken är uppslagen	*Han måste uppslå boken.
	f. har sovit, supit, lagt	*är sovd, supen, legad	måste sova, supa, lägga
	g. Brevet har kommi-.	*Brevet är komme-.	-----

Den mest påtagliga skillnaden mellan supinum och infinitiv, bortsett från formen, är att supinum men inte infinitiv kan förekomma utan hjälpverb i bisats:

- (4:37) a. Jag vet att han (har) köpt en ny bil.
 b. Jag vet att han *(ska) köpa en ny bil.

Den här föreslagna beskrivningen av supinumkomplementet till *ha* verkar stämma bra för svenskan, men kan inte direkt överföras till beskrivningen av perfektum och pluskvamperfektum i andra språk. Svenskan är unik i det att den använder en särskild form av verbet efter *ha*: i andra språk följs motsvarande hjälpverb av en form som är identisk med perfekt particip, trots att det rör sig om en aktiv verbform. Jfr engelskans *he was killed* och *he has killed (his wife)*. Inget annat språk än svenskan kan heller böja verbformen efter *ha* i passivum; danskan och norskan, som likt svenskan har både s-passiv och omskriven passiv (*skadades, blev skadad*) kan t.ex. inte använda s-passiven efter *ha*.

Det är inte heller uppenbart hur den här föreslagna beskrivningen hjälper oss att förstå varför och enligt vilka principer många språk växlar mellan *ha* och *vara* som temporala hjälpverb. Intransitiva övergångsverb tar ofta *vara*, och transitiva verb tar vanligen *ha*, men i vissa språk (se Kayne 1993) kan växlingen äga rum mellan olika personer i paradigmet, så att t.ex. 1:a och 2:a personens subjekt konstrueras med *vara*, tredje personens subjekt med *ha* o. dyl. I de svenska motsvarigheterna till följande danska exempel används *ha* i samtliga fall:

- (4:38) a. Han er/*har kommet. (Danska)
 b. Han er/*har faldet.
 c. Barnet var/*hade vågnet.
 d. Blomstren er/*har vissnet.
 e. Forlaget *er/har antaget bogen.
 f. Han *er/har arbejdet strengt.
 g. Han *er/har ligget i sengen.

Kayne (1993) har föreslagit en mer komplex analys av komplementet till temporala hjälpverb, enligt vilken *vara* och *ha* syntaktiskt sett är varianter av samma grundverb. Förutom att denna beskrivning hjälper oss att förklara växlingen *vara/ha* i exempel som (4:38) kan man med Kaynes analys också visa hur hjälpverbet *ha* är relaterat till huvudverbet *ha*, jfr. exempel som *Han har en syster, Martin Luther King hade en dröm*. Den analys av *ha* + supinum som jag har givit för svenskan kan svårligen användas för att visa på sådana samband: huvudverbet *ha* måste i den analys jag ger här ha sin bas i en rot *ha*, medan hjälpverbet *ha* i den analys jag givit här förstförbinds som ett rotlöst hjälpverb.

4.4.4 Passiva hjälpverb

De passiva hjälpverben *vara* och *bli* följs av huvudverb i perfekt particip. Denna verbform har, liksom s-formen, en passiv innebörd: jfr *öppna* med *öppnad*, *öppnas*. Kännetecknande för den passiva innebörden är att den högsta tematiska rollen (se 2:16 ovan) som är knuten till roten inte kan uttryckas som ett DP-argument. I (4:39a) har vi ett verb vars högsta roll är en agent, och i (4:39b) ett verb vars högsta roll är en upplevare. Som vi ser av exemplen kan dessa roller inte uttryckas som DP-argument när verbet är passiverat, däremot kan de ingå i en prepositionsfras:

- (4:39) a. Butiksinnehavaren dödades / blev dödad (av rånaren)
 Patient Agent
 b. Utpressarna iakttogs / blev iakttagna av butiksägarna.
 Tema Upplevare

Syntaktiskt sett finns det vissa specifika skillnader mellan temporala och modala hjälpverb å ena sidan, och passiva hjälpverb å den andra. Dessa skillnader rör i första hand komplementet till hjälpverben. Detta komplement måste, som vi sett, ha passiv innebörd vid passiva hjälpverb, medan modala och temporala hjälpverb kan ta både aktiva och passiva komplement:

- (4:40) a. Han måste underrätta styrelsen.
 b. Styrelsen måste underrättas.
 c. Han hade underrättat styrelsen.
 d. Styrelsen hade underrättats.
 e. *Han blev underrättad styrelsen.
 f. Styrelsen blev underrättad.

En annan viktig skillnad illustreras i (4:41):

- (4:41) a. Det blev tre studenter skadade vid olyckan.
 b. Det blev skadat tre studenter vid olyckan.
 c. *Det blev skadade tre studenter vid olyckan.
 d. *Det blev tre studenter skadat vid olyckan.

Först och främst visar dessa exempel att komplementet till ett perfekt particip kan stå antingen före eller efter participet. Detta är omöjligt både för komplementet till en infinitiv och till ett supinum:

- (4:42) a. *Det kan tre studenter sitta på bänken.
 b. Det kan sitta tre studenter på bänken.
 c. *Det hade tre studenter suttit på bänken.
 d. Det hade suttit tre studenter på bänken.

Det finns alltså fler platser för ett DP-argument i anslutning till ett perfekt particip än i anslutning till en infinitiv eller ett supinum. Exempelen i (4:41) visar också på ytterligare en skillnad: participet kongruensböjs med sitt komplement när det står efter komplementet (exempel (4:41a), men det finns inget liknande vid infinitiv eller supinum. I det utkast till beskrivning som jag ger nedan hävdar jag att dessa skillnader hänger samman.

Eftersom det passiva hjälp verbet uppför sig som andra hjälpverb räknar jag med att det förbinds som AUX med vP. Utgångspunkten är analysen i (4:25), här applicerad i relevanta delar på exemplen i (4:41); i strukturen anger *-ed* själva participändelsen.

(4:43) [AUXP blev [vP [v -ed] [vP skadade tre studenter]]]

Vi har sett ovan att participets v har egenskapen att hindra den högsta rollen från att uttryckas. Men v i perfekt particip verkar också skilja sig från det vanliga v i att det har ett EPP knutet till sitt icke evaluerade ϕ -drag, d.v.s. participets v har draguppsättningen [Ak, τ , $-\phi^{EPP}$]. När v matchar sitt icke evaluerade ϕ -drag mot DP-komplementet måste detta flytta till Spec-vP för att eliminera EPP; detta är vad som händer i (4:41a,d). Spec-vP är därför inte tillgänglig för en DP med agentroll. En alternativ strategi, möjlig om lagret innehåller ett formellt subjekt *det*, är att *det* förbinds i Spec-vP; jfr strukturen i (4:22) ovan. De två möjligheterna skisseras i (4:44):

(4:44) a. [AUXP blev [vP tre studenter [v skadade] [vP ~~skadade tre studenter~~]]]
 b. [AUXP blev [vP det [v skadat] [vP ~~skadat~~ tre studenter]]]

Om denna analys är riktig matchar v sitt icke evaluerade ϕ -drag mot *tre studenter* i (4:44a), men inte i (4:44b), där v matchar sitt icke evaluerade ϕ -drag mot *det*. Denna matchning speglas fonologiskt i att participet kongruensböjs med det led som står i Spec-vP. Förekomsten av denna kongruensböjning förklarar direkt varför (4:41c,d) är ogrammatiska: i (4:41c), *Det blev skadade tre studenter*, står (en kopia av) *det* i Spec-vP, och participet kan inte kongruensböjas efter DPn *tre studenter*. Det omvända gäller för (4:41d): här står *tre studenter* i Spec-vP, och participet måste då kongruensböjas efter detta.

4.4.5 Sammanfattning

Till skillnad mot huvudverb analyseras hjälpverben som en funktionell kategori AUX, ej uppbyggd på basis av en förbindelse mellan v och en rot. Genom att AUX har ett icke evaluerat Ak-drag kan det bara förbindas ovanför en vP, som erbjuder ett valuerat Ak-drag. Den grundläggande analysen för alla hjälpverb återges i (4:25); varför vissa hjälpverb fordrar infinitivt huvudverb, andra huvudverb i supinum eller perfekt particip, har jag ingen förklaring på.

4.5 Negation och satsadverbial

4.5.1 Inledning

Inte bara hjälpverben, utan också satsadverbialen, har till funktion att modifiera den proposition som satsen uttrycker. I vissa fall kan en viss modifiering uttryckas antingen med ett hjälpverb eller ett satsadverbial: både *bör* och *troligen* i följande satser har en epistemisk innebörd: *Han bör vara hemma nu. Han är troligen hemma nu.* I andra fall kan det som uttrycks med ett adverbial i ett språk uttryckas med ett hjälpverb i ett annat. Så uttrycker t.ex. finskan sin negation med hjälp av ett hjälpverb (4:45a), medan svenskan använder ett adverbial (4:45b):

(4:45) a. Ne sanoo että minä en puhu ranskaa. (Finska)
 de säger att jag inte.1sg talar franska (*en* är alltså ett hjälpverb)
 b. De säger att jag inte talar franska.

I det här avsnittet ska jag först säga några ord om negerande satsadverbial (avsnitt 4.5.2) för att sedan behandla andra typer av satsadverbial (avsnitt 4.5.3).

4.5.2 Negationen

I svenskan som i många andra språk där negationen kan urskiljas som en särskild satsdel av adverbial karaktär verkar den ha sin plats i mittfältet, efter övriga satsadverbial men före verbfrasen (vP eller AUXP). I tidigare versioner av den generativa grammatiken beskrevs negationen gärna som adjungerad till vP, en analys som jag återgav ovan i (2:22). I diskussionen runt (4:35) såg vi emellertid att negationen och andra satsadverbial kommer före hjälpverben i svenskan (utom hjälpverb i C), och eftersom hjälpverben föregår vP måste negationen ha sin plats högre upp i strukturen. I (4:35) införde jag en särskild adverbfras direkt ovanför högsta AUXP; med hakparentesnotation blir då analysen av bisatsen i (4:46a) den i (4:46b):

- (4:46) a. (Han undrade) om Kalle inte ägde någon cykel.
 b. [_{CP} om [_{TP} Kalle T [_{ADVP} inte [_{vP} ~~Kalle~~ ägde [_{vP} ~~ägde~~ någon cykel]]]]]

Negationen i svenskan behöver inte stå direkt före vP (eller AUXP i det fall vi har ett hjälpverb): som exemplen i (4:47) visar kan negationen också stå i fundamentet, mellan finitet och subjektet eller mellan subjunktionen och subjektet i bisats:

- (4:47) a. Inte hinner han hjälpa mig idag.
 b. Varför vill inte Kalle hjälpa dig?
 c. Han undrade om inte Kalle ägde någon cykel.

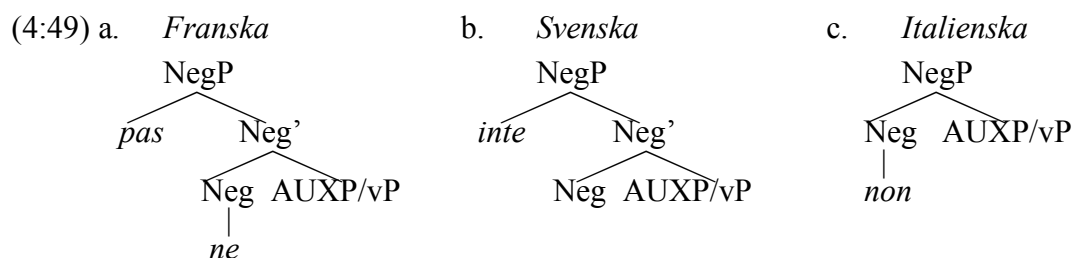
Möjligheten att placera negationen i fundamentet tyder på att den utgör en fras, inte ett huvudord, vilket i sin tur innebär att analysen i (4:46b) är otillräcklig. Ett studium av språk med tudelad negation⁹⁰ hjälper oss att förstå svenskans negation bättre. Tudelad negation finns t.ex. i franskan, där negationen består av två ord, *ne* och *pas*, som framgår av (4:48a,b), där *ne* är klitiserat till det finita verbet. Likt franskan klitiserar italienskans *non* till verbet och hamnar därför tidigt i meningen; italienskan har däremot inte något led som svarar mot *pas* (4:48c).

- (4:48) a. Il ne marche pas. (Franska)
 han neg går inte
 Han går inte.
 b. Marie n'aime pas Jean.
 Marie neg-älskar inte Jean
 Marie älskar inte Jean.
 c. Non abito là. (Italienska)
 neg bor.1sg där
 Jag bor inte där.

För både franskan och italienskan räknar man med en negationsfras NegP där *ne/non* är huvud; i den franska negationsfrasen står *pas* i Spec-NegP. Eftersom svenskans negation har frasegenskaper bör den ha sin plats i Spec-NegP. Enligt denna analys har svenskan inte något uttalbart ord för huvudet i NegP. I samtliga fall är komplementet till Neg antingen AUXP el-

⁹⁰ En tudelad negation har vi i språk där två ord behövs för att uttrycka att en sats är negerad. I svenskan skulle två negationer inom satsramen ta ut varandra: en mening som *nu kan inte bilen inte starta* är synonym med *nu kan bilen starta*. Så är det alltså inte i språk med tudeld negation, som de franska exemplen i (4:47) visar. En svensk mening kan emellertid innehålla två negationer utan att de tar ut varandra om den ena står i ett annex (se diskussion och definition i kapitel 3, runt ex. (3:47)): *Han är inte dum, inte. Inte är han dum, inte.*

ler vP, beroende på vilken mening som analyseras. Franskans, svenskans och italienskans negationsfraser presenteras i (4:49):

Som Jespersen (1917) har visat utvecklas språk över tid ofta på ett sätt som svarar mot en förändring från (4:48c) till (4:48a) till (4:48b); denna iakttagelse går under benämningen ”Jespersen’s cykel”. Enligt analysen befinner sig svenskan på det sista stadiet i denna cykel. I äldre nordiska kan vi emellertid hitta exempel som verkar svara mot de tidigare stadierna i cykeln. I den poetiska Eddan finns t.ex. exempel på negationen *-at* som klitiserar till verbet och därför sannolikt svarar mot huvudet i NegP, alltså en struktur liknande den italienska. Se (4:50a). Dubblering av negationen, troligen svarande mot den franska strukturen, förekommer också, se (4:50b), där *ne* och *-að* är negativa element. Märk att de två negationerna inte tar ut varandra. Exempelen, med negation i fetstil, är hämtade från Lundin Åkesson (2005):

- (4:50) a. Ert**attu**, Hiorvarðr, heilráðr konungr. (Fornisländska)
 är-neg-du Hiorvarðr, insiktsfull konung
 En insiktsfull konung är du ej, Hjorvard.
 b. þviat ofdryccia veldr alda hveim er sins mælg**i ne** manað.
 ty dryckenskap driver envar att ej tänka på vad han säger

I exemplen ovan fungerar negationen som satsnegation, vilket bl.a. syns i att Neg tar AUXP/vP som komplement. Om komplementet till Neg i stället är nP eller någon högre projektion inom nominalfrasen får vi en negation som lokalt negerar en nominalfras.

- (4:51) a. Inte några studenter hade lämnat in uppgifterna.
 b. Han hade köpt inte en enda bok på rean.
 c. Inte en bil stod det på gatan.

Det kan som avslutning på detta negationsavsnitt vara skäl att uppmärksamma att förekomsten av en negation i satsen inte bara har en semantisk effekt utan också kan spela en roll för vilka ord vi använder. Vissa uttryck, s.k. polaritetsuttryck, kan bara förekomma inom räckvidden för en operator eller negation, se diskussionen av (3:39) ovan. Valet i engelskan mellan *some* och *any* bestäms till stor del av att *any* är ett polaritetsord som måste c-kommenderas av en negation. Svenskan har en handfull uttryck av detta slag, som adverbena *ens* och *någonsin*, och de fasta uttrycken *ett rött öre*, *ett dyft*, *ett jota*, *ett smack*, *ett dugg*. Ett par exempel visar vad det rör sig om.

- (4:52) a. Han kom inte någonsin att återse Rom.
 Jfr: *Han kom någonsin att återse Rom. *Någonsin kom han inte att återse Rom.
 b. Han ägde inte ett rött öre.
 Jfr. *Han ägde ett rött öre. *Ett rött öre hade han inte.

4.5.3 Satsadverbial

Liksom satsnegationen modifierar och kommenterar satsadverbialen den proposition som satsen uttrycker. Teleman et al (1999, IV: 84 f.) urskiljar fyra typer av satsadverbial: modala, konjunktionella, fokuserande och negerande. Negerande satsadverbial har jag behandlat ovan i avsnitt 4.5.1. Här ska vi kort se på övriga tre typer, som karakteriseras på följande sätt av Teleman et al.

Modala satsadverbial ”anger [---] hur talaren bedömer sannolikheten av eller värderar det som sägs i satsen: *Erika har kanske tyvärr åkt sin väg. Har Erika åkt sin väg?* – {Kanske/Tyvärr}.”

Konjunktionella satsadverbial ”anger en mer eller mindre specificerad logisk relation mellan den egna satsens innehåll [---] och textsammanhanget. *Erika har {således/likaså/emellertid/nämligen} åkt sin väg.*”

Fokuserande satsadverbial ”framhäver ett fokuserat led i satsen. [---] *Hon har {bara/särskilt/t.o.m/åtminstone/exempelvis} skrivit till Harald.*”

Liksom satsnegationen står satsadverbialen normalt i satsens mittfält (se Advl.-positionen i det gemensamma satsschemat (3.15)). Kännetecknande för satsadverbialen är dessutom att de står före negationen och negerade satsadverbial i mittfältet.

- (4:53) a. Tåget har naturligtvis inte kommit än.
 b. Jag kan ärligt talat inte tyda din handstil.
 c. Rektorn hade ju uppenbarligen överhuvudtaget inte brytt sig om att lyssna.
 d. Han ville naturligtvis aldrig ge sig av.

Som exemplen i (4:53) visar kan det finnas fler satsadverbial i en sats. I mittfältet finns det en mer eller mindre fast ordning mellan olika typer av satsadverbial. Följande schema är hämtat från Teleman et al. (1999, IV: 90):

(4:54) Satsadverbialens inbördes ordning i mittfältet

X	Mod. sadvl 1	Konj. sadvl	Mod. sadvl 2	Fok. sadvl	Neg. sadvl	Y
Fia har	ju	emellertid	vad jag vet		inte	varit i Norge.
Hon vill	ju	ändå	nog	t.ex.	inte	ha Teo.
De har	väl	alltså	tyvärr	bara	inte	behagat gå

Som framgår av Teleman et al. (1999, IV: 98) finns det också en särskild inbördes ordning mellan olika slag av modala satsadverbial i mittfältet:

(4:55) De modala satsadverbialens inbördes ordning i mittfältet

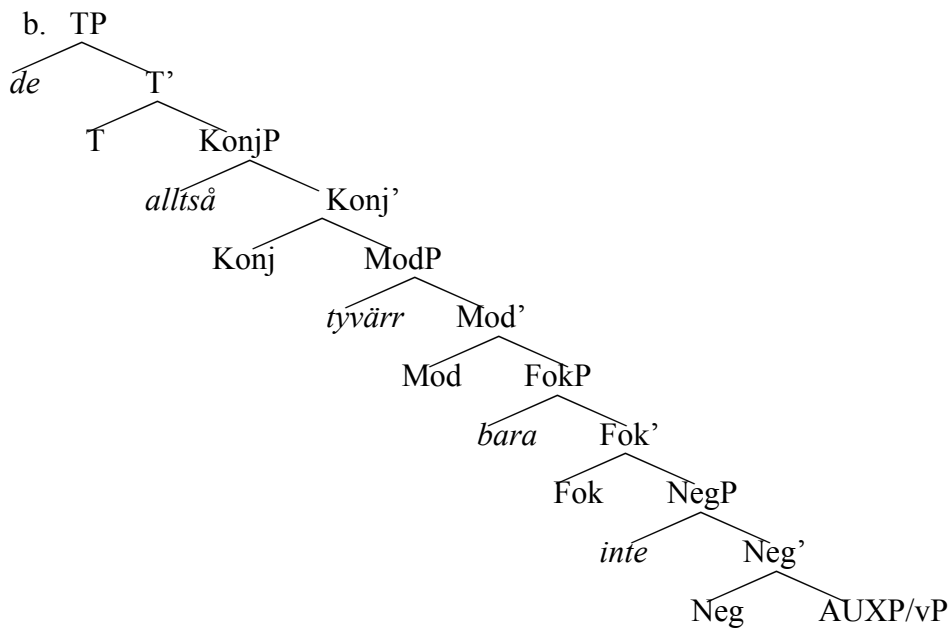
X	Språkhandlingskommentar	Hänvisning	Förstärkning	Evalue-ring	Sannolikhet	Y
My har	ärligt talat	enligt Per	faktiskt	tyvärr	antagligen	gått.
De vill	apropå det	i princip	minsann	turligt nog	kanske	gå.

De flesta satsadverbialen kan stå i fundamentet, och uppför sig således som fraser, inte som huvudord (4:54a). Undantagna är de svagtoniga satsadverbialen *ju* och *väl* (4:54b):

- (4:56) a. Troligen/Uppenbart/Faktiskt hade Eva fått sin artikel antagen för publicering.
 b. *Ju/Väl har han kommit nu. Jfr: Han har ju/väl kommit nu.

Ett sätt att inom det minimalistiska programmet beskriva satsadverbialens syntaktiska egenskaper är att analysera dem som specificerare till tomma funktionella huvuden mellan T och NegP. Schemat i (4:55) får bilda utgångspunkten för analysen. Vi kan bortse från kolumnen ”Mod. sadvl 1”, där endast obetonade modala satsadverbial som *ju*, *då*, *väl* och *nog* kan stå, och räkna med att dessa på grund av sin form placeras före övriga satsadverbial. Om vi implementerar resten av schemat i (4:55) i trädet, skulle vi kunna anta strukturen i (4:57b) för en mening som (4:57a), där KonjP har ett konjunktionellt satsadverbial i sin specificerare, (*alltså* i ex.), ModP ett modalt satsadverbial (*tyvärr* i ex.), och FokP ett fokuserande satsadverbial (*bara* i ex.):

(4:57) a. De har alltså tyvärr bara inte behagat gå.

Om man vill beskriva ordningen mellan olika modala satsadverbial (4:55) får man tänka sig att skjuta in fler ModP mellan KonjP och FokP. Det är uppenbart att en beskrivning av det här slaget kan bli ganska komplicerad. Komplexiteten i (4:57) är dock närmast försumbar i jämförelse med den italienske lingvisten Guglielmo Cinques hypotes om hur satsadverbialen representeras strukturellt, en hypotes som de flesta minimalistiska lingvister idag ansluter sig till. I en brett upplagd komparativ studie undersökte Cinque (1999) satsadverbialens ordning i drygt 100 olika språk och fann en närmast universell ordning för de satsadverbial som ett visst språk använde sig av. Cinques ordning ser ut på följande sätt:

(4:58) Cinque (1999): det universella mittfältet

[Mood_{speech act} [Mood_{evaluative} [Mood_{evidential} [Mood_{epistemic} [T_{past} [T_{future} [Mood_{irrealis} [Mood_{necessity} [Mood_{possibility} [Mood_{volitional} [Mood_{obligation} [Mood_{ability/permission} [Asp_{habitual} [Asp_{repetitive} [Asp_{frequentative} [Asp_{celerative} [T_{anterior} [Asp_{terminative} [Asp_{continuative} [Asp_{perfect} [Asp_{retrospective} [Asp_{proximative} [Asp_{durative} [Asp_{generic/progressive} [Asp_{prospective} [Asp_{completive} [Voice [Asp_{celerative} [Asp_{completive} [Asp_{repetitive} [Asp_{frequentative}

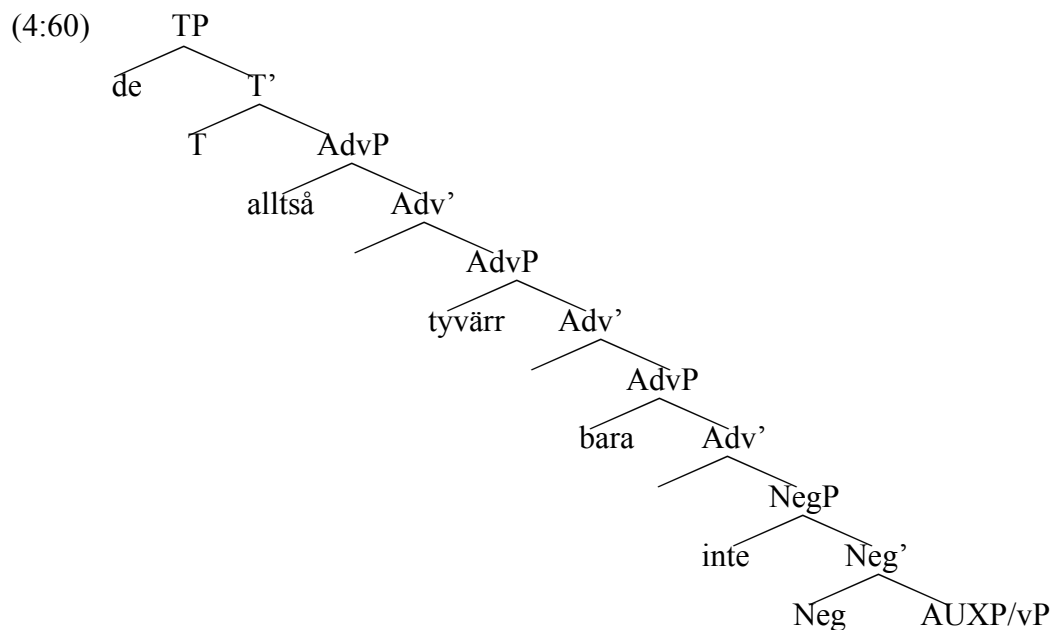
Som framgår av schemat urskiljer Cinque olika slags modala fraser (Mood), temporal fraser (T), aspektuella fraser (Asp) och en diatesfras, d.v.s. en fras som har med aktiv/passiv att göra (Voice). Den ordning han kommer fram till är delvis en annan än den som anges av Telemann et al (1999, IV). Cinques ”Mood_{speech act}” svarar mot ”Språkhandlingskommentar” i schemat (4:55), hans ”Mood_{evaluativ}” mot ”Evaluering” i (4:55), och hans ”Mood_{evidential}” mot ”Hänvis-

ning” i (4:55). Ordningen mellan evaluering och hänvisning är olika hos Cinque och Teleman et al., som framgår av exemplen i (4:59):

- (4:59) a. Ordningen enligt SAG: *My har enligt Per tyvärr gett sig av.*
 b. Ordningen enligt Cinque: *My har tyvärr enligt Per gett sig av.*

Det är inte helt lätt att med hjälp av språkkänslan avgöra vilken av dessa ordningar som är den naturligaste. En ingående studie av hur väl Cinques universella hypotes fungerar för svenskan presenteras i Fabian Beijers avhandling från (2005).

Vare sig Cinques hypotes är empiriskt riktig eller ej, så finns det naturligtvis skäl att fråga sig om det är rimligt att varje typ av satsadverbial ska representeras av en särskild fras i en särskild ordning i satsstrukturen. Om man menar att ordningen mellan satsadverbialen är syntaktiskt bestämd finns det knappast något alternativ. Om man däremot tänker sig att ordningen är semantiskt bestämd, så skulle syntaxen kunna nöja sig med att erbjuda en ospecificerad adverbfras för de adverb som ingår i en mening, medan tolkningen som hänvisning och evaluering etc. skulle vara ett resultat dels av innebörden i det eller de ord som utgör adverbialet, dels av var i adverbialskedjan adverbet är placerat. Med detta sätt att se skulle (4:57b) kunna representeras som (4:60):

Ett argument för att vi har en generell AdvP och inte specifika KonjP, FokP etc. är det faktum att satsadverbialen inte alltid är placerade efter subjektet (4:61a): subjektet kan också komma efter satsadverbialen inklusive negationen (4:61b) eller in emellan flera satsadverbial (4:61c,d). För en utförlig beskrivning av möjligheterna, se Andréasson (2007).

- (4:61) a. Nu har vaktmästaren alltså tyvärr inte hunnit öppna dörren än.
 b. Nu har alltså tyvärr inte vaktmästaren hunnit öppna dörren än.
 c. Nu har alltså vaktmästaren tyvärr inte hunnit öppna dörren än.
 d. Nu har alltså tyvärr vaktmästaren inte hunnit öppna dörren än.

Alla AdvPn i en sats kan alltså komma efter TP, men som (4:61) visar kan också alla AdvPn i satsen komma före TP (och därigenom före subjektet), eller också kan vissa AdvPn komma före TP och andra efter, som visas i exemplen (4:61c,d). Strukturen för (4:61c) presenteras i (4:62):

(4:62) [CP Nu har [AdvP alltså [TP vaktmästaren T [AdvP tyvärr Adv [NegP inte Neg [AUXP ~~har~~ [vP hunnit ...]]]]]]]]

Den inbördes ordningen mellan satsadverbialen verkar således spela en roll för tolkningen, som vi såg ovan, medan satsadverbialens placering före eller efter TP inte verkar betyda något. Exempelen i (4:61) är synonyma, det verkar inte finnas något grammatiskt eller semantiskt skäl för att föredra den ena ordföljden. Det enda grammatiken måste tillhandahålla är möjligheten att förbinda satsadverbialen mellan C och AUXP/vP. Placerade här kommer den inbördes ordningen mellan adverbialen, och deras lexikala innehåll, att bestämma tolkningen. Också TP har sin plats mellan C och AUXP/vP, men det verkar inte finnas någon interferens mellan AdvP och TP.

4.6. Pronomenhopp

Vi har redan sett att svenskans objekt kan stå i fundamentet: det har då naturligtvis flyttat ut ur vP. Det finns ytterligare några fall där objektet verkar flytta ut ur vP. Ett sådant fall har vi i negerad sats med *någon* eller dylikt som objekt: det obestämda pronomenet kan flytta till negationen och smälta samman med denna, så som visas i (4:63).

(4:63) Han hade ingenting sett. Jfr: Han hade inte sett någonting

Ett annat fall av objektsflyttning har vi i den konstruktion som kallas **pronomenhopp** (*Object Shift*), illustrerad i (4:64a). Här har ett svagt (obetonat) objektspronomen flyttat till en plats före negationen och andra satsadverbial. Ibland kan det svaga pronomenet också rycka fram till en plats mellan finitet och subjektet, s.k. **långt pronomenhopp**, se (4:64b,c):

- (4:64) a. Han träffade henne aldrig. Jfr: Han träffade aldrig sin välgörare.
*Han träffade sin välgörare aldrig.
Han träffade aldrig henne
*Han hade henne aldrig träffat.
- b. Igår rakade sig Bo inte. Jfr: *Igår ville sig Bo inte raka.
- c. Där mötte honom morfar och mormor med häst och vagn.

Som jämförelsemeningarna visar är det endast pronomina objekt som kan flytta fram på detta sätt i svenskan. I isländskan kan också definitiva icke-pronomina objekt flytta fram: *Hann keypti bókina ekki* 'han köpte boken inte', medan indefinita objekt måste bli kvar efter negationen: **Hann keypti bók ekki* (OK: *Hann keypti ekki bók*).

En förutsättning för pronomenhopp är att huvud verbet har flyttat ut ur vP, vilket framgår av (4:64). Detta villkor går under namnet **Holmbergs generalisering**, efter den finlandssvenske lingvisten Anders Holmberg.⁹¹ Pronomenhopp liknar konstruktioner med klitiska pronomen i romanska och slaviska språk, men skiljer sig från dessa däri att pronomenet inte måste stå tillsammans med verbet. Jfr (4:65a,b) med (4:65c,d):

- (4:65) a. Såg Eva honom inte?
b. Därför bjöd Lasse oss inte på kalaset.
c. Pierre ne l'a jamais vue. (franska)
Pierre inte henne+har aldrig sett
d. Toj se vidja v ogle daloto. (bulgariska)
han sig+såg i spegeln

⁹¹ Som Holmberg (1999) har påvisat rör det sig inte enbart om det fall där huvud verbet är finit och därför flyttar till C. Med rätt kontext kan också ett infinitiv huvudverb flyttas fram till fundamentet och därmed möjliggöra pronomenhopp:

(i) Kysst hade han henne inte, bara kramat.
Placeringen av *hennes* före negationen visar att pronomenhopp ägt rum.

Märk också att användningen av klitiska pronomen i romanska och slaviska språk inte är begränsad till huvudsatser som svenskans pronomenhopp.

I språk med klitiska pronomen har pronomenet ofta en särskild form i klitisk användning. Så har t.ex. franskan formen *elle* 'hon' som vanligt pronomen, men formen *la* eller *l'* som klitiskt pronomen. Till skillnad från vanliga pronomen kan de klitiska varken betonas, samordnas eller förses med attribut. I svenskan och andra germanska språk brukar man skilja på **starka** och **svaga** pronomen, som visserligen normalt har samma form (med reservation för sådan fonetisk reduktion som uppstår när ett led uttalas obetonat), men där endast starka pronomen kan betonas, bestämmas med attribut eller samordnas. Som följande exempel visar är pronomenhopp möjligt endast vid svaga pronomen:

- (4:66) a. *Han såg DEM inte. Jfr Han såg inte DEM.
 b. *Han kysste dem båda inte. Jfr Han kysste inte dem båda.
 c. *Han såg dej och mej inte. Jfr Han såg inte dej och mej.

Vissa pronomen kan i svenskan bara förekomma enklitiskt i en form som inte kan uppfattas som en fonetisk reduktion av motsvarande starka pronomen. Hit hör 'en för *honom*, 'na för *henne* och 'rom för *dom*, som i följande exempel: *Jag har inte sett 'en, Han vågade inte be 'na, Du kan väl fråga 'rom*. Som svaga pronomen kan dess enklitiska former också förekomma i pronomenhopp: *Han såg 'na aldrig, Träffade du 'rom inte?*

Låt oss nu se hur pronomenhopp kan analyseras. Det faktum att pronomenet i denna konstruktion står framför negationen och andra satsadverbial⁹² visar att det har lämnat vP. Den högsta positionen i mittfältet som ett objektspronomen verkar kunna inta är platsen direkt efter det finita verbet i C, före subjektet, som i exemplen med långt pronomenhopp i (4:64b,c).⁹³ Den enda plats som står till buds i detta fall är adjunktion till TP, se (4:67a). När det svaga pronomenet kommer efter subjektet i inverterad position, men före satsadverbial, verkar det ha adjungerat till satsadverbialen (4:67b), och när det står emellan satsadverbial har det adjungerat till det adverbial som det står direkt före (4:67c). För att spara plats har jag utelämnat kopiorna i vP.

- (4:67) a. Hjälpte honom hans syster faktiskt inte med läxan?
 [CP hjälpte [TP honom [TP hans syster T [ADVP faktiskt [NEGP inte [VP med läxan]]]]]]
 b. Hjälpte hans syster honom faktiskt inte med läxan?
 [CP hjälpte [TP hans syster T [ADVP honom [ADVP faktiskt [NEGP inte [VP med läxan]]]]]]
 c. Hjälpte hans syster faktiskt honom inte med läxan?
 [CP hjälpte [TP hans syster T [ADVP faktiskt [NEGP honom [NEGP inte [VP med läxan]]]]]]

Jag har här inte någon formell förklaring att ge på varför svaga objektspronomen kan pronomenhoppa – pragmatiskt sett verkar pronomenhoppet vara ett sätt att markera att pronomenet inte utgör fokus eller ny information. En iakttagelse som eventuellt skulle kunna vara av vikt

⁹² Svaga pronomen kan också uppträda mellan satsadverbialen:

- (i) a. Erik träffade ju *henne* förmodligen inte.
 b. Erik träffade ju förmodligen *henne* inte.

⁹³ I denna position måste pronomenet ha en form som gör att man kan skilja det från subjektet. Om sådan skillnad inte finns uppfattas pronomenet som subjekt. Jfr (i) och (ii), där (i) visar långt pronomenhopp av 3. person singularis maskulinum i en dialekt som skiljer på *han* och *honom*, och (ii) motsvarande exempel i en dialekt som använder *han* både som subjekts- och objektsform:

- (i) Nu slog *honom* en fruktansvärd misstanke.
 (ii) #Nu slog *han* en fruktansvärd misstanke.

Trots att tolkningen knappast ger någon betydelse är det svårt att läsa (ii) som exempel på pronomenhopp, med *han* som objekt.

för att förstå fenomenet är att de möjliga fraser till vilka adjungeringen kan ske alla har ett icke evaluerat Ak-drag: detta gäller TP, så väl som ADVP.

Avslötningsvis vill jag påpeka att den möjlighet vi såg på i samband med (4:61), nämligen att satsadverbial kan stå antingen mellan finitet och subjektet vid inverterad ordföljd (typen *Kan verkligen inte Rune hjälpa dig*) i kombination med pronomenhopp möjliggör ett förbluffande stort antal ordföljder i mittfältet i svenskan. Ett smakprov ges i (4:68):

- (4:68) a. Då hjälpte läraren troligen inte honom med uppgiften.
b. Då hjälpte troligen läraren inte honom med uppgiften.
c. Då hjälpte troligen inte läraren honom med uppgiften.
d. Då hjälpte honom läraren troligen inte med uppgiften.
e. Då hjälpte läraren honom troligen inte med uppgiften.
f. Då hjälpte läraren troligen honom inte med uppgiften.
g. Då hjälpte honom troligen inte läraren med uppgiften.
h. Då hjälpte troligen honom inte läraren med uppgiften.
i. Då hjälpte troligen inte honom läraren med uppgiften.

Svenskan är ett böjningsfattigt språk, och anses bl.a. därför ha en relativt fast ordföljd. Det är i detta sammanhang uppseendeväckande hur många möjligheter som står till buds i mittfältet. Inte heller är det uppenbart att dessa ordföljdsskillnader har någon egentlig funktion; sannolikt är variationen i (4:68) en ren tillfällighet, möjliggjord just av pronomenhopp och att satsadverbial kan föregå eller följa efter det inverterade subjektet.

4.7. Avslutning

I det här kapitlet har vi sett på satsens mittfält, T-domänen. Denna domän är uppbyggd kring det funktionella huvudet T (tid), som projicerar en fras TP. T förbinds med vP tack vare ett icke evaluerat Ak-drag. T har vidare ett evaluerat tidsdrag τ , som för semantiken signalerar närvaron av en tidsdimension. Slutligen har T ett icke evaluerat ϕ -drag, vars matchning mot ett evaluerat ϕ -drag knutet till en DP inom vP skapar en proposition. I de flesta av världens språk måste propositionen göras synlig, vanligen med hjälp av person- och numerusböjning av det finita verbet, men i språk som svenskan genom att subjektet är obligatoriskt utsatt. Vis-sa språk, som kinesiska och japanska, saknar krav på att propositionen ska vara synlig.

Förutom T innehåller T-domänen också hjälpverb och satsadverbial, d.v.s. element som på olika sätt modifierar den proposition som satsen uttrycker. Satsadverbialen och hjälpverben ingår således inte i själva propositionen, de modifierar den. Ett indicium på detta är att de inte kan brytas ut ur satsen och därigenom anges vara satsens viktigaste information, se (4:69). Adverbial som modifierar själva handlingen/händelsen, som t.ex. rums- och sättsadverbial, kan däremot brytas ut, liksom huvudverb, se (4:70).

- (4:69) a. *Det var tyvärr/sannolikt som han flög till Paris.
b. *Det var hade som han flugit till Paris.

- (4:70) a. Det var till Paris han flög.
b. Det var ostadigt som Reine reste sig.
c. Det var flugit som han hade (gjort) till Paris.

Svenskan kan ha flera satsadverbial och flera hjälpverb i samma sats. I båda fallen verkar ordningen mellan adverbialen resp. ordningen mellan hjälpverben spela en roll för tolkningen. Vi har också sett att det inte verkar finnas en fastlagd ordning mellan satsadverbialen och subjektet i mittfältet (Spec-TP): subjektet kan komma före, emellan eller efter de satsadverbial som finns i meningen. Däremot har både subjekt och satsadverbial sin plats före hjälpverben, förutom i det fall ett finit hjälpverb befinner sig i C.

Kapitel 5: Satsens slutfält, v-domänen

5.1 Inledning

Som vi såg i avsnitt 2.2.2. ovan består slutfältet i satsen åtminstone av en rotfras \sqrt{P} och en till denna förbunden verbal ordklassmarkör, *v*. Satsen är alltså enligt denna analys uppbyggd runt ett verb, med det semantiska draget *Ak*, som specificeras som **Aktion**.⁹⁴ Ordklassmarkören *v* åtföljs dessutom av ett evaluerat tidsdrag, τ , och ett icke evaluerat ϕ -drag ($\neg\phi$). Roten i sin tur är associerad med en eller flera semantiska roller, se avsnitt 2.2.6. ovan. För syntaxens del svarar dessa mot tre tematiska rollfamiljer, agent, mottagare och tema. Dessa rollefamiljer, som jag i fortsättningen kommer att kalla A-familjen, B-familjen och C-familjen, är länkade till roten så som framgår av (5:1), se också (2:16).

(5:1) **Länkning tematisk roll : syntaktisk struktur**

En DP som för första gången förbinds till en struktur⁹⁵ uttrycker rollfamiljen

- a. **A** om den först förbinds så att den blir Spec-*vP*. Rollfamiljen A inkluderar semantiska roller som agent, orsak och instrument.
- b. **B** om den först förbinds så att den blir Spec- \sqrt{P} . Rollfamiljen B inkluderar semantiska roller som patient, upplevare, varseblivare, mottagare, förmånstagare, förlorare, olycksdrabbad, materialitet.
- c. **C** om den först förbinds så att den blir komplement till $\sqrt{}$. Rollfamiljen C inkluderar semantiska roller som tema, innehåll, resultat och väg.

Tanken att varje rollfamilj har en bestämd position i den syntaktiska strukturen är formulerad som en universell princip UTAH av Baker (1997), där principen har följande lydelse (se också (2:15)):

(5:2) **The Uniformity of Theta Assignment Hypothesis (UTAH)** (Baker 1997)

Arguments bearing similar thematic roles are expressed in similar initial structural positions both within and across languages [...]. [T]he alternations in the realization of arguments of a predicate that one does find are either the result of different conceptualizations of the event, or the result of syntactic movement processes.

En DP har i normalfallet ett evaluerat drag för entitet, *E*, och ett evaluerat drag för person, numerus och genus, ϕ . Dessa drag signalerar DPns roll som nominalt element. En DP som fungerar som argument kan dessutom ha ett icke evaluerat tidsdrag, $\neg\tau$, som framtvingar en matchning mot ett element med evaluerat tidsdrag.

Vi har redan sett att *v* har ett evaluerat tidsdrag, τ , ett icke evaluerat *Ak*-drag (se ex. (2:7) i kap. 2) och ett icke evaluerat ϕ -drag; på grund av att ϕ -draget är icke evaluerat måste *v* matchas mot ett evaluerat ϕ -drag, som det hittar i närmaste DP-argument inom rotfrasen. Dessutom måste *v* matchas mot roten p.g.a. det icke evaluerade *Ak*-draget i *v*. Matchningen av ϕ -drag visar att DP-argumentet är en del av den aktion som *v* uttrycker. Det evaluerade tidsdraget hos *v* markerar att en aktion alltid har en tidsdimension. Denna aktionens inneboende tid är oberoende av den tidsdimension som införs med hjälp av *T*, vilken markerar var på en tänkt tidslinje som den aktion satsen beskriver utspelar sig (förfluten tid, nutid, framtid).

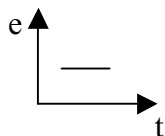
⁹⁴ Teleman et al. (1999, I:152) ger följande definition: ”**aktion**, handling, händelse, process, tillstånd, relation eller egenskap som anges med t.ex. ett verb, particip eller adjektiv.”

⁹⁵ Den engelska termen är *first merge* (även *external merge*).

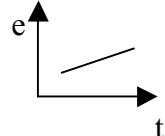
Aktionens tidsdimension kan vara av olika slag, och i traditionell grammatik används termen **aktionsart** som beteckning på den specifika inre tid som kännetecknar en viss aktion. Begreppet aktionsart kan åskådliggöras med hjälp av verbpar som *sova* : *somna*, *stå* : *ställa och falla* : *fälla*. Det första verbet i paren uttrycker ett tillstånd eller en process, det andra en övergång till ett tillstånd: att somna är att börja sova, att fälla är att få att falla. Ett tillstånd och en process har en kontinuerlig inre tid: när vi använder ett tillståndsverb/processverb föreställer vi oss en aktion som saknar begränsning. En övergång har däremot en diskontinuerlig inre tid: ett övergångsverb implicerar ett före-tillstånd som förändras till ett efter-tillstånd. Språkligt kan vi se detta genom att de två verbtyperna knyts till durationsadverbial av olika slag. Ett tillståndsverb eller processverb kan bestämmas av ett adverbial av typen *i X tid*, som i exemplet *Han sov i fem timmar*, *Alice föll i två minuter*, medan ett övergångsverb bestäms av adverbial av typen *på X tid*, som i *Han somnade på fem minuter*, *Han fällde trädet på ett par minuter*.⁹⁶

Det ovan sagda kan sammanfattas på följande sätt, efter Vendler (1957) och Schneider (1977). I diagrammen är tiden representerad på abscissan (den vågräta axeln), och ett mått på tillståndsförändring, entropi, på ordinatan (den lodräta axeln, se också Platzack (1979:72)).

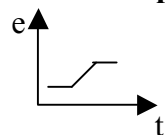
(5:3) a. **Tillstånd**: Inget $\neg\tau$ inom rotfrasen

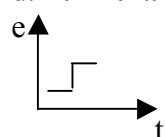
b. **Obunden process**: $\neg\tau$ i rotens komplement

c. **Bunden process**: $\neg\tau$ i roten och/eller i rotens komplement

d. **Punkthändelse**: $\neg\tau$ i roten

Som framgår av (5:3) kan förekomsten av $\neg\tau$ i roten eller i rotens komplement spela en roll för vilken aktionsart satsen får. Detta syns tydligt i exempel av följande slag, där ett prov med durationsadverbialen *i X tid* och *på X tid* visar att valet av form på objektet ger olika tolkningar av den inre tiden: diskontinuerlig när objektet uttrycker bestämd kvantitet eller mängd, kontinuerlig vid obestämd kvantitet eller mängd:

- (5:4) a. Han skrev brevet på fem minuter. (bunden process)
 b. Han skalade äpplet på tio sekunder. (bunden process)
 c. Han skrev brev i tre timmar. (obunden process)
 d. Han skalade äpplen i en timme. (obunden process)

⁹⁶ En aktion som betecknar en momentan övergång kan inte kombineras med durationsadverbial: #*Han dog på två sekunder*, **Han vann på en tiondels sekund*. Som exempel av typen *Han vann 100 m på 10,6 sekunder* visar kan durationsadverbialet övergå till att bestämma förstadiet (i det här fallet den tid det tar att springa sträckan, d.v.s. det han gör innan han vinner).

Vid vissa intransitiva verb är det i stället subjektet som är avgörande; vi antar att detta subjekt är förstförbundet som komplement till verbroten:

- (5:5) a. Oljan rann ut (på tio minuter). (bunden process)
 b. Olja rann ut (i fem timmar). (obunden process)

I dessa fall är det alltså så att om en DP i rotens komplement uttrycker en bestämd kvantitet/mängd, då har vi en aktionsart som implicerar förekomsten av en gräns (övergången från förstadiet till efterstadiet, bunden process), men om DPn i rotens komplement uttrycker en obestämd kvantitet/mängd, då är aktionsarten också oavgränsad (tillstånd eller obunden process). Också andra bestämmingar till verbet kan spela en roll för aktionsarten. I (5:6) är det valet av preposition som avgör om satsen uttrycker en bunden eller en obunden process; märk att *till* har betydelse av kontakt med eller uppnåendet av ett mål, d.v.s. implicerar en övergång, medan *mot* betecknar riktning mot ett mål och därför en i princip oavgränsad process.

- (5:6) a. Han gick till stationen (på tio minuter). (bunden process)
 b. Han gick mot stationen (i tio minuter). (obunden process)

Som vi ser i (5:3) är det inte bara komplementet till roten utan också roten själv som bestämmer vilken aktionsart vi har. Vissa verb har en inneboende aktionsart som gör att deras inre tid inte påverkas av argumentens utseende.

- (5:7) a. Erik gillade bananer/bananerna i hela sitt liv. (tillstånd)
 b. Åskådare/Åskådarna fick panik. (punkthändelse)
 c. Tre löpare/Löpare/Löparna låg utmattade längs banan. (tillstånd)
 d. Firman skickade mig förslag/tre förslag. (bunden process/punkthändelse)

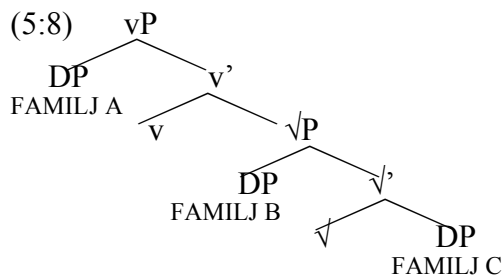
För att fånga att dessa verb markerar för en specifik aktionsart antar jag att själva roten har ett icke evaluerat τ -drag, så som framgår av (5:3). I så fall kan inte komplementet också ha ett icke evaluerat τ -drag, eftersom det skulle leda till att kalkylen inte går ihop: det icke evaluerade τ -draget i komplementet skulle inte elimineras.

Huvuddelen av det här kapitlet ska jag ägna åt en systematisk genomgång av de argumentstrukturer som är möjliga i den grammatik som presenteras här. Kapitlet rymmer också ett kortare avsnitt om huruvida *v* har ett EPP-drag eller kantdrag, en kort presentation av olika slag av adverbialsfraser som har sin plats inom ramen för *v*-domänen (adverbial i verbfrasen), samt en kort presentation av några systematiska alterneringar mellan olika argumentstrukturer för samma verb, som *Han gav henne boken* – *Han gav boken till henne*.

5.2. Möjliga argumentstrukturer

5.2.1. Översikt

Vi ska nu se närmare på vilka olika argumentstrukturer som den här presenterade varianten av det minimalistiska programmet tillåter. Vi har ovan sett att antalet DP-argument är begränsat till tre, ett för var tematisk rollfamilj. Schematiskt kan detta illustreras på följande sätt:

I var och en av positionerna har vi ett val mellan att förbinda eller inte förbinda en DP. Detta ger 8 teoretiska möjligheter, listade i (5:9), där den ena extremen utgörs av det fall det står en

DP i var och en av de möjliga positionerna (5:9a), medan den andra extremen utgörs av det fall där det inte finns någon DP i någon av positionerna, (5:9h). Eftersom både T och v har ett icke evaluerat ϕ -drag måste dessa huvuden kunna finna DPn i sina respektive c-kommanderingsdomäner; härav följer direkt att (5:9d) och (5:9h) inte kan realiseras, och de är därför skuggade.

(5:9) **Möjliga argumentstrukturer**

	<i>Spec-vP</i>	<i>Spec-√P</i>	<i>√-komplementet</i>
a.	DP	DP	DP
b.	DP	DP	∅
c.	DP	∅	DP
d.	DP	∅	∅
e.	∅	DP	DP
f.	∅	DP	∅
g.	∅	∅	DP
h.	∅	∅	∅

I diskussionen ovan har vi sett att en DP i rotens komplement antingen har eller inte har ett icke evaluerat tidsdrag, $\neg\tau$; i det förra fallet bestämmer denna DP aktionens inre tid. Det finns alltså två varianter av de strukturer i schemat där vi har DP i rotkomplementet, vilket således ökar antalet möjligheter till 10. Slutligen har vi också sett att roten kan förekomma med eller utan $\neg\tau$, och att det bara får finnas ett icke evaluerat tidsdrag per sats. Detta ger oss totalt 16 möjliga argumentstrukturer, illustrerade i (5:10) – (5:12):

(5:10) **Strukturer med tre DP-argument**

- a. [_{vP} DP v [_{√P} DP [_√ Ak, $\neg\tau$] DP]]
- b. [_{vP} DP v [_{√P} DP [_√ Ak] [_{DP} $\neg\tau$]]]
- c. [_{vP} DP v [_{√P} DP [_√ Ak] DP]]]

*Maria gav Johan en bukett blommor.
Johan ledde sin cykel till stationen..
Han tillmäter sig själv stor betydelse .*

(5:11) **Strukturer med två DP-argument**

- a. [_{vP} DP v [_{√P} [_√ [Ak, $\neg\tau$] DP]]]]
- b. [_{vP} DP v [_{√P} [_√ [Ak] [_{DP} $\neg\tau$]]]]
- c. [_{vP} DP v [_{√P} [_√ [Ak] DP]]]]
- d. [_{vP} DP v [_{√P} DP [_√ [Ak, $\neg\tau$]]]]]
- e. [_{vP} DP v [_{√P} DP [_√ [Ak]]]]]
- f. [_{vP} v [_{√P} DP [_√ [Ak, $\neg\tau$] DP]]]]
- g. [_{vP} v [_{√P} DP [_√ [Ak] [_{DP} $\neg\tau$]]]]]
- h. [_{vP} v [_{√P} DP [_√ [Ak] DP]]]]]

*Johan krossade glaset.
Karin har skrivit en ny bok.
Hon höll en hammare i handen,
Maria tvättade sina barn
Han skrämde henne med avsikt
Lisa har fått pengarna.
Erik gick till affären.⁹⁷
Maria har pengarna.*

(5:12) **Strukturer med ett DP-argument**

- a. [_{vP} v [_{√P} [_√ [Ak, $\neg\tau$] DP]]]]]
- b. [_{vP} v [_{√P} [_√ [Ak] [_{DP} $\neg\tau$]]]]]
- c. [_{vP} v [_{√P} [_√ [Ak] DP]]]]]
- d. [_{vP} v [_{√P} DP [_√ [Ak, $\neg\tau$]]]]]
- e. [_{vP} v [_{√P} DP [_√ [Ak]]]]]]]

*Tåget kommer klockan 3.
Isen smälte.
Hon bodde i Lund i många år.
Anders dog igår.
Ellen satt på bordet.*

I nästa avsnitt ska jag gå igenom de olika argumentstrukturerna en i taget. Innan dess ska jag något närmare presentera de två möjliga typerna av DP-argument i rotens komplement, DP med och utan $\neg\tau$.

⁹⁷ Se avsnittet om vägarargumentet 5.2.2.1. nedan.

5.2.2. DP-argument i rotens komplement

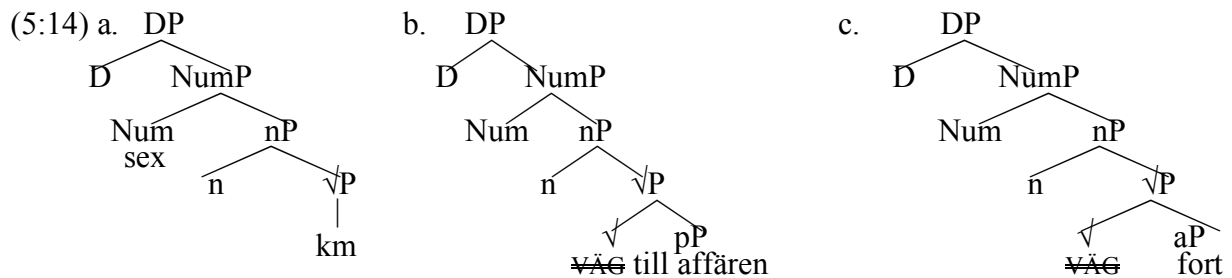
Ett DP-argument i rotens komplement har två möjliga varianter: det kan ha ett icke evaluerat tidsdrag $\neg\tau$ i sin särdragsuppsättning, eller det kan sakna ett sådant särdrag. I det förra fallet, men inte i det senare, spelar argumentet en roll för aktionens inre tid, vi har en bunden eller en obunden process, där DPns form är avgörande, se (5:3b) och (5:3c) ovan. Eftersom den vanligaste användningen av DP-argument med $\neg\tau$ i rotens komplement är att ange den väg längs vilken något rör sig, konkret eller abstrakt, ska jag kalla ett argument av denna typ för vägargument. Ett DP-argument i rotens komplement som saknar $\neg\tau$ kallar jag för temaargument.

5.2.2.1. Vägargumentet

Strukturerna (5:10b), (5:11b,g) och (5:12b) har alla ett vägargument. I (5:10b) illustreras det med *till stationen*, i (5:11b) med *en ny bok*, i (5:11g) med *till affären* och i (5:12b) med *isen*. Medan *en ny bok* och *isen* uppenbart är DPn som mäter aktionen (skrivandet pågår tills boken är färdig, och smältandet pågår tills isen helt blivit till vatten), är det inte uppenbart varför jag räknar de två fallen med prepositionskomplement som DP-argument. Både *till affären* och *till stationen* kan emellertid ses som bestämningar till ett underförstått nominal, ”väg”, så som jag visar nedan i (5:14b). Också i fall som (5:13a) och (5:13b) kan man tänka sig ett DP-argument med osynligt nominal:

(5:13) a. Han sprang sex kilometer. (se (5:14a); VÄG specificerat som kilometer)

b. Han sprang fort (se strukturen i (5:14c)):

Att VÄG-roten är osynlig i (5:14b,c) markeras med genomstrykning, ~~VÄG~~.

5.2.2.2. Temaargumentet

Liksom vägargumentet kan temaargumentet sakna fonetisk form, något som är särskilt vanligt när temat svarar mot ett innehållsobjekt:

(5:15) a. Han sjöng (en sång).

b. Han dansade (tango)

Temaargumentet kan i vissa fall vara svårt att skilja från argument som hör hemma i rollfamilj B. Se på exemplen i (5:16):

(5:16) a. Han krossade glaset.

b. Paula knuffade sin man.

Det finns indicier på att *glaset* resp. *sin man* hör till olika rollfamiljer: *glaset* bär en temaroll och är förstförbundet i rotens komplement, medan *sin man* bär en roll av rollfamilj B och är förstförbundet i rotens specificerare. Ett indicium är att (5:16b) men inte (5:16a) kan utvidgas med ett innehållsobjekt: rotens komplement är ledigt för innehållsobjektet i (5:16b) men inte i (5:16a): *Paula gav sin man en knuff* men inte **Han gav glaset en krossning*. Exempelen i (5:16) ser lika ut på ytan, men de representerar var sin argumentstruktur: (5:16a) har strukturen (5:11a), medan (5:16b) har endera strukturen (5:10a) eller (5:11d), beroende på om det analyseras med eller utan ett (osynligt) innehållsobjekt.

5.3. Genomgång av de olika argumentstrukturerna

I detta avsnitt ska jag systematiskt gå igenom de olika argumentstrukturerna och visa hur de realiseras när de används med olika verb. I många fall kan det vara svårt att avgöra om den ena eller den andra argumentstrukturen föreligger, eller om det finns mer än en möjlig argumentstruktur. Även om flera av de föreslagna analyserna kanske inte håller vid ett närmare betraktande är det min förhoppning att genomgången ska vara tillräckligt illustrativ för att visa hur systemet är tänkt att fungera.

5.3.1. Strukturer med tre DP-argument

De tre teoretiskt möjliga strukturerna med tre DP-argument presenterades i (5:10), som jag här upprepar:

- (5:10) **Strukturer med tre DP-argument**
a. $[_{VP} DP v [_{NP} DP [_{\sqrt{A}k, \neg\tau} DP]]]$	<i>Maria gav Johan en bukett blommor.</i>
b. $[_{VP} DP v [_{NP} DP [_{\sqrt{A}k}] [_{DP} \neg\tau]]]$	<i>Johan ledde sin cykel till stationen.</i>
c. $[_{VP} DP v [_{NP} DP [_{\sqrt{A}k}] DP]]]$	<i>Han tillmäter sig själv stor betydelse .</i>

Vi ska här se på dessa strukturer i tur och ordning.

5.3.1.1. Strukturen (5:10a), $[_{VP} DP v [_{NP} DP [_{\sqrt{A}k, \neg\tau} DP]]]$

Strukturen i (5:10a) representeras typiskt av verb med indirekt och direkt objekt, som *ge, sända, boka, erbjuda, tilldela, sälja*. Kännetecknande för denna struktur är att den har tre DP-argument, att rotens komplement har en temaroll, och att roten har draget $\neg\tau$. Komplementets form spelar ingen roll för aktionsarten, jfr (5:17a,b), där processen är bunden i båda fallen:

- (5:17) a. Lisa gav honom böcker.
b. Lisa gav honom böckerna.

Verb som *knuffa, slå, förgifta* kan analyseras med strukturen (5:10a); de tar då ett osynligt temaargument som först syns vid parafraaser av typen *ge någon en knuff / ett slag / gift*. Se också avsnitt 5.2.2.2 ovan.

5.3.1.2. Strukturen (5:10b), $[_{VP} DP v [_{NP} DP [_{\sqrt{A}k}] [_{DP} \neg\tau]]]$

Strukturen (5:10b), som till skillnad från (5:10a) har ett vägargument i rotens komplement, har två typiska förekomster: dels vid skapelseverb som *baka, bygga, rulla*, se (5:18), dels vid rörelseverb som *leda, dansa, köra, rida* (5:19); i det senare fallet är vanligen vägargumentets huvudord fonetiskt orealiserat:

- (5:18) a. Jens bakade henne en kaka.
b. Erik byggde sina föräldrar ett hus mitt på tomten.
c. Cecilia rullade honom en cigarett.
- (5:19) a. Helena ledde cykeln till stationen.
b. Han dansade henne in i rummet.
c. Han red den stora hingsten hela vägen till ridhuset.

Konstruerade som i (5:18) liknar skapelseverben vanliga dubbelobjektverb som *ge* och *sända*, men det finns skillnader. För det första betecknar rotkomplementet vid skapelseverben det som skapas, och detta argument bestämmer också aktionens inre tid, medan komplementet vid *ge*-verben inte påverkar aktionstiden. För det andra är det indirekta objektet vid *ge*-verben mer eller mindre obligatoriskt, medan det vid skapelseverben lätt kan utelämnas: *Han bakade en kaka, han byggde flera hus*; i sådana fall har vi argumentstrukturen (5:11b), se 5.3.2.2. nedan.

5.3.1.3. Strukturen (5:10c), [_{VP} DP v [_{VP} DP [_√Ak] DP]]

Strukturen (5:10c) saknar ett icke evaluerat tidsdrag i rotfrasen, och måste därför ha tillståndstolkning, se (5:3a). Det finns relativt få verb som passar in i denna struktur, eftersom förekomsten av ett DP-argument från A-familjen (agent, instrument, orsak) vanligen ger upphov till en övergång från ett tillstånd till ett annat. Ramchand (2008:55) menar emellertid att det vid tillståndsverb kan förekomma en roll som hon kallar *Holder of the state*, alltså ungefär ”tillståndshållare”, en roll som bärs av subjektargumentet i exempel som de följande:

- (5:20) a. Han tillmätte sig själv stor betydelse.
b. Banken garanterade mig en fast ränta.

5.3.2. Strukturer med två DP-argument

De åtta möjliga strukturerna med två DP-argument listades i (5:11), som jag här upprepar:

- (5:11) **Strukturer med två DP-argument**
a. [_{VP} DP v [_{VP} [_√ [Ak, ¬τ] DP]]]	<i>Johan krossade glaset.</i>
b. [_{VP} DP v [_{VP} [_√ [Ak]] [DP ¬τ]]]	<i>Karin har skrivit en ny bok..</i>
c. [_{VP} DP v [_{VP} [_√ [Ak] DP]]]	<i>Hon höll en hammare i handen.</i>
d. [_{VP} DP v [_{VP} DP [_√ [Ak, ¬τ]]]]]	<i>Maria tvättade sina barn.</i>
e. [_{VP} DP v [_{VP} DP [_√ [Ak]]]]]	<i>Han skrämde henne med avsikt.</i>
f. [_{VP} v [_{VP} DP [_√ [Ak, ¬τ] DP]]]	<i>Lisa har fått pengarna.</i>
g. [_{VP} v [_{VP} DP [_√ [Ak]] [DP ¬τ]]]	<i>Erik gick till affären.</i>
h. [_{VP} v [_{VP} DP [_√ [Ak]] DP]]]	<i>Maria har pengarna.</i>

Vi ska här se närmare på dessa strukturer i tur och ordning.

5.3.2.1. Strukturen (5:11a), [_{VP} DP v [_{VP} [_√[Ak, ¬τ] DP]]]

Argumentstrukturen (5:11a) har ett argument från rollfamilj A och ett från rollfamilj C; det senare svarar mot rollen tema och saknar följaktligen tidsdrag. Däremot finns ett icke evaluerat tidsdrag i roten. De verb som har denna argumentstruktur är vanligen transitiva verb som refererar till en bunden, ofta momentan process. Några exempel ges i (5:21):

- (5:21) a. Han dödade henne med en hammare.
b. Elsa öppnade dörren.
c. Paula kvaddade bilen.
d. Explosionen massakrerade alla i byggnaden.
e. Han bröt en kvist och räckte den till mig.
f. Lisa tog min cykel.

Eftersom strukturen i (5:11a) saknar DP-argument i rotens specificerare, skulle man kunna vänta sig att vissa verb alternerar mellan denna struktur och (5:10a), där ett sådant argument finns. Så är också fallet, som följande exempel visar; med *sig* är strukturen (5:10a), utan *sig* (5:11a).

- (5:22) a. Han bröt (sig) en kvist.
b. Han öppnade (sig) en flaska vin.

Ett indicium på att vi har en struktur som (5:11a) är att det inte finns utrymme för något innehållsobjekt, medan vi däremot vid besläktade verb kan finna ett sådant. Jämför det intransitiva *dö* med innehållsobjekt i (5:23a) med det transitiva *döda* som inte kan ta innehållsobjekt:

- (5:23) a. Han dog en plågsam död.
b. Han dödade henne (*en plågsam död).

Subjektet till intransitivt *dö* hör sannolikt till rollfamilj B. Utan innehållsobjekt (*han dog igår*) har vi strukturen (5:12d), med innehållsobjekt strukturen (5:11f). Vid transitivt *döda* är rotkomplementet redan upptaget, varför ingen konstruktion med innehållsobjekt är möjlig.

5.3.2.2. *Strukturen (5:11b), [_{vP} DP v [_{√P} [_√ [Ak] [_{DP} ¬τ]]]*

Argumentstrukturen (5:11b) har liksom (5:11a) DP-argument både i Spec-vP och i rotens komplement, men till skillnad från (5:11a) har DPn i rotkomplementet ett icke evaluerat tidsdrag; denna DP mäter således aktionens inre tid. Ett par exempel:

- (5:24) a. Maria skrev ett brev i morse.
 b. Bill drack ett glas öl.
 c. Solen smälte isen.
 d. Anna följde vägen in i skogen.
 e. Johan åt en pizza till lunch.

Det är typiskt för verb med denna struktur att de refererar till en obunden process när objektet är i naken form eller obestämd pluralis, medan aktionen uppfattas som bunden när objektet är definit, kvantifierat eller obestämd singularis:

- (5:25) a. Maria drack öl i två timmar.
 b. Maria drack ett glas öl på fem minuter.
 c. Maria drack ölen på tre minuter.
 d. Han åt äpplen i tjugo minuter.
 e. Han åt fem äpplen på tre minuter.

Eftersom strukturen (5:11b) saknar DP-argument i rotens specificerare, skulle man liksom vid typen (5:11a) kunna tänka sig att verb med denna struktur alternativt kan konstrueras med ett andra objekt från rollfamilj B. Så är också fallet, som visas i (5:26):

- (5:26) Jag skrev (henne) ett långt brev om hur jag har det numera.

Följande exempel från bantuspråket chaga (Pylkkänen 2002) visar att andra språk kan ha fler möjligheter av detta slag än svenskan:

- (5:27) N-ã-i-lyi-i-à m-kà k-élyá
 FOC-1SG-PRES-ät-APPL-FV 1-hustru 7-mat⁹⁸
 Han äter mat för sin hustru.

5.3.2.3. *Struktur (5:11c), [_{vP} DP v [_{√P} [_√ [Ak] DP]]]*

Strukturen (5:11c) saknar icke evaluerat tidsdrag i rotfrasen och måste därför referera till tillstånd. DPn i Spec-vP är en otypisk representant för rollfamilj A, en tillståndshållare, se 5.3.1.3. ovan. Ett par exempel ges i (5:28):

- (5:28) a. Han höll en tennisboll i handen.
 b. Hon bar en ryggsäck på ryggen.
 c. Jag värderar hans ärlighet högt.

Det är ofta svårt att avgöra om vi har strukturen i (5:11c) eller den i (5:11h), typen *Maria har pengarna*, där subjektsargumentet hör till rollfamilj B och således är förstförbundet i rotens specificerare.

⁹⁸ Förkortningarna ska utläsas på följande sätt: FOC: fokus, 1SG: 1:a singularis, PRES: presens, APPL: applikativ-morfem (ungefär ett morfem som markerar DP av rollfamilj B), FV: avslutande vokal. 1 och 7 framför *hustru* resp. *mat* markerar att dessa ord hör till 1:a respektive 7:e klassen (en slags genus).

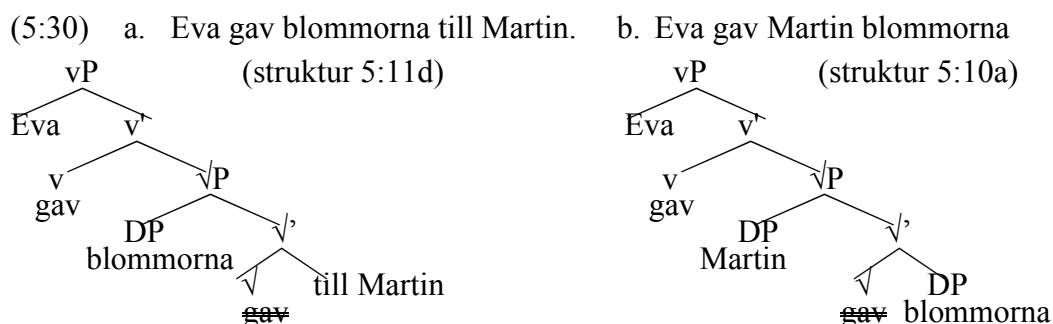
5.3.2.4. Struktur (5:11d), [_{vP} DP v [_{vP} DP [_v [Ak, ¬τ]]]]

Ett verb med argumentstrukturen (5:11d) pekar ut en bunden aktion som orsakas av ett argument från rollfamilj A och som är riktad mot ett argument som hör till rollfamilj B.

- (5:29)
- Marja tvättade Johan på ryggen.
 - Han övertalade henne att köpa en ny bil.
 - Hans religion hjälpte honom att komma över sorgen.
 - Johan kastade bollen till Kalle.
 - Eva gav blommorna till Martin.

Eftersom argumentstrukturen (5:11d) saknar DP-argument i rotens komplement finner vi som exemplen i (5:29) visar ofta andra argumentliknande led i denna position.

Exempel av typen (5:29e) kan parafraieras med dubbelobjekt, *Eva gav Martin blommorna*, som enligt vad vi redan sett har argumentstrukturen (5:10a). För tydlighetens skull ger jag de två strukturerna i trädform:

Som synes hör *blommorna* i de två fallen till olika argumentfamiljer, vilket möjligen kan tyckas märkligt, eftersom de två meningarna verkar ha samma betydelse. Det finns emellertid en del fakta som stöder den här föreslagna analysen. Se också 5.6.3. nedan. Ett rent syntaktiskt argument som visar att det direkta objektet har olika placering i de två fallen kan härledas ur det faktum att objektet kan vara antecedent för en reflexiv i (5:30a), medan så inte är fallet när vi har dubbelobjekt (5:30b):

- (5:31)
- Jag gav den upphittade plånboken_i till sin_i ägare.
 - *Jag gav sin_i ägare den upphittade plånboken_i

Antecedenten till en reflexiv måste c-kommendera reflexiven. Vi kan därför anta att ett indirekt objekt kan binda en reflexiv i det direkta objektet i (5:30b), vilket också är fallet:

- (5:32) Jag gav Martin_i sin_i plånbok, som jag hade hittat på golvet utanför hans rum.

Ett semantiskt indicium på att de två alternativen att uttrycka sig är olika är att vissa överförda betydelser bara går med dubbelobjekt:

- (5:33)
- Eva gav Håkan ett blått öga.
 - Eva gav ett blått öga till Håkan.

Medan a-exemplet normalt tolkas så att Eva slår Håkan så att han får ett blåmärke runt ögat måste b-exemplet tolkas konkret, Eva har ett öga som är blått, och det ger hon till Håkan.

5.3.2.5. Struktur (5:11e), [_{vP} DP v [_{vP} DP [_v [Ak]]]]

Satser med strukturen (5:11e) saknar ett icke evaluerat τ-drag i rotfrasen och beskriver därför aktionen tillstånd. Som vi sett ovan måste då DPn i Spec-vP ha rollen tillståndshållare. Följande meningar exemplifierar denna struktur.

- (5:34) a. Hans närvaro irriterar mig.
b. Hon hindrade honom att öppna dörren.

Eftersom denna argumentstrukturtyp saknar DP-argument i rotens komplement kan en annan typ av argument visa sig i denna position, som vi ser av exemplet (5:34b).

5.3.2.6. Struktur (5:11f), [_{vP} v [_{NP} DP [_N [Ak, ¬τ] DP]]]

Alla argumentstrukturer som vi sett på så långt har ett DP-argument i Spec-vP, hörande till rollfamiljen A. Ett sådant argument saknas i den här och de följande två argumentstrukturerna, där alla DPn ryms inom rotfrasen.

Strukturen (5:11f) har sina två DP-argument i rotfrasens specificerare och komplement. Roten bär ett icke evaluerat τ-drag, och bestämmer således aktionens inre tid. Några belysande exempel ges i (5:35):

- (5:35) a. Johan fick pengarna.
b. Anna mötte Stina utanför stationen. (oplanerat)
c. Han dog en hemsk död.
d. Maria lämnade rummet.
e. Stina såg honom plötsligt.

Strukturen i (5:11f) skiljer sig från (5:10a) i att den saknar ett argument i Spec-vP. Eftersom passiv bl.a. gör det högsta argumentet syntaktiskt osynligt, kan vi räkna med att passiv av dubbelobjektverb har strukturen (5:11f):

- (5:36) a. Varför gavs Hamlet en militär begravning?
b. Han erbjöds ett nytt jobb inom koncernen.

5.3.2.7. Struktur (5:11g), [_{vP} v [_{NP} DP [_N [Ak] [DP ¬τ]]]

Argumentstrukturen (5:11g) skiljer sig från (5:11f) i att rotens komplement och inte roten själv bär ett icke evaluerat τ-drag, och därmed mäter aktionens inre tid. Denna argumentstruktur återfinns vi vid många rörelseverb, där subjektet analyseras med materialitetsrollen och rotens specificerare har en vägroll:

- (5:37) a. Elisabet cyklade till torget.
b. Sara sprang Lidingöloppet i fjol.
c. Stocken rullade ner i vattnet.

Också passiver av verb med argumentstrukturen (5:10b) hör till denna grupp:

- (5:38) a. Cyckeln blev ledd hela vägen till stranden.
b. Stocken rullades ner i vattnet.

5.3.2.8. Struktur (5:11h), [_{vP} v [_{NP} DP [_N [Ak] DP]]]

Strukturen (5:11h) saknar ett icke evaluerat τ-drag i rotfrasen och refererar därför till ett tillstånd. Till skillnad mot de tidigare argumentstrukturerna med tillståndsbetydelse som vi sett på finns det här inget argument som är tillståndshållare.

- (5:39) a. Johan har en ny bil.
b. Astrid gillar spaghetti.
c. Klänningen passade henne perfekt.
d. Hon kände en svag vindpust mot sin panna.

Till denna grupp hör också passiver av (5:10c):

- (5:40) Jag garanterades en fast ränta i hela fem år.

5.3.3. Strukturer med ett DP-argument

De fem teoretiskt möjliga strukturerna med ett DP-argument presenterades i (5:12), som jag här upprepar. Lägg märke till att det enda argumentet inte kan vara förstförbundet i Spec-vP, eftersom *v* i ett sådant fall inte skulle hitta något argument med ϕ -drag i sin c-kommenderingsdomän som matchar dess icke evaluerade ϕ -drag. Det enda argumentet måste följaktligen befinna sig i rotfrasen.

- (5:12) **Strukturer med ett DP-argument**
a. $[_{vP} v [_{vP} [_{\sqrt{}} [Ak, \neg\tau] DP]]]$	<i>Tåget kommer klockan 3.</i>
b. $[_{vP} v [_{vP} [_{\sqrt{}} [Ak] [_{DP} \neg\tau]]]]]$	<i>Isen smälte.</i>
c. $[_{vP} v [_{vP} [_{\sqrt{}} [Ak] DP]]]$	<i>Hon bodde i Lund i många år.</i>
d. $[_{vP} v [_{vP} DP [_{\sqrt{}} [Ak, \neg\tau]]]]]$	<i>Anders dog igår.</i>
e. $[_{vP} v [_{vP} DP [_{\sqrt{}} [Ak]]]]]$	<i>Ellen satt på bordet.</i>

Vi ska här se på dessa strukturer i tur och ordning.

5.3.3.1. Struktur (5:12a), $[_{vP} v [_{vP} [_{\sqrt{}} [Ak, \neg\tau] DP]]]$

Struktur (5:12a) har sitt enda argument i rotens komplement, och roten har ett icke evaluerat τ -drag som bestämmer aktionens inre tid. Verb av denna typ brukar kallas **ackusativlösa** (*Unaccusative verbs*), eftersom deras argument står på den plats i strukturen där ett objekt i ackusativ normalt står i satser med agentieellt subjekt.⁹⁹ Typiska ackusativlösa verb är *komma*, *anlända*, *existera*, *finnas*, *försvinna*. Bland de egenskaper som sådana verb delar är att de inte kan passiveras (**Det koms ett tåg*) – en förutsättning för passivering är närvaron av en roll från familj A eller B. Inte heller kan de ta innehållsobjekt eftersom rotkomplementet redan är upptaget, se (5:41) nedan. Däremot kan de användas i presenteringskonstruktionen (5:42), vilket förutsätter att argument från rollfamilj A saknas. Att ackusativlösa verb inte kan passiveras, saknar innehållsobjekt och kan förekomma i presenteringskonstruktioner följer således direkt av deras argumentstruktur.

- (5:41) *Ackusativlösa verb kan inte ta innehållsobjekt*
- *Bollen rullade ett rull / en rullning.*
 - *Erik kom en ankomst.*
 - *Han försvann ett försvinnande.*
 - *Rättvisan existerar en bedrövlig existens här i världen.*
- (5:42) *Ackusativlösa verb kan förekomma i presenteringskonstruktionen*
- Det rullade en boll på golvet.*
 - Det kom en man på vägen.*
 - Det försvann pengar ur kassan varje dag.*
 - Det existerar/finns ingen rättvisa här i världen.*

Argumentstrukturellt sett identiska med de ackusativlösa verben är passiva verb som i aktiv svarar mot ett transitivt verb med argument hörande till A och B familjen, d.v.s. argumentstruktur (5:11a), se 5.3.2.1.

- (5:44) a. *Glaset krossades, fönstret öppnades, bilen kvaddades.*
b. *Alla i byggnaden massakrerades.*

⁹⁹ Den ackusativlösa hypotesen formulerades först av Perlmutter (1978) och utvecklades senare av Burzio (1986); enligt denna hypotes finns det två klasser av intransitiva verb, de ackusativlösa och de ergativlösa, var och en associerad med en speciell syntaktisk struktur. Schematiskt uttryckt är det synliga argumentet till ett ackusativlöst verb först förbundet i rotfrasens komplement, medan ett ergativlöst verbs argument enligt beskrivningen här först är förbundet i rotfrasens specificerare. I språk med ackusativt respektive ergativt kasus är det i dessa positioner vi finner sådana kasus, därav benämningarna.

5.3.3.2. Struktur (5:12b), [_{vP} v [_{NP} [_N [Ak] [_{DP} ¬τ]]]]

Argumentstruktur /5:12b) skiljer sig från (5:12a) i att det enda argumentet är ett vägargument, inte ett temaargument. Det är således argumentet i rotens komplement som mäter aktionen. Vägargumentet genomgår en förändring, som framgår av exemplen nedan:

- (5:45) a. Isen smälte.
b. All bensin rann ut.
c. Gräset förmultnade och blommorna vissnade.

I många avseenden har verb med strukturen (5:12b) samma egenskaper som de akkusativlösa verben: de kan inte passiveras (**det vissnades*, **det smältes*), de kan inte ta innehållsobjekt (**smälta en smältning*) men de kan förekomma i presenteringskonstruktionen (*det smälte några iskuber i ett glas*.) Även passiv av verb med strukturen (5:11b) har struktur (5:12b):

- (5:46) a. Isen smältes (av solen)
b. Vägen följdes in i skogen.
c. Pizzan åts till lunch.

5.3.3.3. Struktur (5:12c), [_{vP} v [_{NP} [_N [Ak] DP]]]]

Argumentstruktur (5:12c) saknar ett icke evaluerat τ-drag i rotfrasen och tolkas därför som tillstånd. Intransitiva existensverb och egenskapsverb har denna argumentstruktur, liksom passiver av (5:11c) och (5:11h):

- (5:47) a. Peter bor i Lund.
b. Mattan ligger i köket.
c. Den här boken är lättläst.
d. Boken säljer bra.
e. Hans ärlighet värderades högt.

5.3.3.4. Struktur (5:12d), [_{vP} v [_{NP} DP [_N [Ak, ¬τ]]]]

Hittills har vi sett på argumentstrukturer med ett DP-argument som varit placerat i rotens komplement. I de två återstående strukturerna sitter DP-argumentet i rotens specificerare; det som skiljer (5:12d) från (5:12e) är att den förra har ett icke evaluerat τ-drag i roten.

Verb med argumentstrukturen (5:12d) refererar till bundna, vanligtvis momentana aktioner där det enda argumentet har en roll tillhörig rollfamilj B, se (5:48). Passiver av vissa verb med argumentstrukturen (5:11d) hör också hit, se (5:49).

- (5:48) a. Eriks pappa dog i våras.
b. Han insjuknade plötsligt.
(5:49) Barnen tvättades under armarna.

5.3.3.5. Struktur (5:12e), [_{vP} v [_{NP} DP [_N [Ak]]]]

Argumentstrukturen (5:12e) saknar ¬τ i rotfrasen och tolkas följaktligen som ett tillstånd. En relativt vanlig grupp av verb som har denna struktur utgörs av intransitiva positionsverb, av typen *han satt, stod, låg*. I rotens komplement står ofta ett argumentliknande PP.

- (5:50) a. Han satt på stolen.
b. Ursula låg på rygg och kippade efter andan.

Argumentstrukturerna (5:12c) och (5:12e) kan i vissa fall vara svåra att skilja åt. Valet av familj betingas i flera fall av vilket perspektiv man lägger på aktionen. När argumentet som i (5:47a) inte själv påverkar aktionen har det en temaroll, d.v.s. rollfamilj C, och när argumentet genom sin ställning bestämmer aktionen som i (5:50a) har det en materialitetsroll, alltså rollfamilj B.

5.4. Rörelseverb

5.4.1. Inledning

I det här avsnittet ska vi se närmare på de verb som i traditionell grammatik klassas som intransitiva, d.v.s. verb med ett DP-argument. I huvudsak tänker jag uppehålla mig vid rörelseverben. Som vi redan sett av genomgången i 5.3. förekommer rörelseverb med flera olika argumentstrukturer.

Rörelseverb som *rulla*, *gå*, *springa*, *simma* och *cykla* anger både oavgränsad rörelse och det sätt på vilket rörelsen manifesteras; rörelseverb av denna typ kallas i den engelska terminologin **manner-of-motion verbs**. Som vi har sett krävs det en gränsmarkör i komplementet för att rörelsen ska ses som begränsad. I svenskan, liksom i övriga germanska språk, är de flesta rörelseverben av detta slag. De germanska språken skiljer sig härvid från de romanska, där rörelseverbet i sig markerar övergång från en plats till en annan, och där sättet på vilket rörelsen sker anges med hjälp av en prepositionsfras.¹⁰⁰ Jämför exemplen i (5:51a,b):

- (5:51) a. Johan simmade över floden.
b. Jean traverse la Loire á la nage.
Johan korsade Loire simmande

Traverser 'färdas över', 'korsa', i (5:51b) beskriver en bunden process, se (5:3c), och objektet *la Loire* talar om vad som Jean korsar, men tillför ingen aktionsartstolkning. I det svenska exemplet (5:51a) uttrycker rörelseverbet *simma* en process som blir bunden när verbet kompletteras med ett vägargument, här *över floden*, argumentstruktur (5:11g). Som vi ser finns det rörelseverb av den franska typen (argumentstruktur 5:11f) också i svenskan, men de är relativt ovanliga; verb av denna typ är *korsa*, *äntra* och *bestiga*.

De två typerna av rörelseverb som illustrerades med svenskans *simma* och *korsa* har olika argumentstruktur, som vi just sett. En tredje typ av rörelseverb, de akkusativlösa, illustreras med *komma* i ex. av typen *Han kom igår* och kommer att diskuteras i avsnitt 5.4.2. Slutligen finns det också en fjärde typ av rörelseverb, här illustrerat med *rinna* i *Vattnet rann ut*, där det enda argumentet mäter aktionens tid. Schematiskt kan vi åskådliggöra detta i (5:52):

(5:52)	Verb	Spec-vP	Spec-√P	Rot-kompl.	Arg.struktur.
a.	simma	Ø	DP	DP (¬τ)	(se (5:11g))
b.	korsa	Ø	DP	DP	(se (5:11f))
c.	komma	Ø	Ø	DP	(se (5:12a))
d.	rinna	Ø	Ø	DP (¬τ)	(se (5:12b))

Ramchand (2008:72) menar att subjektet till rörelseverb av typen (5:52a) både har en agentroll och en materialitetsroll (av Ramchand kallad Undergoer). En sådan analys är inte möjlig här, eftersom valet av tematisk roll beror på var i strukturen en DP är förstförbunden, och det är omöjligt att vara förstförbunden i mer än en position. Den agentrollens betydelse som kan upplevas hos subjektet i meningar som *Eva joggade hem*, *Patrik simmade till holmen* etc. antas jag komma från vår omvärldskunskap: vi vet att vissa rörelser fordrar ständigt tillflöde av energi och att rörelsen inte kan fortgå utan att den underhålls. Men denna kunskap har inget syntaktiskt korrelat: från syntaxens sida är det ingen skillnad på meningarna *bollen rullade fram* och *pojken rullade fram*, även om vi inser att *pojken* i det senare fallet kan vara orsak till händelsen, inte bara inblandad i den, som *bollen*.¹⁰¹

¹⁰⁰ Talmy (1985) har myntat termerna **satellite framed languages** (germanska) och **verb framed languages** (romanska). Se vidare Talmy (1991) och Talmy (2000), samt Aske (1989).

¹⁰¹ Ett indirekt stöd för uppfattningen att subjektet till ett rörelseverb har en materialitetsroll men ingen agentroll är det faktum att rörelseverb som har en agentroll måste konstrueras med en materialitetsroll:

5.4.2. Ackusativlösa verb

Verb med argumentstrukturen i (5:12a) brukar kallas för **ackusativlösa**, se 5.3.3.1. ovan. Som vi har sett är *komma*, *anlända* och *existera* typiska ackusativlösa verb. Vi har också sett att sådana verb inte kan passiveras och inte ta innehållsobjekt, men de kan användas i presenteringskonstruktionen:

- (5:53) a. *Det anländes en buss.
b. *Bollen rullade ett rull / en rullning.

(5:54) Det kom en cyklist på gata

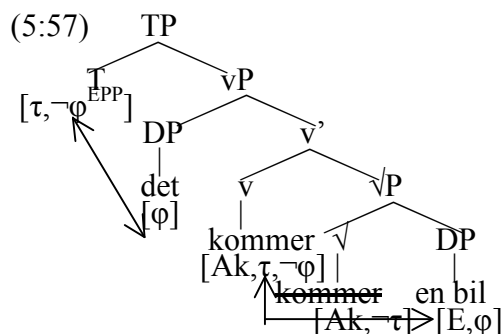
Att ackusativlösa verb inte kan passiveras, saknar innehållsobjekt och kan förekomma i presenteringskonstruktioner följer direkt av deras argumentstruktur. Innehållsobjekten är komplement till roten, och kan därför inte förekomma vid verb som har sitt synliga argument på denna plats, (5:52c,d). Inte heller de vanliga rörelseverben eller rörelseverb av typ *korsa* kan ta innehållsobjekt, i detta fall eftersom rotens komplement innehåller ett vägargument.

Som jag påpekade ovan är passiv förbehållet verb som i aktiv har sin högsta tematiska roll i Spec-vP eller Spec-√P: denna roll representeras i passiv av passivmorfemet i v. Det faktum att ackusativlösa verb har sitt enda argument i rotkomplementet hindrar dem således från att förekomma i passiv form; det samma gäller typen *rinna*. Däremot kan de vanliga rörelseverben med viss möda passiveras: (*Det simrades över floden, Det springs många mottionslopp varje år, Vägen korsades under fullständig tystnad.*)

Möjligheten att ingå i en presenteringskonstruktion samspelar med avsaknad av argument i Spec-vP, varför samtliga fyra typer av rörelseverb i tabell (3:52) kan förekomma i denna konstruktion. Förutom exempel som de i (5:55) har vi således följande typer:

- (5:56) a. Det springer en katt över gatan.
b. Det rann ut olja på vägen.

I en presenteringskonstruktion synliggörs matchningen av det icke evaluerade ϕ -draget i T av ett formellt subjekt *det*, som har sitt ursprung i Spec-vP där det kan förbindas endast när verbet saknar DP ur rollfamilj A, d.v.s. inte behöver utnyttja Spec-vP. Den relevanta strukturen för en mening som *Det kommer en bil* återges i (5:57); märk att det formella subjektet saknar det ontologiska draget E som en markering av att detta led inte har något semantiskt egenvärde. Avsaknaden av E innebär att *det* inte kan ha rollen agent, trots att det kan förstförbindas i Spec-vP.

Det av ovanstående kriterier som i första hand skiljer ut de ackusativlösa verben är således omöjligheten att förekomma i passiv.

- (i) Han armbågade sig in i rummet.
(ii) Han sparkade sig fram genom mängden.

Verb som *armbåga* och *sparka* anger inte bara rörelse utan också det medel som används för att komma fram. Förekomsten av ett medel pekar på närvaron av en agent, den som använder medlet. Eftersom den DP som är agent inte också kan ha materialitetsrollen måste *sig* tillfogas.

Argumentstrukturellt sett identiska med de ackusativlösa verben är passiva verb som i aktiv svarar mot ett transitivt verb med argument från A-familjen och C-familjen, d.v.s. (5:11a). Ett exempel: *Lisa tog min cykel – Min cykel togs av Lisa*. Ett motsvarande samband finns mellan *rinna*-typen och passiva verb som i aktiv tar en roll ur A-familjen och en ur B-familjen, d.v.s. den typ som illustreras i (5:11b), se *Cecilia rullade en cigarett – Cigaretten rullades av Cecilia*. Argumentstrukturen hos rörelseverb av *springa*-typen (5:11g) svarar mot passiver av treställiga verb av den typ som illustreras i (5:10b). *Han rullade Cecilia en cigarett – Cecilia rullades en cigarett*. Argumentstrukturen hos typen *korsa*, slutligen, svarar mot passiv av treställiga verb av typen (5:10a), *Han erbjöd henne ett nytt jobb – Ett nytt jobb erbjöds henne*.

5.4.3 Ergativlösa verb

5.4.3.1. Inledning.

Enligt den ackusativlösa hypotesen (Perlmutter (1978), Burzio (1986)) finns det två klasser av intransitiva verb, de ackusativlösa, som vi redan sett på, och de ergativlösa. Dessa typer av intransitiva verb är associerade med olika argumentstrukturer. Till de ergativlösa verben räknas bl.a. verb som betecknar hur något förflyttar sig, som *gå*, *springa*, *cykla*, d.v.s. typen (5:52a), samt verb som *sjunga*, *skratta*, *sova*, *drömma*. Som vi såg ovan är det synliga argumentet till ett ackusativlöst verb först förbundet i rotfrasens komplement. Det synliga argumentet till ett ergativlöst verb är först förbundet i i rotfrasens specificerare och bär i många fall rollen materialitet. Härigenom får de ergativlösa verben andra syntaktiska egenskaper än de ackusativlösa, bl.a. blir rotkomplementet tillgängligt för ett extra argument. Vi har redan sett att rörelseverben tar ett vägargument i denna position, som i exemplet *gå en vandringsstur*, eller med själva vägargumentet underförstått, *springa till hamnen*, *krypa in i tunneln*. Ergativlösa verb som inte är rörelseverb kan i stället för ett vägargument ta ett innehållsobjekt, som i *sjunga en sång*, *sova en skönhetsömn* etc. se närmare nedan.

5.4.3.2 Attributivt använt perfekt particip

En av de saker som skiljer ackusativlösa verb från ergativlösa är möjligheten att som perfekt particip attributivt bestämma det led som i den aktiva satsen svarar mot subjektet. Nominalfraser som *den komna våren*, *den smälta isen*, *det sjunkna fartyget* etc. har alla ett attributivt använt perfekt particip av ett ackusativlöst verb. Perfekt particip av ergativlösa verb kan inte användas på detta sätt, jfr **den sprungna flickan*, **den sumne mannen*, **det dansade paret* etc.

Den här noterade skillnaden mellan ackusativlösa och ergativlösa verbs perfekt particip är ett direkt stöd för den påstådda strukturskillnaden mellan dessa verb: ett attributivt använt perfekt particip bestämmer en nominalfras som rollmässigt är tema, d.v.s. strukturellt sett är komplement i rotfrasen. Eftersom de ergativlösa verbens synliga DP förstförbinds i Spec-√P och inte i rotfrasens komplement uppfyller dessa verb inte villkoret för attributivt använt perfekt particip. Om däremot perfekt particip av ett ergativlöst verb attributivt får bestämma ett led som skulle kunna vara innehållsobjekt blir situationen en annan: *den sprungna sträcken*, *den nyss dansade tangon* etc.

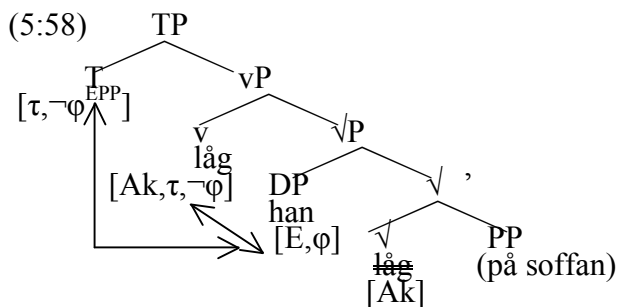
Ett stöd för den här analysen av attributivt använt perfekt particip får vi om vi ser på perfekt particip av verb som tar ett argument både i rotfrasens specificerare och komplement: när perfekt particip av sådana verb används attributivt knyts de till den nominalfras som svarar mot det direkta objektet, d.v.s. ledet i rotfrasens komplement. Om vi utgår från den aktiva satsen *Han erbjöd mannen ett jobb* kan vi bilda *ett erbjudet jobb* men inte **en erbjuden man*. Skillnaden mellan ackusativlösa och ergativlösa verb med avseende på perfekt particip ger oss alltså ett direkt stöd för att det synliga argumentet vid ackusativlösa verb sitter i rotfrasens komplement, medan det synliga argumentet vid ergativlösa verb sitter i Spec-√P.

5.4.3.3. Olika slags ergativlösa verb.

Vi har redan sett på en grupp ergativlösa verb, de som betecknar att och hur en DP i Spec-√P förflyttar sig (*gå, springa, dansa, simma, cykla, flyga*). Vid sidan av rörelseverben finns det andra verb med liknande argumentstruktur, som *sjunga, skratta, sova* och *drömma*. Likt rörelseverben tar dessa innehållsobjekt: *Han sjöng nationalsången, skrattade ett befriande skratt, sov sin skönhetssömn* och *drömde en dröm*. Attributivt använt perfekt particip kan inte bestämma den synliga DPn, men väl innehållsobjektet: **en sjungen man* men *en sjungen sång* etc. Likt rörelseverben kan dessa verb också förekomma i presenteringskonstruktionen: *det sjöng en man i kyrkan, det skrattade en gubbe på gatan* o.s.v. Beroende på om dessa verbs innehållsobjekt bestämmer aktionens inre tid eller ej har de ett komplement med eller utan icke evaluerat τ -drag, d.v.s. de har antingen strukturen i (5:11f) eller (5:11g).

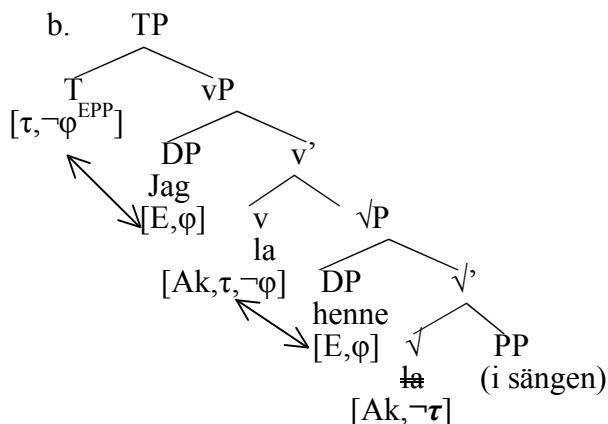
5.4.4. Lokationsverb.

Det finns många befintlighetsangivande verb som har sitt synliga argument i rotfrasens specifierare, och därvidlag liknar de ergativlösa, men till skillnad mot dessa har de vanligen inget argument i rotkomplementet. Hit hör vanliga positionsverb som *ligga, sitta, stå* men också verb som *bo, finnas*, och (huvudverbet) *vara*. Inget av dessa verb kan som perfekt particip attributivt bestämma subjektsrollen: **en sutten man, *en bodd kvinna*, vilket tyder på att subjekts-DPn inte är förstförbunden i rotkomplementet. Det faktum att dessa verb kan användas i presenteringskonstruktionen (*det låg en man på gatan, det bodde en elak gubbe i huset mitt emot*) visar att argumentet inte heller sitter i Spec-vP. Argumentstrukturen för dessa verb återges i (5:58); den svarar mot (5:12e) ovan.

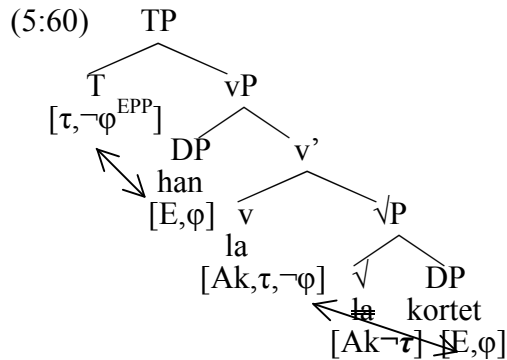
Positionsverben har en transitiv motsvarighet: *ligga:lägga, stå:ställa, sitta:sätta*, vars argumentstruktur vi får om vi utvidgar (5:58) med en DP i Spec-vP, d.v.s. strukturen (5:11d):

(5:59) a Jag la henne i sängen.

Den tomma platsen i rotens komplement kan användas för ett verbfrasadverbial som i (5:59).

Ett alternativ till analysen ovan är att objektet uppfattas som hörande till rollfamilj C, inte rollfamilj B. Analysen av ett exempel som *Han la kortet* blir då den i (5:60), som svarar mot (5:11a). Lägga märke till att perfekt participen av *lägga* till skillnad från perfekt participen av *ligga* i vissa fall kan modifiera objekts-DPn attributivt: *Lagt kort ligger*, men däremot inte gärna **den lagda flickan*. Enligt diskussionen ovan skulle detta tyda på att argumentet i fallet med *kortet* men inte i fallet med *flickan* är förbundet i rotkomplementet.

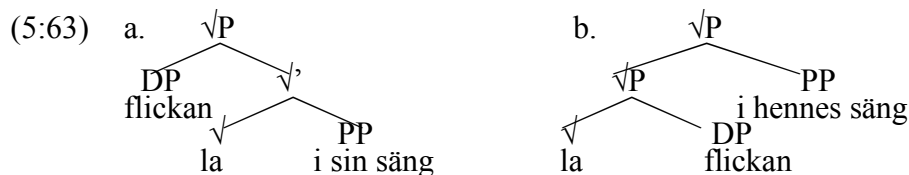
Förutom testet med perfekt particip och den semantiska iakttagelsen att objektet antingen hör till familj B eller C, finns det ett strukturellt argument för att objektet till *lägga* antingen är förstförbundet i rotfrasens komplement eller specificerare. Detta argument tar sin utgångspunkt i de synonyma meningarna i (5:61), där både *sin* och *hennes* syftar på objektet *flickan*:

- (5:61) a. Jag la flickan i sin säng varje kväll.
 b. Jag la flickan i hennes säng varje kväll.

Valet mellan reflexivt och personligt possessivt pronomen i en och samma position är inte optionellt, som man kan se av betydelseskillnaden mellan (5:62a,b):

- (5:62) a. Kalle älskade sin hustru.
 b. Kalle älskade hans hustru.

Det faktum att valet mellan *sin* och *hennes* i (5:61) inte ger upphov till en betydelseskillnad signalerar att det finns två olika strukturer involverade här, en där *flickan* c-kommenderar rumsadverbialen (5:61a), en där så inte är fallet (5:61b). Om vi antar att rumsadverbialen i (5:61a) sitter i rotens komplement och att rumsadverbialen i (5:61b) är adjungerat till rotfrasen, får vi en c-kommenderingsrelation mellan *flickan* och *sin* i (5:61a) men inte mellan *flickan* och *hennes* i (5:61b). De två rotfraserna ser ut på följande sätt:

Rumsadverbialen i (5:63a) är ett bundet adverbial, det i (5:63b) är ett fritt adverbial. Som vi ser svarar (5:63a) mot det fall där objektet är patient, (5:63b) mot det fall där objektet är tema. Ytterligare stöd för de två analyserna ger exemplen i (5:64) som visar att vi kan flytta *la flickan* till fundamentet i det fall rumsadverbialen har possessivt pronomen, men inte i det fall rumsadverbialen innehåller en reflexiv:

- (5:64) a. *La flickan gjorde jag varje kväll i sin säng.
 b. La flickan gjorde jag varje kväll i hennes säng.

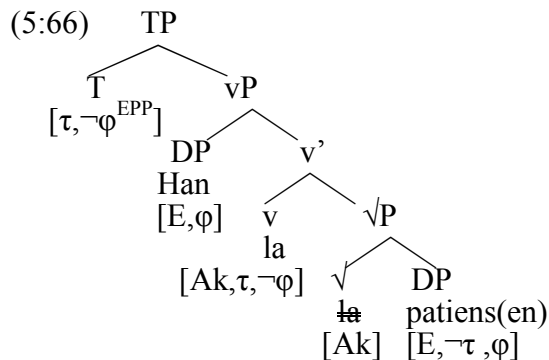
Som vi ser utgör *la flickan* en strukturell enhet i (5:63b) men inte i (5:63a). Härav följer att *la flickan* kan flyttas till fundamentet när vi har strukturen i (5:63b) men inte när vi har (5:63a).

Detta är just vad data i (5:64) visar. Sammanfattningsvis kan vi slå fast att det finns både semantiska och syntaktiska skäl att analysera *lägga* med två olika argumentstrukturer.

Det finns emellertid ytterligare en möjlig analys av satser med *lägga*, svarande mot (5:11b). *Lägga* kan ta ett objekt som är vägargument. Som exemplen i (5:65) visar kan detta objekt mäta aktionens tid:

- (5:65) a. Han la patienten på fem minuter.
b. Han la patient i flera timmar.

I detta fall har objektet ett icke evaluerat τ -drag, som framgår av (5:66).

När objektet sitter i rotkomplementet kan inget bundet verbfrasadverbial tillfogas. Ett adverbial måste i det här fallet adjungeras till rotfrasen, vilket ger tolkningen fritt adverbial.

5.5. Satsvärdiga argument

I det här avsnittet ska jag utan fullständighetskrav presentera några argumentstrukturer där ett argument är satsvärdigt, d.v.s. utgörs av en CP med draget [E]. Jag antar att CP saknar det för DP-argument kännetecknande ϕ -draget. Jag kommer att illustrera satsvärdiga argument med infinitivfraser (kontrollinfinitiver¹⁰²), *att*-bisatser och frågebisatser.

Låt oss först konstatera att satsvärdiga argument verkar vara möjliga i alla de tre argumentpositionerna. I exemplen nedan illustreras placering i Spec-vP i (5:67), i Spec-√P i (5:68), och i rotkomplementet i (5:69):

- (5:67) a. *Att han kom* orsakade mycket bekymmer.
b. *Att han vann* fick mig att jubla.
(5:68) a. *Att han är legitimerad sjuksköterska* tillmäter vi stor betydelse.
b. Skillnaden i attityd mellan öst och väst tillskriver forskarna *att mycket fler kvinnor i öst är yrkesverksamma*.
(5:69) a. Han bad henne *att öppna fönstret*.
b. Han frågade henne *om hon ville följa med*.

Eftersom ett satsvärdigt argument saknar ϕ -drag kan ett sådant argument inte användas för att matcha de icke evaluerade ϕ -dragen i T eller v; för att kalkylen ska gå ihop måste det finnas något annat led i T:s och v:s c-kommenderingsdomäner som har ett evaluerat ϕ -drag. En sådan möjlighet berördes i kapitel 3, avsnitt 3.4.2.4.: jag föreslog där att subjunktionen *att* i bisatsens C har ett synligt eller osynligt *det* i bisatsens Spec-CP. Om detta *det* har samma egenskaper som det formella subjektet saknar det E-drag, men bär ϕ -drag; tillsammans med bisat-

¹⁰² Beteckningen ”kontrollinfinitiver” syftar på att det underförstådda subjektet i dessa infinitiver, som brukar representeras som PRO, säges ”kontrolleras” av det led i matrisen som bestämmer tolkningen av det underförstådda subjektet. I ett exempel som *Kalle bad Lisa [att PRO öppna dörren]* är det *Lisa* som kontrollerar PRO, i exemplet *Kalle lovade [att PRO laga middagen]* är det *Kalle* som kontrollerar PRO.

sens E får vi då en kombination som dragmässigt svarar mot den vi hittar hos DPn.¹⁰³ Det faktum att en *att*-bisats som subjekt inte gärna står i den inverterade subjekspositionen (Spec-TP) utan att vara inledd med *det* kan vi se som ett stöd för denna analys.

- (5:70) a. *Orsakade att han kom mycket bekymmer?
 b. Orsakade det att han kom mycket bekymmer.
 c. (Det) att han kom orsakade mycket bekymmer.
 d. *Att han kom orsakade det mycket bekymmer.¹⁰⁴

Att *det* måste synas i Spec-TP är en direkt följd av att ϕ -draget i T bär EPP-drag i svenskan, se avsnitt 4.3.3. När bisatsen står i Spec-CP, som i (5:70c), kan *det* vara synligt, men det är inget tvång. Märk att *det* inte kan lösgöra sig från bisatsen och stanna kvar i Spec-TP (5:70d).

Det kan stå självständigt från bisatsen om denna är adjungerad till rotfrasen:

- (5:71) a. Det orsakade mycket bekymmer, att han kom.
 b. Orsakade det mycket bekymmer, att han kom?

I fall som dessa står bisatsen i ett annex,¹⁰⁵ och deltar inte primärt i kalkylen av satsens struktur. Lägg för övrigt märke till att bisatsen även i sådana fall kan föregås av *det*, vilket visar att subjekt-*det* i (5:71) inte ska likställas med det *det* som står i bisatsens Spec-CP:

- (5:72) a. Det orsakade mycket bekymmer, det att han kom.
 b. Det att han kom, orsakade det mycket bekymmer?

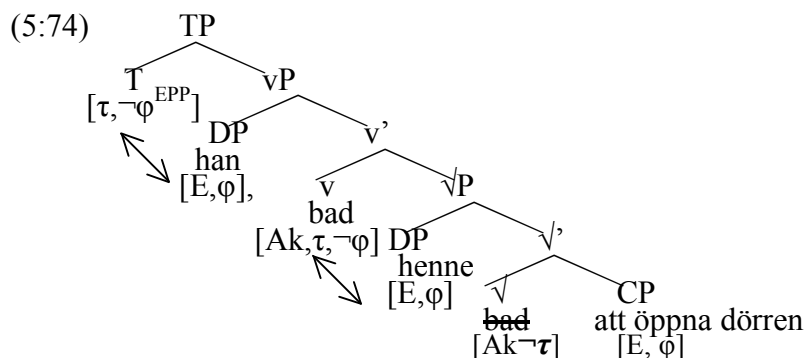
Utan att ge några argument antar jag att också infinitivfraser använda som argument har *det* i kombination med infinitivmärket.

Om bisatser och infinitivfraser som används som argument alltid har ett *det* före *att* har de dragkombinationen $[E, \phi]$, precis som vanliga DP-argument. Satsvärdiga argument verkar inte kunna bestämma aktionens inre tid, d.v.s. inga satsvärdiga argument har också draget $\neg\tau$.

Som avslutning på detta avsnitt ska jag presentera några av de verb som tar satsvärdigt argument. En relativt vanlig typ exemplifieras i (5:73).

- (5:73) a. Han bad henne att öppna dörren.
 b. Kalle lovade henne att de skulle gå på bio.
 c. Han bakade dem vad de ville ha.
 d. Han frågade henne om hon ville följa med.

Argumentstrukturen ser ut som i (5:74), d.v.s. strukturen (5:10a).

¹⁰³ *Det* vid satsvärdigt subjekt skiljer sig härvidlag från *det* som formellt subjekt i presenteringskonstruktionen:

(i) Ett par katter hade det suttit på trappan hela dagen

Det formella subjektet *det* förstförbinds i Spec-vP, och ingår inte någon förbindelse med det egentliga subjektet.

¹⁰⁴ Detta exempel är välformat om bisatsen analyseras som stående i ett vänsterannex, med paus före *orsakade*. Yttrandet blir då en ja/nej-fråga.

¹⁰⁵ Se Teleman et al (1999, IV: 438-458).

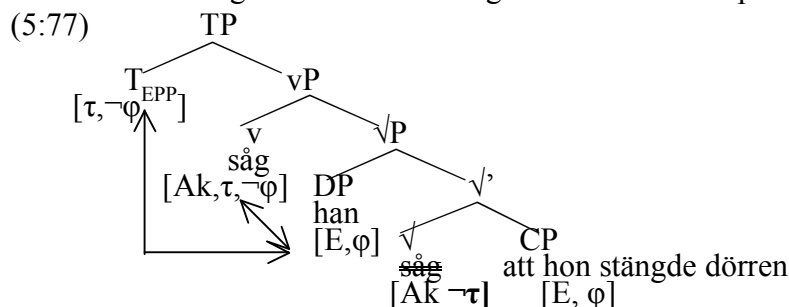
Satsvärdigt argument i rotkomplementet kan också förekomma utan DP-argument i Spec-√P:

- (5:75) a. Han lovade att ta hand om disken.
 b. Han beslutade att skatten skulle höjas.
 c. Han framhöll att beslutet var enhetligt.
 d. Han tog vad han kunde komma åt.

I dessa fall har vi strukturen (5:11a).

Subjektet i en sats med satsvärdigt objekt behöver inte, som i de hittills presenterade fallen, vara agent. I många fall har subjektet en roll ur B-familjen. Detta är t.ex. fallet vid perceptionsverb, men också när sådana verb som i (5:73) står i passiv.

- (5:76) a. Han såg att hon stängde dörren.
 b. Rune kände att vinden tog i.
 c. Sverige lovades att få evig fred om man accepterade villkoren.

Detta är argumentstrukturen (5:11f). Nära besläktad är strukturen (5:11h), där roten saknar $\neg\tau$. Också denna kan förekomma med satsvärdigt objekt:

- (5:78) a. Hon förtjänade att vinna tävlingen.
 b. Han fruktade att skogen skulle blåsa ner.

5.6. Alternerande argumentstrukturer

5.6.1. Inledning

I det här avsnittet ska vi se närmare på fall där ett och samma verb kan kombineras med flera olika argumentstrukturer. Vid genomgången av de möjliga argumentstrukturerna i 5.3. dök flera sådana fall upp, och förekomsten är i själva verket mycket vanlig. Ett exempel bland flera utgörs av verbet *smälta*, som när det är transitivt (5:79a) har argumentstrukturen (5:11b), när det är intransitivt (5:79b) har argumentstrukturen (5:12b).

- (5:79) a. Solen smälte vaxet i Ikaros vingar.
 b. Vaxet i Ikaros vingar smälte.

Levin (1993) har samlat ihop en mängd alternationer av detta slag, som hon delar upp i 8 olika klasser, de flesta med underavdelningar. Exemplet med *smälta* hör till en vanlig klass som hon benämner ”Object of Transitive = Subject of Intransitive Alternation”, undergruppen ”The Causative/Inchoative Alternation”.

Exemplet med *smälta* visar att ett och samma verb kan förekomma med olika argumentstrukturer. Andra verb av detta slag är *rulla*, *segla*, *köra*, *flyga*, *luta*. I andra fall krävs en annan form för att roten ska förekomma med alternativ argumentstruktur. Se (5:80), där alternationen ”objekt vid transitivt verb = subjekt vid intransitivt verb” har morfologiskt uttryck:

- (5:80) *brinna*–*bränna*, *falla*–*fälla*, *kallna*–*kyla*, *ligga*–*lägga*, *ryka*–*röka*, *sjunka*–*sänka*, *slockna*–*släcka*, *sitta*–*sätta*, *sova*–*söva*, *spricka*–*spräcka*, *stå*–*ställa*, *vakna*–*väcka*

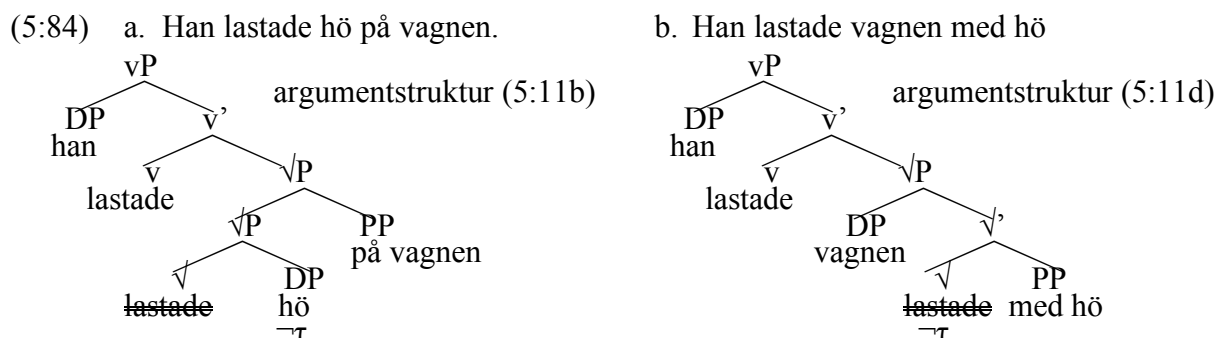
Olika språk har olika behov av att uttrycka alternationen också morfologiskt; flera av exemplen i (5:80) fungerar utan morfologisk variation i engelskan: *burn, sink, split*.

I vissa fall kan en alternering innebära att ett argument byter funktion inom rotfrasen, se Teleman et al (1999 III: 287 f.). Vi ska här se närmare på två sådana fall, den lokativa alterneringen i (5:81) och den s.k. dativalterneringen i (5:82). Slutligen följer en djupstudie av vilka argumentstrukturer som verbet *rulla* ingår i.

- (5:81) a. Han lastade vagnen med hö. b. Han lastade hö på vagnen.
 (5:82) a. Han skickade henne ett brev. b. Han skickade ett brev till henne.
 (5:83) a. Stenen rullade fram. b. Han rullade cykeln hem. c. Han rullade henne en cigarett.

5.6.2. Lokativ alternering

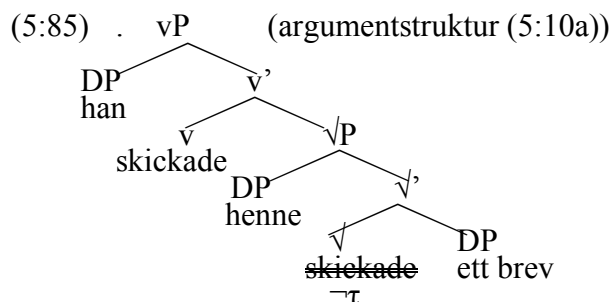
Låt oss börja med den lokativa alterneringen i (5:81). Vi tolkar gärna (5:81a), där *vagnen* är objekt, som att vagnen blir full med hö, medan detta inte gäller i (5:81b). *Vagnen* i (5:81a) verkar ha en roll ur B-familjen, den blir på något sätt påverkad av handlingen. Det finns ingen liknande tolkning av objektet *hö* i (5:81b). Däremot kan vi iaktta att *hö* verkar mäta aktionen i (5:81b): *Han lastade höet på vagnen på tio minuter* – *Han lastade hö på vagnen i flera timmar*. Detta tyder på att objektet står i verbets komplement i (5:81b); objektet *vagnen* har alltså annan plats i strukturen än objektet *hö*. I det ena fallet har vi argumentstrukturen i (5:11b), i det andra den i (5:11d). Se trädigrammen i (5:84).

Ett argument mot analysen i (5:84a) är att perfekt particip av *lasta* kan användas för att attributivt bestämma *vagnen*: *den (med hö) lastade vagnen*. Däremot stöds analysen av exempel som *jag lastade vagnen med sin last*, där möjligheten att ha possessiv reflexive visar att *vagnen* som i (5:84a) bör c-kommendera PPn.

5.6.3. Dativalternering

En mening med indirekt och direkt objekt som (5:82a) kan ofta alternativt uttryckas med hjälp av ett objekt och en prepositionsfras svarande mot det indirekta objektet (5:82b). Detta är dativalterneringen, så kallad eftersom det indirekta objektet i språk med kasus gärna står i dativ. Strukturen för det bitransitiva fallet är (5:10a), här illustrerad för (5:82a):

Meningarna i (5:82) kan förefalla vara synonyma, och man kunde därför vänta sig att de har samma argumentstruktur, och att ordföljdskillnaderna beror på någon sekundär syntaktisk operation som inte säger något om argumentstrukturen. Liksom i fallet med *lasta* ovan kan man emellertid finna vissa semantiska och syntaktiska skillnader mellan alterneringarna i (5:82) som kan motivera olika argumentstrukturer. En syntaktisk skillnad framträder i följande exempel:

- (5:86) a. Jag räckte föräldrarna sitt barn.
 b. Jag räckte barnet till sina föräldrar.

Data i (5:86) indikerar att det indirekta objektet c-kommenderar det direkta i (5:86a), medan objektet verkar c-kommendera PPn i (5:86b). Detta tyder på att vi har olika strukturer.

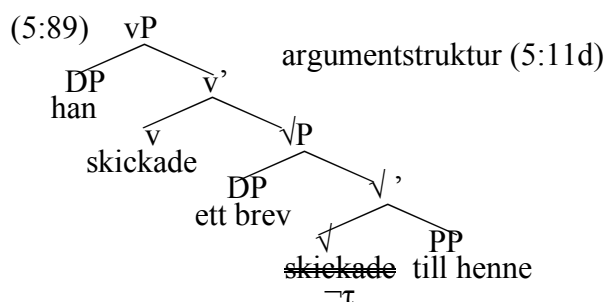
Som följande exempel visar är de två varianterna inte alltid synonyma:

- (5:87) a. Han skickade Stockholm ett paket.
 b. Han skickade ett paket till Stockholm.
 (5:88) a. Kalle gav Maria en bruten arm.
 b. Kalle gav en bruten arm till Maria.

I exempel (5:87a) tolkas *Stockholm* metonymiskt: det verkar vara så att när mottagarrollen uttrycks med en DP i Spec-√P så tolkas denna DP som refererande till en levande varelse. Ingen motsvarande tolkning finns av mottagaren när denna uttrycks i en PP: *Stockholm* i (5:87b) refererar till en plats, utan metonymiska övertoner.

Skillnaden mellan alterneringarna framgår också tydligt av exemplen i (5:88): den överförda betydelsen ”ge någon en bruten arm” är möjlig endast om mottagaren är en DP i Spec-√P. När Mottagaren uttrycks i en PP blir tolkningen bokstavig: det finns en bruten arm i situationen, och den överräcker Kalle till Maria.

För att kunna föreslå en struktur för exempel av typen (5:82b) måste vi fastställa om objektet (*ett brev* i (5:82b)) står i rotens specificerare eller komplement – har denna DP en roll som innebär att den påverkas av handlingen, B-familjen, eller uttrycker den bara det som manipuleras av handlingen, C-familjen? Åtminstone i överförda användningar som (5:88a) verkar det klart att vi har en roll ur B-familjen. Om objekts-DPn står i rotens specificerare binder den också en reflexiv i PPn, så som fallet är i (5:86b). Den struktur jag föreslår för typen (5:87a) är identisk med strukturen i (5:11b). Märk att PPn inte kan tolkas som del av ett vägargument eftersom det icke evaluerade tidsdraget sitter i roten. Analysen ser ut som i (5:89):

Ett argument mot denna analys är dock att perfekt particip av verbet attributivt bestämmer *brev* både i (5:82a) och (5:82b): *Det (till henne) skickade brevet.*

5.6.4. Ett verb med flera möjliga argumentstrukturer: *rulla*

5.6.4.1. Inledning

Verbet *rulla* kan kombineras med ett, två eller tre argument, eller sakna argument; i det sista fallet kombineras verbet med ett formellt subjekt, p.g.a. svenskans subjektstvång. I exemplen är argumenten understrukna. Nedan ska vi se på dessa möjligheter i tur och ordning.

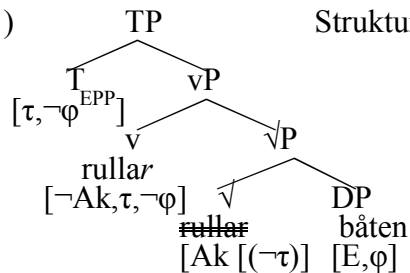
- (5:90) a. Båten rullade (häftigt). (ett argument)
 b. Bollen rullade (längs sidlinjen). (två argument)
 c. Bollen rullade (till sidlinjen). (två argument)
 d. Cecilia rullade en cigarett. (två argument)
 e. Han rullade bollen tre meter. (tre argument)
 f. Han rullade henne en cigarett. (tre argument)
 g. Nu rullar det på. (inget argument)

5.6.4.2. Rulla med ett argument

I samtliga exempel i (5:90) finns ett argument (*bollen*) som betecknar det som rullar. Som tidigare sagts antar jag i anslutning till Christensen (2008) att det argument som bestämmer formen av den rörelse som verbet uttrycker har en materialitetsroll som hör till rollfamilj B. Ett alternativ hade varit att analysera det som rör sig som tema (rollfamilj C), se översikten i (2:14.xii). Jag kommer emellertid här att reservera temarollen för sådana fall där verbet inte säger något om hur rörelsen fortgår, d.v.s. fall som *Han kommer där borta* och *Tåget anländer klockan 5*. Se avsnittet 5.4.2. om akkusativlösa verb ovan.

I exemplet (5:90a), *Bollen rullade*, är således subjektet förstförbundet i Spec-√P i enlighet med länkingsprinciperna i (5:1). Exemplet har argumentstrukturen (5:12e) om vi uppfattar det som om det refererar till ett tillstånd och (5:12d) om det uppfattas som en process; i det senare fallet, men inte i det förra, finns det ett τ-drag i roten.

(5:91) TP Struktur (5:12d) med τ-drag, struktur (5:12c) utan τ-drag.

Tolkningen att båten har egenskapen att rulla när det är sjögång svarar mot analysen utan τ-drag, medan tolkningen att båten rör sig genom att rulla svarar mot analysen med τ-drag.

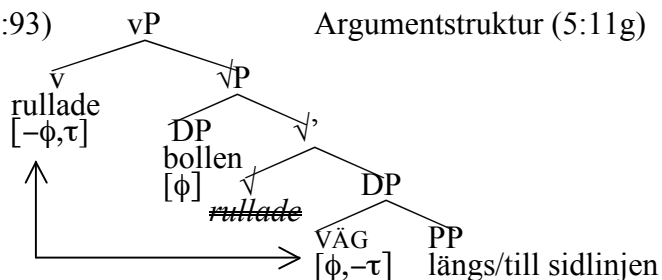
5.6.4.3. Rulla med två argument

Vi kan precisera aktionen ”rulla” med ett vägargument; väljer vi att uttrycka detta med ett icke gränsangivande adverbial som i (5:92a) uttrycker satsen en obunden process, medan processen blir bunden om rumsadverbialet är gränsangivande (5:92b):

- (5:92) a. Bollen rullade längs sidlinjen (i fem sekunder).
 b. Bollen rullade till sidlinjen (på tre sekunder).

Argumentstrukturen för (5:92) visas i (5:93), som är en instans av argumentstrukturen (5:11g). : Märk att jag här och i fortsättningen endast ger strukturen för vP; τ-draget sitter i detta fall i verbets komplement, och v matchar komplementet med avseende på φ, se matchningspilen:

(5:93) vP Argumentstruktur (5:11g)

Eftersom rotkomplementet spelar en roll för satsens aktionsart har den ett icke evaluerat τ -drag, som matchas mot motsvarande evaluerade drag i v. Lilla v har också som vi tidigare sett ett icke evaluerat ϕ -drag. Som jag nämnde ovan i 2.3.1 ska matchningen följa principen om kortaste avstånd, så det är relevant att fråga sig varför v inte matchar sitt icke evaluerade ϕ -drag mot det evaluerade ϕ -draget i rotens specificerare. Att så inte sker beror på **Antiidentitetsprincipen**, en princip för sär-dragsmatchning som Michal Starke (2001:8) argumenterar för i sin avhandling.

(5:94) **Antiidentitetsprincipen** (Starke 2001:8)

Om $\alpha\beta$ α $\alpha\beta$ är en sekvens av särdrag i det syntaktiska trädet, då är det legalt att upprätta en relation mellan de två fallen av $\alpha\beta$

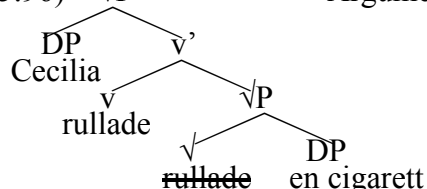
Enligt Antiidentitetsprincipen kan v matcha sina särdrag mot rotkomplementet i fall som (5:93), eftersom rotkomplementets särdrag i större utsträckning än särdragen i rotens specificerare överensstämmer med särdragen i v: både v och rotkomplementet har ϕ -drag och τ -drag, medan rotens specificerare bara har ϕ -drag. Märk också att om matchningen hade skett med rotens specificerare skulle det icke evaluerade τ -draget i komplementet inte blivit eliminerat, vilket hade fått till följd att kalkylen inte gått ihop.

Exemplet i (5:90d), här upprepat som (5:95), visar ett annat fall där *rulla* konstrueras med två argument:

(5:95) Cecilia rullade en cigarett.

Den betydelse som är aktuell här är den där Cecilia genom rullning skapar en cigarett: jag återkommer nedan till den andra betydelsen av (5:95), där *rulla* är ett vanligt rörelseverb. Verb vars objekt betecknar resultatet av aktionen kallas ofta för skapelse-verb, se 5.3.1.2. och 5.3.2.2. Typiska verb i denna grupp är *bygga*, *rita*, *väva*. Dessa verb konstrueras med en roll ur A-familjen och en roll ur C-familjen. Strukturen för (5:95) blir den i (5:96):

(5:96) vP Argumentstruktur (5:11b)

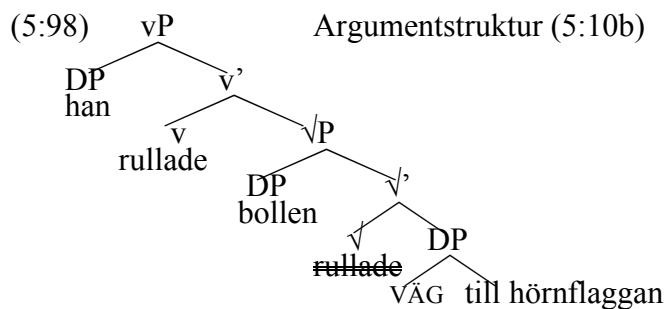

5.6.4.4. Rulla med tre argument

I de exempel på rörelseverbet *rulla* som vi hittills undersökt finns inte någon föreställning om att rullandet är orsakat av någon eller något: rörelseverbet *rulla* måste inte dela ut en roll tillhörande A-familjen. För att markera detta använder man ibland termen ”antikausativ” när man syftar på denna användning av rörelseverb. Kausativ användning av *rulla* finns illustrerad i (5:90e), här upprepat som (5:97a):

- (5:97) a. Han rullade bollen fem meter.
 b. Han rullade bollen till hörnflaggan.
 c. Han rullade bollen längs sidlinjen.

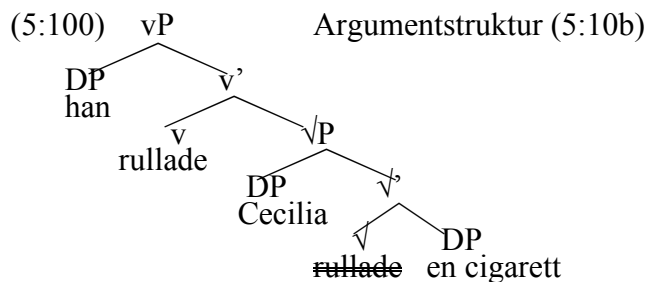
Till skillnad från exemplen i (5:90b,c) är *bollen* i dessa fall objekt, och subjektet uttrycker den som orsakar rullningen. Subjektet har alltså en roll hörande till A-familjen. *Bollen* har en materialitetsroll (B-familjen), och *fem meter/till hörnflaggan/längs sidlinjen* anger den väg som bollen rullar (värgargument, C-familjen). Vi får följande struktur för (5:97b):

Exemplen i (5:99) visar att *rulla* också i sin användning som verb för skapande kan konstrueras med tre argument; om A-familjsrollen refererar till samma person som B-familjsrollen uttrycks den sistnämnda med ett reflexivt pronomen (5:99b):

- (5:99) a. Han rullade Cecilia en cigarett.
 b. Cecilia rullade sig en cigarett.

Strukturen hos (5:99a) återges i (5:100); detta är samma struktur som (5:98) och följaktligen argumentstrukturen (5:10b). Det finns alltså inte någon syntaktisk skillnad mellan vP-strukturen för det kausativa rörelseverbet *rulla* och skapelseverbet *rulla*. De skillnader som finns är av semantisk art. Dels har rotkomplementen olika referens: rotkomplementet till rörelseverbet uttrycker en väg som det rullande elementet följer, medan rotkomplementet till skapelseverbet anger det som skapas av rullandet. DPn i Spec-√P har också olika semantiska roller: vid rörelseverbet har denna DP rollen materialitet, vid skapelseverbet rollen förmånstagare.

Rörelseverbet *rulla* kan till skillnad från skapelseverbet inte konstrueras med en roll som förmånstagare – ett exempel som (5:99a) kan inte betyda att cigaretten rullar så att den hamnar hos Cecilia. Att denna tolkning är omöjlig följer direkt av analysen i (5:100): som rörelseverb måste *rulla* ha ett subjekt med materialitetsroll, d.v.s. ett subjekt i Spec-√P, men den platsen är i (5:100) redan besatt av rollen förmånstagare..

5.6.4.5. Rulla konstruerat utan (referentiellt) argument

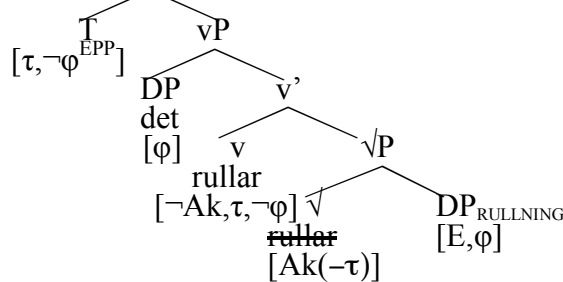
Ovan har vi sett att *rulla* kan förekomma med ett, två eller tre DP-argument. I meningar som (5:101) finns det visserligen ett formellt subjekt, men ingen DP som uttrycker någon tematisk roll; märk att *en del* i (5:101b) snarast fungerar som sättsadverbial eller kvantifierare.

- (5:101) a. Sen rullade det bara på.
 b. Östlig sjö, så det rullade en del.

Det formella subjektet *det* har ingen semantisk funktion i satsen, endast en grammatisk. Av detta skäl antar jag som tidigare att *det* saknar draget E, som är en förutsättning för att ett led ska kunna bära tematisk roll. Det formella subjektet *det* har endast draget ϕ . Eftersom detta ϕ -drag i avsaknad av DP-argument måste kunna användas både för att v och T ska bli av med sina icke evaluerade ϕ -drag, måste antingen *det* vara förstförbundet inom rotfrasen, eller också måste det finnas ett outtalat innehållsobjekt i fall som detta. Jag illustrerar den senare

analysen i (5:102). Märk att vi här som i (5:90a) får olika tolkningar beroende på om vi läser in ett icke evaluerat τ -drag i roten eller ej.

(5:102) TP Argumentstruktur (5:12c) eller (5:12d)

Även ett språk utan formellt subjekt, som isländskan, måste ha ett DP-argument i rotfrasen i opersonliga konstruktioner, se (4:21b).

5.6.4.6. Argumentstrukturer där *rulla* passar in

Som den ovanstående genomgången har visat kan *rulla* förekomma med noll, ett, två eller tre DP-argument. Totalt är fyra olika argumentstrukturer inblandade:

- (5:103) a. Argumentstruktur (5:12c): *Det rullade häftigt. Båten rullade häftigt.*
 b. Argumentstruktur (5:12d): *Det rullade häftigt. Båten rullade häftigt*
 c. Argumentstruktur (5:11g) *Bollen rullade längs med / till sidlinjen.*
 d. Argumentstruktur (5:11b) *Cecilia rullade en cigarett.*
 e. Argumentstruktur (5:10b) *Han rullade bollen till/längs med sidlinjen.*
Han rullade henne en cigarett.

5.7. Argument som inte är tematiskt bestämda av verbet

Det finns vissa fall där man måste räkna med att ett subjekt eller objekt inte får tematisk roll från det verb som det syntaktiskt är subjekt eller objekt till, utan att den tematiska rollen bestäms längre ner i strukturen. Detta är t.ex. fallet i konstruktioner med hjälpverb (5:104a,b), subjekt med infinitiv (5:104c) och objekt med infinitiv (5:104d), där en DP (understruken) syntaktiskt sett är subjekt eller objekt till ett verb som inte ger DPn någon tematisk roll:

- (5:104) a. Han borde läsa boken.
 b. Nu har Lisa gått hem.
 c. Erik verkar inte gilla fisk.
 d. Sune såg henne komma.

I exemplen i (5:104a,b) är *han* resp. *Lisa* subjekt till hjälpverben, men deras semantiska roll bestäms av huvudverben *läsa* och *gått*. På samma sätt är *Erik* i (5:104c) syntaktiskt sett subjekt till *verkar*, men den semantiska rollen bestäms av *gilla*. I (5:104d), slutligen, är *henne* syntaktiskt sett objekt till *såg*, men får sin semantiska roll av *komma*.

Ett adjektiv kan ha ett eller flera argument. När en adjektivfras aP är subjektiv predikatsfyllnad svarar ett av adjektivets argument mot satsens subjekt:

- (5:105) a. Han är alltid glad.
 b. Himlen blev röd vid solnedgången.
 c. Statsministern blev irriterad på oppositionsledaren.
 d. Svenskarna var överlägsna sina motståndare på varje punkt.

Kopulaverb som *vara* och *bli* analyseras här som hjälpverb, d.v.s. förstförbundna i AUX, se diskussionen om passivt *vara* och *bli* i avsnitt 4.4.4. Som passiva hjälpverb förbinds *vara* och *bli* med vP, där v innehåller en markör för perfekt particip. Se strukturen i (4:43), här återgi-

ven som (5:106a). När *vara* och *bli* används som kopulaverb förbinds de med en aP, så som illustreras i (5:106b,c):¹⁰⁶

- (5:106) a. [_{AUXP} blev [_{VP} [_v -ed] [_{VP} skadade tre studenter]]]
 b. Han är glad. [_{TP} han [_{AUXP} är [_{aP} [_a glad] [_{VP} ~~han~~ [_v glad]]]]]]]
 c. Han är rädd för hundar [_{TP} han [_{AUXP} är [_{aP} [_a rädd] [_{VP} ~~han~~ [_v rädd för hundar]]]]]]]

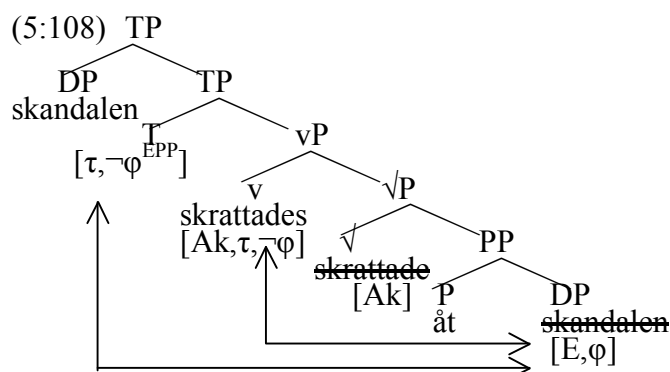
Som framgår av analyserna är subjektet *han* i (5:106b,c) förstförbundet i en rotfras som är komplement till ordklassmarkören a.

Under vissa omständigheter kan subjektet ha sitt ursprung i komplementet till en preposition som i sin tur ingår i en prepositionsfras PP som är komplement till ett verb. Denna konstruktionstyp, som bara finns vid passiva verb och går under beteckningen **pseudopassiv** eller prepositionell passiv, illustreras i (5:107):

- (5:107) a. Skandalen skrattades åt. Jfr Man skrattade åt skandalen.
 b. Hon måste bytas (blöja) på. Jfr Jag måste blyta (blöja) på henne.

Jag ska här inte närmare diskutera denna marginella passivkonstruktion. Vi kan emellertid lägga märke till att en förutsättning för att konstruktionen ska kunna finnas i ett språk verkar vara att språket i fråga inte har morfologiskt kasus – typen finns i svenska, danska (marginellt), norska och engelska, men saknas i kasusspråk som isländska och tyska. För svenskans del är de äldsta kända beläggen på konstruktionen från början av 1600-talet. Svenskan hade då i ett par hundra år saknat ett produktivt kasusystem.

Strukturen för exemplet i (5:107a) återges här som (5:108):

Lägg märke till att en aktiv mening som *Man skrattade åt skandalen* inte har någon direkt passiv motsvarighet. I och med att strukturen passivmarkeras kan inte *man* realiseras, d.v.s. *v* har ingen DP att matcha sitt icke evaluerade ϕ -drag mot. Den enda tillgängliga DPn är *skandalen*, inbäddad i en PP. För att den passiva meningen ska kunna beräknas fordras då antingen att ett formellt subjekt är tillgängligt (*det skrattades åt skandalen*), eller att *v* kan matcha sitt icke evaluerade ϕ -drag mot DPn *skandalen*, trots att denna ingår i en PP. En förutsättning för att DPn ska vara tillgänglig är enligt Teleman et al. (1999, IV:369f.) att PPn är ett bundet adverbial ”med objektliknande betydelse”.

5.8. Några syntaktiska egenskaper hos v-domänen

5.8.1. Inledning

Olika möjliga argumentstrukturer har hittills stått i centrum för intresset i det här kapitlet. I detta avslutande avsnitt ska vi se närmare på några syntaktiska egenskaper hos svenskans v-domän. Inledningsvis ska vi undersöka om det finns skäl att tro att *v* har ett kantdrag eller ett

¹⁰⁶ Som kopula kan *vara* och *bli* också ta nominalfras eller prepositionsfras som predikativ:

- (i) Han var lärare.
 (ii) Han blev som förbytt.

EPP-drag som framtvingar en flyttning av en DP från rotfrasen till Spec-vP. Därefter ska vi se hur de adverbial som hör till vP kan beskrivas. Slutligen ska jag kort behandla verbfraser med sekundära resultativer, typen *han plockade korgen full*.

5.8.2. EPP eller kantdrag i v?

Det är inte helt lätt att avgöra huruvida v har EPP eller ett kantdrag. Om småsatsen alltid är vP, som Lundin (2003) hävdar, utgör exempel som de i (5:109) med objekt-med-infinitiv¹⁰⁷ ett indicium på att Spec-vP alltid måste innehålla en DP:

- (5:109) a. Jag hörde [honom komma].
b. Jag såg [det sitta en katt på trappan].
c. Jag såg [henne öppna dörren].
d. Jag ansåg [pojkar vara oförsiktiga].

I objekt-med-infinitivkonstruktioner av detta slag måste infinitivfrasen inledas av det led som skulle svara mot subjektet i motsvarande bisats: *Jag hörde att han kom, Jag såg att det satt en katt på trappan, Jag såg att hon öppnade dörren, Jag ansåg att pojkar hade varit oförsiktiga*. I bisatserna har *han, det, hon* och *pojkar* återförbundits i Spec-TP p.g.a. ett EPP-drag knutet till det icke evaluerade ϕ -draget i T. Om infinitivfrasen i objekt-med-infinitiv analyseras som TPn skulle ordföljden i (5:109) följa direkt, och visa att det åtminstone inte kan finnas ett kantdrag i vP som tvingat dessa DPn att först flytta till Spec-vP innan de flyttar vidare till Spec-TP. Som framhölls ovan i 3.2.2. är ett kantdrag förknippat med en A-bar position, och EPP med en A-position, och eftersom flyttning från en A-bar-position till en A-position inte är tillåten (se avsnitt 3.2) visar placeringen i Spec-TP att de aktuella DP-leden inte först kan ha tvingats till kanten av vP p.g.a. ett kantdrag i vP.

I sin avhandling har Lundin (2003) argumenterat för att alla småsatsen, däribland infinitivfrasen i svenskans objekt-med-infinitiv, är vPn. Enligt denna analys sitter *honom, det, henne* och *pojkar* i (5:109) i Spec-vP, en annan position än den där de är synliga i motsvarande bisats (Spec-TP). För (5:109a,d) är detta endast möjligt om något har tvingat *honom* resp. *pojkar* att flytta från rotkomplementet till Spec-vP: *komma* är som vi såg ovan ett akusativlöst verb, vars argument är förstförbundet i rotkomplementet, och *pojkar* i (5:109d) är förstförbundet inom adjektivfrasen, se 5.7. ovan. Eftersom dessa led i en finit sats måste flytta vidare till A-positionen i Spec-TP borde det vara ett EPP-drag i v och inte ett kantdrag som tvingar *honom* resp. *pojkar* till Spec-vP. Problemet i detta fall är att EPP-draget i Spec-vP inte kan tillfredsställas i exemplen b och c: varken *det* eller *henne* kan matcha drag hos v, eftersom de är direktförbundna i Spec-vP.

Lundin (2003) ger indicier på att nexusinfinitiven inte är en CP, och hon ger också vissa argument för sin vP-analys; däremot diskuterar hon inte möjligheten att nexusinfinitiven skulle kunna vara en TP. Jag kommer att anta det senare här. Ett argument för detta är att nexusinfinitiven kan innehålla hjälpverb, och dessa är ju, som vi såg i kapitel 4, förstförbundna utanför vP:

- (5:110) a. Vi ansåg det böra sägas att han skulle komma. (Teleman et al. 1999, III:576)
b. Min syster ansåg sig ha blivit misshandlad. (Teleman et al. 1999, III:577).

Ett annat argument för att nexusinfinitivens struktur är större än vP är att den kan modifieras med satsadverbial: som vi såg ovan i 4.5. har dessa sin plats i mittfältet ovanför vP.

- (5:111) a. Han ansåg flyktingarna sannolikt vara från Pakistan.
b. Han hörde Eva upprepade gånger be om hjälp.

¹⁰⁷ Teleman et al. (1999, III:575 f.) använder beteckningen **nexusinfinitiv**. I den generativa terminologin kallas denna typ av småsats för ECM, "Exceptional Case Marking".

Den slutsats vi kan dra är att objekt-med-infinitiv inte ger oss något stöd för att anta att v är försett med ett kantdrag eller EPP.

En helt annan sak är att antagandet att vP och CP/TP är faser (se avsnitt 2.5), framtvingar möjligheten att till vP adjungera sådana led från rotfrasen som av någon anledning ska återförbindas i en A-bar position högre upp, vanligen i Spec-CP. Sådan adjunktion är nödvändig p.g.a. ”Phase Impenetrability Condition (PIC)”, se (2:28). Detta gäller generellt för v-frågeordsfraser, som i (5:112a), men också framflyttning av objekt och verbfrasadverbial (5:112b,c):

- (5:112) a. [_{CP} Vem hade Kalle inte ~~hade~~ [_{VP} ~~vem~~ [_{VP} Kalle v [_{VP} träffat ~~vem~~]]]]
 b. [_{CP} Boken hade Kalle faktiskt ~~hade~~ [_{VP} ~~boken~~ [_{VP} Kalle v [_{VP} läst ~~boken~~]]]]
 c. [_{CP} I Lund hade Kalle ~~hade~~ [_{VP} ~~i Lund~~ [_{VP} Kalle v [_{VP} bott ~~i Lund~~ i sex år]]]]

I dessa fall verkar en analys med kantdrag hos v vara nödvändig för att undvika brott mot PIC.

5.8.3. Verbfrasadverbial

De adverbial som har sin plats i verbfrasen (slutfältsadverbial i Diderichsens terminologi) kan ha många skiftande relationer till den aktion som uttrycks i satsen. Vissa av dem är nödvändiga utfyllnader av verbet (**bundna adverbial** enligt Teleman et al. (1999)),¹⁰⁸ andra är mera tillfälliga utfyllnader (**fria adverbial**).¹⁰⁹ Semantiskt sett modifierar verbfrasadverbialen aktionen med avseende på tid, rum, orsak, sätt, grad, omständighet o.s.v. Ett par exempel får illustrera de olika innebörderna; exemplen i (5:113a,b) visar bundna adverbial, de i (5:113c-g) fria adverbial:

- (5:113) a. Demonstrationen varade *i fem timmar*. Jfr *Demonstrationen varade.
 b. Lotta bor *på Bråkmakaregatan*. Jfr *Lotta bor.
 c. Han träffade henne *i förrgår*.
 d. Han träffade henne *på torget*.
 e. Han träffade henne *med avsikt*.
 f. Han träffade henne *tillsammans med sin far*.
 g. Han skrattade *hånfullt*.

Ibland kan verbfrasadverbialen förekomma i mittfältet. När de står där är de normalt placerade omedelbart före verbet, som visas i följande exempel, se Teleman et al. (1999, III:444 ff (bundna adverbial)) och Teleman et al. (1999, III:491 ff. (fria adverbial)).

- (5:114) a. Han hade ju på grund av detta troligen *med avsikt* försökt avslöja henne.
 b. Hon ville dock tyvärr inte *officiellt* tillkännage sin kandidatur.
 c. Vi har väl således tråkigt nog därmed *definitivt* sagt av denna möjlighet.

Placerade i mittfältet beskrivs dessa adverbial som satsadverbial: de är specificerare i AdvP, se diskussionen runt exempel (4:60). Genom att de i (5:114) har sin placering i komplementet till Neg eller annat satsadverbial får de tolkning som verbfrasadverbial.

I diskussionen ovan av *lägga* i 5.4.4. såg vi hur bundet resp. fritt adverbial kan representeras i verbfrasen: bundet adverbial i rotfrasens komplement (5:63a), fritt adverbial adjungerat till rotfrasen (5:63b). En sådan analys förutsäger att bundna adverbial inte kan förekomma vid

¹⁰⁸ Teleman et al. (1999, I:159) ger följande definition av bundet adverbial: ”adverbial i en fras (t.ex. en verbfras) som omfattas av huvudordets valens, dvs. vars semantiska roll är förutsatt i huvudordets lexikala betydelse, t.ex. van *vid oljud*, tänka *på framtiden*, vistas *i Italien*, inträffa *snart*.”

¹⁰⁹ Teleman et al. (1999, I:173) ger följande definition av fritt adverbial: ”adverbial som inte omfattas av huvudordets (oftast verbets) valens. Vanligen fria är t.ex. adverbial som anger tid och avseende.”

verb som har ett DP-argument i rotfrasens komplement, d.v.s. ett DP-argument med en vägoroll eller temaroll. Ett partiellt undantag är verb med vägarargument i rotkomplementet, exempel av typen *Han sprang tredje sträckan*, där DPn analyseras som adverbial i Teleman et al (1999, III:474) men som argument här. Som framgår av (5:93) är ett exempel som *Bollen rullade till hörnflaggan*, där prepositionsfrasen är bundet adverbial, förenligt med ett vägarargument i rotkomplementet: i detta fall räknar vi med att PPn är inbäddad i DPn som en markering av slutpunkten av vägen.

För att avgöra om den här föreslagna analysen av bundna och fria adverbial är riktig fordras en noggrann genomgång av de olika argumentstrukturerna och deras kompatibilitet med olika slags verbfrasadverbial.

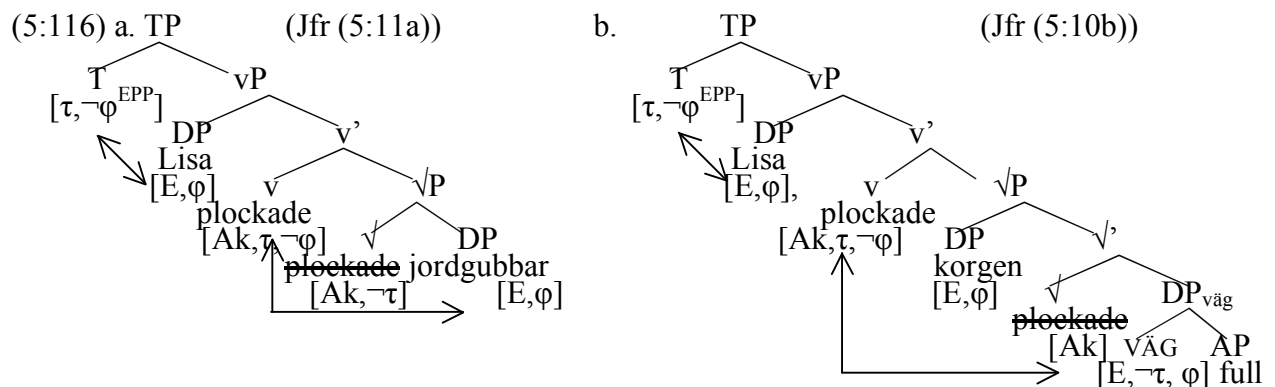
5.9.4. Resultativer

Vissa verb kan genom att kombineras med en resultativ småsats få en annan argumentstruktur än de har i andra konstruktioner. Jag ska här illustrera detta med följande exempel:

- (5:115) a. Lisa plockade jordgubbar.
b. Lisa plockade korgen full.

I (5:115a) har *plocka* ett agentargument (*Lisa*) och ett temaargument (*jordgubbar*);¹¹⁰ den relevanta argumentstrukturen svarar mot (5:11a), och representerar en vanlig typ av transitiva verb.

Argumentstrukturen i (5:115b) är annorlunda: meningen handlar inte om **vad** Lisa plockade utan **vilket resultat** plockandet får: att korgen blir full. Själva handlingen att plocka blir ett medel för att nå detta resultat. Den relevanta argumentstrukturen verkar, förutom agent-DPn, innehålla en lokation och ett vägarargument, d.v.s. en struktur som svarar mot (5:10b). De två argumentstrukturerna presenteras i (5:116):

Vägarargumentet aktualiserar här, p.g.a. valet av adjektiv, skalan tom-full.

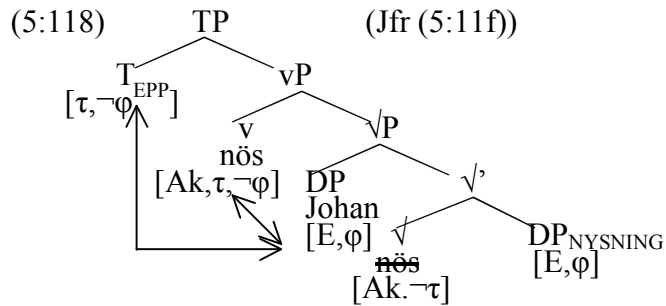
En annan resultativ konstruktion, har vi i (5:117):

- (5:117) a. Johan nös (en häftig nysning).
b. *Johan nös näsduken.
c. *Johan nös av bordet.
d. Johan nös näsduken av bordet.

Verbet *nysa* som det används i (5:117a) verkar ha ett argument som hör till B-familjen, och ett underförstått eller utsatt innehållsobjekt; aktionens tid bestäms av roten. Den relevanta strukturen med dessa egenskaper är (5:11f). I strukturen (5:118) är det osynliga innehållsobjektet

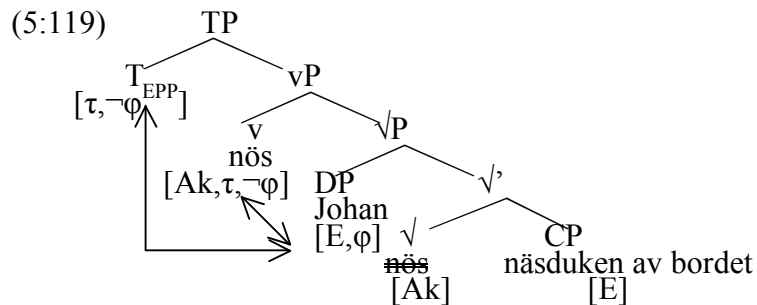
¹¹⁰ Alternativt tolkas objektet som mätare av aktionens tid: *Lisa plockade jordgubbarna på 10 minuter*, *Lisa plockade jordgubbar i två timmar*. Strukturen svarar då mot (5:11b).

jektet representerat på samma sätt som värgargument, fast utan icke evaluerat tidsdrag, se 5.2.2.2. ovan.

Förekomsten av ett innehållsobjekt förklarar genast varför (5:117b,c) är ogrammatiska: varken *näsduken* eller *av bordet* kan tolkas som innehållsobjekt till *nysa*.

Ett exempel som (5:117d) kan inte ha innehållsobjekt: **Johan nös en nysning näsduken av bordet* d.v.s. rotkomplementet verkar sakna ett DP-argument. Sekvensen *näsduken av bordet* skulle kunna uppfattas som en slags satsförkortning, d.v.s. komplementet till *nysa* kan ha draget [E]. Detta leder oss till den struktur som illustreras i (5:119):

Det finns en hel del andra typer av resultativer än dem jag tagit upp ovan. En utmärkt översikt kan man få i Goldberg & Jackendoff (2004), som uppfattar resultativerna som en familj av konstruktioner.

Det är uppenbart att språk skiljer sig åt med avseende på hur lätt de har att bilda resultativer: engelskan är t.ex. mycket friare än svenskan på den här punkten. Följande engelska resultativer kan inte direkt översättas till svenska:

- (5:120) a. The planes flew the ozone layer thin.
 b. The pond froze solid.
 c. The gardener watered the flowers flat.
 d. The critics laughed the play off the stage.
 e. The jockeys raced the horses sweaty.

Det är inte uppenbart för mig hur en sådan skillnad mellan två närbesläktade språk ska beskrivas, men jag finner det osannolikt att en rent grammatisk beskrivning skulle vara tillräcklig.

Kapitel 6: Prepositioner, partiklar, substantiv och adjektiv

6.1. Inledning

Så här långt har jag undersökt konsekvenserna av att en rot förbinds med ordklassmarkören *v*, som har särdragen $[\neg Ak \tau, \neg \phi]$. Vi har sett att närvaron av ett icke evaluerat ϕ -drag i *v*:s särdrags-uppsättning leder till att roten måste förbindas med en DP, annars kommer förbindelsen av *v* och rotfrasen inte att gå att beräkna. I det här kapitlet ska jag kortfattat ta upp de övriga ordklassmarkörerna, *n* (substantiv, jfr engelskans *noun*), *a* (adjektiv) och *p* (preposition) och undersöka dels vilka krav de ställer på den rotfras de förbinds med, dels vilka utvidgade projektioner (motsvarande T och C hos verbet) som det finns skäl att anta för dessa kategorier.

Först ska vi i avsnitt 6.2. se på prepositionen. Eftersom prepositionen obligatoriskt tar en DP som sin rektion kan vi gissa att den liksom verbet har ett icke evaluerat ϕ -drag i sin särdragsuppsättning. Ett särskilt avsnitt 6.3 behandlar prepositionens användning som partikel, och här nämns också verbpartiklar som inte är prepositionslika.

I avsnitt 6.4. står substantivet i centrum. Substantivet tar aldrig en ren DP-bestämning, och verkar aldrig obligatoriskt fordra en utbyggnad av något slag, vilket implicerar att ordklassmarkören *n* saknar icke evaluerade särdrag.

Slutligen ska vi i avsnitt 6.5. se på adjektivet. Vissa adjektiv tar, förutom den DP som de ger en egenskap, mer eller mindre obligatoriskt en PP eller DP som utfyllnad, medan andra inte verkar göra det; jfr *rädd för hundar*, *trogen sin hustru* med färgadjektiv som *röd* och *grön*, eller graderbara adjektiv som *stor* och *liten*. I avsnittet diskuteras vad detta kan ha för konsekvenser för ordklassmarkören *a*:s uppsättning av särdrag. Till slut tar jag upp predikativ och attributiv användning av adjektivfraser.

6.2. Prepositioner

Prepositionen kombineras vanligen med en DP, vars kasus i språk med morfologiskt kasus bestäms av prepositionen (de tyska prepositionerna *durch* och *für* kräver ett substantiv i ackusativ, medan prepositionerna *aus*, *mit* och *von* styr dativ). Denna DP går i traditionell grammatik under benämningen **rektion**. Prepositionen och dess rektion utgör tillsammans en satsdel i satsen: prepositionsobjekt i exemplet *Han tänkte på henne*, adverbial i exemplen *Hon bor i Lund*, *Eva kommer i morgon*, attribut i exemplen *mattan under bordet*, *hans bön om hjälp*.

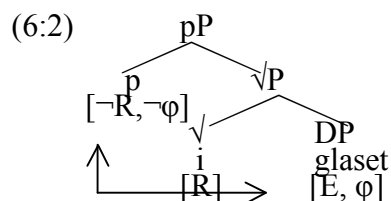
I många språk står prepositionen efter sin rektion och kallas då **postposition**. Svenskan har vissa stelnade uttryck med postpositioner, som *året om*, *jorden runt*, *man och man emellan*, *hela hösten igenom*, *inte mig emot*. Som gemensam beteckning på prepositionen och postpositioner används termen **adposition**.

Vi ska nu se närmare på vilka egenskaper ordklassmarkören *p* har. Likt övriga ordklassmarkörer förbinds *p* med en rotfras \sqrt{P} , vars huvud svarar mot prepositionen. Eftersom prepositionen alltid måste ha en rektion, är det sannolikt att *p* har ett icke evaluerat ϕ -drag. Detta icke evaluerat ϕ -drag kombineras med information om vad en preposition åstadkommer; jag ska här föreslå att *p* har ett icke evaluerat drag R (för Relation), som hittar ett evaluerat R i prepositionens rot. På detta sätt anges att prepositionens uppgift är att relatera något till något. Detta syns tydligt vid vanliga lokativa prepositioner:

- (6:1) a. Han la tidningen på bordet.
b. Han ställde mjölken i kylskåpet.
c. Han sprang till affären.

I exempel som (6:1) anger prepositionens rektion en plats som objektet (6:1a,b) eller subjektet (6:1c) är relaterat till. Talmy (1978) har myntat begreppen *Figure* och *Ground* för de två enheterna: figuren är den enhet vars rörelse eller läge är relaterat till grunden. Som Svenonius (1994) har visat kan detta appliceras på prepositioner. I Svenonius tolkning uttrycks grunden av prepositionens rektion, medan figuren uttrycks i prepositionens specificerare. Denna analys är i princip identisk med den jag i förra kapitlet gav för rörelseverben, där det som rör sig (bäraren av materialitetsrollen) är förstförbundet i rotens specificerare, och den väg längs vilken rörelsen sker är representerad som rotens komplement. Den analys av prepositionsfraser som jag skisserar i detta avsnitt är inspirerad av Svenonius, men skiljer sig i den tekniska utformningen.

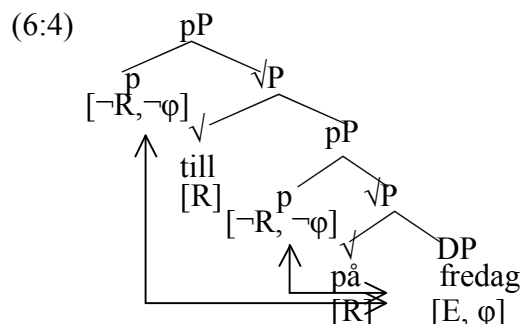
Prepositionsfrasen ser ut som i (6:2); eftersom ingenting tyder på att roten måste flytta till p står den kvar i rotfrasen. För att göra träden mer överskådliga visar jag inte matchningsrelationen mellan p och roten.

Den föreslagna analysen klarar också av fall där prepositionen tar en annan prepositionsfras som sin rektion. Följande exempel är hämtade från Teleman et al. (1999, III:652 f.):

- (6:3) a. Har ni verkligen hållit beloppet i huvudet *ända sedan i januari*?
 b. *Från och med i kväll* tänker jag göra som jag vill.
 c. Han kan stanna kvar här *till på fredag*.
 d. Det finns lite fin whisky *från före kriget*.

Sekvensen *till på fredag* i (6:3c) skulle t.ex. få följande analys:

Det är mera oklart hur kalkylen går ihop i de fall prepositionen verkar ta ett adverbial som sin rektion, som i följande exempel från Teleman et al (1999, III: 653):¹¹¹

- (6:5) a. Från och med nu är jag privatperson.
 b. Och jag har kvar flera av mina gamla vänner från förr.

Med utgångspunkt i analysen i (6:2) kan vi enkelt beskriva skillnaden mellan prepositioner och postpositioner. En postposition står efter sin rektion, en preposition före. Språk med postpositioner måste ha rektionen förbunden högre upp i strukturen än språk med prepositioner, antingen i rotfrasens specificerare eller i Spec-pP. Eftersom rotens specificerare är en potenti-

¹¹¹ Möjligen finns här underförstådda DPn. *Nu* i (6:5a) skulle t.ex. kunna analyseras som en DP med betydelsen 'denna stund', och *förr* i (6:5b) som DPn 'tidpunkt före nu'. Nödvändigt för att kalkylen ska gå ihop är under alla omständigheter ett evaluerat φ-drag som matchas mot p:s icke evaluerade φ-drag.

ell argumentplats föredrar jag analysen där rektionen hamnar i Spec-pP. Se följande analys av (*inte*) mig emot:

(6:6) [_{PP} mig p [_{VP} emot ~~mig~~]]

I en del språk kongruensböjs adpositionen med sin rektion; se exemplen i (6:7):

- (6:7) a. ganddi hi (Walesiska)¹¹²
 med.3.sg.FEM henne
- b. sara bilet warai wəi-qaz ÷ y-a-s-aw-d (Abaza,¹¹³ O'Herin 2002: 219)
 jag biljett dig 2.sg.MASK-för hittade
 Jag hittade en biljett åt dig
- c. tien yli (Finska)
 väg över
 över vägen

I dessa språk ser det ut som om p har EPP på sitt icke evaluerade ϕ -drag ($-\phi^{EPP}$), som matchas mot ϕ -dragen i adpositionens kongruensböjning (jfr diskussionen av noll-subjekt språk som arabiska, italienska och spanska, se 4.3.3, ex. (4:11)). EPP framtvingar flyttning av roten med dess böjning till p. I postpositionsspråk som abaza (6:7b) och finska (6:7c) är det troligt att p dessutom har ett kantdrag som tvingar rektionen att flytta till Spec-pP.

Innan jag går vidare ska vi se om det finns skäl att tro att prepositionsfrasen rymmer projektioner ovanför pP, liknande TP och CP i verbets utvidgade projektion. Den enda möjligheten att utvidga en prepositionsfras verkar vara att förse den med adverbiella bestämningar, se Teleman et al. (1999, III: 659ff). Exempelen i (6:8) är hämtade härifrån:

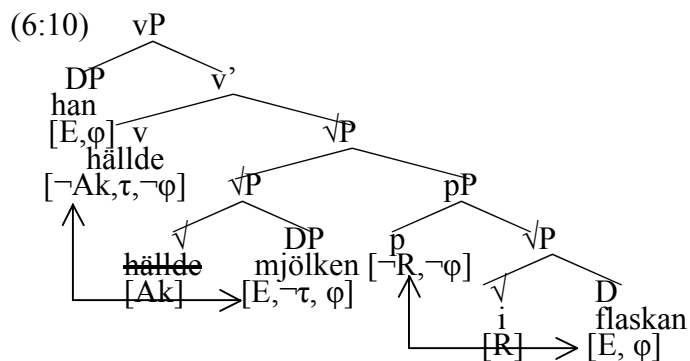
- (6:8) a. långt utanför staden
 b. två dagar före avresan
 c. mitt framför henne
 d. rakt igenom folkhopen
 e. Också med flyg kan man ta sig dit.

Om man räknar med att dessa adverbial är adjungerade till pP skulle det inte finnas behov av några utvidgade projektioner i prepositionsfrasen.

Vi ska nu utifrån (6:9) se hur en prepositionsfras kan fogas in i argumentstrukturen.

(6:9) Han hällde mjölken i flaskan.

Exemplet i (6:9) innehåller det transitiva verbet *hälla*, som här används på samma sätt som *lasta* i exempel (5:81b) i förra kapitlet, *Han lastade hö på vagnen*. Denna mening har strukturen (5:84b). I (6:10) visar jag hur strukturen ter sig när pPn i (6:9) adjungeras till rotfrasen:

¹¹² Kongruensböjningen förekommer endast när rektionen är ett pronomen, inte när den är en lexikal DP.

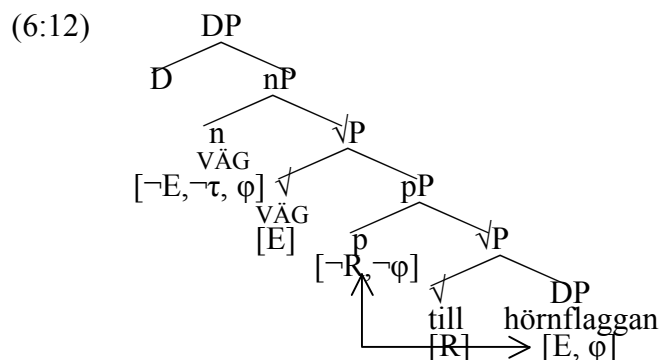
¹¹³ Abaza är ett kaukasiskt språk med omkring 45.000 talare.

När prepositionens rektion som här utgörs av en behållare av något slag (d.v.s. här *flaskan*) ligger det nära till hands att tro att denna DP också är försedd med ett icke evaluerat τ -drag, så att fylldet av behållaren mäter aktionens inre tid. Jag har inte beaktat denna möjlighet i mina analyser här, eftersom det är oklart för mig om en behållare i en prepositionsfras verkligen mäter aktionens inre tid. Om den gör det borde ett exempel som *Han hällde mjölk i glaset på 5 sekunder* med betydelsen att han fyllde glaset på 5 sekunder vara välformat, men så är det inte. Däremot kan vi säga *Han hällde mjölk i glaset i 5 sekunder* och *Han hällde tre deciliter mjölk i glaset på två sekunder*, vilket visar att objektet mäter aktionens inre tid, så som framgår av analysen i (6:10). Att glaset ändå på något sätt begränsar mängden mjölk som kan hållas är snarare pragmatiskt än grammatiskt betingat.

En prepositionsfras som mer direkt mäter aktionen har vi i (6:11):

(6:11) Han rullade bollen till hörnflaggan.

Denna mening analyserades i kapitel 5 som en variant av (5:11d): prepositionsfrasen *till hörnflaggan* markerar slutet på en osynlig väg. En sådan DP kan ges analysen i (6:12):

Lägg märke till att det som förflyttar sig i, d.v.s. *mjölken* i (6:10) och *bollen* i (6:11) har olika tematiska roller: *mjölken* en väggroll med $\neg\tau$ ¹¹⁴ och *bollen* en materialitetsroll, d.v.s. *mjölken* men inte *bollen* mäter aktionens inre tid. Vi såg ovan i diskussionen av (6:10) att meningens aktionsart påverkas av om objektet refererar till bestämd eller obestämd mängd mjölk. I exempel av typen (6:11) är det i stället vägens avgränsning som bestämmer aktionsarten: *Han rullade bollen mot hörnflaggan i tio sekunder* resp. *Han rullade bollen till hörnflaggan på tio sekunder*.

6.3. Verbpartiklar

Det finns flera olika förslag i litteraturen till hur verbpartiklar ska integreras i den syntaktiska strukturen, men inget har hittills blivit allmänt accepterat. Bland de mer inflytelserika analyserna idag finns Ramchand & Svenonius (2002) som argumenterar för att verbpartikeln är huvud i en smäsats. Jag kommer här att föreslå en mer minimalistisk analys, där partikeln ses som en rot som inte kan projicera, och därför måste förbindas med en rot som kan projicera.

Många prepositioner kan användas som verbpartiklar. Det är endast betoningen som visar att *om* är preposition i (6:13a) men partikel i (6:13b). Exemplet (6:13c) visar att *preposition + DP* kan flytta som en helhet till fundamentet, medan (6:13d) visar att detta inte är möjligt för *partikel + DP*. Exempelen i (6:13e,f) visar att passivering går bra när vi har partikel, men dåligt när vi har preposition; märk att pseudopassiv, typen *Skandalen skrattades åt*, se (5:107), inte går särskilt bra i det här fallet. Slutligen visar exemplen i (6:13g,h) att partikeln gärna in-

¹¹⁴ I engelskspråkig litteratur talas ibland om ”incremental theme” eller ”decremental theme” för denna typ av teman som tillväxer (i glaset) eller avtar (i den behållare som mjölken hålls ifrån). Det är denna tillväxande/avtagande egenskap som gör det möjligt för denna typ av argument att mäta handlingens inre tid.

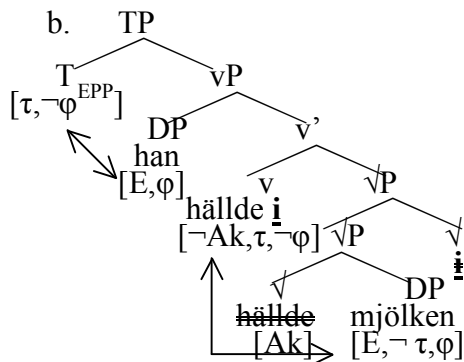
korporeras i ett perfekt particip, d.v.s. bildar fast sammansättning med participet, medan prepositionen inte inkorporeras. Exempelen (6:13i,j) visar att rektionen inte kan skiljas från prepositionen genom att flytta till ett slutannex,¹¹⁵ medan detta marginellt är möjligt för förbindelsen partikel + DP. Slutligen visar (6:13k) att en partikel inte kan användas självständigt tillsammans med en DP: vi måste i sådana fall skjuta in en preposition.

- (6:13) a. Han läste om den boken i DN. b. Han läste OM den boken flera gånger.
 c. Om den boken läste han i DN d. *OM den boken läste han flera gånger.
 e. Boken fick läsas OM tre gånger. f. *Boken fick läsas om i DN.
 g. *Boken blev omläst i DN. Boken blev läst om i DN.
 h. Boken blev OMLäst flera gånger. ??Boken blev läst OM flera gånger.
 i. *Vi måste bo i för ögonblicket en liten lägenhet i staden.
 j. ?Vi måste hålla i med det samma tre bägare med mjölk.
 k. *AV grenen! AV med grenen! *UT domaren! UT med domaren!

Även om samma ord ofta kan vara antingen preposition eller verbpartikel, så finns det inte något 'ett till ett förhållande' mellan dessa ordklasser. Vissa verbpartiklar kan inte vara prepositioner; hit hör t.ex. riktningadverben *in, ut, upp, ned, fram, bort, hem*. Å andra sidan kan vissa prepositioner inte vara partikel, som t.ex. *hos* och *beträffande*.

Jag kommer här att föreslå att verbalpartiklar analyseras som rötter utan egen struktur, d.v.s. utan möjlighet att själva projicera. Även om jag inte diskuterar det närmare här, räknar jag med att denna analys inte bara fungerar för de prepositionslika partiklarna utan också för adjektivlika som *gå sönder* och substantivlika som *sparka boll*. I avsaknad av egen struktur måste partikeln knytas till en rot med projiceringspotential. Exemplet i (6:14a), där fet understrykning markerar tryck, får analysen i (6:14b); jfr (6:10) ovan.

- (6:14) a. Han hällde i mjölken.

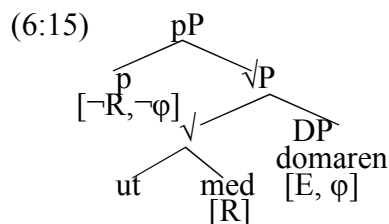
Lägg märke till att bestämd/obestämd kvantitet av mjölk mäter aktionens inre tid: *Han hällde i mjölken på tio sekunder* men *Han hällde i mjölk i fyra sekunder*.

Eftersom objektet kommer efter partikeln i svenskan (*han hällde i mjölken*) måste det vara så att partikelroten flyttar till närmast högre huvud, d.v.s. v, dit också verbroten flyttar. I danskan, där partikeln alltid kommer efter objektet, stannar partikeln kvar adjungerad till roten. I norskan, engelskan och flera andra språk, där båda ordföljderna är möjliga, kan partikeln uttalas antingen i v eller där den först förbinds med strukturen.

Den här föreslagna analysen kan förklara de flesta av de skillnader mellan prepositioner och partiklar som exemplifierades i (6:13). Analysen förklarar omedelbart varför en prepositionsfras kan flyttas till fundamentet (6:13c), men inte en partikel (med eller utan DP; 6:13d): prepositionsfrasen, men inte partikel+DP, utgör en egen fras. Analysen förklarar också varför partikeln inte kan stå självständigt med en DP, som i (6:13i): för att en DP ska kunna fogas till roten måste denna projicera. Däremot kan vi förbinda partikeln med en pP, som visas av ex.

¹¹⁵ Dessa exempel är hämtade från Svenonius (2003).

Av med grenen! Ut med domaren! där partikeln har knutits till prepositionsroten som i (6:15):¹¹⁶

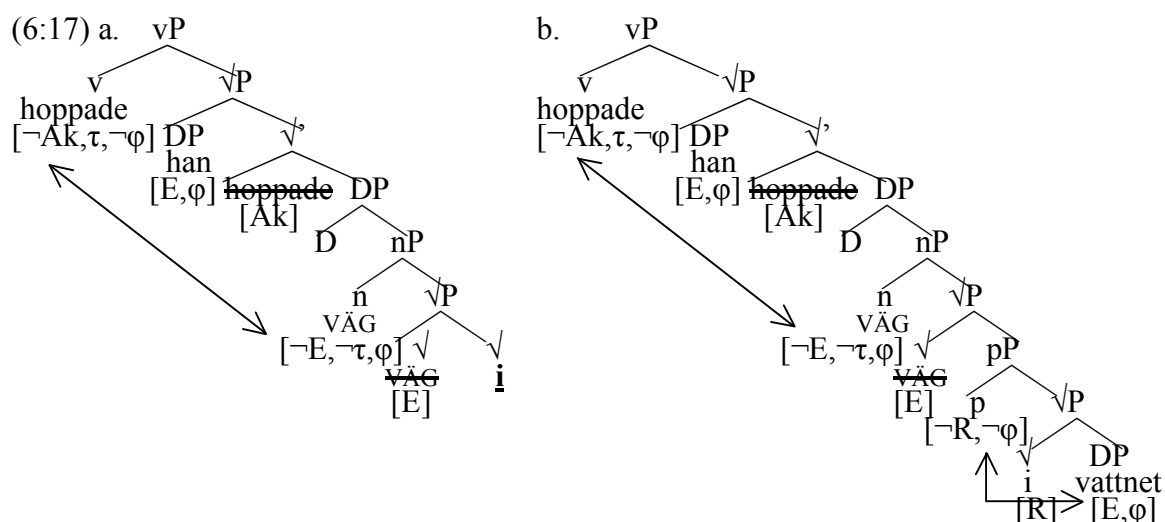

Den här föreslagna analysen förklarar också varför passivering går bättre vid partikel än vid preposition: partikeln paratiserar på verbet och påverkar strukturen endast minimalt, medan prepositionsfrasen sannolikt är en egen fas (se avsnitt 2.5 i kapitel 2) och rektionen därför endast i specifika situationer kan promoveras, som vid pseudopassiv. Fasbegreppet ligger troligen också bakom svårigheten med att flytta prepositionens rektion till ett slutannex (6:13i), medan ingen fas är inblandad i partikelfallet (6:13j).¹¹⁷ Att partikeln kan inkorporera i perfekt participen är också i linje med den föreslagna analysen: det som saknas här är en förklaring till varför det just är vid particip vi finner inkorporering, och inte vid andra verbformer.

Jag ska avsluta detta avsnitt med att jämföra analyserna av tre meningar med *i*:

- (6:16) a. Han hoppade *i*. (partikel)
 b. Han hoppade *i* vattnet. (preposition)¹¹⁸
 c. Han hoppade i vattnet. (preposition)

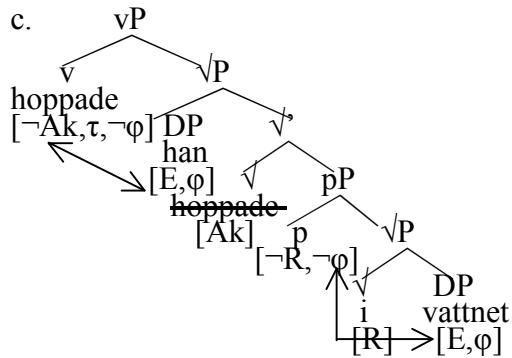
I (6:16a,b) är verbet *hoppade* ergativlöst (avsnitt 5.4.3.), och har struktur (5:11g). I a-exemplet markerar partikeln *i* slutet på den VÄG som är det underförstådda argumentet i rotens komplement. I b-exemplet markeras VÄG-slutet av en prepositionsfras *i vattnet*. Prepositionen är här betonad till skillnad från vad fallet är i (6:16c), där PPn inte avgränsar utan endast anger den plats där hoppandet sker; det finns således inget VÄG-argument i detta fall, och den underliggande strukturen svarar mot (5:12e), se (6:17c). Endast matchningen av v:s och p:s icke evaluerade φ-drag är illustrerade med dubbelriktade pilar i exemplen.

¹¹⁶ En eventuell svaghet med den här analysen är att den inte verkar tillåta uttryck som *Ut för helvete med domaren*, där partikeln inte direkt följs av prepositionen.

¹¹⁷ Många språk, dock inte svenska och engelska, har svårt att stranda prepositionen, d.v.s. flytta rektionen till fundamentet (eller motsvarande), som i *Vad åt han med?*, *Vem tänker han på?* *Kakan ville han gärna ha en bit av.*

¹¹⁸ Se resonemanget nedan. I traditionell svensk grammatik skulle *i* här p.g.a. sin betoning klassas som partikel.

Svenonius (2003) påpekar att det finns data som stöder en analys som den i (6:17b), nämligen det faktum att *i vattnet* kan flytta till fundamentet just vid riktningssuttryck som i det här aktuella fallet.

(6:18) I vattnet hoppade han med ett förtjust skrik.

Om analysen är riktig har vi här ett fall där betoningen inte entydigt avgör om ett ord är partikel eller preposition.

6.4. Substantiv

6.4.1. Inledning

Ett substantiv bildas genom att en rotfras med det icke evaluerade särdraget E för entitet förbinds med ordklassmarkören n, som har ett icke evaluerat E-drag. I det här avsnittet ska jag först diskutera n:s egenskaper närmare (6.4.2.), och därefter i 6.4.3. undersöka de funktionella kategorierna i substantivfrasen, d.v.s. numerus (NumP) och bestämdhet (DP). Liket verbet har substantivet således en tredelad struktur: en del som vätter ut mot kontexten (DP, jfr CP), en mer grammatisk del (NumP, jfr TP), och en lexikal del (nP, jfr vP). Ett särskilt avsnitt ägnas åt genitivattributet, medan diskussionen om adjektivattribut får anstå till diskussionen av adjektivfrasens uppbyggnad i 6.5.2.

Som ett argument i satsen har DP med ett fåtal undantag åtminstone dragen [E, φ]. Draget E tillförs DPn genom roten. Draget φ, som är en samlingsbeteckning för dragen person, numerus och genus, har sin plats i D som en följd av substantivfrasens tredelning. Genus är en egenskap hos n, numerus en egenskap hos Num, och person, som jag ser som en precisering av draget bestämdhet, är en egenskap hos D. Att DP har ett evaluerat φ-drag beror således dels på en intern egenskap hos D, dels på att DP dominerar NumP och nP.

6.4.2. Substantivets ordklassmarkör n

I kapitel 2 introducerade jag substantivets ordklassmarkör n, och gav i (2:5) några exempel på olika substantiv som är bildade till samma rot som verbet *skriva*. Substantivet kan bara ta ett DP-argument, och detta måste ha genitivt kasus och placeras framför det substantiviska huvudordet (*Pojkens byxor*, inte **Byxor pojkens*); dialektalt och i andra språk kan vi också finna genitiven efter huvudordet, som i *far min*. Det faktum att substantivet aldrig obligatoriskt verkar fordra ett DP-argument gör det plausibelt att anta att ordklassmarkören n saknar icke evaluerade särdrag, fränsett det ovan nämnda icke evaluerade draget E. Jag ska här föreslå att n

har draguppsättningen $[-E, \gamma]$, där γ (grekiska bokstaven *gamma*) betecknar genusdraget.¹¹⁹ Här ska vi se hur denna draguppsättning är kompatibel med olika rottyper.¹²⁰

Verben i (6:19) och substantiven i (6:20) är bildade till roten *dö*:

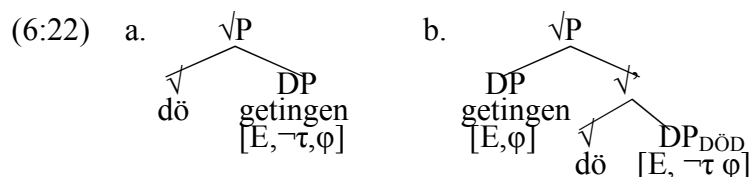
- (6:19) a. Han dödade getingen.
 b. Getingen dödades.
 c. Getingen dog.
- (6:20) a. hans dödande av getingen
 b. getingens dödande
 c. getingens död

Två olika argumentstrukturer verkar vara aktuella här. I den agentiella tolkningen (a- och b-exemplen) fungerar *getingen* som mätare av aktionens inre tid, vilket framgår av valet av durationsadverbial i (6:21).

- (6:21) a. Han dödade getingarna på tre minuter.
 b. Han dödade getingar i fem timmar.
 c. hans dödande av getingarna på tre minuter
 d. hans dödande av getingar i fem timmar

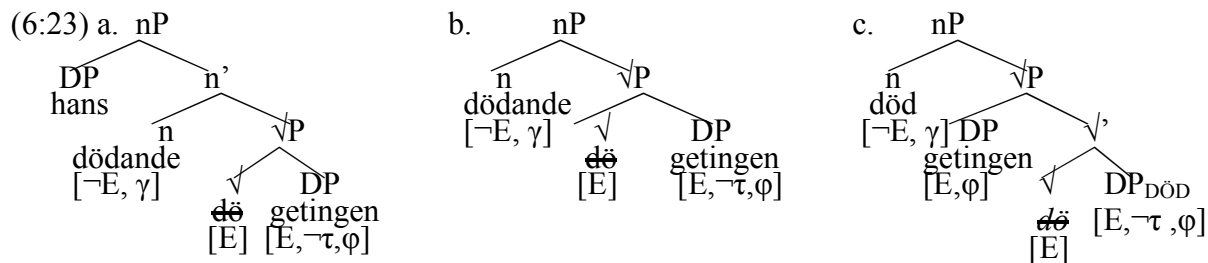
I detta fall kan vi inte utvidga strukturen med ett led som liknar innehållsobjekt. Detta är däremot möjligt i (6:19c): *Getingen dog en plågsam död*. I (6:20c) svarar detta mot *getingens plågsamma död*, d.v.s. själva innehållsobjektet har ingen motsvarighet i substantivfallet.

De två aktuella rotfraserna presenteras i (6:22):

Båda strukturerna kan utmärkt väl förbindas med *v*, vars särdrag $[-Ak, \tau, -\phi]$ matchar med dragen i *getingen* i (6:22a) och med det potentiellt osynliga DP_{DÖD} i (6:22b). I fallet (6:22a) får vi två varianter. Den ena av dessa (*Han dödade getingen*) har en utsatt Agent i Spec-vP och är identisk med strukturen (5:11b) i kapitel 5. I den andra varianten (*Getingen dog*) saknas en utsatt Agent i Spec-vP, och vi får en struktur som svarar mot (5:11g).

När vi förbinder rotfraserna i (6:22) med *n* får vi följande strukturer, där den agentiella genitiven i (6:20a) placeras i Spec-nP. Lägg märke till att jag antar att nominalt *-ande* är förstförbundet i *n*; se Thurén (2008) för ett annat analysförslag.

¹¹⁹ Om denna analys är riktig är genus inte i första hand en egenskap hos substantivroten, utan hos ordklassen substantiv.

¹²⁰ Analysen här är otillräcklig. Genom att anta att *n* saknar icke evaluerade särdrag kan jag förklara varför det inte obligatoriskt måste finnas en DP i rotfrasen, så som det måste vid verben och prepositionerna. Däremot kan jag inte förklara varför substantivet aldrig kan ta ett DP-argument utan att detta står i genitiv eller ingår i en prepositionsfras.

Liksom för verbet antar jag att roten flyttar till ordklassmarkören. Att genitiverna i b- och c-fallen hamnar framför n kan bero på ett EPP-drag eller kantdrag högre upp i strukturen.

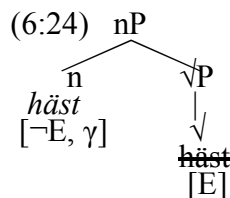
Vi ser omedelbart att inget av exemplen i (6:23) kan beräknas: det finns inget hos n som kan matcha det icke evaluerade τ -draget i *getingen* respektive $DP_{DÖD}$. Eftersom (6:23a) måste utvidgas med prepositionen *av* (*hans dödande av getingen*) och (6:23b,c) måste ha *getingen* i genitiv (*getingens dödande*, *getingens död* verkar det rimligt att anta att prepositionen resp. kasusmarkeringen innehåller evaluerade τ -drag som kan matcha de icke evaluerade τ -dragen. I (6:23c) kan förekomsten av draget $\neg\tau$ ifrågasättas: substantivet *död* är ingen process och borde därför sakna intern tid. *Getingen dog* och *getingens död* har således inte identiska rotfraser.¹²¹

Till skillnad från verbet kan substantivet utmärkt väl kombineras med en rotfras som saknar argument. Substantiv som tar argument, likt de vi sett på hittills, utgör en minoritet, vanligen bildade till en rot som också förekommer knuten till v. I följande text, hämtad från Teleman 1983:7), finns 18 substantiv (i kursiv) som är bildade till en rot utan argument, och 12 substantiv (i fet stil) som är bildade till en rot med (potentiellt) argument:

Språk är normalt osynligt. När *människor* undantagsvis får syn på *språket*, talar de ofta om *språket* som något utvärtes, som om *språket* bara vore *ord* på *papper*.

Men *språket* är ju framför allt något som finns eller som händer inuti *huvudena* på oss. En *människa* som sover har ett *språk*, det ligger lagrat i hennes *minne* färdigt att användas när hon har **bruk** för det. Och när vi talar eller skriver, så är *ljudvägorna* i *luften* eller **tecknen** på *papperet* bara **avtryck** av ett invecklat **skeende** i *huvudet* på den **talande** eller den **skrivande**. Likadant när vi läser och lyssnar. Med **hjälp** av det *språk* och den **erfarenhet** vi har bearbetar vi **synintrycken** av **skriften** eller **hörselintrycken** av **talet** för att begripa vad som är *meningen*.

Analysen av ett substantiv bildat till en argumentlös rotfras är trivial:

6.4.3. Substantivets funktionella kategorier

6.4.3.1. Inledning

Liksom i verbets utvidgade projektion kommer jag att för substantivets del, bl.a. på basis av böjningsmorfologin i substantivfrasen, räkna med två funktionella kategorier ovanför nP, en som har med numerus att göra (NumP) och en som har med bestämdhet att göra (DP). Dessa två kategorier får var sitt underavsnitt.

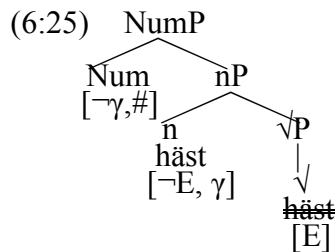
6.4.3.2. Numerus

Förekomsten av en funktionell kategori Numerus i substantivets utvidgade projektion signaleras av att substantiv böjs med avseende på numerus: *häst* – *hästar*, *katt* – *katter*, *ros* – *rosor*, *bi* – *bin*. Denna böjning antyder att substantivet bär på ett evaluerat numerussärdrag som introduceras i en särskild funktionell kategori, Num. Om vi antar att Num har dragen $[\neg\gamma, \#]$,¹²²

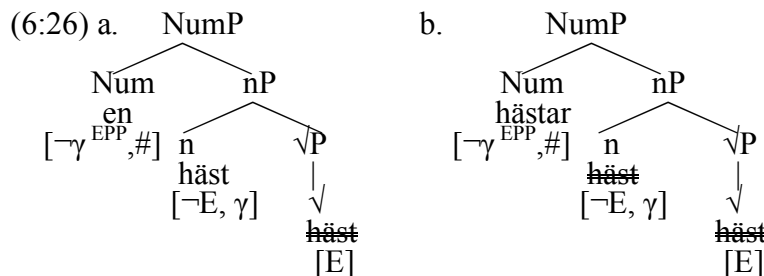
¹²¹ I avsnittet om prepositioner har jag kortfattat nämnt möjligheten att åtminstone vissa prepositioner kan innehålla ett evaluerat τ -drag i sin särdragsuppsättning. Den här skisserade analysen är emellertid otillräcklig: den förklarar inte varför preposition eller genitiv behövs i det fall ett DP-argument endast har dragen $[E, \emptyset]$. Satsvärda argument som enligt vad vi såg i kapitel 5 endast har särdraget E, är däremot möjliga som argument, se exempel som *beslutet att höja skatten*, *uppfattningen att byborna var opålitliga* etc.

¹²² γ står för genus, se ovan.

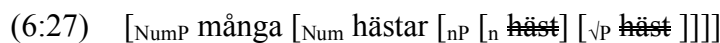
där # är numerus, kan vi beskriva det faktum att numerus i de mänskliga språken förbinds med nP. Analysen av substantivet *häst* ser då ut på följande sätt:

Svenskan har liksom många andra språk en obestämd artikel som bara används i singularis, och som morfologiskt är identisk med räkneordet *en/ett*. Det ligger därför nära till hands att tro att den obestämda artikeln förstförbinds i Num-huvudet. En möjlig analys är att artikeln synliggör ett EPP-drag i Num, som är knutet till det icke evaluerade genusdraget ($[-\gamma^{EPP}, \#]$). I pluralis, där artikel saknas, är det ledet i n som återförbinds i Num. Med denna analys ser strukturerna för *en häst* resp. *hästar* ut som i (6:26):

En substantivfras kan innehålla en mer eller mindre precis uppgift om hur mycket eller hur många av det beskrivna som avses: *tre hästar*, *många hästar*, *få hästar*, *alla hästarna* etc. En möjlig plats för sådana kvantitetsattribut är i Spec-NumP; i analysen kommer jag att anta att kvantitetsattributet är förstförbundet på denna plats. Nominalfrasen *många hästar* skulle då få följande struktur

Inte alla kvantitetsattribut står i Spec-NumP, som visas av sekvenser som *alla dessa bilar*. Eftersom demonstrativer som *dessa* verkar stå i DP-domänen, se nedan, kan *alla* i det här fallet inte gärna vara i Spec-NumP. I ett fall som detta kan man analysera *alla* som adjungerat till DP.

6.4.3.3. Bestämmdhet

Som jag konstaterade i inledningen till substantivavsnittet är substantivets utvidgade projektion tredelad, liksom verbets, och på samma sätt som i verbfallet svarar denna tredelning mot en kontextanknytande del, en grammatisk del, och en innehållsdel. Den kontextanknytande delen har i första hand med bestämdhet att göra, och bestämdhet är också en böjningskategori för substantivet i svenskan. Det grammatiska särdraget **bestämmdhet** kommer jag att symbolisera som σ (sigma för *species*, den latinska beteckningen på kategorin bestämdhet). Närvaron av bestämdhetsdraget σ visar att oppositionen bestämd-obestämd är aktuell. Bestämdhet är som jag konstaterade ovan ett av de drag som sammanfattas under benämningen ϕ -drag.

Den funktionella kategorin som introducerar bestämdheten i substantivets utvidgade projektion känner vi redan som D. Om vi antar att D har dragen $[-\#, \sigma]$ garanterar vi att D måste förbindas med NumP för att kunna matcha och eliminera sitt icke evaluerade numerusdrag mot det evaluerade numerusdraget i Num.

DP har flera likheter med CP, den kontextanknytande delen av satsen. Finitdraget i C förankrar satsen i tid och rum, varför det blir möjligt att identifiera och referera till den aktion som yttrandet avser. På liknande sätt fungerar D. Bestämmdhetsdraget i D förankrar DP i diskursen och gör att talaren och lyssnaren är (eller tror sig vara) överens om hur en substantivfras refererar. Som vi kommer att se är det också förekomsten av DP som gör att en substantivfras kan fungera som subjekt, objekt eller prepositionsrektion, analogt med att en satsstruktur med CP kan fungera självständigt (huvudsats) eller som satsdel (bisats).

Närvaron av DP signaleras i svenskan bl.a. av den bestämda efterställda artikeln, av den framförställda obestämda artikeln, eller av genitivattributet. I obestämd pluralis saknas en särskild markör för bestämdhet. Frånvaron av DP syns tydligast i singularis. Ett naket substantiv i singularis kan vanligen inte användas som subjekt, objekt eller prepositionsrektion, det uttrycker med andra ord inte bestämdhet:

- (6:28) a. *Journalist intervjuade bankrånaren. (möjligt som rubrik)
 Jfr: En journalist/Journalisten intervjuade bankrånaren.
 b. *Han tänkte på hustru. Jfr: Han tänkte på hustrun / sin hustru.
 c. *Elsa kysste lärare. Jfr: Elsa kysste en lärare.

När en substantivfras inte fungerar som argument är den för det mesta predikatsfylld eller partikel. Partikeln är som vi såg i avsnitt 6.3. en icke projicerande rot som parasitiskt är adjungerad till en projicerande rot, som i (6:29c). Använd som predikatsfylld kan en substantivfras böjas i numerus, och bör således utgöra en NumP (6:29a,b):

- (6:29) a. De är terrorister.
 b. Han är lärare.
 c. Han tände eld på huset.

Eftersom predikativt använda substantivfraser varken innehåller bestämd eller obestämd artikel saknar de sannolikt DP.¹²³ Som NumP kan de dock innehålla *en*. Att detta *en* är något annat än den obestämda artikeln kan vi se av att det också har en plural form, *ena*; se Delsing (1993).

- (6:30) a. Lisa är en idiot.
 b. Kalle och Lisa är ena riktiga idioter.

Vi ska nu se närmare på den funktionella projektionen D, med särdragen [-#,σ]. En fråga är om det icke evalerade numerusdraget kan vara försett med EPP: närvaron av bestämdhet (d.v.s. distinktionen bestämd-obestämd form) skulle då signaleras fonologiskt. Det faktum att en DP normalt bara innehåller en markör för bestämd och obestämd form skulle kunna vara ett argument för att D har draget $\neg\#^{EPP}$; jfr satsen, där finitheten vanligen bara uttrycks med hjälp av en markör (som i normalfallet p.g.a. ett EPP-drag tvingas att stå i C). Strukturerna för *en häst*, *hästarna*, *hästen* och *denna häst* skulle då se ut som skisseras i (6:31):

- (6:31) a. [DP [D en] [NumP ~~en~~ [nP häst]]]
 b. [DP [D hästarna] [NumP ~~hästarna~~ [nP ~~hästarna~~]]]
 c. [DP [D hästen] [NumP ~~hästen~~ [nP ~~hästen~~]]]
 d. [DP [D denna] [NumP häst [nP ~~häst~~]]]

¹²³ Identifierande predikativ kan förekomma i bestämd form, se Teleman et al. (1999. III:362):

(i) Jag är den nye läraren här.
 (ii) Det här är min fru.

Hur bestämdhet uttrycks när DPn innehåller ett genitivattribut ska vi se på i nästa delavsnitt. Jag sparar också analysen av DPn med adjektivattribut till senare, men visar i (6:32) utan att gå in i detalj hur en DP som *den bruna hästen* kan analyseras; se diskussionen runt (6:43).

(6:32) [DP den [NumP bruna [_{AP} ~~bruna~~ [_{NP} ~~hästen~~]]]

I vissa fall verkar också Spec-DP utnyttjas, som i *alla de bruna hästarna*, se ovan.

6.4.4.4. Genitivattribut

Svenskans genitivattribut står alltid före huvudordet, som saknar efterställd artikel, se (6:33a,b). Dialektalt kan genitivattributet också placeras efter huvudordet (6:33c); normalt står substantivet då i bestämd form.

- (6:33) a. hans bil, Johans hus, den gamla stadens kyrkor
 b. *hans bilen, *Johans huset
 c. bilen hans, huset Johans

Isländskan har också *bíll Jons* 'Jons bil' med artikellös form på substantivet.

I kasusspråk, som t.ex. modern isländska och fornsvenska, är genitiven en böjningsform av substantivet. Så är det inte i modern svenska, där genitivet normalt knyts till en hel fras. Man talar i svensk grammatisk tradition om **gruppgenitiv** i sådana fall. Det heter således i tal och ledigt skriftspråk *mannen på gatans åsikter*, inte *mannens på gatan åsikter*, se Språkriktighetsboken (2005:53ff.). Ett par andra autentiska exempel, från Wellander (1959, s.182 f.): *Detta kan inte ha varit den som skrivit kursplanernas mening. Flera av de närvarandes önskan. Det är en herre som kom igår's rum*. Vanligast är dock att man i tal undviker tunga genitivattribut och i stället gör olika slags omskrivningar: *åsikterna hos mannen på gatan* o.s.v.

Eftersom genitivändelsen i modern svenska läggs till en fras och inte ett substantiv kan genitiven i lexikon behandlas som ett postpositionsliknande led. Till skillnad från andra postpositioner i svenskan kan genitiven dock inte uttalas självständigt utan måste knytas till en DP. Ett oberoende stöd för en sådan analys är förekomsten av s.k. **garpegenitiv** i norskan:¹²⁴ *Per sin bil* 'Pers bil'. Den fristående possessiva reflexiven har samma funktion som gruppgenitivs i svenskan.

Förekomsten av gruppgenitiv i en DP signalerar att denna DP uttrycker bestämd form, trots att substantivet inte böjs för bestämdhet: det är t.ex. inte möjligt att använda en genitivförsedd DP som egentligt subjekt:

(6:34) *Det satt Hanssons katt på trappan. Jfr: Det satt en katt på trappan.

Detta tyder på att genitiv-s är en markör för ett evaluerat bestämdhetsdrag, σ , och att en genitivisk DP i Spec-DP kan eliminera EPP. Analysen liknar den vi har när en subjekts-DP i eliminerar EPP hos det icke evaluerade finitdraget i C i subjunktionslösa bisatser, se avsnitt 3.4.3. Att genitiven eliminerar EPP borde bara vara möjligt om den också har ett numerusdrag (det är ju det icke evaluerade numerusdraget i D som bär EPP), vilket förefaller troligt mot bakgrund av att den mot -s svarande possessiva reflexiven i norska garpegenitiv kongruensböjs i numerus med det substantiv som possessivfrasen bestämmer: *Per sin bil*, *Per sine biler*. Se Fiva (1987). Analysen av en DP som *Johans många bilar* skisseras i (6:35); jag har här inte tagit konkret ställning till hur DPn som är försedd med genitiv-s internt är strukturerad.

(6:35) [DP Johans D [NumP många [Num_bilar] [_{NP} ~~Johans~~ [_n ~~bilar~~] [_{VP} ~~bilar~~]]]]

¹²⁴ *Garpar* kallades i medeltidens Norge de tyskar som vistades vid Hansans kontor i Bergen. Att den här konstruktionen kallas garpegenitiv beror på att den medeltida lågtyska som garparna talade hade en liknande genitiv.

I (6:35) har vi en possessiv genitiv. Eftersom denna inte bär en tematisk roll i förhållande till roten, bör possessiven förbindas utanför rotfrasen. Den enda möjlighet som står till buds är då Spec-nP. Annorlunda förhåller det sig med en s.k. objektiv genitiv¹²⁵ som den vi har i *stadens erövring*: här uttrycker genitiven en roll i förhållande till roten, och är därför förbunden inuti rotfrasen. DPn *stadens erövring* får följande analys:

(6:36) [DP stadens D [NumP erövring] [nP [~~n erövring~~] [~~√P erövring stadens~~]]]]

En subjektiv genitiv¹²⁶ förbinds i Spec-nP om den har agentroll (rollfamilj A) (6:37a), i Spec-√P om den har en roll i rollfamilj B (6:37b):

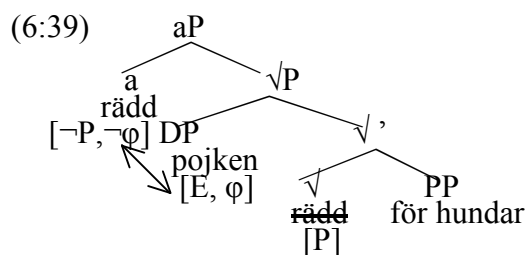
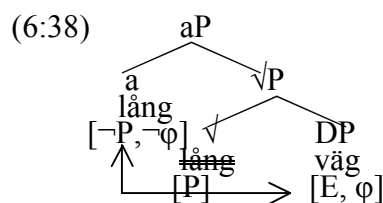
(6:37) a. [DP fiendens D [NumP erövring] [nP fiendens [~~n erövring~~] [~~√P erövring av staden~~]]]]
 b. [DP barnets D [NumP rädsla] [nP [~~n rädsla~~] [~~√P barnets rädsla för hundar~~]]]]

6.5. Adjektiv

6.5.1. Inledning

Ett adjektiv bildas genom att en adjektivisk ordklassmarkör *a* fogas till en rotfras. Adjektivet uttrycker prototypiskt en egenskap hos en DP, och bör därför ha ett evaluerat särdrag *P* för *property*. Den DP som adjektivet ger en egenskap ingår som en obligatorisk del i den rotfras som *a* förbinds med; likt *v* och *p* har *a* därför ett icke evaluerat \emptyset -drag. Vissa adjektiv kan dessutom ta ytterligare argument, som vanligen är PPn: *Han var galen i choklad*, *Pelle var avundsjuk på Lisa*. En handfull adjektiv i svenskan tar DP-komplement: *Svenskarna var överlägsna sina motståndare*, *Han var trogen sin hustru*.

Vi såg ovan i 5.4.3.2. att ett attributivt använt perfekt particip vanligen tar som sitt nominala huvudord ett led som svarar mot ett DP-argument i rotfrasens komplement. Tydligast ser man detta vid dubbelobjektsverb, där det nominala huvudordet kan svara mot det direkta objektet (rotkomplementet), inte det indirekta objektet (rotens specificerare): *Han erbjöd pojken ett jobb*; *det erbjudna jobbet*, **den erbjudne pojken*. I vissa fall verkar dock ett argument i rotfrasens specificerare kunna vara huvudord vid konstruktion med attributivt perfekt particip: verbet *skrämma* verkar ta en upplevare som objekt, vilket inte hindrar att participen kan ta det som motsvarar objekts-DPn som huvudord: *den skrämda pojken*. Använder vi samma resonemang för adjektiven kommer det obligatoriska argumentet vanligen att vara komplement till rotfrasen, som i *vägen var lång*. Däremot är *pojken* upplevare i *pojken var rädd för hundar* och kan då förväntas ha sin plats i rotfrasens specificerare. Dessa adjektivfraser får då följande analyser: i min analys räknar jag med att roten måste flytta till *a*.

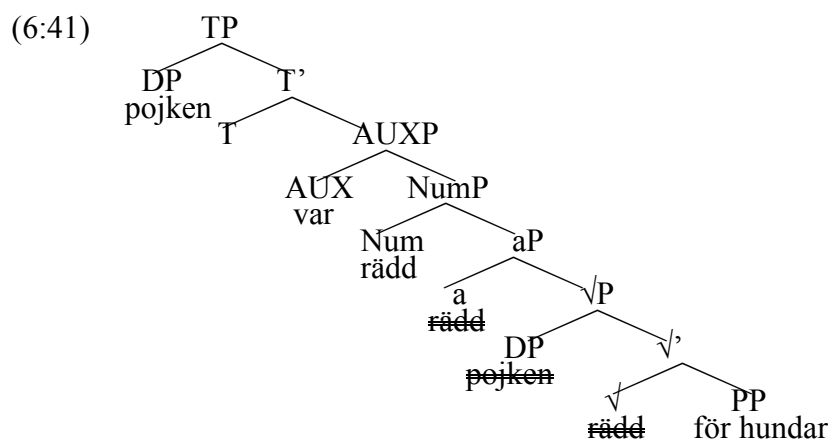
¹²⁵ Teleman et al. (1999, I:203) ger följande definition av **objektiv genitiv**: ”bundet possessivattribut som bestämning till nomen actionis där possessivattributet motsvarar objektet i en semantiskt korresponderande sats, t.ex. *bytets delning* (jfr *Man delade bytet*).”

¹²⁶ Teleman et al. (1999, I:227) ger följande definition av **subjektiv genitiv**: ”bundet possessivattribut som bestämning till nomen actionis eller qualitatis, där possessivattributet har samma semantiska roll som subjektet i en semantiskt motsvarande finit sats, t.ex. *barnets uppvaknande* (jfr *Barnet vaknade upp*), *barnets klokhed* (jfr *Barnet var klokt*).”

Det faktum att adjektiven kan kompareras antyder att det finns minst en funktionell projektion ovanför aP, en projektion som vi här kommer att jämställa med substantivfrasens NumP. Även om inte substantivet likt vissa adjektiv kan kompareras, delar substantiv och adjektiv möjligheten att modifieras med kvantifierare som kan antas ha sin plats i NumP: *mera vatten, mycket frukt; mera framfusig, mycket orolig*. Enligt den beskrivning jag gav i substantivavsnittet ovan är det förekomsten av ett icke evaluerat genusdrag hos Num som gör att Num kan förbindas med nP. Jag ska här hävda att också aP har ett evaluerat genusdrag: visserligen verkar adjektivets genusböjning i många fall vara beroende av substantivets, men det finns en del fall som skulle kunna tolkas så att adjektivet har ett evaluerat genusdrag. Hit hör till exempel kongruensbrott som *Stadsrådet var sjuk, Promenader är nyttigt*. Ett annat argument för att NumP har med komparation att göra är iakttagelsen att adjektivet i positiv kongruensböjs i numerus, men att detta inte är fallet i komparativ eller superlativ: *en stor häst / stora hästar*, men *en större häst / större hästar*, och *den största hästen / de största hästarna*. Enom att komparationen förläggs till Num finns ingen plats för kongruensböjning med avseende på numerus.

I predikativ användning förbinds adjektivfrasen med hjälpverbet *vara*, se diskussion i kapitel 4. En mening som (6:40) får således analysen i (6:41), här visad t.o.m. TP. För översiktens skull har jag utelämnat särdragen. Lagg märke till att *rädd* måste återförbindas i Num eftersom Num har ett icke evaluerat genusdrag.

(6:40) Pojken var rädd för hundar.

Likt substantiven projicerar alltså adjektiven till NumP i predikativ användning. Jfr exempel (6:29/30).

6.5.2. Adjektivattribut

Man kan urskilja tre slag av adjektivattribut: modifierande, tematiska och adverbiala. Exempel på varje typ ges i (6:42):

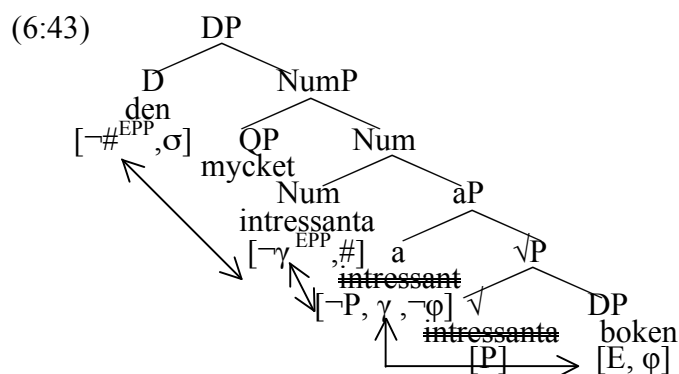
- (6:42)
a.	den gröna klänningen, de långa byxorna	(Modifierande)
b.	den ryska inmarschen i Tjetjenien	(Tematiskt)
c.	det ständiga bullret från fläktarna	(Adverbialt)

Tematiska och adverbiala adjektivattribut uppträder bara i samband med substantiv vars rötter också återfinns hos verb och adjektiv. Till skillnad från de modifierande adjektivattributen kan dessa inte kompareras (**den mer ryska inmarschen, *det ständigare bullret*), inte heller kan de stå predikativt (**Inmarschen var rysk, *Bullret var ständigt*). Detta skulle eventuellt kunna tyda på att tematiska och adverbiala adjektiv saknar NumP i sin utvidgade projektion –

i predikativ användning projicerar som vi såg ovan adjektivet till NumP. Jag ska i fortsättningen endast diskutera modifierande adjektivattribut.

Det finns i princip två olika sätt att analysera adjektivattribut: antingen är attributet en adjektivfras som är adjungerad inom substantivfrasens utvidgade projektion, eller också är adjektivfrasen en del av substantivets utvidgade projektion. Sedan Abney (1987) har det stått klart att den senare hypotesen har en hel del som talar för sig. I den första större genomgången av den svenska nominalfrasens struktur föreslår Delsing (1993) en variant på detta tema, och det samma gäller Julien (2005) i det senaste större arbetet om skandinavisk nominalfrasstruktur.

En självklar förutsättning för varje beskrivning av modifierande adjektivattribut är att den utvidgade adjektivfrasen i detta fall inte kan ha en helt annan struktur än den som gäller när adjektivet används predikativt. Eftersom adjektivet dessutom kongruensböjs med huvudordet finns det skäl att hålla fast vid en analys där adjektivfrasen byggs in i substantivfrasen och delar funktionella projektioner med denna: genom att Num som vi såg ovan både kan förbindas med aP och nP öppnas en möjlighet för en sådan analys, och förekomsten av NumP möjliggör vidare att D kan förbindas med strukturen. I en predikativ konstruktion, *Boken är intressant*, är det ϕ -dragen hos DPn *boken* som matchas mot satsens v och T. I motsvarande substantivfras *den intressanta boken* finns det varken v eller T, men ϕ -dragen hos *boken*, med undantag av genus, se ovan, matchas mot a. Insatt i ett satssammanhang är det hela DPn *den intressanta boken* som matchar sina drag mot v och T. Vi får följande analys av frasen *den mycket intressanta boken*:

I (6:43) har jag exemplifierat med ett adjektiv som bara tar ett argument.¹²⁷ Om adjektivet tar ytterligare argument placeras dessa före det attributivt använda adjektivet, som i ex. *den för hundar räddade pojken*, jfr den predikativa användningen som jag analyserade i (6:41) ovan. Om man utvidgar strukturen med ett kvantitetsadverbial placeras detta efter PPn, vilket tyder på att PPn flyttat ut ur rotfrasen och adjungerat till NumP. Analysen av *den för hundar mycket räddade pojken* skisseras i (6:44):

(6:44) [DP den [NumP för hundar [NumP mycket [Num räddade [aP räddade [vP pojken [v räddade] för hundar]]]]]]

Adjektivets fristående artikel har analyserats som huvud i D. Ett stöd för detta är att denna artikel kan föregås av andra artikelattribut, som t.ex. demonstrativa pronomen: *dessa de sista entusiasterna*. Demonstrativerna har sin plats i Spec-DP. Märk att när den fristående artikeln saknas kan adjektivet, som är böjt för bestämdhet, återförbindas i D och eliminera det icke evaluerade numerusdraget med dess EPP: *sista chansen*, *Vita Huset*.

Det finns flera oberoende stöd för en analys av modifierande adjektivattribut som den i (6:43). Ett stöd är att denna analys är direkt kompatibel med det faktum att adjektiven kan an-

¹²⁷ Det är oklart hur analysen ser ut av fall med mer än ett attributivt adjektiv, som i *en kall bitter öl*, *en lång het sommar*.

vändas självständigt som satsdel i exempel av typen *de gamla, de kloka, de bästa, en skellig, handikappade*. I sådana fall är DPn i rotkomplementet osynlig (det måste finnas där för att a ska kunna matcha sitt icke evaluerade ϕ -drag). I andra språk måste komplementet vara utsatt. Engelskans motsvarigheter har t.ex. *one: the old ones, the best ones* o.s.v.

Ett andra stöd är morfologiskt: adjektivet böjs för bestämdhet i attributiv användning, men inte i predikativ, vilket visar att DP bara är tillgängligt i det attributiva fallet:

- (6:45) a. en sjuk hund, den sjuka hunden
b. Hunden / En hund är sjuk.

Ett tredje stöd för analysen utgör adjektiv som är utbyggda med bestämning innehållande en reflexiv, som i exemplen i (6:46):

- (6:46) a. den sin motståndare totalt överlägsne boxaren
b. en sin make trogen hustru
c. den för sin skugga räddade mannen

Ett reflexivt pronomen måste vara c-kommenderat av sin antecedent; som vi har sett tidigare gäller detta bara i A-positioner. I samtliga fall i (6:46) ingår *sin* i en fras som är adjungerad till NumP, jfr (6:44) ovan. Om reflexiven ska kunna vara c-kommenderad av sin antecedent (det nominala huvudordet i de tre exemplen i (6:46)) måste det flyttade ledet ha sin ursprungsposition på en plats där det c-kommenderas av *boxaren, hustru, resp. mannen*. Om dessa led alla är förstförbundna i rotfrasens specificerare går analysen ihop. Vi kan utgå från exemplet (6:44) och foga in en possessiv genitiv i prepositionsfrasen, som då lyder *för sina hundar*. På sin ursprungliga plats i rotfrasens komplement c-kommenderas pPn av antecedenten *pojken* i rotfrasens specificerare.

6.6. Sammanfattning

I det här kapitlet har jag kortfattat belyst analysen av prepositioner, partiklar, substantiv och adjektiv. Prepositionen innehåller en rot med draget [R] för relation, och eftersom ordklassmarkören p har ett icke evaluerat R-drag måste ordklassen preposition byggas upp runt en R-rot. Ordklassmarkören p har också ett icke evaluerat ϕ -drag, vilket framtvingar förekomsten av en DP i P-rotens komplement.

Rötter som återfinns som prepositioner fungerar också ofta som partiklar, även om det inte finns någon ett-till-ett relation. Till skillnad från andra rötter kan partikelroten inte projicera men den kan knytas parasitiskt till ett annat huvud i strukturen.

Substantivets rot har ett evaluerat drag E för entitet, som matchar ett icke evaluerat E-drag i ordklassmarkören n. Denna projicerar i sin tur en numerusfras (NumP) och ovanpå denna en bestämdhetsfras, DP. Likt verbet består en nominalfras således normalt av tre domäner, svarande mot satsens CP, TP och vP: DP där referens och annan kontextanknytning bestäms, NumP med plats för numerus och kvantifierare, och den kategoriella delen nP.

Adjektivets rot har ett evaluerat drag P för egenskap (property), och denna rot förbinds med a för att skapa ett adjektiv. Kategorifrasen aP kan i sin tur förbindas med Num. I predikativ användning projicerar inte adjektivet högre än NumP, men i attributiv användning verkar NumP kunna projicera till DP, vilket gör att attributivt använda adjektiv blir en integrerad del av den nominalfras som de bestämmer.

Kapitel 7: Svensk och universell minimal grammatik

7.1. Universell grammatik

I detta avslutande kapitel ska jag återknyta till påståendet i avsnitt 1.4. – 1.6 att alla språk är uppbyggda kring samma universella mall. Naturligtvis är detta i grunden ett påstående som det är svårt att verifiera; de argument som presenterades i kapitel 1 var snarast logiska och filosofiska, även om jag pekade på vissa egenskaper som alla mänskliga språk verkar dela. En sådan grundläggande egenskap är att alla språk är uppbyggda av betydelselösa men betydelskiljande enheter (fonem i språk som kommuniceras med röst och hörsel) som kopplas ihop till betydelsebärande enheter (morfem, ord) som i sin tur är byggstenar i fraser, och dessa byggstenar i satser. Det är svårt att bortse från denna likhet, även om det finns forskare som ifrågasätter frasens universalitet, se nedan. Andra likheter är att alla språk verkar ha en ordklassopposition som svarar mot verb–substantiv. Alla språk gör också skillnad på det vi i svensk grammatik kallar subjekt och objekt, men det finns flera olika möjligheter att uttrycka dessa satsdelar, t.ex. som fraser, klitika, böjningsändelser eller osynliga pronomen.

Ju mer olika två språk är, desto svårare är det att vid en ytlig jämförelse finna särskilt många likheter. Så länge man jämför svenskan med andra europeiska språk är det inte svårt att acceptera tanken att alla språk är i grunden lika. Den variation vi finner är relativt ytlig. Vi har sett många exempel på detta tidigare i boken; en del av dessa upprepas här. Vissa språk är V2-språk som svenskan, andra är det inte, som engelska och franska, se (7:1). Tyska och holländska har objektet före huvud verbet när verbet inte står på andra plats, medan svenskan och engelskan har verbet före objektet (7:2). Adjektivattributet står framför sitt nominala huvudord i svenska och engelska, efter i franska (7:3). Svenskan kan bilda passiv med en ändelse *-s*, tyska och engelska måste utnyttja hjälpverb + perfekt particip (7:4). Svenskan har partikeln före objektet, danskan efter (7:5). Svenskan måste sätta ut sina subjekt, medan italienskan inte gör det när subjektet är känt (7:6). Isländskan böjer sina substantiv i kasus, svenskan gör det inte (7:7). O.s.v.

(7:1) a. Efter det öppnade han dörren.

b. After that he opened the door.

(7:2) a. Han hade läst boken.

b. Er hatte das Buch gelesen.

(7:3) a. det röda vinet

b. le vin rouge

(7:4) a. Han skadades vid olyckan.

b. He was injured at the accident.

(7:5) a. Han knäppte ihop sina händer.

b. Han knugede sine hænder sammen.

(7:6) a. Den här morgonen besökte Johan utställningen. Senare besökte han universitetet.

b. Questa mattina, Gianni ha visitato la mostra. Più tardi ha visitato l'università.
denna morgon Gianni besökte utställningen mera sent besökte universitetet.

(7:7) a. Anna gav Johan boken. Johan gav Anna boken.

b. Anna.NOM gaf Jóni bókinna. Jón gaf Ønnu bókinna.
Anna gav Jón.DAT boken.ACK Jón.NOM gav Anna.DAT boken.ACK

Som jag nämnde i kapitel 1 finns det idag omkring 7000 levande språk i världen, och ingen kan förstå och uttrycka sig på mer än en handfull av dessa. De allra flesta av dessa språk är inte beskrivna; någotsånär utförliga beskrivningar kan man kanske finna av omkring 500 språk. Ofta är beskrivningen av ett visst språk utförd av den ende lingvist som behärskar just

detta språk; möjligheterna att kritiskt granska den föreslagna beskrivningen är således starkt begränsade.

Ett sätt att pröva hypotesen om det mänskliga språkets universalitet är att jämföra mycket olika språk och se i vilken utsträckning vi kan hitta likheter i deras uppbyggnad. Vi ska här jämföra svenskan med mohikanska, ett av de nordamerikanska indianspråken. Beskrivningen är hämtad från Baker (1996:10), som i sin tur bygger på Williams (1976: 198-199).

Typiskt för polysyntetiska språk som mohikanska är att subjekt och objekt är böjningsmorfer knutna till verbet. En mening som *han gillar det* uttrycks på mohikanska endast med ett verb, som i (7:8):

- (7:8) Ra-núhwe'-s
 MASK.SG.SUBJ-gilla-HAB
 Han gillar det/något.

Verbroten *núhwe* föregås av ett subjektsmorfer för maskulinum singularis, och följs av ett morfer som uttrycker vana ("habitual"). Om vi nu i samma mening vill precisera vem som gillar vad, erbjuds vi inte mindre än sex möjligheter, presenterade i (7:9); funktionen hos partikeln *ne* i (7:9c,d) är enligt Baker (1996) oklar.

- (7:9) a. Sak ra-núhwe'-s ako-[a]tyá'tawi. (SVO)
 Sak gillar hennes klänning
 b. Ra-núhwe'-s Sak ako-[a]tyá'tawi (VSO)
 gillar Sak hennes klänning
 c. Ra-núhwe'-s ako-[a]tyá'tawi ne Sak (VOS)
 gillar hennes klänning Sak
 d. Ako-[a]tyá'tawi ra-núhwe'-s ne Sak (OVS)
 hennes klänning gillar Sak
 e. Ako-[a]tyá'tawi Sak ra-núhwe'-s (OSV)
 hennes klänning Sak gillar
 f. Sak ako-[a]tyá'tawi ra-núhwe'-s (SOV)
 Sak hennes klänning gillar

Som framgår av exemplen placeras nominalfraserna som preciserar innebörden i subjektet och objektet antingen före eller efter verbet med dess prefix och suffix, och alla logiskt möjliga ordföljder kan användas, så som anges till höger om respektive exempel: S(subjekt) V(erb) O(bjekt), V(erb) S(subjekt) O(bjekt) etc. Denna ordning används för att uttrycka subjektet och objektets pragmatiska egenskaper, medan de grammatiska relationerna uttrycks med verbets prefix och suffix.

Exempel som de i (7:9) kan verka främmande för oss, men vi har faktiskt liknande möjligheter i svenskan, trots att vårt språk inte är ett polysyntetiskt språk. Verbroten i mohikanska med sina prefix och suffix svarar mot den grundläggande satsstrukturen C-TP-vP- √P, medan nominalens förekomst framför och bakom verbroten har sin motsvarighet i svenskan fundament och i annexen före och efter satsen, se kapitel 1, avsnitt 1.10. De sex mönstren i (7:9) har ungefär följande svenska paralleller:

- (7:10) a. Sak, han gillar den, hennes klänning.
 b. ?Han gillar den, Sak, hennes klänning.
 c. ??Han gillar den, hennes klänning, Sak.
 d. Hennes klänning, den gillar han, Sak.
 e. ?Hennes klänning, Sak han gillar den.
 f. Sak, hennes klänning, han gillar den.

Mohikanska kan också användas för att illustrera en annan företeelse vars universalitet har ifrågasatts, nämligen frasen. I följande mohikanska exempel från Baker (1996:9) verkar orden vid första ögonkastet komma huller om buller. För tydlighets skull glossar jag inte affixen.

- (7:11) Ro-nehrakó'-u yákʌ' kíkʌ tsi ni-ka-naskw-íyo-'s kíkʌ kʌ -itsy-u
 förvåna denna hur djur bra denna fisk
 Han blev förvånad över hur bra fisken såg ut.

Ro markerar objektet till *nehrakó* 'förvåna' ('han blev förvånad'), *kʌ* att *íyo* 'djur' är subjekt liksom *kʌ* -före preciseringen *itsy* 'fisk'.

I en nyligen publicerad artikel går Evans & Levinson (2009) till hårt angrepp mot tanken på att det skulle finnas en universell grammatik; de menar att förekomsten av grammatiska universalier är en myt. Ett av deras argument går ut på att visa att frasbegreppet inte har universell status, det finns alltså, menar de, språk som inte utnyttjar frasen i sin uppbyggnad av meningen. Möjligheten att "blanda" ord som hör till olika fraser, något som vi verkar ha i (7:11), ses som ett argument mot frasen. Ett av deras exempel, hämtat från det australiensiska språket kanyara, är återgivet i (7:12); de två leden i fet stil hör till samma fras, svarande mot "kvinnans hund":

- (7:12) Kupuju-lu **kaparla-nha** yango-lkin **wartirra-ku-nha**
 barn-ERG hund-ACK jaga-PRES kvinna-DAT-ACK
 Barnet jagar kvinnans hund.

Kvinna är här possessiv dativ, och det faktum att *kvinna* också böjs i ackusativ och därmed har samma kasus som *hunden*, visar att dessa led hör samman; de behöver då inte stå intill varandra inuti en och samma fras, enligt Evans & Levinson. Det är uppenbart att kasusmärkningen underlättar tolkningen av (7:12), och kanske är kasusförhållandena ett nödvändigt villkor för ordföljden; detta kan vi inte veta förrän vi gjort en mer ingående studie av detta språk. Men att två ord som hör samman inte fysiskt står intill varandra är inget argument mot att orden för *hund* och *kvinna* utgör en konstituent i meningen. Redan det faktum att det är *hunden* och inte *kvinnan* som barnet jagar visar att det är helheten *kvinnans hund* som bär tematisk roll i förhållande till *jaga*. På någon nivå är således *kvinnans hund* en helhet, en fras. Uppenbart finns det i kanyara en möjlighet att flytta endera huvudordet eller possessiven ut ur denna fras, en möjlighet som vi t.ex. saknar i motsvarande svenska exempel. Men vi har sett flera fall i den här boken där delar av en fras kan flytta ut ur frasen också i svenskan, som saknar kasus; ett par exempel återges i (7:13):

- (7:13) a. Den filmen vill han inte tänka [_{PP} på ~~den filmen~~]
 b. Vad gjorde han så ~~ved~~för? Jfr: Varför gjorde han så?
 c. För sin omgivning hade han ansetts [_{AP} farlig ~~för sin omgivning~~]
 d. Bilar kunde Gustav inte ha sett [_{DP} många ~~bilar~~]
 e. Handeln har ökat [_{DP} ~~handeln~~ med Frankrike]

Ett alternativ till analysen i (7:13e) är att *med Frankrike* flyttat till högerannexet:

- (7:14) [_{DP} Handeln ~~med Frankrike~~] har ökat [_{DP} ~~handeln~~ med Frankrike]

Evans & Levinson (2009) försöker fånga samhörigheten hos *hund* och *kvinna* i (7:12) genom att hävda att det råder ett dependensförhållande mellan dessa ord. En dependensrelation är en

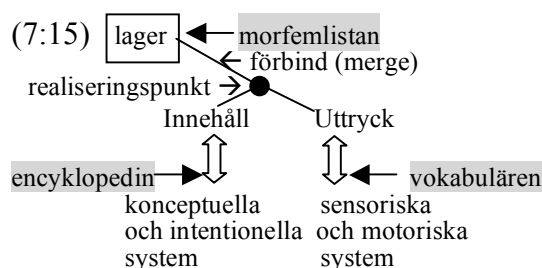
asymmetrisk relation mellan ett huvud ("hund" i exemplet) och dess modifierare ("kvinnans" i exemplet), och en beskrivning av en mening i dependensgrammatiska termer innebär att man upprättat ett skema över mängden av alla dependensrelationer som definieras för meningen; vi får ett dependensträd, som till skillnad mot de trädstrukturer vi har arbetat med här inte bygger på frasbegreppet. Se Nikula (1986) för en presentation av dependensgrammatiken på svenska. Det dependensgrammatiken beskriver med dependensträd beskriver den generativa grammatiken med frasstrukturträd. Diskontinuitet, som i (7:12), måste då i den generativa beskrivningen förstås som resultatet av flyttning. Som argument mot antagandet av frasens universalitet är iakttagelsen att det finns diskontinuerliga fraser av noll och intet värde.

7.2. Den svenska satsen: ett val bland universella möjligheter

7.2.1. Inledning

Avslutningsvis ska jag rekapitulera huvuddragen i kalkyleringen av den svenska satsern, och för varje steg jämföra med de möjligheter som den universella grammatiken erbjuder. Analysen är som jag framhållit tidigare i många avseenden otillräcklig; jag har fokuserat på de huvuddrag som man kan urskilja, men undvikit att ta upp en massa detaljer. Den minimalistiska beskrivningen av svenskan ska åtminstone klara av lika mycket som *Svenska Akademiens grammatik*, men redan skillnaderna i omfång mellan denna bok och akademigrammatiken visar att så näppeligen kan vara fallet. Dock är det min förhoppning att den läsare som satt sig in i det minimalistiska sättet att se på grammatiken har en uppfattning om i vilken riktning en minimalistisk analys av en iakttagen företeelse ska sökas.

Kalkyleringen av satsern är sammanfattad i figur (2:2), här upprepad som (7:15). Genomgången är disponerad så att jag först tar upp v/\sqrt{v} -domänen, därefter T-domänen och slutligen C-domänen. När CP är kalkylerad befinner vi oss vid realiseringspunkten i figuren, grammatiken har bundit ihop betydelse och form. Dessa båda system har endast rudimentärt beskrivits i boken, och jag kommer inte heller här säga mer om dem.

7.2.2. Svenskans v/\sqrt{v} -domän

Från en syntaktisk utgångspunkt är analysen på vP-nivå i stor utsträckning universell: för alla språk gäller det att ur den språkspecifika morfemlistan välja de element som ska ingå i lagret, d.v.s. användas i deriveringen av satsen. Dessa element fogas sedan samman med den universella operationen förbind till en rotfras, \sqrt{P} . Till denna fogas i sin tur ordklassmarkören v . Eftersom ordklassmarkören v i den universella grammatiken har ett icke evaluerat särdrag $[-\phi]$ måste rotfrasen innehålla ett element med evaluerat värde för detta särdrag, vanligen en DP. Som vi såg i kapitel 6 byggs DPn upp på samma sätt som satsen: ur morfemlistan väljs de element som ska ingå i lagret för DPn, och dessa fogas samman med förbind till en rotfras, som sedan förbinds med ordklassmarkören n . Den utvidgade projektionen av n innehåller en numerusfras, NumP, och en determinerarfras, DP.

Tillbaka till satsen. Som framgick av avsnitt 5.2. finns det universellt sett 16 olika möjligheter att bygga upp vP, se (5:10) – (5:12), här upprepade som (7:16) – (7:18):

(7:16) **Strukturer med tre DP-argument**

- a. [_{VP} DP v [_{VP} DP [_√ Ak, ¬τ] DP]]
- b. [_{VP} DP v [_{VP} DP [_√ Ak] [DP ¬τ]]]
- c. [_{VP} DP v [_{VP} DP [_√ Ak] DP]]

*Maria gav Johan en bukett blommor.
 Johan ledde sin cykel till stationen..
 Han tillmäter sig själv stor betydelse .*

(7:17) **Strukturer med två DP-argument**

- a. [_{VP} DP v [_{VP} [_√ [Ak, ¬τ] DP]]]
- b. [_{VP} DP v [_{VP} [_√ [Ak] [DP ¬τ]]]
- c. [_{VP} DP v [_{VP} [_√ [Ak] DP]]]
- d. [_{VP} DP v [_{VP} DP [_√ [Ak, ¬τ]]]]]
- e. [_{VP} DP v [_{VP} DP [_√ [Ak]]]]]
- f. [_{VP} v [_{VP} DP [_√ [Ak, ¬τ] DP]]]
- g. [_{VP} v [_{VP} DP [_√ [Ak] [DP ¬τ]]]]]
- h. [_{VP} v [_{VP} DP [_√ [Ak] DP]]]]]

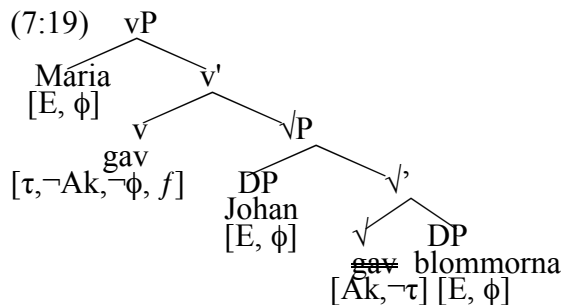
*Johan krossade glaset.
 Karin har skrivit en ny bok.
 Hon höll en hammare i handen,
 Maria tvättade sina barn
 Han skrämde henne med avsikt
 Lisa har fått pengarna.
 Erik gick till affären.
 Maria har pengarna.*

(7:18) **Strukturer med ett DP-argument**

- a. [_{VP} v [_{VP} [_√ [Ak, ¬τ] DP]]]
- b. [_{VP} v [_{VP} [_√ [Ak] [DP ¬τ]]]]]
- c. [_{VP} v [_{VP} [_√ [Ak] DP]]]]]
- d. [_{VP} v [_{VP} DP [_√ [Ak, ¬τ]]]]]
- e. [_{VP} v [_{VP} DP [_√ [Ak]]]]]]]

*Tåget kommer klockan 3.
 Isen smälte.
 Hon bodde i Lund i många år.
 Anders dog igår.
 Ellen satt på bordet.*

Låt oss konkretisera genom att se hur analysen av (7:16a) ser ut på vP-stadiet; särdragen visas i trädet, men inte matchningspilar. I enlighet med resonemanget om finit-draget i 3.4.3.2. räknar jag med att detta införs i strukturen i v med tempus.

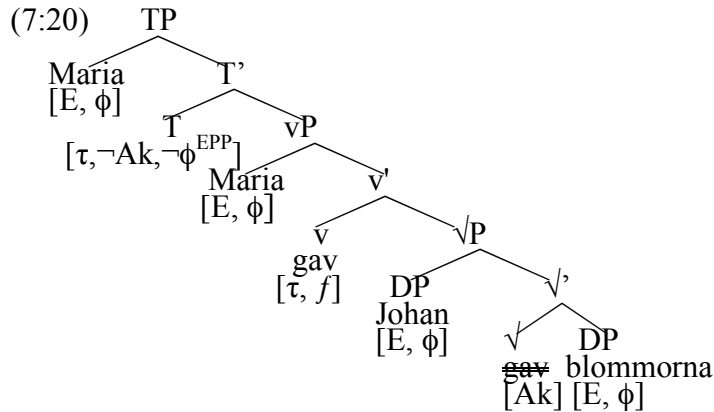
Som framgår av trädet antar jag för svenskan att roten är återförbunden i v. Detta kan vara en språkspecifik möjlighet, och borde då åstadkommas med hjälp av ett EPP-drag på ¬Ak; i ett språk utan sådan återförbindelse saknas EPP. I ett sådant språk skulle det indirekta objektet komma före verbet i det fall verbet inte av andra skäl flyttar högre upp i strukturen, d.v.s. vi skulle ha ordföljden "Maria Johan gav blommorna". Jag har inte lyckats hitta något sådant språk, varför det är möjligt att det är en universell egenskap att roten återförbinds i v.

Det finns flera olika sätt att lexikalisera v. I (7:19) tillfogas aktiv tempusböjning i v, i ett exempel som *Johan gavs blommorna* passiv tempusböjning. Också perfekt participböjning och presens participböjning tillfogas i v. Det finns ett val här mellan olika former, men alla språk (i den mån de uttrycker tempus, passiv etc med böjning) inför dessa element i v.

7.2.3. Svenskans T-domän

Den funktionella kategorin T förbinds antingen med vP eller med AUXP (om satsen har hjälpverb) eller med AdvP/NegP om satsen har satsadverbial (inklusive negation). Dessa olika möjligheter är bestämda i den universella grammatiken och är således inte specifika för svenskan.

T har universellt dragen $[\tau, \neg Ak, \neg \phi]$, vilket innebär att det måste ha aktions- och ϕ -drag i sin c-kommenderingsdomän; T måste alltså förbindas med en verbal rot. Ett icke universellt drag hos svenskans T är förekomsten av EPP hos det icke evaluerade ϕ -draget; tack vare detta tvingas närmsta DP att flytta till Spec-TP.¹²⁸ När T har förbundits ser vår exempelmening ut på följande sätt; de matchningsrelationer som etablerades i vP-domänen är inte utmärkta.

T kan också ha ett kantdrag. Det är oklart för mig om detta är en universell egenskap hos T eller om språk kan variera på denna punkt. Ett språk som svenskan med EPP i T tillfredsställer automatiskt också kantdraget.

7.2.4. Svenskans C-domän

Den funktionella kategorin C förbinds universellt med TP eller med en AdvP som har TP i sitt komplement.¹²⁹ C har universellt draget $[-f]$, vilket innebär att det måste kunna hitta ett evaluerat finithetsdrag i den domän som C kommenderar; ett sådant drag finns i v, se (7:20). C har också ett kantdrag. Förekomsten av språk med VSO som basordföljd, t.ex. irländska, visar att ett kantdrag i C inte är en universell egenskap hos språk.

(7:21) Leanann an t-ainmní an briathar i nGaeilge. (irländska)
 följer ART subjekt ART verb i irländska
 Subjektet följer verbet i irländska

Jag argumenterade i kapitel 3 för att svenskan har ett kantdrag i C.

När C har förbundits ser vår exempelmening ut på följande sätt; de matchningsrelationer som etablerades i v/ $\sqrt{\quad}$ -domänen och T-domänen är inte utmärkta. EF i C markerar förekomsten av ett kantdrag (edge feature):

¹²⁸ I de allra flesta fall får vi en korrekt beskrivning av svenskans om det första argumentet i vP promoveras till subjekt. När det finns en DP i Spec-vP är det alltid denna som blir subjekt. Ett undantag mot regeln att högsta DPn ska promoveras till subjekt förekommer vid passiv av dubbelobjektverb, där antingen det indirekta objektet i rotfrasens specificerare promoveras (i), helt i enlighet med kravet att välja närmaste DP, eller också promoveras det direkta objektet (ii), i strid med kravet att välja närmaste DP:

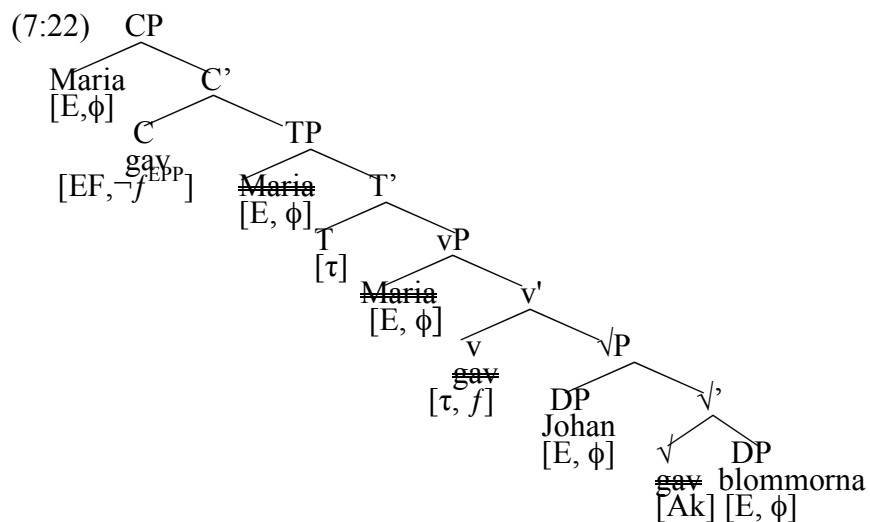
- (i) Hon erbjöds ett bättre jobb.
- (ii) Ett bättre jobb hade erbjudits henne.

¹²⁹ Det rör sig om exempel av följande typ:

- (i) Numera bor nog Kalle i Stockholm.
- (ii) Under måltiden kunde inte Eva sitta stilla.

Enligt beskrivningen av långt pronomenhopp (iii) i 4.6 adjungeras pronomenet till AdvP eller TP, och påverkar därför inte vad C förbinds till.

- (iii) Tvättade sig Kalle verkligen bakom öronen?

Detta får avsluta min informella och förenkade kalkyl av den svenska satsen *Maria gav Johan blommorna*. I samband med de olika stegen i analysen har jag placerat in svenskan i ett universalgrammatiskt sammanhang. Vad som hör till den universella grammatiken och vad som är språkspecifikt och kan variera mellan olika språk är emellertid ännu i stor utsträckning okänt, och därför naturligtvis ett hett forskningsområde. Att som Evans & Levinson (2009) på basis av ytliga jämförelser påstå att förekomsten av en universell grammatik är en myt är däremot knappast någon fruktbar väg mot större kunskap.

Litteratur

- Abney, Steven Paul (1987), *The English Noun Phrase in Its Sentential Aspect*. Doktorsavh., MIT.
- Andreasson, Maia (2007), *Satsadverbial, ledföljd och informationsdynamik i svenskan*. Göteborg: Göteborgsstudier i nordisk språkvetenskap 7.
- Anward, Jan & Bengt Nordberg, eds. (2005), *Studier i svenskt samtalsspråk*. Lund: Studentlitteratur.
- Aske, Jon (1989), Path predicates in English and Spanish. A closer look. In *Proceedings of the Fifteenth Annual Meeting of the Berkeley Linguistics Society*, ed. by Kira Hall, Michael Meacham, and Richard Shapiro, 1-14. Berkeley, Ca.: Berkeley Linguistics Society.
- Baker, Mark (1988), *Incorporation. A Theory of Grammatical Function changing*. Chigago, Il.: University of Chicago Press.
- Baker, Mark (1996), *The Polysynthesis Parameter*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Baker, Mark (1997), Thematic roles and syntactic structure. In *Elements of grammar, Handbook in generative syntax*, ed. by L. Haegeman, 73-137. Dordrecht: Kluwer.
- Barðdal, Jóhanna (2001), *Case in Icelandic – A Synchronic, Diachronic and Comparative Approach*. Lund: Lund University Press.
- Beijer, Fabian (2005), *On the Relative Order of Adverbs in the I-domain. A Study of English and Swedish*. Doktorsavhandling, Lund: Lund University.
- Boeckx, Cedric (2006), *Linguistic Minimalism. Origins, Concepts, Methods, and Aims*. New York: Oxford University Press.
- Burzio, Luigi (1981), Intransitive verbs and Italian Auxiliaries. PhD diss., MIT.
- Burzio, Luigi (1986), *Italian Syntax: A Government-Binding Approach*. Dordrecht: Reidel.
- Bühler, Karl (1934), *Sprachtheorie. Die Darstellungsfunktion der Sprache*. Jena
- Cardinaletti, Anna (2004), Toward a Cartography of Subject Positions. I *The Structure of CP and IP, The Cartography of Syntactic Structures, vol. 2*, red. Luigi Rizzi, 115-165. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Chomsky, Noam (1955), *The Logical Structure of Linguistic Theory*. Opublicerad, MIT; Cambridge, MA. Tryckt 1975 med en ny inledning. New York: Plenum.
- Chomsky, Noam (1957), *Syntactic Structures*. The Hague: Mouton.
- Chomsky, Noam (1965), *Aspects of the Theory of Syntax*. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Chomsky, Noam (1981), *Lectures on Government and Binding*. Dordrecht, Holland / Cinnaminson, USA: Foris.
- Chomsky, Noam (1982), *Some Concepts and Consequences of the Theory of Government and Binding*. Cambridge, MA / London, Engl.: The MIT Press.
- Chomsky, Noam (1992), A Minimalist Program for Linguistic Theory, in *The View from Building 20. Essays in Linguistics in honor of Sylvain Bromberger*, ed. by Kenneth Hale and Samuel Jay Keyser, 1-52. Cambridge, MA / London: The MIT Press.
- Chomsky, Noam (1995), *The Minimalist Program*. Cambridge, MA, The MIT Press.
- Chomsky, Noam (2001), Derivation by phase. In *Ken Hale. A Life in Language*, ed by Michail Kenstowicz, 1-52. Cambridge, MA / London, Engl.: The MIT Press.
- Chomsky, Noam (2007), Approaching UG from Below. In *Interfaces + Recursion = Language? Chomsky's Minimalism and the View from Syntax–Semantics*, ed. by Uli Sauerland and Hans-Martin Gärtner, 1-29. Berlin, New York: Mouton de Gruyter.

- Chomsky, Noam (2008), On Phases. In *Foundational Issues in Linguistic Theory*, ed. by Robert Freidin, Carlos Otero, and Maria-Luisa Zubizarreta, 133-166. Cambridge, MA: The MIT Press.
- Chomsky, Noam & Howard Lasnik (1977), Filters and Control. *Linguistic Inquiry* 8: 425-504.
- Christensen, Lisa (2003), Swedish verbal morphology from the child's point of view. I: *Grammar in Focus volume II*, ed. by Lars-Olof Delsing, Cecilia Falk, Gunlög Josefsson & Halldór Á. Sigurðsson, 57-64. Lund: Dept., of Scandinavian Languages.
- Christensen, Lisa (2008), Vendler Revisited: From a Swedish Point of Departure. Unpublished ms., Lund University.
- Cinque, Guglielmo (1999), *Adverbs and Functional Heads. A cross-linguistic perspective*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Dahlbäck, Hans & Karina Vamling (1983), Tog han dp foto – ett syntaktiskt fenomen i malmöitiskt talspråk. Opublicerad uppsats, inst. för lingvistik, Lund.
- Deane, Paul (1992), *Grammar in Mind and Brain: Explorations in Cognitive Syntax*, Berlin: Mouton de Gruyter.
- Delsing, Lars-Olof (1993), *The Internal Structure of Noun Phrases in the Scandinavian Languages*. Doktorsavh., Lunds universitet.
- Diderichsen, Paul (1946), *Elementær dansk Grammatik*. Gyldendal: København.
- Dik, Simon (1978), *Functional Grammar*. Amsterdam/New York: North-Holland.
- Dobler, Eva (2008), *Creating as causing something to exist somewhere*. Talk given at GLOW 31, Newcastle 2008.
- Einstein, Albert (1954), *Ideas and Opinions*. New York: Bonanza Books.
- Ekerot, Lars-Johan (1995), *Ordföljd, tempus, bestämdhet. Föreläsningar om svenska som andra språk*. Malmö: Gleerups.
- Embick, David & Rolf Noyer (2007), Distributed Morphology and the Syntax/Morphology Interface. In *The Oxford Handbook of Linguistic Interfaces*, ed. by Gillian Ramchand and Curt Reiss, 289-324. Oxford, New York: Oxford University Press.
- Engdahl, Elisabet (1986), *Constituent Questions: The Syntax and Semantics of Questions with Special Reference to Swedish*, Dordrecht: Reidel.
- Engdahl, Elisabet & Eva Ejerhed, eds. (1982), *Readings in Unbounded Dependencies in Scandinavian Languages*. Umeå: Almqvist & Wiksell.
- Evans, Nicholas & Stephen Levinson (2009), The Myth of Language Universals: Language diversity and its importance for cognitive science. *Behavioral and Brain Sci(ences under tryckning)*
- Falk, Cecilia (1993), *Non-referential subjects in the history of Swedish*. Lund: Lund University.
- Fiva, Toril (1987), *Possessor chains in Norwegian*. Oslo: Novus Forlag.
- Gallistel, C. Randy (1998), Brains as symbol processors: the case of insect navigation. I: *Conceptual and Methodological Foundations: An Invitation to Cognitive Science*, 2nd ed., vol. 4, ed. av S. Sternberg & D. Scarborough, 1-51- Cambridge, MA: The MIT Press.
- Gel-Mann, Murray (1997), *Kvarken och jaguaren*. Stockholm: ICA-förlaget.
- Gilligan, Gary (1987), *A crosslinguistic approach to the pro-drop parameter*. Doktorsavh., University of Southern California, Los Angeles.
- Gordon, Raymond G., Jr. (ed.), (2005). *Ethnologue: Languages of the World*, Fifteenth edition. Dallas, Tex.: SIL International. Online version: <http://www.ethnologue.com/>.
- Goldberg, Adele & Ray Jackendoff (2004), The English resultatives as a family of constructions. *Language* 80: 532-568.
- Guasti, Maria Teresa (2002), *Language Acquisition. the Growth of Grammar*. Cambridge, MA, London, England: The MIT Press.

- Gärdenfors, Peter (2000), *Hur Homo blev Sapiens. Om tänkandets evolution*. Nora: Nya Doxa.
- Hauser, Marc D., Noam Chomsky & W. Tecumseh Fitch (2002), The faculty of language: What it is, who has it, and how did it evolve? *Science* 298:1569-79.
- Heinat, Fredrik (2006), *Probes, pronouns and binding in the Minimalist Program*. Doktorsavh. Lund: Lund University.
- Hellan, Lars & Kirsti Koch Christensen (1976), *Topics in Scandinavian Syntax*, Dordrecht: Reidel.
- Holmberg, Anders (1986), *Word Order and Syntactic Features in the Scandinavian languages and English*. Doktorsavh., Stockholm: University of Stockholm.
- Holmberg, Anders (1999), Remarks on Holmberg's generalization. *Studia Linguistica* 53: 1-39.
- Holmberg, Anders & Christer Platzack (1995), *The Role of Inflection in Scandinavian Syntax*. New York / Oxford: Oxford University Press.
- Holmberg, Per & Anna-Malin Karlsson (2006), *Grammatik med betydelse. En introduktion till funktionell grammatik*. Uppsala: Hallgren & Fallgren.
- Hróarsdóttir, Thorbjörg (2002), *Word Order Change in Icelandic: From Ov to VO*. Amsterdam / Philadelphia: Benjamins.
- Huang, C.T.James (1984), On the Distribution and Reference of Empty Pronouns. *Linguistic Inquiry* 15: 531-574.
- Huang, C.T.James (1989), Pro-Drop in Chinese: A Generalized Control Theory. I *The Null Subject Parameter*, utg. av Osvaldo Jaeggli & Ken Safir, 185-214. Dordrecht: Foris.
- Hultman, Tor (2003), *Svenska Akademiens språklära*. Stockholm: Norstedts Ordbok.
- Jackendoff, Ray (1972), *Semantic Interpretation in Generative Grammar*. Cambridge, Mass. and London, England: The MIT Press.
- Jespersen, Otto (1917), *Negation in English and other languages*. Copenhagen: Host.
- Josefsson, Gunlög (1998), *Minimal Words in a Minimal Syntax. Word Formation in Swedish*. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Josefsson, Gunlög (2008), Pancakes and peas – on apparent disagreement and (null) light verbs in Swedish. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 81: 29-64.
- Julien, Marit (2002), *Syntactic heads and word formation: a study of verbal inflection*. Oxford: Oxford University Press.
- Julien, Marit (2005), *Nominal Phrases from a Scandinavian Perspective*. Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins.
- Jørgensen, Nils (1976), *Meningsbyggnaden i talad svenska*, Lund: Studentlitteratur.
- Kayne, Richard (1993), Toward a modular theory of auxiliary selection. *Studia Linguistica* 47: 3-31.
- Klingvall, Eva (2007), *(De)composing the middle. A minimalist approach to middles in English and Swedish*. PhD thesis, Lund: Lund University.
- Langacker, Ronald (1987), *Foundations of Cognitive Grammar, volume 1*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Langacker, Ronald (1991), *Foundations of Cognitive Grammar, volume 2*. Stanford, CA: Stanford University Press.
- Lees, Robert B. (1963), *The Grammar of English Nominalization*. The Hague: Mouton.
- Lenneberg, Eric (1967), *Biological Foundations of Language*. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Levin, Beth (1993), *English Verb Classes and Alternations. A Preliminary Investigation*. Chicago and London: Chicago University Press.
- Levin, Beth & Malka Rappaport Hovav (1995), *Unaccusativity. At the Syntax-Lexicon Semantic Interface*. Cambridge, MA: The MIT Press.

- Li, Charles & Sandra Thompson (1976), Subject and Topic: a New Typology of Language. I *Subject and Topic*, utg. av Charles Li, 457-490. New York: XX
- Lindström, Fredrik (2000), *Världens dåligaste språk – tankar om språket och människan idag*. Stockholm: Bonniers.
- Lindström, Jan (2008), *Tur och ordning. Introduktion till svensk samtalsgrammatik*. Norstedts akademiska förlag.
- Lundin, Katarina (2003), *Small Clauses in Swedish. Towards a Unified Account*. Lund: Lund University
- Lundin Åkesson (2005), Negationsbruket i *Den poetiska Eddan*. *Arkiv för nordisk filologi* 120, 233-257.
- Magnusson, Erik (2007), *Gränsöverskridande koordination. Syntaktisk förändring i äldre svenska*. Doktorsavh., Göteborg: Göteborgs universitet.
- Maling, Joan & Annie Zaenen eds., (1990), *Modern Icelandic Syntax (Syntax and Semantics 24)*. San Diego etc.: Academic Press.
- Marantz, Alec (1997), No escape from syntax: Don't try morphological analysis in the privacy of your own lexicon. In Alexis Dimitriadis and Laura Siegel, eds., *Proceedings of the 21st Annual Penn Linguistics Colloquium*, University of Pennsylvania Working Papers in Linguistics, 201-225. Philadelphia: University of Pennsylvania.
- Molnár, Valéria (1991), *Das TOPIK im Deutschen und im Ungarischen*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Molnár, Valéria (2003), C. I: *Grammar in Focus volume II*, ed. by Lars-Olof Delsing, Cecilia Falk, Gunlög Josefsson & Halldór Á. Sigurðsson, 235-248. Lund: Dept., of Scandinavian Languages.
- Mörnsjö, Maria (2002), *VI Declaratives in Spoken Swedish. Syntax, Information Structure, and Prosodic Pattern*. Doktorsavh., Lund: Lund University.
- Newmeyer, frederik (1998), *Language Form and Language Function*. Cambridge, MA / London, Engl.: The MIT Press.
- Noreen, Adolf (1904), *Vårt språk. Nysvensk grammatik i utförlig framställning. Femte bandet*. Lund: C.W.K. Gleerups förlag.
- O'Herin, Brian. 2002. Case and agreement in Abaza. Dallas, Texas: SIL International and University of Texas at Arlington.
- Perlmutter, David (1978), Impersonal passives and the unaccusative hypothesis. *Papers from the Fourth Annual Meeting of the Berkeley Linguistic Society* 4: 157-189. Berkeley: Berkeley Linguistic Society.
- Pesetsky, David & Esther Torrego (2001), Tense-to-C Movement. Causes and Consequences. In *Ken Hale. A Life in Linguistics*, ed. by Michael Kenstowicz, 355-426. Cambridge, The MIT Press.
- Pesetsky, David & Esther Torrego (2007), The syntax of valuation and the interpretability of features, I: *Phrasal and Clausal Architecture. Syntactic derivation and interpretation*, utg. av Simin Karini, Vida Samiian & Wendy K. Wilkins, 262-294. Amsterdam, Philadelphia: John Benjamins.
- Platzack, Christer (1979), *The Semantic Interpretation of Aspect and Aktionsarten. A Study of Internal Time Reference in Swedish*. Dordrecht: Foris.
- Platzack, Christer (1987), Huvudsatsordföljd och bisatsordföljd. I: *Grammatik på villovägar*, utg. av Ulf Teleman. 87-96. Stockholm: Esselte.
- Platzack, Christer (1998), *Svenskans inre grammatik – det minimalistiska programmet. en introduktion till modern generativ grammatik*. Lund: Studentlitteratur.
- Pylkkänen, Liina (2002), *Introducing Arguments*. PhD diss., MIT.

- Ramchand, Gillian C. (2008), *Verb Meaning and the Lexicon: A First Phase Syntax*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Ramchand, Gillian & Peter Svenonius (2002), The lexical syntax and lexical semantics of the verb-particle construction. I *Proceedings of WCCFL 21*, ed. by Line Mikkelsen & Christopher Potts, 387-400. Somerville, Mass., Cascadilla Press.
- Rosenkvist, Henrik (2006), Null subjects in Övdalian. *Working Papers in Scandinavian Syntax* 78: 141-171.
- Saeed, John I. (2009), *Semantics. Third Edition*. Maiden, MA and Oxford, UK: Wiley-Blackwell.
- Schneider, Kim (1977), *Aktionsart och aspekt i svenskan och danskan jämförda med tyskan och nederländskan*. Turku.
- Sigurðsson, Halldór Á. (1989), *Verbal Syntax and Case in Icelandic*. Doktorsavh., Inst för nordiska språk, Lunds universitet.
- Spelke, Elizabeth (2003), What Makes Us Smart? Core Knowledge and Natural Language. I: *Language in Mind. Advances in the Study of Language and Thought*, ed. by Dedre Gentner & Susan Goldin-Meadow, 277-311. Cambridge, MA, London, Engl.; The MIT Press.
- Språkriktighetsboken* (2005) utarbetad av Svenska språknämnden. Stockholm: Norstedts Akademiska Förlag.
- Starke, Michal (2001), *Move dissolves into Merge: a Theory of Locality*. Doktorsavhandling från City University of New York, tillgänglig på LingBuzz 000002.
- Stroh-Wollin, Ulla (2002), *Som-satser med och utan som*. Doktorsavh., Uppsala: Uppsala universitet.
- Svenonius, Peter (1994), *Dependent Nexus: Subordinate Predication Structures in English and the Scandinavian Languages*. Doktorsavh., University of California at Santa Cruz.
- Svenonius, Peter (2003), Swedish particles and directional prepositions. I: *Grammar in Focus volume II*, ed. by Lars-Olof Delsing, Cecilia Falk, Gunlög Josefsson & Halldór Á. Sigurðsson, 343-351. Lund: Dept., of Scandinavian Languages.
- Talmy, Leonard, 1978. Figure and Ground in Complex Sentences. I: John Greenberg et al. (eds), *Universals of Human Language*, vol. 4, 627-649. Stanford: Stanford University Press.
- Talmy, Leonard (1985), Lexicalization patterns: Semantic structure in lexical forms. In Tim Shopen (ed.) *Language Typology and Syntactic Description, Volume III: Grammatical Categories and the Lexicon*, 57-149. Cambridge, UK: Cambridge University Press.
- Talmy, Leonard (1991), Path to realization: A typology of event conflation. In L. Sutton et al (eds.), *Proceedings of BLS 17*, 480-519
- Talmy, Leonard (2000), *Toward a Cognitive Semantics* (Vol. 1 and 2). Cambridge, MA: MIT Press.
- Teleman, Ulf (1994), Var går gränsen mellan huvudverb och hjälpverb? *Svenskans beskrivning* 20, 360-369. Lund: Lund University Press.
- Teleman, Ulf, Staffan Hellberg & Erik Andersson (1999), *Svenska Akademiens grammatik. Del I: Inledning Register, Del II: Ord, Del III Fraser, Del IV Satser och meningar*. Stockholm, Norstedts Ordbok.
- Thelen, Esther (1984), Learning to walk. Ecological demands and phylogenetic constraints. I: *Advances in infancy research (Vol. 3)*, ed. by L.P. Lipsitt & C. Rovee-Collier. Norwood, NJ: Ablex.
- Thurén, Camilla (2008), *The Syntax of the Swedish Present Participle*. Doktorsavh., Lund: Centre for Languages and Literature.
- Togebj, Ole (2003), *Fungerer denne sætning? Funktionell dansk sproglære*. København: Gads Forlag.
- Vergnaud, Jean-Roger (1977), brev till Noam Chomsky 17 april 1977.

- Vergnaud, Jean-Roger (1985), *Dépendance et niveaux de représentation en syntaxe*. *Linguisticae Investigationes Supplementa* 13. Amsterdam: John Benjamins.
- Vendler, Zeno (1957), Verbs and times. *The Philosophical Review* 66: 143-60.
- Wessén, Elias (1956), *Svensk språkhistoria III: Syntax*. Stockholm: Almqvist & Wiksell.
- Westman, Margareta (1974), *Bruksprosa. En funktionell stilanalys med kvantitativ metod*. Lund: LiberLäromedel
- Vikner, Sten (1995), *Verb Movement and Expletive Subjects in the Germanic Languages*. New York /Oxford: Oxford University Press.
- Williams, Marianne Mithun red. (1976), *Kanien'kéha' okara' shón:'a (Mohikanska berättelser)* Albany, N.Y., New York State Museum

